T.C.
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI
SANAT TARİHİ BİLİM DALI

YOZGAT İLİ AKDAĞMADENİ İLÇESİNDE BULUNAN KAMU YAPILARI

Hazırlayan
Yağmur ÖZDEMİR

Danışman
Doç. Dr. Sultan Murat TOPCU

Yüksek Lisans Tezi

Haziran 2016
KAYSERİ

T.C.
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI
SANAT TARİHİ BİLİM DALI

YOZGAT İLİ AKDAĞMADENİ İLÇESİNDE BULUNAN KAMU YAPILARI

Hazırlayan
Yağmur ÖZDEMİR

Danışman
Doç. Dr. Sultan Murat TOPCU

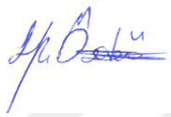
Bu çalışma; Erciyes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından Proje kodu: SYL-2014-5590 kodlu proje ile desteklenmiştir.

Haziran 2016
KAYSER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Adı-soyadı: Yağmur ÖZDEMİR

İmza:

YÖNERGEYE UYGUNLUK SAYFASI

"**Yozgat İli Akdağmadeni İlçesinde Bulunan Kamu Yapıları**"adlı Yüksek Lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi'ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan
Yağmur ÖZDEMİR

Danışman
Doç. Dr. Sultan Murat TOPCU

Sanat Tarihi ABD Başkanı
Prof. Dr. Kerim TÜRKMEN

ONAY

Doç. Dr. Sultan Murat TOPCU danışmanlığında **Yağmur ÖZDEMİR** tarafından hazırlanan "**Yozgat İli Akdağmadeni İlçesinde Bulunan Kamu Yapıları**" adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **Sanat Tarihi** Anabilim Dalında **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

02 / 06 / 2016

JÜRİ:

Danışman : Doç.Dr.Sultan Murat TOPÇU

Üye : Prof.Dr.Kerim TÜRKMEN

Üye : Doç.Dr.Mehmet EKİZ

ONAY: Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 15/06/2016 tarih ve ……13…… sayılı kararı ile onaylanmıştır.

……/……/……

Prof. Dr. Celaleddin ÇELİK

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

"Yozgat İli Akdağmadeni İlçesinde Bulunan Kamu Yapıları "isimli bu çalışma yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır. Çalışmada Akdağmadeni ilçe merkezinde bulunan Osmanlı Devletinin son yıllarına ait yedi adet kamu yapısı mimari özellikleri bakımından ele alınmış, dönemin tarihsel süreci içinde değerlendirilmiştir.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmanın konusu, amacı ve önemi değerlendirilerek, araştırmada kullanılan yöntem ve konu ile ilgili yapılan çalışmalara değinilmiştir. Ayrıca "Tanzimat'ın Kent Reformlarının Akdağmadeni Kent Fizyolojisine Yansımaları" adlı başlık açılarak, yapılan reform hareketlerinin Akdağmadeni üzerinden incelemesi yapılmıştır. İkinci bölümde, Akdağmadeni'nin kültürel ve tarihi coğrafyasına detaylı bilgiler ve arşiv belgeleri eşliğinde değinilmiştir. Üçüncü bölümde ise tezin konusunu oluşturan Akdağmadeni'ndeki yedi adet kamu yapısı katalog şeklinde tanıtılmıştır. Değerlendirme bölümünde ele alınan bu yapılar dönem içerisinde kıyaslamalar yapılarak değerlendirilmiştir. Sonuç bölümünde ise yapılan çalışmanın neticesi belirlenmiş olup, çalışma konusu kapsamındaki kamu yapılarına ilişkin çeşitli görüş ve öneriler sunulmuştur.

Hazırlanmış olan bu tezi sadece kendi çabalarımla ortaya koymam olanaksızdı. Bu çalışma ayrıca bana bu olanağı sağlamış olan tüm kişilerindir. Hoş sohbeti, sabrı ve güler yüzü ile bizlere yol gösteren, çalışmam süresince her türlü bilgi ve deneyimini benden esirgemeyen danışman hocam Doç. Dr. Sultan Murat TOPÇU'ya çalışmam sırasında göstermiş olduğu fedakârlıklar ve yönlendirici katkılarından dolayı teşekkür ederim. Aynı zamanda literatür kaynağı konusunda arşivini hiç çekinmeden benimle paylaşan ERÜ Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü başkanı Prof. Dr. Kerim TÜRKMEN'e, birçok konuda yardım ve desteğini esirgemeyen hocalarım Prof. Dr. Nilay ÇORAĞAN'a, Doç. Dr. Celil ARSLAN'a, Yrd. Doç. Dr.Aslı SAĞIROĞLU ARSLAN'a, Yrd. Doç. Dr. Remzi AYDIN'a teşekkürü bir borç bilirim. Akdağmadeni ilçesinde çalışmalarımı kolaylıkla sürdürme koşulu sağlayan, tüm samimiyeti ile yanımda ve destek olan Akdağmadeni İlçe Kaymakamı Ahmet YILDIZ'a, Köylere Hizmet Götürme Müdürü ve Proje Koordinatörü Yunus YILDIRIM'a, tez konumu oluşturan kamu yapıları ile ilgili verilere ulaşmamda büyük yardımları dokunan ve söz konusu kamu yapıları ile ilgili arazi çalışmamı yürütmemde yardımlarını ve güler yüzünü esirgemeyen Akdağmadeni Belediye Başkanı

Suphi DAŞTAN'a, kamu yapılarının detaylı ve genel Fotoğraflarının çekilmesi, ayrıca röleve çalışmamın yürütülmesinde yanımda olan, emek ve yardımlarını esirgeyemeyen Akdağmadeni Belediyesi çalışanlarından Özel Kalem Mutlu YILDIRIM'a ve Basın Yayın sorumlusu Mehmet DOĞAN'a, çalışma konusu olan kamu yapıları ile ilgili verilere ulaşmamda anlayışlı, sabırlı bir tavır sergileyen ve hiçbir yardımını esirgemeyen Kayseri Koruma Kurulu Bölge Müdürlüğüne ve çalışanlardan Alper YILDIZ'a ve diğer bütün çalışan personel arkadaşlara şükranlarımı arz ederim. Arazi çalışmamda maddi ve manevi desteğini esirgemeyen, anlayışla yanımda olan babam Ümit ÖZDEMİR'e, arşiv taramamda bize eşlik ederek rehberimiz olan aile dostumuz Hayrettin EBİÇ'e, çalışmamı sürdürdüğüm süre içerisinde sabırla ve samimiyetiyle yanımda olan, her konuda benden yardım ve desteğini esirgemeyen, üniversite yıllarını birlikte aynı çatı altında geçirdiğim çok sevdiğim kıymetli dostlarım Yeliz BAĞCI ve Tuğba ÇAYLAR'a, ayrıca kıymetli dostum Çoşkun KAYA'ya teşekkür ederim.

Yağmur ÖZDEMİR

Kayseri Haziran 2016

YOZGAT İLİ AKDAĞMADENİ İLÇESİNDE BULUNAN KAMU YAPILARI

Yağmur ÖZDEMİR

Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2016

Danışman: Doç. Dr. Sultan Murat TOPÇU

ÖZET

Akdağmadeni zengin tarihi geçmişi ile bu tarihi geçmişin izlerini taşıyarak günümüze getirebilmiş önemli kentlerimizden biridir. Şehir, tarihin ilk çağlarından beri yerleşim birimi olarak birçok medeniyete beşiklik etmiştir. Burada kurulan bu medeniyetler askeri, siyasi, ekonomik ve kültürel açıdan önemli bir merkez olmuştur. Tarihin her döneminden günümüze taşıdığı zengin mirasıyla dikkatti çeken Akdağmadeni ilçe merkezinde yer alan kamu yapıları tezimizin konusunu oluşturmaktadır. Bu çalışmada Akdağmadeni ilçe merkezinde bulunan kamu yapıları Banka, Redif Binası, Halk Eğitim Merkezi Binası, Adliye Sarayı, PTT Binası, Askerlik Şubesi ve Okullar bütün yönleriyle ele alınarak incelenmiştir.

Tez; Giriş, Katalog, Değerlendirme ve Sonuç bölümlerinden oluşmaktadır.

Birinci bölümde; Konunun tanımı ve önemi, araştırma yöntemi, konuyla ilgili kaynakların değerlendirmesi yapılmıştır ve Tanzimat reformlarının Akdağmadeni üzerine yansımaları incelenmiştir.

İkinci bölüm de; Tarih İçinde Akdağmadeni ve Kültürel Coğrafyası başlığı ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde; Tezin katalogunu oluşturmaktadır. Katalog kısmında ise, tezin konusunu oluşturan yapılar alt başlıklar altında bütün yönleriyle tanıtılmıştır.

Dördüncü bölümde; Akdağmadeni ilçe merkezinde yer alan kamu yapıları değerlendirme ana başlığı altında yer alan Tanzimat kent reformları alt başlığına ayrılmıştır ve eserler plan özellikleri, cephe, süsleme, malzeme ve teknik alt başlıklarına ayrılarak ele alınıp değerlendirilmiştir.

Beşinci bölümde; incelenen bütün yapılar hakkında tespit edilen özellikler doğrultusunda bulgular ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler; Akdağmadeni, Kamu Yapıları, Tanzimat, Reform.

PUBLIC BUILDINGS LOCATED IN THE COUNTY TOWN

OF AKDAĞMADENİ OF YOZGAT PROVINCE

Yağmur ÖZDEMİR

Erciyes University, Institute of Social Sciences

Master's Thesis, June 2016

Adviser: Doç. Dr. Sultan Murat TOPÇU

ABSTRACT

Akdağmadeni is one of the most important towns with it's rich historical background which's marks can be seen today. The town has cradled many civilizations as a settlement since first eras of history. Civilizations settled down here were a significant center for military, political, economic and culture. Public buildings in town center of Akdağmadeni which take attention with rich historical heritage they brought to today are subject of our thesis. In this study public buildings in town center of Akdagmadeni like Bank, Redif Building, Public Education Center Building, Palace of Court-House, PTT Building, Military Branch Building and School Buildings are examined with all their aspects.

Thesis includes parts of introduction, catalogue, evaluation and consequence.

In the first part, the description and importance of the topic, research method, the assessment of resources concerning on the topic have been performed and the reflections of the rescript of Gülhane about Akdağmadeni have been studied.

In second part, the title "Akdağmadeni and Cultural Geography in History" have been dealt.

In third part, includes catalogue of thesis. In Catalogue part, buildings which are subject of thesis are presented as subtitles with all their aspects.

In fourth part, the main titled the assessment of public buildings situated in Akdağmadeni county town being divided into subtitles such as plan features, siding decoration, materials and techniques have been dealt and estlmoted.

In fifth part; results of examined buildings detected specifications in aspect are exhibited.

Key words; Akdagmadeni, Public Buildings, Tanzimat, Reform.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK..... İ

YÖNERGEYE UYGUNLUK SAYFASI .....İİ

ONAY..... İİİ

ÖNSÖZ .....İV

ÖZET .....Vİ

ABSTRACT.....Vİİ

İÇİNDEKİLER..... Vİİİ

KISALTMALAR .....Xİ

ÇİZİMLER LİSTESİ .....Xİİ

FOTOĞRAFLAR LİTESİ.....XİV

I. BÖLÜM

1. GİRİŞ 1

1.1. KONUNUN TANIMI, AMACI VE ÖNEMİ 1

1.2. KULLANILAN YÖNTEM 2

1.3. KONU İLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR 3

1.4. TANZİMAT REFORMLARININ AKDAĞMADENİ KENT FİZYOLOJİSİNE YANSIMALARI 5

II. BÖLÜM

2. TARİH İÇİNDE AKDAĞMADENİ VE KÜLTÜREL COĞRAFYASI 15

III. BÖLÜM

3. KATALOG.....24

3.1. ESKİ ASKERLİK ŞUBESİ BİNASI.....24

3.2. ESKİ HAPİSHANE BİNASI (TİFTİK HANI) 31

3.3. ESKİ ORTAOKUL BİNASI 40
3.4. ESKİ P.T.T. BİNASI 46
3.5. HALK EĞİTİMİ MERKEZİ BİNASI 50
3.6. PRATİK KIZ SANAT OKULU 56
3.7. T.C. ZİRAAT BANKASI 62

IV. BÖLÜM

4. DEĞERLENDİRME 71
4.1. PLAN ÖZELLİKLERİ 77
4.2. MİMARİ ELEMANLAR 81
4.2.1. CEPHE DÜZENLERİ 81
4.3. YAPI ELEMANLARI 84
4.3.1. PENCERELER 84
4.3.2. KAPILAR 86
4.3.3. MERDİVENLER 89
4.3.4. OCAK NİŞLERİ VE DOLAPLAR 90
4.3.5. BACALAR 90
4.4. STRÜKTÜREL ELEMANLAR 91
4.4.1. DESTEK UNSURLARI 91
4.4.1.1. SÜTUNLAR 91
4.4.1.2. KEMERLER 91
4.4.2. ÜST ÖRTÜ ELEMANLARI 92
4.4.2.1. TONOZLAR 92
4.4.2.2. DÜZ ÖRTÜLER 93
4.5. SÜSLEME 93
4.5.1. BİTKİSEL SÜSLEME 94

4.5.2. GEOMETRİK SÜSLEME 95
4.5.3. FİGÜRLÜ SÜSLEME 96
4.6. MALZEME 96
4.7. KİTABELER 98
SONUÇ 100
KAYNAKÇALAR 103
ÇİZİMLER 111
FOTOĞRAFLAR 149
ÖZGEÇMİŞ 264
EKLER 243

KISALTMALAR

a.g.e. : Adı geçen eser

a.g.m. : Adı geçen makale

a.g.t. : Adı geçen makale

BCA : Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

BOA : Başbakanlık Osmanlı Arşivi

C: : Cilt

cm. : Santimetre

Çev. : Çeviren

H. : Hicri

İSAM : İslam Araştırmaları Merkezi

m. : Metre

M.E.B. : Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları

S. : Sayı

TDV : Türk Diyanet Vakfı

yy : Yüzyıl

ÇİZİMLER LİSTESİ

Çizim 3.1.1.....106
Çizim 3.1.2.....107
Çizim 3.1.3.....108
Çizim 3.1.4.....109
Çizim 3.1.5.....109
Çizim 3.1.6.....110
Çizim 3.1.7.....111
Çizim 3.1.8.....111
Çizim 3.2.1.....112
Çizim 3.2.2.....113
Çizim 3.2.3.....114
Çizim 3.2.4.....115
Çizim 3.2.5.....116
Çizim 3.2.6.....117
Çizim 3.2.7.....117
Çizim 3.2.8.....118
Çizim 3.3.1.....119
Çizim 3.3.2.....120
Çizim 3.3.3.....121
Çizim 3.3.4.....122
Çizim 3.3.5.....123
Çizim 3.3.6.....123
Çizim 3.4.1.....124
Çizim 3.4.2.....125
Çizim 3.4.3.....126
Çizim 3.3.4.....126
Çizim 3.5.1.....127
Çizim 3.5.2.....128
Çizim 3.5.3.....128
Çizim 3.5.4.....129
Çizim 3.5.5.....129

Çizim 3.5.6.....130
Çizim 3.5.7.....130
Çizim 3.5.8.....131
Çizim 3.5.9.....131
Çizim 3.6.1.....132
Çizim 3.6.2.....133
Çizim 3.6.3.....133
Çizim 3.6.4.....134
Çizim 3.6.5.....134
Çizim 3.6.6.....135
Çizim 3.6.7.....135
Çizim 3.7.1.....136
Çizim 3.7.2.....137
Çizim 3.7.3.....137
Çizim 3.7.4.....138
Çizim 3.7.5.....138
Çizim 3.7.6.....139
Çizim 4.4.1. Halk Eğitim Merkezi Planı 140
Çizim 4.4.2. Halk Eğitim Merkezi planı.....140
Çizim 4.4.3.....141
Çizim 4.4.4.....141
Çizim 4.4.5.....142
Çizim 4.4.6.....142
Çizim 4.4.7.....143
Çizim 4.4.8.....143
Çizim 4.4.9.....144

FOTOĞRAFLAR LİTESİ

Fotoğraf 2.1. Akdağmadeninin Uydudan Görüntüsü....148
Fotoğraf 2.2. Akdağmadeni'nin 1945 Yılına Ait Fotoğrafı....148
Fotoğraf 2.3. Akdağmadeni'nin 1946 yılına Ait Fotoğrafı....149
Fotoğraf 2.4. Akdağmadeni'nin 1981 Yılına Ait Fotoğrafı....149
Fotoğraf 3.1.1. Güney Cephe....150
Fotoğraf 3.1.2. Batı Cephe....150
Fotoğraf 3.1.3. Kuzey Cephe....150
Fotoğraf 3.1.4 Doğu Cephe....151
Fotoğraf 3.1.5. Giriş Revakı....151
Fotoğraf 3.1.6. Dikdörtgen Hol Kısmı Doğu Cephe....151
Fotoğraf 3.1.7. Hol kısmı Doğu Cephe....152
Fotoğraf 3.1.8. Z-2 Numaralı Oda....152
Fotoğraf 3.1.9. Z-2 Numaralı Oda....152
Fotoğraf 3.1.10. Z-3 Numaralı Oda....153
Fotoğraf 3.1.11. Z-3 Numaralı Oda....153
Fotoğraf 3.1.12. Z-4 Numaralı Eyvanımsı kısım....153
Fotoğraf 3.1.13. Z-5 Numaralı Oda....154
Fotoğraf 3.1.14. Z-5 Numaralı Oda....154
Fotoğraf 3.1.15. Z-6 Numaralı Oda....154
Fotoğraf 3.1.16. Z-6 Numaralı Oda....155
Fotoğraf 3.1.17. Z-7 Numaralı Oda....155
Fotoğraf 3.1.18. Z-8 Numaralı Oda....155
Fotoğraf 3.1.19. Z-8 Numaralı Oda....156
Fotoğraf 3.1.20. Z-9 Numaralı Oda....156
Fotoğraf 3.2.1. Eski Hali....156
Fotoğraf 3.2.2. Batı Cephe....157
Fotoğraf 3.2.3. Kuzey Cephe....157
Fotoğraf 3.2.4. Doğu Cephe....157
Fotoğraf 3.2.5. Güney Cephe....158
Fotoğraf 3.2.6. Z-01 Nolu Giriş Holü....158
Fotoğraf 3.2.7. Z-01 Nolu Giriş Holü....158

Fotoğraf 3.2.8. Z-02 Nolu Oda 159
Fotoğraf 3.2.9. Z-03 Nolu Kazan Dairesi 159
Fotoğraf 3.2.10. Z-04 Nolu Tuvalet.....159
Fotoğraf 3.2.11. Z-05 Nolu Oda 160
Fotoğraf 3.2.12. B-01 Nolu Giriş Holü.....160
Fotoğraf 3.2.13. B-01 Nolu Giriş Holü.....160
Fotoğraf 3.2.14. B-02 Nolu Oda 161
Fotoğraf 3.2.15. B-03 Nolu Oda 161
Fotoğraf 3.2.16. B-04 Mutfak.....161
Fotoğraf 3.2.17. B-05 Nolu Tuvalet 162
Fotoğraf 3.2.18. B-06 Nolu Oda 162
Fotoğraf 3.2.19. B-07 Nolu Oda 162
Fotoğraf 3.2.20. B-07 Nolu Oda 163
Fotoğraf 3.2.21. Z-07 Nolu Mutfak 163
Fotoğraf 3.2.22. Z-08 Nolu Oda 163
Fotoğraf 3.2.23. Z-08 Nolu Oda 164
Fotoğraf 3.2.24. Z-09 Nolu Kazan Dairesi 164
Fotoğraf 3.2.25. Z-09 Nolu Kazan Dairesi 164
Fotoğraf 3.2.26. Z-10 Nolu Oda 165
Fotoğraf 3.2.27. Z-10 Nolu Oda 165
Fotoğraf 3.2.28. Z-11 Nolu Oda 165
Fotoğraf 3.2.29. Z-11 Nolu Oda 166
Fotoğraf 3.2.30. Zemin Kata İniş ve Üst Kata.....166
Fotoğraf 3.2.31. Zemin Kata İniş ve Üst Kata Çıkış Merdiveni.....166
Fotoğraf 3.2.32. B-01 Nolu Çocuk Bölümü 167
Fotoğraf 3.2.33. B-02 N2olu Dinlenme Salonu.....167
Fotoğraf 3.2.34. B-02 Nolu Dinlenme Salonu.....167
Fotoğraf 3.2.35. B-03 Nolu Tuvalet 168
Fotoğraf 3.2.36. B-03 Nolu Tuvalet 168
Fotoğraf 3.2.37. B-04 Nolu Kütüphaneci Odası.....168
Fotoğraf 3.2.38. B-04 Nolu Kütüphaneci Odası.....169
Fotoğraf 3.2.39. B-05 Nolu Müdür Odası 169

Fotoğraf 3.2.40. B-05 Nolu Müdür Odası 169
Fotoğraf 3.2.41. B-06 Nolu Çalışma Salonu 170
Fotoğraf 3.2.42. B-06 Nolu Çalışma Salonu 170
Fotoğraf 3.2.43. B-07 Nolu Çalışma Salonu 170
Fotoğraf 3.2.44. B-07 Nolu Çalışma Salonu 171
Fotoğraf 3.2.45. B-08 Nolu İnternet Erişim Odası 171
Fotoğraf 3..46. B-08 Nolu İnternet Erişim Odası 171
Fotoğraf 3.2.47. B-09 Nolu Okuma Salonu 1.....172
Fotoğraf 3.2.48. B-09 Nolu Okuma Salonu 1.....172
Fotoğraf 3.2.49. B-10 Nolu Okuma Salonu 2.....172
Fotoğraf 3.2.50. B-10 Nolu Okuma Salonu 2.....173
Fotoğraf 3.2.51. B-11 Nolu Okuma Salonu 3.....173
Fotoğraf 3.2.52. B-11 Nolu Okuma Salonu 3.....173
Fotoğraf 3.2.53. B-11 Nolu Çocuk Bölümü 174
Fotoğraf 3.3.54. B-11 Nolu Çocuk Bölümü 174
Fotoğraf 3.3.1. Batı Cephe.....174
Fotoğraf 3.3.2. Kuzey Cephe.....175
Fotoğraf 3.3.3. Doğu Cephe.....175
Fotoğraf 3.3.4. Bitkisel Süslemeli Kapı.....175
Fotoğraf 3.3.5. Doğu Cephede Yer Alan Diğer Kapılar.....176
Fotoğraf 3.3.6. Revaklı Avlu Kısmı 176
Fotoğraf 3.3.7. Revaklı Avlu ve Kemerler 176
Fotoğraf 3.3.8. Zemin Kata İniş Merdiveni.....177
Fotoğraf 3.3.9. Revakları Örten Çapraz Tonozlar 177
Fotoğraf 3.3.10. Z-01 Nolu Oda 177
Fotoğraf 3.3.11. Z-01 Nolu Oda 178
Fotoğraf 3.3.12. Z-02 Nolu Oda 178
Fotoğraf 3.3.13. Z-02 Nolu Oda 178
Fotoğraf 3.3.14. Z-03 Nolu Oda 179
Fotoğraf 3.3.15. Z-03 Nolu Oda 179
Fotoğraf 3.3.16. Z-04 Nolu Tuvalet.....179
Fotoğraf 3.3.17. Z-04 Nolu Tuvalet.....180

Fotoğraf 3.3.18. Z-05 Nolu Sinema Odası....180
Fotoğraf 3.3.19. Z-05 Nolu Sinema Odası....180
Fotoğraf 3.3.20. Z-06 Nolu Giriş....181
Fotoğraf 3.3.21. Z-07 Nolu Mutfak....181
Fotoğraf 3.3.22. Z-08 Nolu Oda....181
Fotoğraf 3.4.1. Güney Cephe....182
Fotoğraf 3.4.2. Kuzey Cephe....182
Fotoğraf 3.4.3. Kuzey Cephe....182
Fotoğraf 3.4.4.Eski Fotoğraflardan Genel Görünümü....183
Fotoğraf 3.4.5. Güney Cephe....183
Fotoğraf 3.4.6. Üçgen Alınlıklar....183
Fotoğraf 3.4.7. Zemin Kat Giriş Holü....184
Fotoğraf 3.4.8. Tuvalet....184
Fotoğraf 3.4.9.Tuvalet....184
Fotoğraf 3.4.10. Güney Batıda Yer Alan Odalar....185
Fotoğraf 3.4.11. Zemin Kat Güney Batıda Yer Alan Oda....185
Fotoğraf 3.4.12. Zemin Kat Kuzeybatı Cephesinin Kuzeyinde Bulunan Oda....185
Fotoğraf 3.4.13. Z-05 Nolu Oda....186
Fotoğraf 3.4.14. Z-05 Nolu Oda....186
Fotoğraf 3.4.15. Zemin Kat Kuzeybatı Cephesinin Kuzeyinde Bulunan Oda....186
Fotoğraf 3.4.16. Birinci Kat Merdivenler....187
Fotoğraf 3.4.17. Birinci Kat Holü....187
Fotoğraf 3.4.18. Birinci Kat Kuzeydoğudaki Oda....187
Fotoğraf 3.4.19. Birinci Kat Güneybatıdaki Oda....188
Fotoğraf 3.4.20....188
Fotoğraf 3.4.21....188
Fotoğraf 4.22. Birinci Kat Balkon....189
Fotoğraf 3.4.23. Birinci Kat Güneydoğu Cephenin Güneyinde Bulunan Oda....189
Fotoğraf 3.4.24. Birinci Kat Güneydoğu Cephenin Güneyinde Bulunan Oda....189
Fotoğraf 3.5.1. Güney Cephe....190
Fotoğraf 3.5.2. Kuzey Cephe....190
Fotoğraf 3.5.3. Kuzey Cephe....190

Fotoğraf 3.5.4. Eski Fotoğraflardan Genel Görünüm 191
Fotoğraf 3.5.5. Güney Cephe 191
Fotoğraf 3.5.6. Üçgen Alınlıklar 191
Fotoğraf 3.5.7. Kuzeybatıdaki Üçgen Alınlık 192
Fotoğraf 3.5.8. Kuzeydoğudaki Üçgen Alınlık 192
Fotoğraf 3.5.9. Kuzey Cephedeki Üçgen Alınlık 192
Fotoğraf 3.5.10. Kuzey Cephe Giriş Kapısı 193
Fotoğraf 3.5.11. Bitkisel Süsleme Detayı 193
Fotoğraf 3.5.12. Üzüm Salkımı Süsleme Detayı 193
Fotoğraf 3.5.13. Bitkisel Süsleme Detayı 194
Fotoğraf 3.5.14. Z-01 Nolu Giriş Holü 194
Fotoğraf 3.5.15. Z-01 Giriş Holü 194
Fotoğraf 3.5.16. Z-02 Nolu Servis 1 Odası 195
Fotoğraf 3.5.17. Z-02 Nolu Servis 1 Odası 195
Fotoğraf 3.5.18. Z-03 Nolu Mescit Olarak Kullanılan Oda 195
Fotoğraf 3.5.9. Z-04 Nolu Tuvalet 196
Fotoğraf 3.5.20. Z-05 Nolu Mutfak 196
Fotoğraf 3.5.21. Z-05 Nolu Mutfak 196
Fotoğraf 3.5.22. Z-06 Nolu Servis 2 Odası 197
Fotoğraf 3.5.23. Z-06 Nolu Servis 2 Odası 197
Fotoğraf 3.5.24. Z-07 Nolu Müdür Odası 197
Fotoğraf 3.5.25. Z-07 Nolu Müdür Odası 198
Fotoğraf 3.5.26. Kuzeybatı Cephe B-08 Numaralı Batı Oda 198
Fotoğraf 3.5.27. Kuzeybatı Cephe B-09 Numaralı Orta Oda 198
Fotoğraf 3.5.28. B-10 Numaralı Balkon 199
Fotoğraf 3.6.29. H.1318-M.1900 tarihli Servet-i Fûnün 199
Fotoğraf 3.6.1. Akdağmadeni - Halk Eğitim Merkezi Binası 199
Fotoğraf 3.6.2. Kuzeybatı Cephe 200
Fotoğraf 3.6.3. Kuzeydoğu Cephe 200
Fotoğraf 3.6.4. Güneydoğu Cephe 200
Fotoğraf 3.6.5. Güneybatı Cephe 201
Fotoğraf 3.6.6. Giriş Revakı Üst Örtüsü 201

Fotoğraf 3.6.7. Zemin Kat Sofa Bölümü 201
Fotoğraf 3.6.8. Güneydoğu Cephenin Güneyinde Yer Alan Oda.....202
Fotoğraf 3.6.9. Güneydoğu Cephenin Güneyinde Yer Alan Oda.....202
Fotoğraf 3.6.10. Güneydoğu Cephenin Doğu köşesinde bulunan oda 202
Fotoğraf 3.6.11. Mutfak.....202
Fotoğraf 3.6.12. Ocak Nişi.....203
Fotoğraf 3.6.13. Üst kat Çıkış Merdivenleri.....203
Fotoğraf 3.6.14. Tuvalet 203
Fotoğraf 3.6.15. Banyo 204
Fotoğraf 3.6.16. Zemin Kat İç Sofanın Kuzeybatısında Ortada Bulunan oda.....204
Fotoğraf 3.6.17. Zemin Kat İç Sofanın Kuzeybatı Cephesinin 204
Fotoğraf 3.6.18. Birinci Kat Sofası Batısında Bulunan Oda 205
Fotoğraf 3.6.19. Güneydoğu Cephe Güney Odası.....205
Fotoğraf 3.6.20. Birinci Kat Sofanın Güneydoğusunda Bulunan Oda 205
Fotoğraf 3.6.21. Birinci Kat Sofasının Güneydoğu Cephesinin Doğusunda Bulunan Oda 206
Fotoğraf 3.6.22. Sofanın Kuzeydoğusunda Bulunan Oda 206
Fotoğraf 3.6.23. Merdiven Sahanlığı.....206
Fotoğraf 3.6.24. Kuzeybatı Cephe Orta Oda 207
Fotoğraf 3.6.25. Kuzeybatı Cephe Batı Oda.....207
Fotoğraf 3.6.26. Kuzeybatı Cephe Batı Oda.....207
Fotoğraf 3.6.27. Kuzeybatı Cephe Orta Oda 208
Fotoğraf 3.6.28. Balkon 208
Fotoğraf 3.7.1. Güney Cephe.....208
Fotoğraf 3.7.2. Güney Cephe.....209
Fotoğraf 3.7.3. Batı Cephe.....209
Fotoğraf 3.7.4. Kuzey Cephe 209
Fotoğraf 3.7.5. Doğu Cephesi.....210
Fotoğraf 3.7.6. Z-01 Numaralı Giriş Holü.....210
Fotoğraf 3.7.7. Z-02 Numaralı Giriş Holü.....210
Fotoğraf 3.7.8. Z-03 Numaralı Lavabo.....211
Fotoğraf 3.7.9. Z-04 Numaralı Lavabo.....211

Fotoğraf 3.7.10. Z-06 Numaralı Bekleme Salonu 211
Fotoğraf 3.7.11. Z-06 Numaralı Bekleme Salonu 212
Fotoğraf 3.7.12. Z-06 Numaralı Bekleme Salonu 212
Fotoğraf 3.7.13. Z-07 Numaralı Gişe 212
Fotoğraf 3.7.14. Z-07 Numaralı Gişe 213
Fotoğraf 3.7.15. Z-08 Numaralı Arşiv 213
Fotoğraf 3.7.16. Z-08 Numaralı Arşiv 213
Fotoğraf 3.7.17. Z-09 Numaralı Arşiv 214
Fotoğraf 3.7.18. Z-10 Numaralı Gişe 214
Fotoğraf 3.7.19. Z-11 Numaralı Müdür Odası 214
Fotoğraf 3.7.20. Z-12 Numaralı Hol 215
Fotoğraf 3.7.21. Z-13 Numaralı Hol 215
Fotoğraf 3.7.22. Z-14 Numaralı Koridor 215
Fotoğraf 3.7.23. Z-15 Numaralı Müfettiş Odası 216
Fotoğraf 3.7.24. Z-16 Numaralı Mutfak 216
Fotoğraf 3.7.25. Z-16 Numaralı Mutfak 216
Fotoğraf 3.7.26. Z-17 Numaralı Lavabo 217
Fotoğraf 3.7.27. B-01 Numaralı Giriş 217
Fotoğraf 3.7.28. B-01 Numaralı Giriş 217
Fotoğraf 3.7.29. B-02 Numaralı Kazan Dairesi 218
Fotoğraf 3.7.30. B-02 Numaralı Kazan Dairesi 218
Fotoğraf 3.7.31. B-03 Numaralı Yakıt Deposu 218
Fotoğraf 3.7.32. B-03 Numaralı Yakıt Deposu 219
Fotoğraf 3.7.33. B-101 Numaralı Hol 219
Fotoğraf 3.7.34. B-102 Numaralı Sofa 219
Fotoğraf 3.7.35. B-103 Numaralı Oda 220
Fotoğraf 3.7.36. B-103 Numaralı Oda 220
Fotoğraf 3.7.37. B-104 Numaralı Oda 220
Fotoğraf 3.7.38. B-105 Numaralı Oda 220
Fotoğraf 3.7.39. B-106 Numaralı Lavabo 221
Fotoğraf 3.7.40. B-107 Numaralı Mutfak 221
Fotoğraf 3.7.41. 107 Numaralı Mutfak 221

Fotoğraf.7.42. B-108 Numaralı Banyo 222
Fotoğraf 3.7.43. B-110 Numaralı Hol.....222
Fotoğraf 3.7.44. B-110 Numaralı Hol.....222
Fotoğraf 3.7.45. B-111 Numaralı Lavabo.....223
Fotoğraf 3.7.46. B-111 Numaralı Lavabo.....223
Fotoğraf 3.7.47. B-112 Numaralı Banyo 223
Fotoğraf 3.7.48. B-112 Numaralı Banyo 224
Fotoğraf 3.7.49. B-113 Numaralı Sofa 224
Fotoğraf 3.7.50. B-114 Numaralı Mutfak.....224
Fotoğraf 3.7.51. B-114 Numaralı Mutfak.....225
Fotoğraf 3.7.52. B-115 Numaralı Oda.....225
Fotoğraf 3.7.53. B-116 Numaralı Oda.....225
Fotoğraf 3.7.54. B-117 Numaralı Oda.....226
Fotoğraf 3.7.55. B-118 Numaralı Oda.....226
Fotoğraf 4.2.1.1.Bartın Amasra, Hükümet Dairesi kuzey cephesi 226
Fotoğraf 4.2.1.2.Diyarbakır Kolordu Binası'nın Genel Görünümü 227
Fotoğraf 4.2.1.3. Kastamonu Hapishanesi.....227
Fotoğraf 4.2.1.4.Mardin İdadi Mektebi 227
Fotoğraf 4.2.1.5. Kız Meslek Lisesi Yeni Binası'nın Genel Görünümü 228
Fotoğraf 4.2.1.6.Mektebi Nisa.....228
Fotoğraf 4.2.1.7.Atatürk Müzesi.....228
Fotoğraf 4.2.1.8. Defterdarlık Binası.....229
Fotoğraf 4.2.1.8. Kastamonu Vilayet Matbaası.....229
Fotoğraf 4.2.1.9.Bartın Rum Okulu.....229
Fotoğraf 4.2.1.10.Konya Meram Hastanesi.....230
Fotoğraf 4.2.1.11.Yozgat Askeri Hastane.....230
Fotoğraf 4.3.3.1.Kastamonu Vilayet Matbaası.....230
Fotoğraf 4.3.3.2. Darülmüallim Binası.....231
Fotoğraf 4.3.3.3. Isparta Postanesi.....231
Fotoğraf 4.3.3.4. Ilgın Redif Binası.....232
Fotoğraf 4.3.3.5. Kastamonu Daday İlçesi Redif Binası 232
Fotoğraf 4.4.1.1.Sinop Rum Okulu.....232

Fotoğraf. 4.4.1.2.Sinop Ayancık İlçesi Askerlik Şubesi Binası.....233
Fotoğraf 4.4.1.3.Kastamonu Vilayet matbaası 233
Fotoğraf 4.4.1.4.Çankırı Merkez Rüştiye 233
Fotoğraf 4.5.1.1.Eski Ortaokul Binası Bitkisel Süsleme Detayı 234
Fotoğraf 4.5.1.8.Eski P.T.T.Binası Süsleme Detayı 234
Fotoğraf 4.5.1.2.Eski P.T.T.Binası Süsleme Detayı 234
Fotoğraf 4.5.1.3.Eski P.T.T.Binası Süsleme Detayı 235
Fotoğraf 4.5.1.4.Eski P.T.T.Binası Süsleme Detayı 235
Fotoğraf 4.5.1.5.Eski P.T.T.Binası Süsleme Detayı 235
Fotoğraf 4.5.1.6.Eski P.T.T.Binası Süsleme Detayı 236
Fotoğraf 4.5.1.7.Eski P.T.T.Binası Süsleme Detayı 236
Fotoğraf 4.5.1.10.Eski Hapishane Binası Süsleme Detayı 236
Fotoğraf 4.5.1.9.Eski Hapishane Binası Süsleme Detayı 237
Fotoğraf 4.5.1.11.Eski Hapishane Binası Süsleme Detayı 237
Fotoğraf 4.5.1.12.Eski Hapishane Binası Süsleme Detayı 237
Fotoğraf 4.5.2.1.Eski P.T.T.Binası Üçgen Alınlık 238
Fotoğraf 4.5.2.2.Eski Hapishane Binası Pencere Üzerinde Geometrik Süsleme Detayı.....238
Fotoğraf 4.5.3.1.Eski Hapishane Binası Süsleme Detayı 238
Fotoğraf 4.7.1.2.Eski P.T.T.Binası Orta Kısımda Yer Alan Üçgen Alınlık Kitabe Kısmı.....238
Fotoğraf 4.7.1.3. Eski P.T.T.Binası Sağ Tarafında Yer Alan Üçgen Alınlık Kitabe Kısmı.....23

I. BÖLÜM

1.GİRİŞ

1.1. KONUNUN TANIMI, AMACI VE ÖNEMİ

Tanzimat dönemini de içerisine alan 19.yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu ve Türk tarihi açısından oldukça önem arz eden bir yüzyıldır. Bu dönemde hem çökmekte olan bir imparatorluğun hayatta kalabilme mücadelesi, hem de 20. yüzyılda ortaya çıkacak olan yeni bir devletin temelleri atılmıştır. Bu dönemde birçok yenilik hareketi meydana gelmiştir. Bu yenilik hareketlerinin etkilerini sanat ve mimari de dâhil olmak üzere sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel birçok alanda görmekteyiz.

Avrupa devlet yönetim biçiminin benimsenmeye başlanmasıyla Osmanlı yönetiminde pek çok eksikliklerin olduğu görülmüş ve bu eksiklikler giderilmeye çalışılmıştır. Bu eksikliklerinin giderilmesinde mimarlık alanı da kendi payını çıkararak, o zamana kadar Osmanlı mimarisinde görülmeyen hükümet konağı, belediye binası, postahane, müze ve otel olmak üzere Avrupa kaynaklı birçok kurum Osmanlı mimarlık programına dâhil edilmiştir[1]. Tanzimat devrinde kentsel mekânlara müdahaleler olarak açıklayabileceğimiz erken dönem planlama deneyimleri, Türk imar sisteminin kuruluş sürecinin eserleri olarak nizamname, ilmühaber ve kanun gibi yasal sınırlar içerisinde gerçekleştirilmiştir[2]. Tanzimat devrinin kent reformları çerçevesinde gerek belediye teşkilatı gerekse ilmühaber gibi Türk imar yönteminin alt yapısını oluşturan muhtelif düzenlemeler doğrultusunda meydana getirilen erken planlama deneyimlerine ait ilk uygulamaların Osmanlı imparatorluğunun kültürel, siyasi ve ekonomi gibi pek çok açıdan uygulama merkezi

---

[1] Emre Kolay, Amasya İl Merkezinde Bulunan Geç Dönem Kamu Yapıları (1848-1947), 19 Mayıs Üniversitesi,Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Samsun, 2013, s. 21.

[2] Koray Özcan, *"Tanzimat'ın Kent Reformları: Türk imar sisteminin kuruluş sürecinde erken planlama deneyimleri (1839-1908)"*, Osmanlı Bilimi Araştırmaları, 2006, C: VII s. 2.

olarak İstanbul üzerine yoğunlaştığını söylemek mümkündür. Daha sonraları Osmanlının bütün kent merkezlerine uygulanmıştır[3]. Kentler üzerinde gerçekleştirilen reformları Tanzimat öncesi ve sonrası dönem olarak değerlendirmek daha doğru olur. Bu dönemleri kapsayan süre içerisinde Türk kentlerine dönük yabancı mimarların geliştirdikleri planlama faaliyetleri üzerine odaklanmıştır.

Birçok Anadolu şehrinde inşa edilmiş olan kamu yapıları, Akdağmadeni ilçesi merkezinde de karşımıza çıkmaktadır. "Tanzimat Reformlarının Anadolu Kentlerine Yansıması: (Akdağmadeni Örneği)" adlı bu çalışma 19. yy da Akdağmadeni ilçe merkezinde inşa edilen kamu yapıları ve bu yapıların şehir gelişimine etkilerini konu almaktadır. Bu maksatla hazırlanmış olan çalışmada ilçede bulunan; Eski PTT Binası, Eski Askerlik Şubesi, Eski Hapishane Binası, Eski Ziraat Bankası Binası, Halk Eğitim Merkezi Binası, Eski Endüstri Meslek Lisesi, Kız Meslek Orta Okulu ve Cephaneliği detaylı bir şekilde tanımlanarak şehrin gelişimine etkileri tartışılmıştır.

Araştırmadaki amaç söz konusu yapıları tarihçesiyle birlikte plan özellikleri ve süslemelerini betimleyip, dönem içerisindeki yeri ve önemini tayin etmek, kentin şekillenmesinde kamu yapılarının nasıl bir fonksiyon üstlendiğini göstermek ayrıca Akdağmadeni ilçesinin kentleşme sürecine olan katkısını ortaya koymaktır.

1.2. KULLANILAN YÖNTEM

Yozgat ili Akdağmadeni İlçesinde Bulunan Kamu Yapıları adlı çalışma üç aşamada oluşturulmuştur. İlk olarak birinci aşamada, bölge ile ilgili yapılmış olan çalışmalar derlenmiştir. Bu kaynak taraması ve veri toplanması çalışmasına ek olarak Başbakanlık Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi Arşivlerinden yararlanılmış, söz konusu yapılar ve ilçe ile ilgili arşiv belgeleri temin edilmiştir. Temin edilen arşiv belgeleri ve salnameler Osmanlıcadan günümüz Türkçesine tercüme edilmiştir.

İkinci aşamada ise, tezin konusunu oluşturan kamu yapıları ile ilgili arazi çalışmaları gerçekleştirilerek, Akdağmadeni ilçesinde bulunan kamu yapılarının röleve ve planları çıkarılmıştır. Ayrıca yapıların genel ve detay fotoğrafları çekilmiştir.

---

[3] Koray Özcan, *"Tanzimat'ın kent reformları: Türk imar sisteminin kuruluş sürecinde erken planlama deneyimleri (1839-1908)"*, Osmanlı Bilimi Araştırmaları, 2006, C:VII.7, s. 2.

Üçüncü aşamada ise, elde edilmiş olan tüm belge ve bilgiler tez yazım kuralları çerçevesinde düzenlenmiştir. Elde edinilen bilgiler kapsamında tezin yazım aşamasını kapsayan metin beş ana bölüme ayrılmıştır.

Birinci bölüm giriş bölümü olup; Konunun Tanımı, Amacı ve Önemi, Kullanılan Yöntem, Konu İle İlgili Yapılan Çalışmalar şeklinde üç alt başlığa ayrılmıştır.

İkinci bölümün adı; Akdağmadeni İlçesinin Kültürel ve Tarihi Coğrafyası olup, başlık altında ilçenin kültürel ve tarihi coğrafyası hakkında bilgiler verilmiştir.

Üçüncü bölüm; Katalog başlığı adı altında söz konusu yapılar kronolojik sıra takip edilecek biçimde katalog şeklinde aktarılmıştır.

Dördüncü ve son bölüm olan Değerlendirme bölümünde; "Tanzimat Dönemi Kent Reformları "adlı alt başlık altında, Tanzimat ile gelen yenilik sürecinden kısaca bahsederek daha sonra bu yeniliklerin kent yapısı üzerinde nasıl etkili ve şekillendirici olduğu üzerinde önemle durulmuştur. Bu etkiler ilçenin fiziki yapısından yola çıkılarak imar edilen yapılar etrafında dönemin koşul veya şartlarına uygun şekillenmesi açık bir şekilde ifade edilmeye çalışılmıştır. Diğer bir alt başlık olan mimari değerlendirme bölümünde, ele alınan yapıların malzeme, plan özellikleri, cephe tasarımı, süsleme elemanları ve şehir içindeki dağılımı ile ilgili bilgiler değerlendirilmiştir.

Sonuç bölümünde ise; yapılan çalışmanın neticesi belirtilmiş olup çalışma konusu kapsamındaki kamu yapılarına dair çeşitli görüş ve öneriler sunulmuştur.

1.3. KONU İLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR

"Tanzimat Reformlarının Anadolu Kentlerine Yansıması: (Akdağmadeni Örneği)" adlı çalışmamın kaynak taraması bölümünde hem Akdağmadeni hem de Tanzimat Dönemi ile bu dönem uygulanan reformlar genel olarak düşünülmüştür. Akdağmadeni ilçe merkezinde yer alan kamu yapıları ile ilgili daha önce çalışılmış, herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Tez konusu kapsamında incelenen yapılar ile ilgili farklı dönemlerde monografik çalışmalar olsa da bu çalışmalar kamu yapıları ile ilgili genel bir değerlendirme olanağı sağlamaktan uzaktır. Çeşitli yörelerdeki kamu yapıları adına çalışılmış bir kısım araştırmalar mevcuttur.

Bunlar arasında;

Özden Gökhan Baydaş'ın, **Diyarbakır ve Mardin'deki Tarihi Kamu Yapıları**[4] ile Mustafa Bulut'un **Sivas'taki Geç Dönem Osmanlı Kamu Yapıları**[5]**,** Nadire Tuba Gündoğdu'nun "**Batılılaşma Dönemi Kars'ın Şehir Dokusu ve Resmi Binalar**"[6], Selda Özgün'ün "**Denizli'deki Kamu Yapıları (1876-1940)"**[7], Mustafa Bulut'un "**Sivas'taki Geç Dönem Osmanlı Kamu Yapıları**"[8] ve Fatma Aslantaş'ın "**20. Yüzyıl'ın İlk Yarısında Kayseri'de Kamu Yapıları**"[9] adlı tezlerden değerlendirme bölümünde karşılaştırma yapılarak yararlanılmıştır.

Hakkı Acun'un, **"*Yozgat ve Yöresi* Türk Devri Yapıları"**[10] adlı makalesinde Akdağmadeni ve ilçede bulunan bazı yapılar hakkında kısa bilgiler verilmiştir.

Koray Özcan'ın, **"Tanzimat'ın kent reformları: Türk imar sisteminin kuruluş sürecinde erken planlama deneyimleri (1839-1908)"**[11] adlı makalesinde Tanzimat'ın kent reformlarından, Türk imar sisteminin kuruluş süreci ve planlama deneyimleri ile bunlar arkasındaki yasal yapılanmalar hakkında bilgiler verilmiştir.

Ayda Arel'in **"On sekizinci Yüzyıl İstanbul Mimarisinde Batılılaşma Süreci"** adında, Osmanlı Devletinin batılılaşma hareketlerinin Osmanlı Mimarisi'nde ki etkilerini İstanbul ölçeğinde değerlendirdiği bir kitabı vardır[12].

Doğan Kuban "**Türk Barok Mimarisi Hakkında Bir Deneme**" adlı kitabında Osmanlı Devleti'nin 18. yüzyılda batılılaşma çabaları sonucu Barok ve Rokoko Üsluplarının Osmanlı Mimarisi'ndeki yansımaları anlatmıştır[13].

---

[4] Gökhan Özden Baydaş, *Diyarbakır ve Mardin'deki Tarihi Kamu Yapıları*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Van, 2007.

[5] Mustafa Bulut, *Sivas'taki Geç Donem Osmanlı Kamu Yapıları*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Konya, 2006.

[6] Nadire Tuba Gündoğdu, *Batılılaşma Dönemi Kars'ın Şehir Dokusu ve Resmi Binalar*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum, 2005.

[7] Selda Özgün, *Denizli'deki Kamu Yapıları* (1876-1940), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2000.

[8] Mustafa Bulut, *Sivas'taki Geç Dönem Osmanlı Kamu Yapıları*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2006.

[9] Fatma Arslantaş, *20. Yüzyıl'ın İlk Yarısında Kayseri'de Kamu Yapıları*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2009.

[10] Hakkı Acun, *Yozgat ve Yöresi Türk Devri Yapıları*, Osmanlı Devleti ve Bozok Sancağı, Türk Ocakları Yozgat Şubesi Yay., Umut Matbaacılık, Yozgat, 2000.

[11] Koray Özcan, "*Tanzimat'ın kent reformları: Türk imar sisteminin kuruluş sürecinde erken planlama deneyimleri (1839-1908)*", Osmanlı Bilimi Araştırmaları, 2006, C:VII, s. 149-180.

[12] Ayda Arel, *Onsekizinci Yüzyıl İstanbul Mimarisinde Batılılaşma Süreci*, Yayınevi İTÜ Mimarlık Fak, İstanbul, 1975.

[13] Doğan Kuban, *Türk Barok Mimarisi Hakkında Bir Deneme*, Polhan Matbaası, İstanbul, 1954.

Neşe Yıldıran'ın II. Abdülhamid dönemini ve yapılarını ayrıntılı olarak incelediği **"İstanbul'da II. Abdülhamid Dönemi (1876–1908) Mimarisi"**[14] isimli yayımlanmamış bir doktora tezi bulunmaktadır.

Milli Mimarlık konusunda Metin Sözen'in daha çok Fotoğraflarla desteklediği **"Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı"**[15] adlı kitabı, Mete Tapan ile ortak çalışmaları olan **"50 Yılın Türk Mimarisi"**[16], Yıldırım Yavuz'un **"Mimar Kemalettin ve I. Ulusal Mimarlık Dönemi"**[17] gibi kitaplar bu dönem araştırmacılarının genel olarak başvuru kaynaklarıdır. Ayrıca 1984 yılında düzenlenen **Mimaride Türk Milli Üslubu Semineri**'nde farklı araştırmacıların bu dönemle ilgili görüşleri de kitap olarak yayımlanmıştır[18].

Hakkı YURTLU'nun**, *"Geçmişten Günümüze Akdağmadeni"***, adlı kitabında Akdağmadeni ve adının nerden geldiği hakkında bilgi almak için faydalanılmıştır[19].

Hakkı Acun'un **"Yozgat ve Yöresi Türk Devri Yapıları"**, **"Osmanlı Devleti ve Bozok Sancağı"** ile ilgili çalışmasından Akdağmadeni'nin tarihi ile ilgili bilgilerin elde edilmesinde yararlanılmıştır[20].

İlçe ve tarihi hakkında bize yararlı bilgiler veren kaynaklardan başta Yozgat Katalogu ve İl Yıllıkları olmak üzere, Ali Fevzi KOÇ, ***"Bütün Yönleriyle Yozgat"***[21], Orhan SAKİN, **"Bozok Sancağı ve Yozgat**"[22] adlı araştırmalardır**.**

1.4. TANZİMAT REFORMLARININ AKDAĞMADENİ KENT FİZYOLOJİSİNE YANSIMALARI

Ortaçağ yerleşiminden kalan kale ve surlar, farklı işlevleri içeren külliye kompleksi, bedestenler, arastalar, dükkânlar, hanlar gibi yapıların oluşturduğu ticaret merkezi, çeşme,

---

[14] Neşe Yıldıran, *İstanbul'da II. Abdülhamid Dönemi (1876-1908) Mimarisi*, M.S.Ü., Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 1989,

[15] Metin Sözen, *Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1984.

[16]. M. Sözen - M., Tapan, *50 Yılın Türk Mimarisi*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1973.

[17] Yavuz Yıldırım, *Mimar Kemalettin ve I. Ulusal Mimarlık Dönemi*, Ankara, 1981.

[18] Anonim, Mimaride Türk Milli Üslubu Semineri 11–12 Haziran 1984, İstanbul, 1984.

[19] Hakkı Yurtlu, *Geçmişten Günümüze Akdağmadeni*, Anıl Matbaa ve Ciltevi, Ankara, 2001.

[20] Hakkı Acun, *Yozgat ve Yöresi Türk Devri Yapıları*, Osmanlı Devleti ve Bozok Sancağı, Türk Ocakları Yozgat Şubesi Yay., Umut Matbaacılık,Yozgat, 2000.

[21] Ali Fevzi, Koç, *Akdağmadeni*, Akdağmadeni'ni Kalkındırma ve Tanıtma Cemiyeti Yay., Rüzgarlı Matbaası, Ankara 1958.

[22] Orhan Sakin, *Bozok Sancağı ve Yozgat*, Ankara Ofset, Ankara, 2004.

köprü, merkezine cami ya da mescitleri alan mahalleler[23] geleneksel Osmanlı kent dokusunu oluşturan unsurlardır. Kent dokusu içindeki açıklıklar ve külliyelerin çevresindeki açıklıklar, mezarlık alanlar ve cami avlularıdır[24]. Geleneksel Osmanlı kentlerindeki kamusal etkinliklere uygun mekânlar, cami avluları ve külliye çevreleridir.

18. ve 19. yüzyıllar Osmanlı'da yenileşme dönemi olmuştur. Osmanlı kentlerinde gerçekleşen değişim ve kurumsal dönüşüm, mekânsal teşkilatlanmada yeni öğeleri ortaya çıkarmıştır. Vilayetlerin oluşumu, Belediye ve Vilayet meclisi gibi kurumların ortaya çıkması, yenilenen askeri düzen, değişen eğitim sistemi, yeni ticari kurumlar farklılaşan ulaşım şekilleri ve teknolojik gelişmelerin sağladığı yeni kurumlar neticesinde Osmanlı kentlerinde daha önce görülmeyen kurumları ortaya çıkarır[25]. Ortaya çıkan bu reformlar, kentin görünümüne fiziksel olarak da yansımışlardır. Yeni ve farklı fonksiyonlara sahip kamu yapıları Osmanlı kentlerinde görülmeye başlamıştır. Özellikle II. Abdülhamit zamanında kentlerde kamu yatırımlarıyla büyük bir değişim gerçekleştirilmiştir. Abdülhamit hükümdarlığının 35 yılında, anıtlar, anıtsal kamu yapıları, tören meydanları, geniş bulvarlar, simetrileri, düzenleri ve simgeledikleri ile bütün kentlerde kentsel hayatın çevresinde şekillendiği, yerel bölgesel yaşamı düzenleyen, belirgin şekilde Osmanlı olan bir yapısal dil geliştirilmişti[26]. Modernleşme projesinin başkent ile beraber yansıdığı taşra kentlerinde inşa edilen; değişen devlet yapılanmasının kurumlarının idari merkezleri olan yeni işlevli binalar, dini ve geleneksel sivil mimari haricinde yeni mimari tarzların kullanıldığı örnekler olmalarının da tesiriyle, inşa edildikleri kentlerde yeni bir imaj oluşturmuşlardır. Bu yapılar modern bir işlevi barındırmaları sebebiyle klasik mimariden değişik tasarımsal biçimde inşa edilmiştir[27].

Ortaya çıkan yeni işlevler; kent içinde konumlanışları, mimari tasarım özellikleri ve kütlesel özellikleri ile kentsel mekâna yeni bir siyasal mana yüklemiştir. Ayrıca, söz konusu binalar devletin kudretini "Batı"ya ve halka anlatmak için de kütlesel olarak anıtsal

---

[23] Mutullah Sungur, "19.yüzyıl Osmanlı Devletinde Taşra İdaresi ve Vilayet Yönetimi", *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye tayınları, C:. XIII, Ankara, 2002, s.753.

[24] Ç. Güntan, *II. Abdülhamit Döneminde İmparatorluk İmajının Kamu Yapıları Aracılığı ile Osmanlı Kentine Yansıtılması*, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2007, 30.

[25] Ç. Güntan, *a.g.e*.,İstanbul, 2007.

[26] Ç. Güntan, *a.g.e*.,İstanbul, 2007

[27] Dilek Sezer, *Kastamonu Kent Dokusu İçinde Cumhuriyet Meydanının İncelenmesi*, Anadolu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Mimarlık Anabilim Dalı, Eskişehir, Ocak, 2010, s.93.

niteliktedir. Binaların topografik olarak kente hâkim alanlara inşa edilmiş olmaları da anıtsal özelliklerinin artmasında etkili olmuştur[28].

Tanzimat[29] dönemi; idari, ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi tarihimiz de bir dönüm noktasıdır. Bu devrin en belirgin özeliklerinden biri de taşra ve merkez idarelerinde yapılan değişikliklerdir[30].

Tanzimat[31] reformlarının Akdağmadeni üzerine yansımasının kamu yapıları ile gerçekleştiğini araştırma ve incelemelerimiz neticesinde görmekteyiz. Tezin giriş bölümünde yer alan ilçenin tarihçesini anlattığımız kısımda, kaza bir göl kenarında kurulmuş olup daha sonraları birkaç ev, mescit ve birde hamamın yapılması ile yerleşik düzene geçmiştir. Ormanlık alana kurulmuş olduğundan zamanla ormanlık alan mesken haline getirilmiştir. İlçenin bulunduğu bölgenin keşfi ancak 1850'den sonra çapanoğullarının Yozgat ve çevre köylere yerleşmesi ile gerçekleşmiştir. Tanzimat[32] ile gerçekleşen reformları ilk olarak Akdağmadeni ilçesi kapsamında değerlendirirsek, .genel olarak kent dokusuna baktığımızda kenti oluşturan öğeler olarak, belediye binası, redif binası, sanat okul, konaklar, PTT binası, banka şubesi, halk eğitim merkezi ve adliye binası gibi kamu kurumlarının şehrin merkezinde konumlandırılıp, ilçeye hâkim olacak şekilde cadde ve sokak köşe başlarına, birbirine yakın şekilde inşa edilerek, şehrin bu yapı organizasyonu etrafında şekillendiğini belirtmek doğru bir ifade olacaktır. Bu yapıların oluşturulması ile kent dinamizmi sağlanmış, kenti meydana getiren diğer yapı birimleri olan çarşı ve dükkânlar gibi mimari unsurlar kamu yapıları odaklı olarak biçimlenmiştir.

Kentin ana caddeleri üzerine yerleştirilmiş olan kamu yapıları kenti oluşturan önemli simgeler konumundadır. Bunların yanı sıra şehirde yer alan diğer yapı birimlerini de düşündüğümüzde bir taşra kenti olan Akdağmadeni'nin kent dokusunun biçimlendirilmesinde tez konusu olan kamu yapılarının nasıl önem teşkil ettiğini anlamak daha kolay olacaktır.

---

[28] Dilek Sezer*, Kastamonu Kent Dokusu İçinde Cumhuriyet Meydanının İncelenmesi*, Anadolu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mimarlık Anabilim Dalı,Eskişehir, Ocak, 2010, s.93.

[29] M. Kurt; A. Ödekan; S. Faroqhi; Z. Toprak; H. G. Yurdaydın; Türkiye Tarihi 3 (Osmanlı Devleti 1600-1908), Cem Yayınevi, İstanbul, 1997, s. 316.

[30]S.Fatih Torun,"Osmanlı Taşra İdaresinin Yeniden Yapılanma Süreci (1842-1876)", *Karadeniz Araştırmaları*, 2012, S. 32, s. 81-82.

[31] Reşat Kaynar, *Mustafa Reşit Paşa ve Tanzimat*, İstanbul, 1976, s. 241.

[32] Engelhardt, *Tanzimat*, Çev. Ayda Düz, İstanbul, 1976, s. 241.

Anadolu, çok önemli uygarlık merkezidir. Osmanlı İmparatorluğu'nun endüstri devrimi öncesinin en ileri devletlerinden biri olduğu kabul edilmektedir. Buna bağlı olarak ülke uzun ve köklü kentsel geleneğe sahiptir. Böylece, Türkiye'nin kentlerini ele alırken bir yandan ülkenin endüstri devrimine katılmadığı fakat endüstrileşen ülkeler tarafından etkilendiği gerçeğini göz önünde tutmak gerekir.

Osmanlı Devleti güçlü bir merkezi idare ve taşra teşkilatı üzerinde yükselmiştir. Devlet zayıflamaya başlayınca bunun neticesinde taşra teşkilatında da çok ciddi sorunlar baş göstermiştir. Taşra[33] teşkilatındaki eksiklikleri gidermek için bazı önlemler alınmasına rağmen başarı sağlanamamıştır. II. Mahmut'un tahta çıkmasıyla birlikte, çağdaş yönetim ilkelerine uygun olarak Osmanlının yeniden yapılanmasına ilişkin reform çabaları, taşra idaresinde da bazı değişiklikler yapılmasına neden olmuştur[34]. Ancak bu gayretlerin yeterli olmaması ve birtakım siyasi gelişmeler taşra teşkilatında geniş çaplı bir yeniden yapılanmayı zaruri hale getirmiştir. Bu bağlamda 1864'te ve 1871'de yürürlüğe giren vilayet nizamnameleriyle taşra teşkilatında esaslı bir idari düzenleme yapılmıştır[35]. Bu nizamnamelerle, önceki tedbirlere nazaran taşra teşkilatı baştan ele alınarak esaslı ve yeni bir vilayet teşkilatlanmasına gidilmiştir[36].

XVI. Yüzyılda ve XVII. Yüzyılın başlarında Osmanlı İmparatorluğu'nun kentleşme sistemine göre, halkların bir yerden başka bir yere nakledilmesi sağlanmış ve sırasıyla kentin idari ve askeri merkezlere dönüştürülmesi, zanaatkârların aynı kente yerleştirilmesi, dolayısıyla yerleşim ağında net bir hiyerarşi düzeninin oluşturulması sağlanmıştır[37]. Aslında Osmanlıların kentleşme yöntemleri kendinden öncekilerin yolundan gidilmesi doğrultusundadır. XVI. Yüzyılda bir yandan Osmanlı kentlerindeki nüfus artışı, öte taraftan dünya ticaretinde gezginci tüccarın önemini kaybedip yerleşik tüccarın ortaya çıkışı, kentin yapısında bir değişim meydana getirmiştir[38]. Osmanlı kanununa göre bir

---

[33] Yücel Özkaya, "18.yy'da Taşra Yönetimine Genel Bir Bakış", *Türkler Ansiklopedisi,* Yeni Türkiye Yayınları, C:XIII, Ankara, 2002, s. 699.

[34]Mustafa Gençoğlu, "501864 ve 1871 Vilâyet Nizamnamelerine Göre Osmanlı Taşra İdaresinde Yeniden Yapılanma Süreci", Çankırı Karatekin Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2 (1),* Karatekin Matbaacılık, Çankırı, 2011 s. 29.

[35] Mustafa Gençoğlu, *a.g.e.*, s. 29.

[36] Mustafa Gençoğlu, *a.g.e.*, s. 29

[37] U. Tanyeli, *Anadolu-Türk Kentinde Fiziksel Yapının Evrim Süreci (XI.-XV. Yüzyıllar)*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü (Doktora Tezi Yayımlanmamış), İstanbul,1986, s. 294.

[38]D. Türkan, Kejanlı, "Anadolu'da Selçuklu Ve Osmanlı Dönemlerinde Kent Sistemi, Kale Ve Merkez-Çarşı Gelişimi", *Social Sciences* (ISSN:1308-7264), C: V, S.3, 2010, s. 294.

yerin kent olabilmesi için, o kentte sürekli olarak ticaret yapılan bir ticaret alanının bulunması ve Cuma namazının kılına bileceği bir camisinin olması gerekmektedir[39].

XVIII. yy. Osmanlı kentleri için kültürel ve yapısal değişikliklerin dönemi olmuş; Doğu ve İran kültürüne kapanış, batı ile fikir, teknik ve mal ticaretin artması, özellikle Balkanlarda yeni burjuva sınıflarının oluşumu, kamu müdahalelerinin boyutlarının küçültülmesi ve farklı tipolojik grupların hiyerarşik değer kaybı ön plana çıkmıştır[40].

XIX. Yüzyıl da merkezi idarenin zayıflamasıyla ürün denetimi kalkmış, sabit üretim teknolojisine rağmen ulaşım teknolojisinde ve dış ticaret münasebetlerinde değişim görülürken, özellikle XIX. Yüzyılın yarısından başlayarak Avrupa devletlerinin giriştikleri yatırımlar ile zengin hammadde ve tarımsal ürün veren iç kesimlerle kıyı şehirleri arasında kurulan gelişmiş ulaşım bağlantıları, ülkenin yerleşme kademelenmesi ve nüfus dağılımı açısından mekânsal teşkilatlanmasını da etkilemiştir [41].

Osmanlı yönteminin 1838 Osmanlı-İngiliz Ticaret Anlaşması'yla sembolleşen dünya ekonomisine açılışı ve 1839 Tanzimat Fermanı'yla sembolleşen yeni yönetim şekli arayışları, XIX. Yüzyılın ikinci yarısında şehir mimarisinde önemli dönüşümlere yol açmış, batılı tarzda şehircilik uygulamalarına yönelik ilk çalışmalar Tanzimat Devri reformlarının mukaddimesiyle paralellik göstermiştir [42].

Tanzimat öncesi ve sonrası taşra şehirleri yapı ve oluşum açısından aslında, Osmanlı şehri Selçuklu devri şehir yapısının bir devamı niteliğindedir. Lakin Osmanlı şehir dokusu zamanla kendi doğal yapısını oluşturarak gelişmiştir. Türk kentinin çekirdeğini cami, han, hamam ve birkaç dükkân oluşturmuştur[43]. Anadolu'da Selçuklu devrinde özellikle XIII. Yy.ın ikinci yarısından itibaren "Bezzazlar Hanı" veya "Dokumacı Hanı ve İplikçi" diye adlandırılan Bedestenlerin farklı işlevlerinin doğuşuna kaynaklık eden bezzazlar (bezci, kumaşçı) için han binalarının yapıldığı katidir. Özel bedesten yapıları için ilk halkayı oluşturan ve aynı zamanda da değerli mal satıcısı konumundaki bezzazların hem daha derli

---

[39] İbrahim Yılmazçelik, *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Diyarbakır (1790-1840),* Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 1995, s. 9.

[40].U. Tanyeli, *Anadolu-Türk Kentinde Fiziksel Yapının Evrim Süreci (XI.-XV. Yüzyıllar)*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü (Doktora Tezi Yayımlanmamış), 1986, s, 294.

[41] P. Dumont and F., Georgeon, *Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentleri*, 2. Baskı, Çeviren: A. Berktay, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999, s. 23.

[42] S. Aktüre, "17. Yüzyıl Başından 19. Yüzyıl Ortasına Kadarki Dönemde Anadolu Osmanlı Şehrinde Şehirsel Yapının Değişme Süreci", *O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Dergisi,* Ankara, 1975, C:I, S.1, s. 101-128.

[43] D.Türkan, Kejanlı, *a.g.m.*, C:V, S.3, 2010, s. 291.

toplu biçimde bir araya toplanmaları, hem de yol üzerindeki dükkân yapılarından daha güvenli ve daha sağlam satış yerlerine kavuşmaları temin edilmiştir [44]. Türkler, İslam şehir tipinin üç ana unsuru olan "Cami, Hamamı ve Pazar", Orta Asya şehir tipinin üç unsuru olan, "İç kale, Ribat[45] ve Şehristan" ile birleştirmiş, diğer öğeler olan "mahalle, çarşılar ve bedestenler", İslam sonrası Türk şehirlerinin en bariz özelliklerini oluşturmuştur [46]. Tanzimat öncesinde Osmanlı kentleri dini yapılar ve çarşı gibi ticari unsurlar etrafında meydana gelmiştir. Şehrin merkezinin başta camiler olmak suretiyle dini yapılar etrafında şekillenip inşa edildiğini görmekteyiz. Vakıflar da, Osmanlı şehirlerinde büyük öneme sahiptir. Vakıflar sosyal bir çekim merkezi özelliğini taşır. İçerisinde sosyal veya dini yapıları barındıran ve bunları tek bir merkezde toplayan vakıflar, kent halkının vazgeçilmez öğesidir. Kentin gelişip, şekillenmesi sürecinde vakıf külliyelerin önemi büyüktür.

Tanzimat'tan önce külliyeler etrafında biçimlenen yerleşim merkezleri, Tanzimat'tan sonra yapılan ıslahatlarla ilişkili olarak daha değişik oluşumlarla meydana gelerek, nizamnameler yönünde değişik bir yapı kazanmıştır[47].

XIX. Yüzyılda Osmanlı devletinin hudutları devamlı küçülürken, Anadolu da ülkenin ulaştırma teknolojisinin gelişmesini yaşadığı ve dış pazarına açıldığı devri kapsamış, bu da nüfus artışı ile beraber daha yüksek seviyede şehirleşmeye imkân sağlamış ve şehir merkezleri konut alanlarını da içine alan bir dönüşüm baskısına uğramıştır. XIX. Yüzyılda Anadolu, aynı dönemde, sosyo-ekonomik yapısında da ciddi değişikliklere ve Avrupa'nın hızla sanayileşen şehirlerinin işlenmiş ürün pazarı durumuna gelmiştir. Ekonomik ve sosyal yapıdaki tesirleri büyük olan ve ticaret bağlarını devam ettiren yabancı tacirler ve komisyoncular, Anadolu şehirlerine yerleşerek şehirlerde yerel üretimin çökmesine, sosyal yapıdaki değişik grupların mekânda gruplaşmasına ve morfolojik yapıda yeni unsurların ortaya çıkmasına sebep olmuştur[48]. Tanzimat dönemi reformlarıyla yönetici sınıfın

---

[44] İ. Yılmazçelik, *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Diyarbakır (1790-1840),* Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 1995 s. 28.

[45] Fuat Köprülü, "Ribat (Vakfa Ait Istılahlar)", *Vakıflar Dergisi*, İstanbul, 1974, S. 2, s. 18.

[46] Zekiye Yenen, *Vakıf Kurumu İmaret Sistemi Bağlamında Osmanlı Dönemi Türk Kentlerinin Kuruluş ve Gelişim İlkeleri*, İ.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul,1987, s. 64.

[47] Koray Özcan, "Tanzimat'ın Kent Reformları: Türk İmar Sisteminin Kuruluş Sürecinde Erken Planlama Deneyimleri (1839-1908)", *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, 2006, C:VII, S.2, s. 159-160.

[48] P. Sökmen, Tarihsel Çevre Korumasının Kent Planlaması İçindeki Yeri, *Tarihi Kentlerde Planlama/Düzenleme Sorunları Türkiye 11. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu*, Edirne, 1987, s. 59-68.

konaklarında yapılan işler devlet dairelerine taşınmış[49] XIX. Yüzyılın ilk yıllarında şehir merkezlerinde o şehrin önde gelenleri tarafından okullar, kamu ve idare binaları kimi zamanda fabrikalar yaptırılmıştır. XIX. Yüzyılın ortasında beliren yeni Batılı güçler ve burjuva (kent soylu) sınıfı tarafından ısrarla istenen Tanzimat reformlarının en belirgin kilit şekline bağlı olarak şehrin dış münasebetlerindeki dönüşüm şehir merkezinde farklılaşmayı da beraberinde getirmiş; birçok şehirde ikili bir merkez oluşmuştur[50]. Bu dönüşümler, Anadolu'daki başka şehirlerde XIX. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren kendini belli etmeye başlamış, küçük zanaatlar ve her çeşit küçük üretim ciddi sarsıntı geçirmiş, ikili merkez, bu değişim sürecinin en belirgin sonucu olmuştur [51]

Şehirlerdeki sosyal tabakalaşmanın sonucu olarak XIX. Yüzyılın sonunda ortaya çıkan iki farklı sosyal kesimin "ikili merkez", işyerlerinin şehir mekânındaki yer seçiminde de değişiklik göstermektedir. Yerel zanaatkâr ve esnafların işyeri olan geleneksel esnaf çarşıları XVI. ve XVII. Yüzyıldaki konumlarını XIX. Yüzyılın sonuna kadar sürdürürken, diğer kesimin işyeri olarak adlandırılabilecek yeni dükkânlar, banka, otel, iş hanı, posta binası, büro gibi yeni yapı çeşitleri ve hanlar eski merkezin devamında kentin ana ulaşım aksının iki tarafında dizilmiş ve şehirlerin yeni ticaret merkezini oluşturmuştur[52]. Bu merkez, yeni gelişen idare fonksiyonları ve bunlara yönelik hizmetlerle eski kent dokusuyla bütünleşen geleneksel tarzdır. Geleneksel tarzlar çarşılar ve hanlar bölgesinde yerleşmiş, zanaat çeşidi üretim münasebetlerinin, toptan ve perakende ticaretin yapıldığı yerler olurken hanlar, iş merkezlerindeki en önemli binalardır. Ticaret, ulaşım, konaklama ve depolama için farklılaşmış ofis ya da büro binaları olmadığından, hanlar ofis veya büro görevi de görmektedir. Ayrıca dış etkenler neticesi, kentsel arazi kullanımına askeri kışla, göçmen mahallesi, demiryolu gibi yeni unsurlar eklenmiş, şehrin sur dışına taşarak büyümesi de dönüşüm sürecini hızlandırmıştır[53].

Yukarıda bahsettiğimiz gibi Tanzimat öncesi devirde şehir merkezini sosyal ve dini yapılar oluşturup biçimlendirirken Tanzimat reformları ile artık bu binaların yerini kamu hizmetleri için ayrılmış olan kamu binaları oluşturmaya ve bu binaların yerini almaya

[49] P. Dumont and F., Georgeon, *Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentleri*, 2. Baskı, Çeviren: A. Berktay, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999.
[50] S. Aktüre, *Anadolu'da Bronz Çağı Kentleri*, 2. Baskı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları İstanbul, 1997, s. 32.
[51] P. Sökmen, Tarihsel Çevre Korumasının Kent Planlaması İçindeki Yeri, *Tarihi Kentlerde Planlama/Düzenleme Sorunları Türkiye 11. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu*, Edirne, 1987, s. 59-68.
[52] S. Faroqhi, *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1987, s. 27.
[53] P. Sökmen, Tarihsel Çevre Korumasının Kent Planlaması İçindeki Yeri, *Tarihi Kentlerde Planlama/Düzenleme Sorunları Türkiye 11. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu*, Edirne, 1987, s. 59-68.

başlamıştır. Tanzimat öncesi devirde kamu hizmetlerinin yapılabilmesi için inşa edilmiş ayrı yapılar yoktu. Kamu çalışanlarının kendilerine ait konutların selamlık bölümü bu maksat için kullanılmaktaydı[54].

Burada Tanzimat reformları hakkında bilgi vermek gerekirse, Tanzimat dönemi 3 Kasım 1839'da Mustafa Reşit Paşa[55] tarafından Gülhane parkında okunan Gülhane Hattı Hümayunu okuması ile başlamıştır. Genel olarak bakıldığında Tanzimat devri II. Mahmut'un öncülük ettiği yeniliklerin devamından başka bir şey değildir. I. Meşrutiyetin ilan edildiği 1876 yılına kadar sürmüştür. Bu dönem hem iç gelişmeler hem de dış gelişmeler bakımından oldukça büyük bir önem arzetmektedir. Gülhane Hattı Hümayunu adlı bu belge ile padişah, vergilerin herkesin gelirine göre adalete uygun biçimde toplanacağını, halkın mal, can ve namusunu güvence altına alacağını, askerlik işlerinin de yeniden gözden geçirileceğini dile getiriliyordu. Bunun içinde yasal düzenlemelerin en kısa zamanda gerçekleşeceği, Meclis-i Valay-ı Ahkam-ı Adliye'nin teşkilatlanarak gerekli hazırlıkları yaparak, uygulamayı hemen başlatacağını belirtiyordu. Ayrıca imparatorluğun sorumluluk alanı genişletiliyor, din ayrımı gözetilmeksizin bütün tebaaya eşit hak, mal, onur ve yaşam teminatı veriliyordu[56]. Daha sonraları Abdülmecit, Gülhane Hattı Hümayununu bazı eklemeler yaparak tamamlamış ve yeni bir ıslahat fermanı yayınlamıştır. Avrupalı büyük devletlerin talepleri doğrultusunda hazırlanıp ilan edilen bu fermanla, Gayrimüslimlere Gülhane hattı ile verilen hakların yürürlüğe konulacağı, bütün konularda eşitlik kuralına uyulacağı, bundan sonra Hıristiyanların da askere alınacakları ve vergi vermede Müslümanlarla eşit tutacakları belirtiliyordu[57].

19. yy. başlarında Osmanlı devleti gerek toprak gerekse nüfus bakımından dünyanın en büyük devletlerinden biriydi. Fakat kurum ve kuruluşları bu büyüklüğü taşıyacak kudrete sahip değillerdi[58]. Tanzimat öncesinde Anadolu şehirleri geniş bir takım eyaletlere bölünmüştü. Yeniçeri ocağının kaldırılmasının hemen sonrasında, bütün alanlarda düzenlemelere gidilmiş, onlara ait vazifeler ve sorumluluklar, yeni kurum ve kuruluşlara verilmeye başlanmıştır. Muhtarlık örgütünün kurulması, ayanlığın kaldırılması ve nüfus

[54] Maurice M, Cerasi, Osmanlı Kenti, Osmanlı İmparatorluğu'nda 18. ve 19. Yüzyıllarda Kent Uygarlığı ve Mimarisi, Çev. Aslı Ataöv, Yapı Kredi Yayınları, Şubat 2001 s. 67.
[55] Reşat Kaynar, *Mustafa Reşit Paşa ve Tanzimat*, Türk Tarih Kurumu,Ankara,1991,s. 165.
[56] Musa Çadırcı, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1997, s. 173-174.
[57] Musa Çadırcı, *a.g.e.*, Ankara, 1997, s.175.
[58] Musa Çadırcı, *a.g.e.*, Ankara, 1997, s.10.

sayımı yapılarak defter nazırlığının kurulması, redif teşkilatının eyalet ve sancak merkezlerinde hizmet vermeye başlaması gibi yapılan birçok yeni düzenlemelerle imparatorluk yeni bir yapıya kavuşturulmaya çalışılmıştır[59].

19.yy.ın ikinci yarısından sonra Avrupa ile münasebetlerinin gelişmesi ile kıyı şehirleri ve birçok büyük şehre tüccarlar yerleşmeye başlamıştır. Gelişen bu münasebetler ticari, siyasi, sosyal ve kültürel alandan tutunda birçok alanda etkili olmaya başlamıştır. Tanzimat'tan önce şehrin çekirdeğini oluşturan çarşı kavramı ve dini yapılar artık Tanzimat'tan sonra gelişen münasebetler neticesinde, kentin ve halkın gereksinimlerine cevap verecek yeni kurumlar inşa edilmeye başlanmış, yani Tanzimat'tan önce şehrin merkezi ve çekirdeğini oluşturan tekke, cami, vakıf külliyeleri gibi binaların yerini Tanzimat'tan sonra hükümet konakları, belediye binaları, soylu kimselere ait konaklar, halkevleri, okullar, postane binaları gibi kamu kurumları almaya başlamış ve bu kurumlar birbirleri ile ayrışık yapıda gelişim göstermişlerdir. Şehir meydanında birbirine yakın, lakin her biri ayrı bir kamu ihtiyacına hizmet veren bu binalar ayrı birer bina olarak inşa edilmişlerdir. Denilebilir ki, Tanzimat'tan sonra şehrin çekirdeğini kamu kurumlarının oluşturması ve şehrin oluşum ve gelişiminin bu kurumlar çevresinde gerçekleşmesi ile Tanzimat'ın şehir reformunun kentlerde kamu yapıları aracılığı ile gerçekleştirildiğini görmekteyiz. Osmanlı şehrinde, kentinde yer alan evler çoğunlukla herhangi bir planlama oluşturmadan birbirinden bağımsız ve dağınık şekilde kümelenmiştir. Aralarında çıkmaz sokaklar yer almaktadır. Düzensiz olarak yapılmış bu evleri büyük parseller ya da bahçeler ayırmaktaydı. Karmaşık ve kıvrımlı yol düzenlemesi oldukça hareketliydi. Evler ve diğer binaların giriş cepheleri her zaman ana caddeye bakacak biçimde düzenlenmiş, çok katlı olmayan ve kapalı bir avlu düzeni bulunan yapılar biçiminde düzenlenmiştir. Mahalle adları genellikle orada yaşayan topluluğun kökeninden adlarını almıştır. Türkmen Mahallesi, Rum, Ermeni mahallesi gibi adlar yer almaktadır. Mahalleler arasında dar sokaklar vardır. Lakin daha sonra Tanzimat'ın ilanı ile berabere, batı eğilimli mekânsal ve yasal düzenlemeler eşliğinde oluşturulan planlama deneyimleri neticesinde kent reformlarının gerçekleştirildiği söylenebilir. Devam eden bu aşamada nizamnameler ve ilmühaber ismi altında yapı malzemelerinden yapı oranları ve yüksekliklerine ilişkin şartlara istinaden yapılan, kamulaştırma hakları gibi mülkiyet uygulamalarından tramvay gibi yeni ulaşım araçlarının

[59] Musa Çadırcı, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1997, s. 14

kullanımına, yol iyileştirme düzenine dek uzanan, kentsel yapılaşma aşamasını şekillendirecek olan bir dizi yasal düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Bununla alakalı atılmış önemli adımlar olarak kentsel mekân düzenlemeleri ile alakalı ilk yazılı metin olan 1829 tarihli ilmühaber hükümleri,1841 Enbiye-i hassanın kurulması, 1855 ilk belediye teşkilatının, 6.daire belediyesinin kurulmasıdır[60].

Türk imar sisteminin kuruluş aşamasında bahsettiğimiz bu düzenleme ve uygulamalar, nizamname, ilmühaber ve kanun gibi yaptırımlar ile hayata geçirilmeye çalışılmıştır. Bu yenilikler içerisinde şehirlerin yeniden imarı yönünden en önemli olan uygulamalar imar meclislerinin oluşturulması, belediye teşkilatının kurulması, nafıa (bayındırlık) nezaretinin kurulması ve Enbiye kanunu hükmünce kentsel ulaşım sisteminin beş kademede oluşturulması, sokak üzerine çıkma veya çıkıntı yapılması gibi uygulamaların kısıtlanarak yasaklanması, yapı yükseklikleri ve yol genişlikleri arasındaki uygulamaların düzenlenerek, yangınlara tedbir olarak ahşap yapı yasağı ile inşa malzemesi olarak yangına dayanıklı inşa malzemelerinin kullanılmasına yasal düzenlemeler yapılmıştır.[61].

[60] Koray Özcan, "Tanzimat'ın Kent Reformları: Türk İmar Sisteminin Kuruluş Sürecinde Erken Planlama Deneyimleri (1839-1908)", *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, 2006, C:VII, S.2, s. 159-160.
[61] Koray Özcan, *a.g.m.*, s. 159-160.

II. BÖLÜM

2. TARİH İÇİNDE AKDAĞMADENİ VE KÜLTÜREL COĞRAFYASI

Akdağmadeni[62], İç Anadolu'nun Kızılırmak bölümünde, Akdağlar eteklerinde kurulmuş yeşil ve şirin bir ilçedir. İlçe, 39º, 39', 39" enlemleri ile 35º, 53', 11" boylamları arasında yer alan bir matematiksel konuma sahiptir[63] (Fot. 2.1-2.2.). Yozgat[64] şehrinin doğusunda yer alan Akdağmadeni (Fot. 2.3,4,5,6), il merkezine 100 km. uzaklıkta ve şehrin doğusunda yer almaktadır. İlçenin doğusunda; Şarkışla ve Yıldızeli batısında; Saraykent ve Sarıkaya güneyinde; Gemerek ve Çayıralan kuzeyinde ise, Kadışehri ilçeleri bulunmaktadır. Denizden yüksekliği 1330 metre olan ilçenin yüzölçümü ise 1.796 km²dir[65].

Tarih içerisinde Akdağmadeni[66] ve çevresini incelediğimizde, Akdağmadeni uzun bir geçmişe sahip değildir[67]. Yerleşim yeri olarak kuruluşu ancak XIX. yy.ın ortalarına uzanan ilçe, çevresi itibariyle Anadolu'nun en eski yerleşim yerlerinden biridir. İlçe çevresinin tarihi, MÖ 1500- 2000 yılları arasında kurulan Hitit Krallığı'na kadar uzanmaktadır. Bu çevrede Anadolu'da ilk siyasi birliğini kuran ve Anadolu'da tarih devrinin başlangıcı kabul edilen Hititlerin sınırları içindeki en kalabalık yerleşim yerlerinden biriydi. Hititlerin başkenti Hattuşaş'ın bu çevrede (günümüzde Çorum ili sınırları içerisinde) bulunması bunun bir kanıtıdır[68]. Eti (Hitit) İmparatorluğu yıkıldıktan sonra MÖ VI. asırda Persler Anadolu'nun mühim bir kısmını ve bu bölgeyi istila etmişlerdir. MÖ IV. asırda Makedonya Kralı İskender, Pers Devleti'ni yenerek Anadolu'yu ve İran'ı krallığına katmıştır. İskender'in ölümü üzerine imparatorluk, komutanlar arasında taksim edilerek Anadolu Asya İmparatorluğu, Selevkoslar Devleti'nin payına düşmüştür. Bir müddet sonra

---

[62] İslam Ansiklopedisi, "*Akdağmadeni"*, Ötüken Yayınları, Ankara, 1987, C:I, s.562.
[63] Ali Fevzi Koç, *Akdağmadeni*, Akdağmadeni'ni Kalkındırma ve Tanıtma Cemiyeti Yay., Rüzgarlı Matbaası, Ankara, 1958, s. 15.
[64] Yunus Koç, "Yozgat", *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 2013, C.XXXXIII, s. 561.
[65] Yozgat Katalogu, 1990, C:I, s. 297.
[66] Ankara Vilayet Salnamesi, Akdağmadeni Maddesi (H.1320), s. 245-251.
[67] İsmail Neşeli, *Akdağmadeni'nin Sosyo-Kültürel ve Dini Yapısı Üzerine Bir İnceleme*, Cumhuriyet Üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2011, s. 6.
[68] Rehber Ansiklopedisi, "*Yozgat*", İhlas Matbaacılık Gazetecilik A. Ş., yay., İstanbul, 1984, C:XVIII., s.197.

bu bölge Kapadokya Krallığı'na geçerek Kayseri[69]'den idare edilmiştir. MÖ I. yüzyılda Roma İmparatorluğu, bütün Anadolu topraklarını olduğu gibi bu bölgeyi de kendi toprakları içine katmıştır. MS 395 yılında Roma İmparatorluğu ikiye bölününce Anadolu (bu çevre dâhil) Doğu Roma'nın (Bizans) payına düşmüştür. İslam Orduları ve Sasaniler, zaman zaman Bizans'ın elindeki bu bölgeye akınlar yapmışlarsa da bölgeyi ellerinde tutmayı başaramamışlardır. Mezkûr bölge, 1071 Malazgirt Zaferi'nden sonra yavaş yavaş Türkleşmeye ve bununla birlikte Türk hâkimiyetine girmeye başlar[70]. Anadolu Fatihi ve Anadolu'da ilk Türk devletinin kurucusu Kutalmışoğlu Gazi Süleyman Şah başkumandanlığındaki Selçuklu Oğuz Orduları, bütün Anadolu gibi Yozgat bölgesini de fethederek 1077'de kurulan Anadolu Selçuklu Devleti'ne katmışlardır. Bir ara Danişmendoğulları'nın nüfuzuna giren bu bölge, devamlı Anadolu Selçuklu Türk Devletine bağlı kalmıştır[71]. Anadolu Selçuklu Devleti[72] hâkimiyetini sürdürürken, 1243'te vuku bulan Köse Dağı savaşı istenmeyen sonuçlar doğurmuş, Moğollara yenilen Selçuklular, telafi edemeyecekleri sonuçlarla karşılaşmışlardır. Selçuklu Sultanı Keyhüsrev'in oğullarının devleti yönetecek birikim ve olgunlukta olmayışları, Selçuklu Devleti'nin durumunu daha da güçleştirmişti. Bu durumu gören Moğollar, sultanın hâkimiyetini kısıtlamak zorunda kalmışlardı[73]. Sonunda Moğollar 1256 yılından itibaren fiilen Anadolu'da işgal kuvvetleri bulundurmaya başladılar. Bu arada Moğol işgal kuvvetlerinden pek mühim bir topluluk Özler Bölgesi olarak anılan, Yozgat bölgesini yurt tutmuşlardır. 1308'de Selçukoğulları Hanedanı tamamen düşünce, Anadolu gibi bu bölgede İlhanlı Devleti'ne bağlanmıştır[74]. İlhanlılar Devletinde Anadolu'nun son genel valisi Uygur Türklerinden Eratna, 1335'te Sivas'ta istiklalini ilan edince bu bölge Eratna Beyliği'ne geçmiştir. Bir dönem Eratna Beyliğinde kalan, bu topraklar 1380'de, Selçuk oğullarından Melik Rükneddin'e intikal etmiştir. Kısa bir süre sonra 1381'de, bölge Kadı Burhaneddin Devleti'nin eline geçti. 1398'de Kadı Burhaneddin öldürülünce Yıldırım Sultan Beyazıt Han, bu bölgeyi Osmanlı Devleti'ne katmıştır. Timur, 1402-1403 yıllarına gelindiğinde ifade ettiğimiz bu bölge ve çevresini ele geçirmiş; ancak buralarda

[69] Işın Demirkent, "Kayseri", *İslam Ansiklopedisi*, Ankara, 2002, C:XXV, s. 96.
[70] Hakkı Acun ,*Yozgat ve Yöresi Türk Devri Yapıları*, Osmanlı Devleti ve Bozok Sancağı, Türk Ocakları Yozgat Şubesi Yay., Umut Matbaacılık,Yozgat, 2000, s. 81.
[71] Rehber Ansiklopedisi "*Yozgat*", İhlas Matbaacılık Gazetecilik A. Ş., yay., İstanbul, 1984, C:XVIII, s. 197.
[72] Faruk Sümer, "Anadolu Selçuklu Devleti", *İslam Ansiklopedisi*, C: XXXVI, İstanbul, 2009, s. 380-384.
[73] Cahen Claude, *Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler*, Çev. Yıldız Moran, e-yay., İstanbul, 1979, s.265.
[74] Hakkı Acun, *Yozgat ve Yöresi Türk Devri Yapıları*, Osmanlı Devleti ve Bozok Sancağı, Türk Ocakları Yozgat Şubesi Yay., Umut Matbaacılık,Yozgat, 2000, s. 81.; Yozgat İli Turizm Envanteri, İl Turizm Müdürlüğü Yay., Yozgat, 1993, s.4.

tutunamayıp Anadolu'yu tümden terk edince Osmanlı Sultanı Çelebi Sultan Mehmet Han bu bölgeyi tekrar Osmanlı Devleti sınırlarına katmıştır. XV. Yüzyıldan itibaren bu bölge Osmanlı idaresinde kalmıştır. Bu hâkimiyet Osmanlı Devletinin yıkılışına kadar sürmüştü[75]. Yöre adının belirlenmesinde sahip olduğu ve işletilmeye açılan yeraltı madenlerinin rolü büyüktür. Akdağmadeni eteklerinde Çinko-Kurşun Madeni İşletmesi kurulmuş ve "Maden" sözcüğü zamanla bu yerleşim yerinin ismi olmuştur. Maden işçilerinin akın etmesiyle yerleşik köy düzenine geçilen bu yöre, belirli bir müddet, "Maden" adıyla anılmış. Akdağ eteklerinde kurulması sebebiyle de, dağın ismine atıfla "Akdağlar"dan çıkan maden manasına "Akdağmadeni"[76] ismini almıştır[77].

1815 yılında Bozok[78] Sancağı yönetimi "Maden İşletmesi" kurulmasının ardı sıra yöreye insan akını başlamıştır; Arapkir, Ahıska, Artvin, Giresun ve Gümüşhane bölgelerinden, marangoz, taşçı ve demirci başta olmak üzere çok fazla işçi buraya gelerek yerleşmişlerdir. Başta marangoz ve taşçıların yöreye akını ile maden ocağı çevresine binalar inşa edilmiş ve zamanla yerleşik düzene geçilmiştir. 1831 tarihli ilk nüfus sayımında Yozgat kasabasında 3218 erkek nüfus kayıtlara alınmıştır. Bu verilere göre 1831 tarihinde nüfusun 7000-8000 civarı arasında olduğu söylenmektedir. Yine bu sayıma göre çoğunluğu Akdağmadeni kazasında olmak üzere sancağa bağlı kasaba ve köylerde 9826 gayri Müslim erkek yaşamaktaydı. Özellikle 1831 sayımına göre hem Yozgat merkezde hem de Akdağ kazasında gayri Müslim nüfus önemli bir artış gösterdi[79].

Yöreye gelip yerleşenler arasında Ermeni ve Rum milletlerine mensup ailelerinde mevcudiyetinden söz etmek mümkündür. Doğudan Ermeni kökenli insanlar gelirken, batıdan ise Rumlar gelip yerleşmişlerdir. Lakin Ermeni nüfusu, Rumlara oranla oldukça azdır. Gayr-i Müslim olan bu insanlar çiftçilikle iştigal ettikleri için ekseriyetle sulak ve verimli olan yerlere yerleşmişlerdir. Türkler ise ekseriyetle hayvancılıkla geçimlerini temin yoluna gitmişler ve kırsal kesimlere yerleşmiştir[80].

"Maden" isminin uzun bir müddet kullanılmış olduğu bir hakikattir. O tarihlere ilişkin yazı, salname (yıllık), sened-i hakani, temettuat defterleri gibi dokümanları

---

[75] Yozgat İli Turizm Envanteri, İl Turizm Müdürlüğü Yay., Yozgat, 1993, s. 4.
[76] Yeni Türk Ansiklopedisi ,"*Akdağmadeni*", Ötüken Yayınları, Ankara, 2002, C:I, s. 59.
[77] Hakkı Yurtlu, *Geçmişten Günümüze Akdağmadeni*, Ankara, 2001, s. 31.
[78] A.Yaşar Sancak, "Bozok", *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1992, C: VI, s. 321-322.
[79] İslam Ansiklopedisi, "*Yozgat*", İstanbul, 2013, C: XXXXIII, s. 562.
[80] Hakkı Yurtlu, *Geçmişten Günümüze Akdağmadeni*, Ankara, 2001, s. 20.

incelendiğimizde "Maden" adına sıkça rastlamamız mümkündür. Akdağmadeni iskân yeri olarak, XIX yy. ortalarında ve yönetimsel yetkiyi de üstlenen bir "Simli Kuruş İşletmesi Müdürlüğü" olarak kurulmuş ve Madenciler nahiyesi diye adlandırılmıştır[81].

Kaza bir havuz kenarına kurulmuş, daha sonra birkaç ev, bir mescit ve bir de hamam yapılmak suretiyle mütemekkin düzene geçilmiştir. Ormanlık alana kurulmuş olduğundan zamanla ormanlık alan mesken hâline dönüştürülmüştür.

XIX. yy. ortalarında Madenciler Nahiyesi adıyla kurulan Akdağmadeni'nden başka, bu bölgede komşu bir nahiye daha mevcuttu. Akdağmadeni'nin tarihini bu nahiye ile birlikte düşünmek gerekmektedir. Bu nahiye Karahisar-ı Behramşah Nahiyesi'ydi. Tarihimizde Karahisar-ı Behramşah adına XIII. yüzyıldan itibaren rastlanmaktadır. Bugün Muşali Kalesi olarak isimlendirilen yerin kuruluşu, Anadolu Selçuklu Devleti'ne dayanmaktadır. Burası ismini, Sultan II. Gıyasettin Keyhüsrev (1237-1246) zamanında yaşayan Selçuklu emirlerinden Behramşah-ı Çandar'dan almış olduğu tahmin edilmektedir. Bu yörenin, sırasıyla; Bizanslılar, Anadolu Selçukluları, Danişmentliler, Eratna Krallığı, Dulkadirbeyliği ve son olarak da, Osmanlı İmparatorluğu'nun hâkimiyeti altında kaldığı bilinmektedir[82]. Bu bilgilere göre Akdağmadeni[83] isimli yöre 1815'e kadar herhangi bir yerleşime sahne olmamıştır. İlçe merkezi buradaki gümüş ve kurşun yataklarının işletmeye açılmasıyla giderek önem kazanmıştır. İlçe merkezinin bu tarihe kadar ormanlık olduğu, bugünkü ilçeye bağlı Güneyli Mahallesi sakinlerinin şu anda ilçenin en işlek yerini teşkil eden (şu anki askerlik şubesi civarı) bir havuza hayvanlarını korkarak sulamaya getirdiği ve çamlığın sıklığından hayvanların buraya zor girdiği ifade edilmektedir[84]. İlçe, Bozok Sancağı'nın Karahisar-ı Behramşah Kazası'na bağlı bir köy olarak Akdağlar'ın eteğinde bir vadi içerisinde kurulmuştur. İskâna açılmasında, ilçede halen faaliyet gösteren Çinko-Kurşun İşletmesinin büyük bir rolü vardır. İşletmenin faaliyete geçmesiyle birlikte civar köylerden ve bilhassa Gümüşhane, Trabzon, Arapgir ve Ahıska vilayet ve kazalarından taşçı, marangoz gibi ustalar birçok ameleyle gelmişlerdir. Yerleşime açılarken orman sökülüp yerine evler yapılmıştır. Böylece maden kuyularına yakın olan kasaba kurulmuştur. İlçeyi yerleşime açan halk arasında Rum ve Ermeni aileleri de vardır.

---

[81] Yozgat Kataloğu (1990), Yozgat Kültür ve Dayanışma Derneği, İstanbul, 1991 ,C:I, s. 293.
[82] Orhan Sakin, *Bozok Sancağı ve Yozgat*, Ankara Ofset, Ankara, 2004 s.165; Faruk Sümer; "Cumhuriyet'in 50. Yıldönümü Anma Kitabı (Bozok Tarihine Dair Araştırmalar), AÜDTCF. Yay. A.Ü. Basımevi, Ankara, 1974, s. 331.
[83] Yusuf Halaçoğlu, "Akdağmadeni", İslam Ansiklopedisi,İstanbul, 1991, C: III, s. 211.
[84] Orhan Sakin, *a.g.e.*, Ankara, 2004 ,s. 165; Yozgat Kataloğu, I. C., 1990; Yozgat İl Yıllığı, 1968.

Zamanla genişleyen, nüfusu artan bu yerleşim yerinde 1860 yılında Karahisar-ı Behramşah kazasına bağlı bir nahiye vücuda gelmiş ve Akdağmadeni adını almıştır[85]. İlçe, o dönemde yerleşime açık bulunan Güneyli Köyü sınırları dâhilindeki mevkide kurulmuştur. Güneyli Köyü 1900'lü yılların başında ilçenin mahallesi konumuna getirilmiştir. Maden adıyla anılan yöre; 1839'da bucak, 1862 yılında da belde teşkilatına kavuşmuştur. Maden işletmesi nedeniyle yoğun bir göç alan ilçede kısa zamanda nüfus bir hayli artmıştır. Artan nüfusa bağlı olarak 1871yılında Karahisar-ı Behramşah kazası ilga edilmiş, Akdağmadeni nahiyesinde kaza teşkilatı kurulmuş ve akabinde Yozgat'a bağlanmıştır. XX. yy başında Ankara iline bağlanan Bozok Livası'nın üç ilçesi arasında bulunan madenciler bucağı, Akdağmadeni ilçe olmuştur[86].O günden bu güne Akdağmadeni ilçe olarak varlığını sürdürmektedir[87].

Sultan II. A. Hamit Han döneminde Osmanlı Devleti'nin toprak kaybına maruz kalmasıyla, Kafkaslardan getirilen topluluklar (Tatar ve Çerkez) de az da olsa kaza topraklarında iskâna tabi tutulmuşlardır.

1923-1927 yıllarında Rum ve Ermeni mücadelesiyle Yunanistan'a ve boşalan alanlara Selanik "Kayalar" yöresinden gelen göçmenler buraya iskâna tabi tutulmuşlardır (Fot. 2.2). 1950'lerde Yugoslavya, Romanya ve Bulgaristan'dan göçlerle gelenlerde kaza topraklarına yerleştirilmiştir. 93 Harbi (1876-1877) Osmanlı-Rus savaşında da Rus mezaliminden kaçanlar buraya yerleşmişlerdir[88].

Akdağmadeni Balkan Harbi, 93 Harbi (1912-1913) ve 1. Dünya Savaşı'na asker yollamış, cepheye giysi ve gıda yardımında bulunmuştur. Bu senelerde Doğu Anadolu'da düşman istilasından kaçanlar gelmişlerdir. Bunlardan yerleşenler olduğu gibi geri dönenlerde olmuştur[89].

Akdağmadeni, Cumhuriyet'in ilk senelerinde Bozok vilayetinin kazalardan biri konumundadır. Bu evrede şehrin adı da "Yozgat" olarak değiştirilmiştir. Yozgat ilinin merkez, Sorgun, Boğazlıyanla birlikte dört kazasından birini teşkil etmektedir. Merkez ve

---

[85] Ali Fevzi Koç, *Bütün Yönleriyle Yozgat*, Kendi Yayınları, Ankara, 1963, s. 152.
[86] Yozgat İl Yıllığı, Yozgat Valiliği,1990, s. 81.
[87] Ali Fevzi Koç, Bütün Yönleriyle Yozgat, Kendi Yayınları, Ankara, 1963, s. 13; Orhan, Sakin, *Bozok Sancağı ve Yozgat*, Ankara Ofset, Ankara, 2004, s. 165.
[88] Yozgat Kataloğu, 1990, s. 293.
[89] Hakkı Yurtlu, *Geçmişten Günümüze Akdağmadeni*, Anıl Matbaa ve Ciltevi, Ankara, 2001, s. 46.

Karamağara olmak suretliyle iki bucağı olup, Karamağara'nın merkezi Peyik'tir. Kurtuluş savaşı yıllarında Akdağmadenlilerin konumu ve önemi büyüktür.

İlçenin kültürel coğrafyasını incelediğimizde, Akdağmadeni ilçesinin büyük bölümü dağlıktır. İlçenin en yüksek dağı, 2160 m. yüksekliğindeki Nalbant dağıdır. İlçenin güneydoğusundaki Kızılcaova Köyü arazisi içerisindeki bu dağın zirvesinden Türkiye'nin en önemli dağlarından biri olan Erciyes Dağı görünebilmektedir[90]. Akdağların oluşturduğu sıradağların üzerindeki en yüksek tepe, ilçeye sınır olan Boğazlıyan kazasının Çayır şehri nahiyesi yakınında 2730 m. yüksekliğindeki Akdağ Tepesi'dir[91]. İlçede dağlık arazinin kuzey bölgesi tamamen ormanlıktır. Zengin ormanlık alanlar ilçeye temiz bir hava bahşetmektedir. Ormanlık alanlarda; çam, ardıç, yabani armut, alıç ve meşe ağaçları mevcuttur. Bu ormanlardan kesilen ağaçlar Yozgat, Samsun, Sungurlu (Çorum) gibi yerleşim yerlerine odun ve kereste olarak satılmaktadır[92]. Akdağmadeni sarıçam ormanları, Çayıralan, Gemerek, Şarkışla ve Yıldızeli ilçeleri sınırında kalan ve tamamen tek bir parçadan oluşan geniş bir alanı kaplamaktadır. İlçe bu yönüyle Türkiye'de ki ender yerlerden biridir[93]. İlçe merkezinin, genellikle doğu ve güneydoğusu ormanlık alanlarla kaplıdır. Çok geniş bir alana yayılan sarıçam, meşe, yabani kavak, sulak alanlarda söğüt ve kavak başta olmak üzere; karamaz, karamık, yılgın, böğürtlen, kuşburnu, alıç ve iğde gibi değişik ağaç türlerine rastlanılmaktadır. Çalılıklar da, önemli bir yer kaplamaktadır. İlçe genelinde 100.662 hektar alan, ormanlıktır. Arazinin 58.964,3 hektarlık alanını tarım arazisi, 40,498.2 hektarlık alanını koru, 48083,2 hektarlık alanını da bataklık oluşturmaktadır. Ormanlık alanlarda bol ve çeşitli mantar yetişmektedir. Sarı evlek, kara evlek ve yer yaran olarak isimlendirilen mantarlar yöre halkınca mevsim yiyeceği olarak sıkça toplanmaktadır. Ayrıca salep de, bol miktarda yetişmektedir. Çamlarla kaplı alanlarda, özellikle; Tekkegüneyi, Özer, Yukarı Çulhalı, Davulbaz, Eynelli ve Akçakışla köyleri arazisinde bol miktarda yetişen bir başka mantar türü de "Göbelek"tir. Göbelek, mantara nazaran daha pahalı olup, ilaç sanayisinde kullanılan başlıca bitkilerdendir. Mayıs ve haziran aylarında araziden toplanan göbelek, kurutularak satışa sunulmaktadır[94]. İlçede Orta Anadolu Bölgesi iklimi (karasal iklim) hâkimdir. Bu iklimde yazlar sıcak ve kurak,

[90] Hakkı Yurtlu, a.g.e., s. 34.
[91] Ali Fevzi, Koç, *Akdağmadeni*, Akdağmadeni'ni Kalkındırma ve Tanıtma Cemiyeti Yay., Rüzgarlı Matbaası, Ankara ,1958, s. 17.
[92] Ali Fevzi, Koç,*a.g.e.,* Ankara ,1958, s. 17.
[93] Yozgat Kataloğu, I. C., 1990.
[94] Akdağmadeni İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü 2009 Verileri.

kışlar soğuk ve kar yağışlıdır. Bu iklimde yazın sıcaklık fazla yükselmez, kışın da çok düşük sıcaklıklar görülmez. Akdağlar, çevresini soğuklara karşı koruyucu bir role sahiptir[95]. İlçe ormanlık ve yaylalık alanlarla kaplı olduğundan, bazen de Karadeniz iklimi özelliğini göstermektedir. Yazları serin; kışları ise soğuk ve yağışlı geçmektedir. Yağışlar genellikle, ilkbahar ve sonbahar mevsimine rastlamaktadır. Bu aylarda yağışların miktarı da bir hayli artmaktadır. İlçede, Yıllık yağış miktarı ortalama 600-700 milimetre civarındadır. Sahip olduğu toprakların büyük bir bölümü ormanlarla kaplı olduğundan, Akdağmadeni ilin en çok yağış alan ilçesi durumundadır. Kış ortalama sıcaklığının 8-12 ºC olduğu ilçede, yaz sıcaklıkları 20-25 ºC arasında değiştiği görülmektedir[96]. Akdağmadeni, yaylalarıyla da önemli bir yere sahiptir. Bu yaylaların başlıcaları: Nalbant, Sarıklı, Kara ziyaret, Dinendidim (Diğnendim), Yerliboyun ve Nusret yaylalarıdır[97]. Özellikle Nalbant Dağı eteğinde bulunan büyük ve küçük Kefenli adı verilen yaylaları, görülmeye değer doğal güzellikler barındırmaktadır. Bozhüyük, Kızılcaova ve Yukarı Çulhalı köylerinin kullandığı bu yaylalar 2009 yılı içerisinde elektriğe de kavuşmuştur. Bu durum doğallığına halel getirse de, bazı avantajları da beraberinde getirmiştir. Akdağmadeni ilçesinde büyük akarsular yoktur. Ancak Çekerek Irmağı'nı besleyen birçok dere ve çay vardır. Bunların en önemlisi Göndelen suyudur. Bu su Başçatak Köyü karşısındaki dağlardan inerek merkez köylerden geçer ve Yıldızeli'nden Çakraz suyunu alarak Çekerek ırmağına karışır. Amasya sınırlarında ise, Yeşilırmak'la birleşmektedir. Göndelen suyu boyunca 1920'li yıllarda 150 adet su değirmeninin kurulu olduğu bilinmektedir[98]. İlçe topraklarında daha ziyade, halk arasında Öz olarak isimlendirilen dere ve çaylar mevcuttur. Bunların başında ise, Maden Özü gelmektedir. Maden Özü; ilçe merkezi yakınlarından doğan ve ilçeden geçen Köklü Deresi ile Özer Köyü arazisinden doğarak Özer Suyu adını taşıyan akarsu kaynaklarından oluşmaktadır. Körük Köyü'nden geçen, Söğütlü Dere ile Karaçokrak Köyü'nden geçmekte olan Çakallı Özleri, Çaypınar Köyü civarında birleşerek, Akçakoyunlu Suyunu oluşturmaktadır. Diğer yandan; Kurtkayası, Babı, Düşükkavak, Büyükkavak, Bahçe, Hayat ve Çoşan dereleri de, ilçenin belli başlı özlerini oluşturmaktadır[99].

---

[95] Yozgat İl Yıllığı, 1968, 1973 ve 1991, s. 28.
[96] Hakkı Yurtlu, *Geçmişten Günümüze Akdağmadeni*, Anıl Matbaa ve Ciltevi, Ankara, 2001, s. 45.
[97] Ali Fevzi, KOÇ, Akdağmadeni, Akdağmadeni'ni Kalkındırma ve Tanıtma Cemiyeti Yay., Rüzgarlı Matbaası, Ankara 1958 ,s. 18.
[98] Yozgat İl Yıllığı, 1968, 1973 ve 1991, s. 27.
[99] Hakkı Yurtlu, *Geçmişten Günümüze Akdağmadeni*, Anıl Matbaa ve Ciltevi, Ankara, 2001, s. 46.

İlçe ekonomisi; tarım, hayvancılık, madencilik, ormancılık ve yurtiçi - yurtdışı işçiliğine dayanmaktadır. Halkın büyük bir kısmı tarımla meşgul olmaktadır. Genelde kuru tarımın yapıldığı ilçede hayvancılıkta önemli bir yer tutmaktadır. Tarım ve hayvancılık ilçe ekonomisinde önemli bir yere sahiptir[100]. Çok ve büyük sürü sahipleri olmamakla beraber; her evde kendine yetecek, ailenin dar günlerinde imdadına yetişecek birkaç hayvanı bulunmaktadır.

Akdağmadeni ilçesi madenler bakımından oldukça zengindir. İlçenin adında da bu kelimenin kullanılması bunun en açık örneğidir. Akdağmadeni ilçesinin yerleşime açılmasında önemli bir yere sahip olan madenler, ilçenin kuruluşundan bu güne önemini artırarak devam ettirmiştir. İlçe merkezine yakın Karapir ve Evci köyleri arasındaki dağ silsileleriyle; Ortaköy, Yukarı Çulhalı, Davulbaz köylerine kadar uzanan dağlarda simli kurşun; Çine Dağı'nda manganez ve Melikli Köyü civarında geniş bir sahada kömür mevcuttur. İlçede bulunduğu bilinen veya ileri sürülen madenler: Uranyum, alüminyum, kurşun, demir, bakır, amyant, manganez, baryum, krom, linyit, volfram madenleridir. İlçe merkezinin ilk kuruluşunda Karapir Köyü civarında açılmış kuyulardan, iptidai şekilde, simli kurşun çıkartılmış olup cürufuna (atık) hala rastlanmaktadır. İlk dönemlerde ne kadar çıkarıldığı tam olarak bilinmemektedir. 1910 yılında imtiyazlı bir Yunan şirketi tarafından işletme teşebbüsü yapılmış olsa da birinci cihan harbinin ilanı üzerine şirket, bölgeyi terk etmek mecburiyetinde kalmıştır[101]. 1930'lu yıllardan itibaren ise, çinko-kurşun olarak işletilmiştir (Fot. 2.3-2.4). Daha sonraları özel bir şirket tarafından işletilen çinko-kurşunun o dönemdeki yıllık üretim miktarının ise, 12.000 ton dolaylarında olduğu bilinmektedir. Merkezi İstanbul'da olan "Rasih-İhsan Maden Limited Şirketi" adlı bir şirket tarafından 1962 yılından beri işletilmekte olan maden ocakları, 1993 yılında ekonomik sebeplerden dolayı bir süre kapatılmıştır. Fakat daha sonra taşeron bir diğer şirket tarafından tekrar işletmeye açılmış olup şu an faaliyetine devam etmektedir

Sanayi, ilçe ekonomisinde çok büyük bir paya sahip olmasa da, yöre halkı için kayda değer bir istihdam alanı oluşturmaktadır. Yetkililere göre ilçenin en büyük eksikliği, müteşebbis ruha sahip insanlarının olmayışıdır.

Bu bağlamda sanayicilik, ilçe ekonomisinin ancak %10'unu oluşturmakta olup, 1998 yılına kadar önemli bir gelişme olmadığı görülmektedir, bu yıldan itibaren bir atılım

[100] İlçe Tarım Müdürlüğü, 2009.
[101] Ali Fevzi Koç, *a.g.e.*, Ankara, 1958.

başlatılmıştır. Yozgat'ın "4325 Sayılı Kalkınmada Birinci Öncelikli İl Kanunu'' kapsamına dâhil edilmesiyle, 1998 yılından itibaren özellikle tekstil alanında önemli gelişmeler sağlanmıştır. İstihdam oluşturan sanayi kuruluşlarının başında da tekstil sanayisi gelmektedir.

III. BÖLÜM

3. KATALOG

3.1. ESKİ ASKERLIK ŞUBESİ BİNASI

Katalog No: 3.1

Adı: Eski Askerlik Şubesi Binası

Yapım Yılı: 19. Yüzyıl Sonu

Banisi: Bilinmiyor

Mimarı: Bilinmiyor

Bulunduğu Yer: Yeşil tepe Mahallesi, Nida Tüfekçi Caddesi, No: 13.

Bugünkü Durumu: Yapı günümüzde ilçe misafirhanesi olarak hizmet vermektedir.

Çizim: 3.1.1-3.1.6

Fotoğraf: 3.1.1-20.

Mimari Tanım:

Kuzey-güney yönde uzanan dikdörtgen planlı yapı, zemin+birinci kattan oluşmaktadır. Bina, cephesi boyunca zemin kat temel seviyesinden, birinci katın kuzeydoğu ve kuzey batıdaki odaların dış cephe yüzeylerinden çatı seviyesine kadar moloz taş malzeme kullanılarak inşa edilmiş olup, birinci kat güney cephesi ile güneydoğu ve güneybatıda yer alan odaların dış cepheleri beton malzemeden inşa edilmiş ve sıva üzerine boyalıdır. Yapı kırma çatı ile örtülmüştür. Yapının bugünkü hali orijinal hali olmayıp yakın zamanda restore edilmiştir. Yapının eski fotoğraflarına baktığımızda orijinal halinin genel itibarıyla beton malzemeden inşa edilmiş olup, sıvanmış olduğunu, bugün cephede yer alan zemin ve birinci kat pencerelerinin daha önceden demir korkuluk olarak yapılmış olduğu görülür (Fot. 3.1.1).

Yapının batı cephesi sade bir görüntüye sahiptir (Fot. 3.1.2). Cephenin kuzeybatı bölümü moloz taş malzemeden inşa edilmişken, güneybatı cephesi beton malzemeden inşa edilmiş

olup sıvanmıştır. Cephe yüzeyinde toplam beş adet pencere açıklığı mevcuttur. Dikdörtgen pencereler, ahşap çerçeveli ve çift kanatlı olarak yapılmıştır. Pencere kilit taşları, taş malzemenin çıkıntılı şekilde uygulanarak yapılması ile bu kısımlar vurgulanarak cephenin monotonluğu kırılmaya çalışılmıştır. Cephenin duvar köşelerinde kullanılan düzgün kesme taş malzeme ile bu köşeler belirgin hale getirilmiştir. Cephenin zemin kat kısmında ise, güneybatı cephe yönünde ahşap çerçeveli ve çift kanatlı kare pencere açıklığı yer alır.

Kuzey cephe kısmı tamamıyla moloz taş malzeme ile inşa edilmiş olup, bu cephe yüzeyi sade bir görüntüye sahiptir (Fot. 3.1.3). Cephe beden duvarında birisi mutfak, diğeri de tuvalet bölümüne ait olan iki adet kare pencere açıklıkları yer almaktadır.

Doğu cephenin kuzeydoğu cepheye yakın olan yarısı moloz taş malzemeden inşa edilmiştir (Fot. 3.1.4). Güneydoğu cepheye yakın olan diğer yarısı ise tamamıyla beton malzemeden inşa edilmiş olup sıvanmıştır. Cephe yüzeyinde birinci kat kısmında beş adet pencere açıklığı yapıyı aydınlatmaktadır. Pencereler yuvarlak kemerli, ahşap çerçeveli, çift kanatlı ve dikdörtgen formdadır. Bu cephe yüzeyinde de pencerelerin kilit taşları, taş malzemenin dışa taşkın şekilde yapılması ile vurgulanmıştır. Zemin katta ise doğu cepheye yakın kısımda, ahşap çerçeveli, çift kanatlı kare bir pencere açıklığı yer alır.

Güney cephe diğer cephelere göre hareketli bir görüntüye sahiptir (Fot. 3.1.5). İki katlı olan yapının zemin katında, yapının temel seviyesinden, birinci kat balkonunu zemin seviyesine kadar cephede moloz taş malzeme kullanılmıştır. Birinci kat balkon kısmı zemin seviyesinden, çatı hizasına kadar beton malzeme kullanılmış olup duvar üzeri sıvanmıştır. Zemin kat giriş revakının güneydoğu yönünde bir adet ve güneybatı yönünde yine bir adet olmak üzere toplam iki adet kare pencere açıklığı bulunmaktadır. Birinci kat cephesinde ise revaklı girişin güneybatı ve güneydoğusunda birerden toplam iki adet penceresi bulunmaktadır. Dikdörtgen pencereler basık kemerli, ahşap malzemeden çift kanatlı olarak yapılmıştır. Zemin kata ve birinci kata giriş kısmında yer alan revak düzenlemesinde zemin katta giriş revakında mermer malzeme, birinci kat revakında ahşap malzeme kullanılmıştır. Zemin kat ana girişi revakının mermer sütunları köşeli olup, bu sütunlar birbirine yuvarlak kemer ile bağlanmaktadır. Revak kısmı sütunlara atılan kemerlerle üç bölüme ayrılmıştır. Kemerlerle bağlı olan bu revak kısmının üstü, birinci katın giriş balkonunu oluşturmaktadır. Bu balkon kısmına ise, zemin kattan üst kata çıkış mermer basamaklı ve ahşap Tırabzan ızgaralı merdiven ile sağlanmaktadır. Birinci kat

revak bölümü, yani balkon kısmının üzerini örten ahşap tavanı, köşelerde yer alan iki adet yuvarlak ahşap sütun taşımakta ve sütunlar arasında ince tahta çıtalardan yapılmış üç kemer ve iki sarkıt bulunmaktadır. Balkonun çatısı dışa taşkın ve üçgen alınlıklıdır. Birinci kata girişi sağlayan yuvarlak ikiz kemerli dikdörtgen formlu ve ahşap kapının sağ ve sol yanında yuvarlak kemerli ve ahşap çerçeveli iki adet dikdörtgen pencere yer alır.

Zemin Kat: Yapının zemin katına beyaz kesme taş mermerden inşa edilmiş dört sütunla, üç bölüme ayrılmış yuvarlak kemerlerin sütunlara atılmasıyla oluşan revak kısmından ahşap bir kapı ile girilmektedir. Bu ahşap kapının üzerinde de dikdörtgen, demir ızgaralı ufak bir pencere yer alır. Zemin kat dış cephesinde malzeme olarak kesme ve moloz taş kullanılmıştır. Giriş kapısının sağ yanında odalardan birine ait olan bir adet pencere ve sol tarafında basamakların alt hizasında bulunan ve diğer bir odaya ait olan başka bir pencere olmak üzere iki adet pencere açılmış, bu pencereler ahşap malzemeden, demir parmaklıklıdır. Yapının doğu cephesinde bir, batı cephesinde bir ve kuzey cephesinde yine bir adet ahşaptan demir ızgaralı dar pencere açıklıkları yerleştirilmiştir. Girişten yapının içerisine geçildiğinde uzun dikdörtgen hol kısmı ile karşılaşılır (Fot. 3.1.6). Z-01 numaralı hol kısmının zemini beton döşeme olup, tavanı ahşap çıta ile kaplanmıştır (Fot. 3.1.7). Giriş kapısının sol tarafında yer alan basamakların birinci kata çıkan üç basamağı taş, diğer basamakları ahşap olan merdiven düzenlemesi yer alır. Bu merdiven kısmının altında yer alan güneybatıdaki soldan ilk oda dikdörtgen planlı ve toplamda iki adet penceresi bulunan Z-02 numaralı oda ahşap düz tavanla kaplanmıştır (Fot. 3.1.8). Bu odadan sonra odanın bitişiğinde yer alan Z-03 numaralı kazan dairesi bölümüne geçilir (Fot. 3.1.9). Kazan dairesi dediğimiz bu kısım girişin tam karşısına düşmektedir. Kazan dairesi deenilen odalar gibi ahşap tavan kaplamalı, duvarlar betonarme olup sıva üzerine boyalı ve zemini beton döşemelidir. Kazan dairesinin, hol kısmına açılan bir adet ahşap malzemeden demir ızgaralı penceresi yer alır ve ayrıca kazan dairesi odasının giriş aksına düşen tarafında da yine ufak bir pencere açıklığı bulunmaktadır. Odanın girişin tam karşısına düşen kuzeydoğu bölümünde duvar yüzeyine açılmış bir adet ocak yer alır. Bu ocak kısmının hemen kuzeybatı yönünde yer alan yine aynı duvar yüzeyine açılmış ufak bir niş vardır. Kazan dairesinin hemen sağ tarafında yer alan kuzeybatı yönde bir de Z-04 numaralı uzun dikdörtgen bir plana sahip tuvalet kısmı bulunur (Fot. 3.1.10). İçerisi fayansla döşenmiş, ahşap tavanla kaplanmış ve ahşap kapılıdır. Tavana yakın seviye de, bir adet küçük pencere yer alır. Tuvalet kısmının bitişiğinde sağ tarafta yer alan son oda Z-05 numaralı

oda olup, dikdörtgen planlıdır (Fot. 3.1.11). Odada iki adet kare pencere açılığı yer alır, kapı ve pencereler ahşaptır.

Birinci kat: Birinci kat kısmına dışarıdan 15-20 basamaklı merdiven kısmından çıkıldıktan sonra girilmektedir. Giriş kısmı iki sütunla oluşturulmuş üç bölüme ayrılmıştır. Ortadaki iki sütunun gövde ve kaide kısımları yer almayıp sadece sarkıt gibi aşağı sallanan topuz biçimli başlıklar yer alır. Ahşap malzemeden yapılmış giriş revakı üçgen alınlıklı biçimde tasarlanmıştır. Bu dönem kamu yapılarının hemen hepsinde görebileceğimiz üçgen alınlıklar neoklasik üslubun bir özelliği olması ve yapılarda görülmesi açısından önemlidir. Birinci kata giriş kapısı ahşap malzemeden olup kapının üzerinde yer alan iki adet ikiz pencere yer alır. Ahşap malzemeden kapının iki yanında yer alan birer adet ahşap malzemeden yapılmış uzun dikdörtgen pencerelerin yukarı kısımları beşik kemerli tasarlanarak içerisinde yer alan dört dilimli cam bölmeler vitraylanmıştır. Giriş revakının sağ ve sol yanında ikişerden toplam dört adet pencere yer alır. Ahşap malzemeden ve demir parmaklıklıdır. Pencerelerin üzeri kilit taşlarının vurgulu yapılması ile hareketlendirilmiştir. Zemin katın aksine birinci katın giriş cephesi kapının iki yanında yer alan odaların dış kısmına kadar beyaz boya ile sıvanmış düz duvardır. Diğer odaların dış cephesi de zemin kat ile aynı malzemeden inşa edilmiştir. Yapının birinci kat giriş kapısından içeri girildiğinde, dikdörtgen B-01 numaralı hol kısmı ile karşılaşılır (Fot. 3.1.12). Zemin döşemesi ve tavan kaplaması ahşap malzemeden yapılmıştır. Ahşap giriş kapısının hemen sol yanında zemin kata inen ahşap basamaklı merdiven kısmı bulunmaktadır (Fot. 3.1.13). Bu basamak kısmının sol tarafında yer alan B-02 numaralı oda dikdörtgen planlı olarak tasarlanmış, ahşap tavan ve ahşap zeminli odanın güney yönde ve güneybatı yönde beden duvarına açılmış olan dikdörtgen dört ahşap pencere yer almaktadır (Fot. 3.1.14). B-03 numaralı oda, B-02 numaralı odanın sağ tarafında yer almaktadır. Ahşap bir kapı ile geçilen oda, dikdörtgen planlı, ahşap çıtalı tavan kaplamalı ve zemini ahşap döşemedir (Fot. 3.1.15). Ayrıca odanın kuzeybatı beden duvarına açılmış olan taş malzemeden birde kaş kemerli ocak nişi yer alır. Bu odadan sonra giriş kısmının tam karşısında kuzey yönde yer alan B-04 numaralı mutfak kısmına geçilmektedir (Fot. 3.1.16). Mutfak kısmına giriş kapısı ahşap malzemeden yapılmış olup, çift kanatlıdır. Mutfak bölümünün tavanı ahşap çıta kaplama, zemini işe ahşap döşemedir. Mutfak kısmının da hole açılan ahşap malzemeden dikdörtgen bir penceresi yer alır. Giriş kapısının tam aksında, mutfağın kuzeydoğu yönde yer alan duvarına açılmış beşik kemerli

ocak nişi bulunmaktadır. Fakat daha sonradan ahşap kapak ile bu niş kapatılmış. Bu ocak kısmının hemen sağ yanında yer alan duvara açılmış başka bir ufak niş daha yer alır. Odanın tavana yakın seviyede ufak bir pencere açıklığı söz konusudur. Mutfak bölümünün sağ tarafında kuzeydoğu yönde yer alan uzun dikdörtgen planlı bölüm B-05 numaralı tuvalet bölümüdür. Tuvalet bölümünün içerisi koyu ve açık renk fayanslarla döşeli olup, ahşap bir kapı ile girilmektedir (Fot. 3.1.17). Tuvalet kısmından sonra kuzeydoğu yönde yer alan B-06 numaralı odaya geçtiğimizde, odaya ahşap bir kapı ile geçilir. Bu odada dikdörtgen planlı olup, oda zemini ahşap döşemeli olup, tavanı da ahşap çıtalarla kaplanmıştır. Kuzeydoğu cephe duvarına açılmış olan yuvarlak kemerli ocak nişi bulunmaktadır (Fot. 3.1.18). Giriş kapısının tam karşısında yer alan üç adet dikdörtgen ahşap pencere açıklığı yer almaktadır. Dikdörtgen pencereler demir ızgaralıdır. Bu odanın hemen sağ tarafında bulunan güneydoğu yönde yer alan B-07 nolu odaya ahşap bir kapı ile girilmektedir. Dikdörtgen planlı olan oda zemini ahşap döşeme olup, tavanı da ahşap çıtalarla kaplıdır. Odanın giriş kapısının hemen arkasındaki kuzey yönde yer alan beden duvarını, zeminden tavan seviyesine kadar kaplayan ahşap süslemeli bir dolap süslemektedir (Fot. 3.1.2.19-3.1.2.20). Odanın güneydoğu yöne bakan üç adet ve güneye cepheye bakan iki adet pencere açıklığı yer almaktadır. Dikdörtgen pencereler ahşap malzemeden çift kanatlı yapılmıştır. Oda içerisinde odayı L biçiminde çevreleyen ahşap sedir uygulaması yer alır.

Yapıda göze çarpan bir süsleme öğesi bulunmamaktadır. Fakat yapının zemin ve birinci kat cephesinde uygulanmış olan revak düzenlemesi yapıya hareketlilik katmıştır ve yapının monotonluğunu kırmıştır. Dış cephede birinci katın revak üzerini örten üçgen alınlıklı bölümü, pencerelerin kilit taşlarının dışa taşırılarak vurgulanması ve yapıda dış cephede moloz taş be betonarme malzemenin kullanılmış olması yapının monoton görüntüsünü kırıp hareketli bir hava katmıştır. Ayrıca iç mekânda güneydoğu yöndeki odada yer alan beden duvarını kaplayan ahşap dolap uygulaması ile yine bazı odalarda yer alan ocak nişleri de bahsedebileceğimiz yapıya iç mekânda hareketlilik kazandıran diğer unsurlardır.

Yapıda malzeme olarak kesme taş, moloz taş ile mermer ve ahşap malzeme kullanılmıştır. Kesme taş malzeme, yapının dış cephe duvar köşelerini vurgulamak amacıyla kullanılmıştır. Ayrıca kesme taş malzeme binanın çatısında, kuzey cephede yer alan üç adet baca yapımında da kullanılmıştır. Bunların dışında taş malzeme uygulamasını birinci kata çıkış merdivenlerinde ve iç mekânda ocak ve niş uygulamaları mevcuttur.

Ahşap malzeme yapıda en çok kullanılan malzeme olup, yapının dış mekânında zemin kat ve birinci kat giriş kapılarında ve pencerelerde, birinci kat giriş revakının kemer kısımlarında ve üçgen alınlık üst örtüsünde kullanılmıştır. İç mekânda, odalara giriş kapısında hol kısmının ve diğer bütün odaların zemin döşemesi ve tavan kaplamalarında malzeme olarak, ayrıca güneydoğuda yer alan B-06 numaralı odanın kuzey yöndeki duvarını kaplayan dolapta malzeme olarak ahşap kullanılmıştır. Mermer malzeme, zemin kat giriş revakını oluşturan sütunlar ve sütunlara atılmış olan kemerlerde kullanılmıştır.

Tarihlendirme:

Yapı üzerinde inşa tarihini ve kullanım amacını gösteren herhangi bir yazıt veya kitabe yoktur. Bu da yapı hakkında kesin bilgiler verilmesini engellemektedir. Bütün bu hususlar yapının asıl kimliğini, hangi amaçla kim tarafından inşa ettirildiğini kesin ifadelerle ortaya koyulmasını engellemektedir. Yapı ile ilgili başka bir sorun, yapının kimliğini belirleyici sağlam bilgilerin yer aldığı belge ve kaynağın bulunmamasıdır.

Fakat yapının sergilediği mimari üslup, cephe tasarımı ve plan özellikleri incelenerek benzer örnekleri ile karşılaştırıldığında 19.yüzyılın sonlarına doğru inşa edildiği anlaşılmaktadır.

Yapı cephesinde beden duvarına açılmış olan pencere sayısının az olması, pencerelerin büyük tutulmamaları, kare planlı yapının birinci kat iç sofasına açılan, güneybatı cephede yer alan oda içerisinde kuzey yöndeki beden duvarını süsleyen ahşap dolap ve şerbetlik uygulaması, yine birinci katta kuzeydoğu ve kuzeybatı cephedeki odalar ile mutfak bölümünde yer alan ocak ve niş uygulamaları, ,bu yapının bir kamu yapısı olarak değil de, konak veya ev[102] olarak inşa edilmiş olduğunu düşündürmektedir. Yapıda bulunan şerbetlik, yüklük, ocak, niş, ahşap sedir, katlar arası geçişin sağlandığı merdiven[103] uygulamaları geleneksel Türk evinde[104] yer alan ve evi[105] oluşturan mimari unsurlardır. Bütün bunlar yapının kamu binası olarak inşası ihtimalini zayıflatmakta, aksine konut olarak yapılmış olma ihtimalini desteklemekte ve güçlendirmektedir.

---

[102] Nebi Bozkurt, "Ev", *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1995, C:XI, s. 502-507.
[103] S. Fılıbe,. Geleneksel Türk Evinde Merdiven ve Bağlandığı Alanlar, M.S.G.S.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü (*Yüksek Lisans Tezi),* İstanbul, 1989, S. Gülçin Bozkurt, s. 8.
[104] Doğan Kuban, *Türk Hayat'lı Evi*, Eren Yayıncılık, İstanbul, 1995, s. 66.
[105] M. Larousse, ''Ev'' maddesi, 4 C. Meydan Yayınevi, İstanbul, 1990.

Yapının tarihlendirilmesine yardımcı olan özellikler incelendiğinde, yapı plan açısından 19. Yüzyıl Osmanlı konut mimarisinde çok sevilerek kullanılan iç sofalı[106] plan tipindedir. Bu plan tipi, plan gelişiminin üçüncü safhasında meydana çıkmış olan bir plan tipidir. Bu plan tipinin özelliği, sofanın iki tarafına odalar yerleştirilerek, sofa bölümünün iç kısımda bırakılmasıdır. Bu yüzden ‘’karnıyarık’’ plan tipi olarak da adlandırılmaktadır. 18.yy da daha belirgin bir hal alan bu plan tipi 19.yy da kendisine daha geniş bir uygulama alanı bulmuştur. İç sofalı plan tipi oda sayısının artması, yan yana gelen odalar neticesinde daha kullanışlı bir plan tipi olduğu için çok sevilerek tercih edilen bir plan olmuştur[107]. Bu plan tipinde inşa edilmiş 19.yüzyıl sonlarına tarihlendirilen Anadolu’dan örnekler ise; Bolu 16 Nolu Ev, Bolu Emine Tağcı Evidir.

Yapı 1982 tarihli tescil fişinde orijinal kullanımı ev[108] olarak tescillenmiştir[109]. Ancak daha sonraları, askerlik şubesi olarak kullanılmıştır. Günümüzde ise, ilçe misafirhanesi olarak hizmet vermektedir.

Yapının güney cephesinde yer alan, giriş revakı uygulaması ile üçgen alınlıklı cephe düzenlemesi, basamaklarla çıkılan merdiven kısmı ile giriş açıklıkları, cephede yer alan ikili veya üçlü gruplar halindeki pencere açıklıkları, pencerelerin kabartma kilit taşları ile giriş revaklarının üzerinde yer alan, birinci kata ait üç bölmeli revaka sahip olan balkon uygulamaları neo-klasik ve ampir üslup özellikleri taşımaktadır. 19.yüzyılda II. Mahmut döneminde Ampir üslubu uygulama alanı bulmaya ve kendini göstermeye başlar. Bu üslup plan, cephe ve süslemede etkisini gösterir[110].

---

[106] S. H Eldem, *Türk Evi Plan Tipleri*, İ.T.Ü. Mim. Fak., Baskı Atölyesi, İstanbul, 1968, s. 10, 12, 13, 18, 22, 25, 27, 34, 93, 94, 127, 130.

[107] S. Gülçin Bozkurt, “19.yy da Osmanlı Konut Mimarisinde İç Mekan Kurgusunun Safranbolu Evleri Örneğinde İrdelenmesi”, *Journal of the Faculty of Forestry*, Istanbul University 2013, 62 (2): s. 53.

[108] Nur Akın, “Ev (Tarihi Gelişimi)”, *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1995, C:XI, s. 507-512.

[109] Kayseri Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu,Tescil Fişi, Envanter no: 66-01-1.3/

[110] R. Günay, *Türk Ev Geleneği ve Safranbolu Evleri*, Güzel Sanatlar Matbaası, İstanbul, 1998, s.43, 44, 71, 123, 142-145, 179,213,248,301, 302, 304.

3.2. ESKİ HAPİSHANE BİNASI (TİFTİK HANI)

Katalog No: 3.2

Adı: Tiftik Hanı

Yapım Yılı: Hicri 1312-1316/Miladi 1898-1899.

Banisi: Bilinmiyor

Mimarı: Bilinmiyor

Bulunduğu Yer: B. Çarşı ve Sakarya Caddesi, Ahisavi Mahallesindedir.

Bugünkü Durumu: Günümüzde ilçe kütüphanesi olarak kullanılmaktadır.

Çizim: 3.2.1-3.2.5

Fotoğraf: 3.2.1-55.

Mimari Tanım:

Doğu-batı doğrultuda uzanan dikdörtgen planlı yapı, zemin+birinci kattan oluşmaktadır. Han [111], revaklı, dar, açık avlulu ve iki katlıdır. Revaklar, sivri ve yuvarlak kemerlidir. Kemer açıklıklarında gergi kirişlerine rastlanır[112]. Ön ve arka olmak üzere iki girişi bulunan, iki katlı ön cephesi mermer, kesme taş ve ocak taşından inşa edilmiş, çatısı alaturka tipi kiremitle kaplıdır. Yuvarlak kemerli çift kanatlı büyük kapısı ve kemerli pencereleri vardır. Çıkış merdiveninin altında bir de çeşmesi yer alır. Binanın doğu cephesinin dış duvarları tamamen kesme mermer kaplıdır. Cephe üzerindeki kapı kemerinin ortasında profilden bir aslan kabartmasında arslan iki ayağı önde dikili, kuyruğu üzerine oturmuş yeleli şekilde tasvir edilmiştir. Bunun iki yanında çember içerisinde "Maşallah" ve "Suphanallah" yazısı yazılıdır. Ayrıca yıldız ve haç biçimli çiçek motifleri yer alır. Kuzey cephesi kabayonu taş malzemeden inşa edilmiş olup, sokağa açılan dar bir geçiş kısmına bakmaktadır. Batı cephede ise malzeme olarak düzgün kesme taş duvar köşelerinde, zemin kat seviyesinde kabayonu taş ve moloz taş malzeme kullanılmıştır. Yapının güney cephesinde ise yine kısmen moloz taş malzeme kullanılmıştır. Bu cepheye bitişik olarak yapılmış dükkân sıraları yer almaktadır. Yapının cephelerinde yer alan pencerelerde siyah beyaz renkli mermer taş malzeme kullanılarak yapı hareketlendirilmiştir. Yapı bünyesini ortadan ikiye ayıran mermerden silme kuşağı

[111] Aydın Taneri, "Han" , *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1997, C:XV, 1917, s. 517-518.
[112] Hakkı Acun, *Bozok (Yozgat) Sancağında Türk Mimarisi*, T.T.K Yayınları, Ankara, 2005, s. 402-403.

cepheleri dolaşmaktadır. Cephede yer alan pencereler 19. Yüzyıl dönem özelliği olarak genelde ikili gruplar halinde yer almaktadır. Yapının pencere ve kapı kilit taşları özellikle vurgulanarak yapılmış olup, bu kısımlarda bitkisel süslemelere yer verilmiştir. Buna ilaveten kapı ve pencereler silmelerle vurgulanmıştır. Özellikle güneybatı penceresinin kilit taşında, kuyrukları düğüm yapmış, boyunları sırt sırta verilmiş iki yılan (ejder) figürü yer almaktadır. Ejderler ağızlarını açmış, dillerini dışarı çıkarmış, alt ve üst dudakları dışa kıvrılmış, gözleri yuvarlak ve belirgin şekilde verilmiştir[113]. Binanın bütün cephesini dört şeritli mermer malzemeden yapılmış silme kuşağı dolaşmaktadır.

Bina güney cephesi, hemen yapı beden duvarına bitişik olarak inşa edilmiş olan Hami Tüzün dükkân sırası nedeniyle mimari tanımlamaya olanak vermemektedir

Yapının batı cephesi, duvar köşeleri düzgün kesme taştan, pencereler ocak taşı ve siyah beyaz renkli mermer taştan, cephe zemin ve birinci kat bünyesi ise kaba yonu taş malzemeden inşa edilmiştir (Fot. 3.2.1). Cephenin ortasında ikinci bir yapıya giriş kapısı yer alır. Kapı basık kemerli olarak, ahşap malzemeden çift kanatlı olarak yapılmıştır. Cephede ikili grup halinde düzenlenmiş olan sekiz adet dikdörtgen pencereler yer alır. Birinci kat dış cephesinde yer alan pencereler basık kemerli, çift kanatlı, ahşap malzemeden demir ızgaralı olarak yapılmıştır. Zemin katta yer alan kare pencereler ise daha küçük tutulmuş, ahşap malzemeden ve çift kanatlı olarak yapılmıştır.

Yapının kuzey cephesi, dar bir sokağa açılmaktadır (Fot. 3.2.2). Cephede malzeme olarak ocak taşı ve düzgün kesme mermer taş kullanılmıştır. Cephe bünyesinde ikili grup halinde yer alan altı adet pencere bulunmaktadır. Dikdörtgen pencereler, basık kemerli, ahşap malzemeden ve demir ızgaralı olarak yapılmıştır. Cephenin zemin kat seviyesinde sonradan yapılmış olan kırmızı tuğladan bir çeşme ile karşılaşılır. Çeşme üzerinde kitabe bulunmamaktadır. Çeşmenin mimari formu ise üçgen alınlıklı üst kısmı iki kenarda on iki dilimli olarak düzenlenmiştir. Bu dilimli kısmın ortasında mermer bir pano yer alır. Kitabesi bulunmamaktadır. Çeşmenin aynalık kısmı beşik kemerli olarak düzenlenmiştir. Yapıya bitişik olarak dikdörtgen formda üçgen alınlıklı biçimde tasarlanmıştır Çatıya yakın hizada dört şeritli silme kuşağını ve zemin ve birinci kat cephesini ikiye ayıran mermerden silme kuşağı cephenin monotonluğunu kırmaktadır.

Bina doğu cephesi, aynı zamanda binanın ana giriş cephesidir (Fot. 3.2.3). Cephe tamamıyla mermer malzemeden inşa edilmiştir. Büyük Çarşı caddesine bakan giriş kapısı

[113] Hakkı Acun, *Bozok (Yozgat) Sancağında Türk Mimarisi*, T.T.K Yayınları, Ankara, 2005, s. 402-403.

yuvarlak kemerli, demir kapılı ve mermer kaplamalıdır (Fot. 3.2.4). Bu cephe üzerinde yer alan giriş kapısı ahşap malzemeden yapılmış çift kanatlıdır. Giriş kapısı yuvarlak kemerli olarak düzenlenmiştir. Kemer kuşağı üzerinde ise ortada profilden bir aslan kabartması, iki yanında yuvarlak ince şeritlerin iç içe çevrilmesi ile oluşturulmuş daire içinde yer alan" suphanallah" ve "maşallah" yazı panoları, bu panoların hemen yanında yer alan sekiz ve dört yapraklı kabartma çiçek motifleri ile en sonda gül bezeğe benzer bir başka kabartma çiçek motifi ile kuşak sonlandırılmıştır. Bu kapının yanında yer alan kare sütuncelerin iç kısımları ise dikdörtgen birer pano olarak tasarlanmış fakat panoların içerisinde herhangi bir süsleme öğesi bulunmamaktadır. Kapının üzerinde yapıyı ortadan ikiye ayıran silme kuşağından sonra bu kuşağın üzerine yapılmış yapı cephesine hareketlilik katan üçgen alınlıklı kısım oluşturulmuştur. Bu alanın ortasında dört köşesinde yer alan beş ve altı yapraklı kabartma çiçek motiflerinin oluşturduğu ortada boş bir pano kısmı oluşturulmuş, fakat panonun içerisi boş bırakılmıştır. Bu üçgen alınlığın uç kısımlarında ise her iki yanda on dilimli kabartma yaprak motifi ile karşılaşılır. Çift kanatlı bu ahşap kapıdan sonra hemen sağ tarafında yer alan iki ahşap kapı uygulaması daha söz konusudur (Fot. 3.2.5). İkisi de uzun dikdörtgen formda tasarlanmış olup, ahşap malzemeden çift kanatlı olarak yapılmıştır. Bahsedilen bu kapı aralarında yer alan ve bu cephe üzerinde bulunan bütün pencereler de yine ahşap malzemeden, dikdörtgen formda ve demir ızgaralı olarak tasarlanmıştır. Pencerelerde ayrıca malzeme olarak yöreye ait ocak taşı kullanıldığı görülür. Pencerelerin her birinin üzerinde düzenlenmiş olan beşik kemerli süsleme panoları yer alır ve bu panoların iç kısımları uzun dilimli, yaprakları aşağıya doğru sarkan çiçek motifi ile süslenmiştir. Panoyu çevreleyen kemerin kilit taşlarında üzerinde dikdörtgen bir kabartma panosu, bu panonun altında yer alan üzüm salkımları, dilim sayıları değişen çiçek motiflerinden oluşturulmuş süs öğeleri yer alır.

Zemin kat; Binanın zemin kata girişi, yuvarlak kemerli ahşap giriş kapısından girildikten sonra yukarı 9-10, aşağı 7-8 basamaklı ahşap ve tırabzanlı bir merdivenle sağlanılmaktadır. Ön cepheye göre zemin, arka cepheye göre bodrum katı olan alt katın orta kısmında Z01 numaralı, dikdörtgen planlı ve üstü açık bir revaklı avlu kısmı yer alır (Fot. 3.2.6-3.2.7-3.2.8,). Kemerlerin atılması ile oluşan revaklar çapraz tonoz örtülüdür (Fot. 3.2.9). Avlu zemini kalkerli taş döşeme olup, duvarlar ise yer yer kesme ve moloz taş malzemeden inşa edilmiştir. Avluda bulanan sütunlar taş malzemeden olup, mermer kaidelidir. Sütunları birbirine bağlayan revak kemerleri kesme taş malzemedendir. Avlu kısmına girişi sağlayan

giriş kapısının sol yanında yer alan ilk oda Z-02 numaralı odadır. Bu oda günümüzde nida tüfekçi odası olarak içerisinde değerli eşyaların sergilendiği bir oda olarak kullanılmaktadır (Fot. 3.2.10). Odaya giriş yuvarlak kemerli ahşap kapıdan sağlanmaktadır. Ahşap kapı ile girilen oda kare planlıdır. Oda zemini ahşap döşeme olup, tavanı ve duvarları sıvalıdır. Odanın avlu kısmına açılan bir adet, arka sokak kısmına açılan ise iki adet pencere açıklığı bulunmaktadır (Fot. 3.2.11). Pencereler yuvarlak kemerli, demir ızgaralı, çift kanatlı ve ahşap çerçeveli olarak yapılmıştır. Odanın giriş kapısının karşısında yer alan beden duvarına açılmış olan başka bir tane daha giriş kapısı bulunmaktadır. Bu kapı sokağa açılmaktadır. Bu kapı yuvarlak kemerli olarak ahşap malzemeden yapılmıştır. Günümüzde kapı kapalı olup, kullanılmamaktadır. Kapının sol yanında dışarı açılan bir adet pencere açıklığı bulunur. Dikdörtgen formda olan pencere çift kanatlı, ahşap çerçeveli ve demir ızgaralıdır. Z-03 numaralı odaya yuvarlak kemerli, ahşap bir kapı ile geçilir. Oda dikdörtgen bir plana sahiptir. Oda günümüzde bağlama odası olarak kullanılmaktadır (Fot. 3.2.12). Oda zemini ahşap döşeme olup, duvar ve tavanı betonarme olup üzeri sıvalıdır. Bu odanın güney yönde beden duvarında, dışarı açılan bir adet giriş kapısı ve pencere yer almaktadır (Fot. 3.2.13). Kapı ahşaptan, yuvarlak kemerli olarak yapılmışken, dikdörtgen pencere ahşap malzemeden ve demir ızgaralı olarak yapılmıştır. Z-04 numaralı oda, günümüzde içerisi boş olup, kullanılmamaktadır. Odaya yuvarlak kemerli bir ahşap kapı ile girilmektedir (Fot. 3.2.14). Oda zemini ahşap döşeme olup, duvar ve tavanı betonarme malzemeden olup sıvalıdır (Fot. 3.2.15). Kare planlı olan odanın avlu kısmına açılan bir adet pencere açıklığı yer alır. Pencere dikdörtgen formlu, ahşap malzemeden ve demir ızgaralı olarak çift kanatlı şekilde yapılmıştır. Z-05 numaralı oda, tuvalet olarak kullanılan bölümdür (Fot. 3.2.16). Yuvarlak kemerli ahşap bir kapı ile giriş sağlanan odanın zemini, taş desenli seramik döşeme, duvarlar seramik kaplama ve tavanı sıvalıdır (Fot. 3.2.17). Z-06 numaralı oda günümüzde sinema odası olarak öğrencilere hizmet vermektedir. Yuvarlak kemerli, ahşap bir kapı ile girilen oda dikdörtgen bir plana sahiptir (Fot. 3.2.18). Oda zemini ahşap döşeme olup, duvarlar ve tavan sıvalıdır (Fot. 3.2.19). Giriş kapısının hemen sol yanında avlu kısmına açılan bir adet penceresi bulunur. Pencere ahşap çerçeveli, çift kanatlı ve demir ızgaralıdır. Odadan çıktığında, yapıya girişi sağlayan Z-07 numaralı diğer bir giriş kapısının olduğu bölüm ile karşılaşılır. Dikdörtgen plana sahip olan bu eyvanımsı giriş kısmının yukarı çıkmak için kullanılan ahşap tırabzanlı merdiven basamakları yer alır. Bu ahşap tırabzanlı merdiven basamağının iki yanında avlu kısmına

giriş ve çıkışını sağlayan beton malzemeden yapılmış merdiven basamakları bulunmaktadır (Fot. 3.2.20). Z-08 numaralı oda kare planlıdır. Günümüzde çay ocağı, mutfak olarak kullanılmaktadır (Fot. 3.2.21). Odaya giriş ahşap bir kapı ile sağlanır. Odanın zemini kalker taş döşeme olup, duvarları ve tavanı sıvalıdır. Giriş kapısının hemen sağ tarafında avlu kısmına açılan bir adet pencere açıklığı yer alır. Pencere dikdörtgen formda, ahşap çerçeveli ve demir ızgaralıdır. Z-09 numaralı oda mutfak kısmının hemen bitişiğinde yer alır. Odaya giriş kapısı ahşaptan ve yuvarlak kemerlidir (Fot. 3.2.22). Dikdörtgen plana sahip olan odanın, zemini ahşap döşeme olup, duvarlar ve tavan sıvalıdır (Fot. 3.2.23). Kuzey duvarı bünyesine açılmış olan iki adet pencere açıklığı yer alır. Dikdörtgen pencereler ahşap malzemeden yapılmıştır ve demir ızgaralıdır. Z-10 numaralı odaya ahşap yuvarlak kemerli bir kapı ile geçilir (Fot. 3.2.24).Oda günümüzde kazan dairesi olarak kullanılmaktadır. Giriş kapısının sol tarafında revaklı avlu kısmına açılan ahşap malzemeden dikdörtgen pencere yer alır. Oda kareye yakın dikdörtgen planlı olup, oda zemini kesme mozaik taş malzeme olup, duvarlar tavan seviyesine kadar fayans malzeme ile kaplanmıştır (Fot. 3.2.25). Z-11 numaralı oda dikdörtgen bir plana sahiptir. Oda zemini ahşap döşeme olup, duvarlar ve tonoz biçimindeki tavan sıvalıdır. Odanın kuzey cephe duvarı bünyesine açılmış bir adet kapı ve penceresi bulunur. Yuvarlak kemerli kapı, ahşap malzemeden yapılmıştır. Dikdörtgen pencerede ahşap malzemeden, demir ızgaralıdır (Fot. 3.2.26-3.2.27) Z-12 numaralı oda kare plana sahiptir. Odaya giriş kapısı ahşaptandır. Oda zemini ahşap döşeme olup, duvar ve tavan sıvalıdır. Odanın kuzey cephesinde ana caddeye açılan bir adet kapı ve penceresi yer alır. Dikdörtgen pencere ahşaptan yapılmış olup demir ızgaralıdır. Kapı ise ahşap malzemeden yuvarlak kemerli olarak yapılmıştır. Odanın ayrıca giriş kapısı yanında yer alan, açık avlu kısmına açılan bir adet pencere açıklığı daha bulunmaktadır. Avluya açılan pencere diğer pencerelerle aynı özelliği taşımaktadır (Fot. 3.2.28-3.2.29).

Birinci Kat; Yuvarlak kemerli anıtsal ahşap kapıdan içeri girildikten sonra yedi basamaklı ahşap merdivenli tırabzandan (Fot. 3.2.30-3.2.31) yukarı doğru çıktığımızda bu giriş kısmının hemen sağ tarafında yer alan B-01 numaralı oda çocuk bölümü olarak kullanılmaktadır (Fot. 3.2.32). Odaya yuvarlak kemerli ahşap bir kapı ile girilir. Kapının hemen sağ tarafında avlunun revak kısmına açılan bir dikdörtgen formda ahşap iki adet pencere yer alır (Fot. 3.2.33). Dikdörtgen pencereler ahşap çerçeveli ve demir ızgaralıdır. Odanın dikdörtgen bir planı vardır. Zemini ahşap döşemeli, tavan ve duvarlar sıvalıdır.

Buradan B-02 numaralı odaya ahşap yuvarlak kemerli bir kapı ile geçiş sağlanmaktadır (Fot. 3.2.34). Odaya dar bir giriş kısmından geçildikten sonra girilir. Dikdörtgen planlı olan odanın, zemini ahşap döşeme, tavan ve duvarları sıvalıdır (Fot. 3.2.35). Odanın kuzeydoğu beden duvarında yer alan, daha önce bir ocak kısmı var iken günümüzde burası kapatılmıştır. Burada bir ocağın var olduğunu ise çatı kısmındaki bacadan ve duvarda yer alan sıva izlerinden anlıyoruz. Odanın iki adet dikdörtgen formda ahşap ve yuvarlak kemerli pencereleri bulunmaktadır. Odadan çıkıldıktan sonra B-03 numaralı tuvalete geçilir (Fot. 3.2.36). Bu kısım uzun dikdörtgen planlı olarak tasarlanmıştır. Tuvalet zemini taş desenli seramik kaplama, duvarı seramik kaplama, tavanı sıvalıdır (Fot. 3.2.37). Tuvalet kısmının yanında yer alan B-04 numaralı oda, günümüzde kütüphaneci odası olarak kullanılmaktadır (Fot. 3.2.38). Yuvarlak kemerli ahşap kapı ile girilen odanın giriş kısmının hemen yanında dikdörtgen formda ahşap malzemeden yapılmış yuvarlak kemerli pencere açıklığı yer alır (Fot. 3.2.39). Dikdörtgen bir plana sahip olan odanın zemini ahşap döşeme, duvar ve tavan sıvalıdır. Oda içerisinde kitaplıklar ve masa yer alır. B-05 numaralı müdür odası olarak kullanılan odaya geçildiğinde yuvarlak kemerli ahşap giriş kapısından odaya geçilir (Fot. 3.2.40). Dikdörtgen planlı olan odanın zemini ahşap döşeme, duvar ve tavan sıvalıdır (Fot. 3.2.41). Odanın dikdörtgen formda yuvarlak kemerli ahşap üç adet penceresi yer alır. B-06 numaralı diğer odaya geçtildiğinde bu odanın da günümüzde çalışma salonu olarak kullanılmakta olduğunu görmekteyiz (Fot. 3.2.42). Odaya yuvarlak kemerli ahşap bir kapı ile girilmektedir. Oda kare planlı, zemin ahşap döşeme, duvar ve tavan sıvalıdır (Fot. 3.2.43). Odanın dikdörtgen formda yuvarlak kemerli ahşap iki adet penceresi yer alır. B-07 numaralı bu oda da öğrencilerin ders çalışması ve kitap okumaları için ayrılmış bir bölüm olarak kullanılmaktadır (Fot. 3.2.44-3.2.45). B-08 numaralı başka diğer bir oda da internet erişim odası olarak kullanılmaktadır (Fot. 3.2.46). Odaya yuvarlak kemerli ahşap bir kapıdan girilir. Kapının hemen sağ tarafında dikdörtgen formda ahşap malzemeli yuvarlak kemerli bir pencere açıklığı, avlunun revak kısmına açılır. Odanın zemini ahşap döşemeli duvar ve tavan sıvalıdır. Odanın giriş aksında yer alan iki adet dikdörtgen formda ahşap, yuvarlak kemerli pencereleri yer alır (Fot. 3.2.47). Oda içerisinde öğrencilerin kullanması ve internet erişimine kolaylık sağlaması için konulmuş bilgisayar, masa ve sandalyeler yer alır. B-09 numaralı oda okuma salonu 1 olarak kullanılmaktadır (Fot. 3.2.48). Odaya yuvarlak kemerli ahşap bir kapı ile girilir. Zemin ahşap döşeme, tavanı ve duvarları sıvalıdır (Fot. 3.2.49). Girişin tam karşısına düşen duvar

yüzeyinde iki adet ahşaptan, dikdörtgen formlu yuvarlak kemerli pencere yer alır. Kare planlı bir odadır. Buradan hemen B-10 numaralı odaya geçilir (Fot. 3.2.50). Oda günümüzde okuma salonu 2 olarak kullanılmaktadır. Dikdörtgen planlı olan odaya yuvarlak kemerli ahşap bir giriş kapısı ile girilir (Fot. 3.2.51). Odanın zemini ahşap döşeme, duvar ve tavan sıvalıdır. Odanın dört adet pencere açıklığı bulunmaktadır Odanın içerisinde kitaplıklar, çeşitli kitaplar ve çalışma masaları bulunmaktadır. B-11 numaralı diğer bir odamızda, günümüzde, okuma salonu 3 olarak kullanılmaktadır (Fot. 3.2.52). Kare planlı oda içerisinde çalışma masaları ve sandalyeler ile çeşitli ders ve okuma kitaplarının bulunduğu kitaplıklar yer alır (Fot. 3.2.53). Yuvarlak kemerli, ahşap kapı ile girilen odanın zemini ahşap döşemeli, duvar ve tavanı sıvalıdır. Girişin tam karşısında yer alan iki adet pencere açıklığı bulunmaktadır. Dikdörtgen pencereler, yuvarlak kemerli ve ahşap malzemedendir. B-13 numaralı odaya da diğer bütün odalarda bahsettiğimiz bir uygulama olan yuvarlak kemerli bir ahşap kapıdan girilir. Günümüzde bu oda çocuk bölümü olarak adlandırılmıştır (Fot. 3.2.54). Odaya giriş kapısının hemen yanında ahşaptan, yuvarlak kemerli revak kısmına açılan dikdörtgen bir pencere yer alır. Dikdörtgen planlı olan odanın, zemini ahşap döşeme, duvar ve tavanı sıvalıdır (Fot. 3.2.55). Odanın giriş kapısının aksına düşen yönde duvara açılmış olan iki adet pencere açıklığı yer alır. Dikdörtgen pencereler yuvarlak kemerli ve ahşap malzemedendir.

Yapının kuzey cephesine baktığımız zaman, cephe yapının etrafını dolaşan bir silme kuşağı ile ikiye ayrılmıştır. Bu cephe üzerinde yer alan giriş kapısı ahşap malzemeden yapılmış çift kanatlıdır. Giriş kapısı yuvarlak kemerli olarak düzenlenmiştir. Kemer kuşağı üzerinde ise ortada profilden bir aslan kabartması, iki yanında yuvarlak ince şeritlerin iç içe çevrilmesi ile oluşturulmuş daire içinde yer alan" suphanallah" ve "maşallah" yazı panoları, bu panoların hemen yanında yer alan sekiz ve dört yapraklı kabartma çiçek motifleri ile en sonda gül bezeğe benzer bir başka kabartma çiçek motifi ile kuşak sonlandırılmıştır. Bu kapının yanında yer alan kare sütuncelerin iç kısımları ise dikdörtgen birer pano olarak tasarlanmış fakat panoların içerisinde herhangi bir süsleme öğesi bulunmamaktadır. Kapının üzerinde yapıyı ortadan ikiye ayıran silme kuşağından sonra bu kuşağın üzerine yapılmış yapı cephesine hareketlilik katan üçgen alınlıklı kısım oluşturulmuştur. Bu alanın ortasında dört köşesinde yer alan beş ve altı yapraklı kabartma çiçek motiflerinin oluşturduğu ortada boş bir pano kısmı oluşturulmuş, fakat panonun

içerisi boş bırakılmıştır. Bu üçgen alınlığın uç kısımlarında ise her iki yanda 10 dilimli kabartma yaprak motifi ile karşılaşılır.

Yapıda kesme taş malzeme, dış cephede duvar köşelerini vurgulamak amacıyla kullanılmıştır. Ocak taşı, dış mekânda yapı beden duvarlarında ve pencerelerde, iç mekânda sütunların gövdesinde, revak sırasını oluşturan sütunlara atılmış sivri ve yuvarlak kemer bölümlerinde kullanılmıştır. Mermer malzeme, yapının doğu cephesinin tüm yüzeyi boyunca, çatı kısmına yakın hizada bütün cepheyi dolaşan dört şeritli profilli silme kuşağında, iç mekânda avlu kısmının zemininde ve zemin kata iniş, birinci kata çıkışı sağlayan merdiven basamaklarında, ayrıca sütunların kaidelerinde kullanılmıştır. Ahşap malzeme batı cephede yapıya giriş kapısında, pencerelerde, odalara giriş kapılarında, odaların zemin döşemeleri ve tavan kaplama malzemesi olarak, üst kata çıkışı sağlayan tırabzanlı merdivende kullanılmıştır. Tuğla malzeme, yapının kuzeydoğusunda beden duvarına bitişik olarak yapılmış olan çeşmede kullanılmıştır. Kesme mozaik taş malzeme, kazan dairesinin zemin döşemesinde kullanılmıştır. Seramik malzeme ise kazan dairesinin duvarlarında ve tuvalet bölümünün zemin döşemesinde ve duvarlarında kaplama malzemesi olarak kullanılmıştır.

Tarihlendirme:

Bina üzerinde inşa tarihini ve kullanım amacını veren herhangi bir yazıt veya kitabe yoktur. Ancak iç mekânda birinci kat odalarından birinin kapısının üst kısmında 1316 (Hicri) tarihi kabartma şeklinde yazılmıştır. Binanın iç mekânında çalışma odası olarak kullanılan odanın ahşap giriş kapısı üzerinde yer alan bu Hicri tarih, Miladi 1899 tarihine denk gelmektedir. Yapının genel olarak plan özelliği, cephe düzenlemesi ve mimari üslubu incelediğinde 19.yüzyıl sonlarında inşa edilmiş olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Yapı plan özellikleri bakımından iki katlı, açık avlulu şehir içi hanlarının[114] mimari özelliklerini barındırmaktadır. Han, eskiden yollar üzerinde şehir merkezlerinde bulunan konaklama ve ticaret yapıları, günümüzde büyük şehirlerde yapılan, oda veya daire olarak kiraya verilen büro ve işyeri büroları için bu deyim İşhanı şeklinde kullanılmaktadır. Hanlar bugün otel karşılığı olarak kullanılmaktadır. Hanlar bugün otel karşılığı olarak, tüccarların konakladığı mallarını depoladığı ve hayvanlarını barındırdığı binalardır[115].

---

[114] M. M. Cerasi, *Osmanlı Kenti, Osmanlı İmparatorluğunda 18. ve 19. yüzyıllarda Kent Uygarlığı ve Mimarisi*, *YKY*, İstanbul, 2001, s. 124.

[115] Yeni Türk Ansiklopedisi, "*Han*", Ötüken Yayınları, Ankara, 2002, C: XIV, s. 1207.

Yapının avlu kısmını çevreleyen sütunlara atılan kemerlerin oluşturduğu revak kısmının çapraz tonozlar ile örtülü olması, yapının kullanımının özel bir amaç için ayrıldığını bize göstermektedir. 1982 tarihli tescil fişinde yapının orijinal kullanımının han olarak belirtilmiş olması da yapı hakkındaki görüşleri desteklemektedir

Kısa bir biçimde tanımlamak gerekirse, han[116]: Orta Asya'da ribat' diye adlandırılan, transit ticaretini ve tacirleri misafir etmek için askeri aristokrasisi tarafından yaptırılmış kapalı mekânları olmayan revaklı avludan gelir. Selçuklu kervansarayında ise, buna gece konaklaması için bir veya üç nefli kapalı bir bina ilave edilmiş ve böylece bu karmaşık yapıya han adı verilmiştir. Osmanlı devrinde kervansaraylar avlusu olmayan, genellikle asma ahşap çatılı kent dışı binalar haline geldiler; bunlar, kervan yolları üzerinde bir günlük mesafelerde mola yerleri olarak kullanılan kolonlu basit kapalı mekânlardı. Hanlar tam tersine mümkün olduğunca merkez-çarşıya yakın inşa edilirlerdi. Çok sayıda işlevleri vardı. Gezginler ziyaret ettikleri bu yerlerde hanları kullanıyorlardı. Bu bakımdan hanlar bir adet otel görevindeydiler[117]. 18.yy dan sonra başkentte ve taşranın aktif kentlerinde pek çok sayıda taş han inşa edilmiştir[118]. Osmanlıda şehir içi hanları Genellikle iki katlı olarak yapılmış olup, zemin katları depo, ahır, tamirhane gibi servis işlevlerine ayrılmış, üst katı ise yolcuların konaklamaları için tahsis edilmiştir. Her iki katın önünde revaklı bir galeri çevreler. Avlusu da geleneksel olarak kare veya dikdörtgendir. Avlulu ikamet kısmına sahip, avlulu ahır kısmıyla bitişik ayrı bir bölüm halinde oluşturulan hanlara Bursa Koza Hanı (15. yüzyıl) (Çizim. 3.2.6)[119], Edirne Rüstem Paşa Hanı (16. yüzyıl) (Çizim. 3.2.7-8)[120] örnek gösterilebilir. Daha sonraki dönemlerde ticaret hanları karşımıza çıkmaktadır[121]. İlk olarak Bursa'da görülen bu tip, zamanla İstanbul hanlarında gelişecektir. Selçuklu hanlarından ayrılan en önemli özelliği, hanın içerisinde ikamet edilmeyişidir[122]. Ancak Akdağmadeni ilçe merkezinde yer alan şehir içi hanı olduğunu düşündüğümüz yapının üst katında yer alan odaların bazılarında ocak ve nişlerin yer alıyor olması yapının hem ikamet hem de ticaret amaçlı kullanıma uygun bir şehir içi hanı olduğunu desteklemektedir.

---

[116] Semavi Eyice, "Bedesten", *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1992, C: V, s. 302-306.
[117] M. M. Cerasi, *a.g.e*, 2001, s. 124.
[118] M. M. Cerasi, *a.g.e*, 2001, s. 125.
[119] www.mimarsinaneserleri.com
[120] www.mimarsinaneserleri.com
[121] Hüseyin Asar, *Tarihi Türk Ticaret Yapıları Kapsamında Kastamonu Hanları*, Selçuk Üniversitesi, Mimarlık Ana Bilim Dalı *(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)*, Konya, 2011, s. 25.
[122] Hüseyin Asar, *a.g.e*, s. 2011, 26.

3.3. ESKİ ORTAOKUL BİNASI

Katalog No: 3.3

Adı: Eski Ortaokul Binası

Yapım Yılı: H.1319-1321/M. 1902-1903.

Banisi: Bilinmiyor

Mimarı: Bilinmiyor

Bulunduğu Yer: Çamlık Mahallesi

Bugünkü Durumu: Yakın zamanda restore edilmiş olan yapı, günümüzde kullanılmamaktadır.

Çizim: 3.3.1-3.3.5

Fotoğraf: 3.3.1-22

Mimari Tanım:

Bina, doğu-batı yönde uzanan kareye yakın dikdörtgen planlıdır. Bodrum+zemin kattan ibarettir. Bina cephesi boyunca temel giriş seviyesinden basamak seviyesine kadar moloz taş ile inşa edilmişken, merdivenin bittiği üst seviyeden çatı hizasında kadar düzgün kesme taş malzemeden inşa edilmiştir. Yapının bütün cephesini çatıya yakın seviyede dört şeritli silme kuşağı dolaşmaktadır.

Yapının iki tane deposu bulunmaktadır. Bu bodrum diye adlandıracağımız bölümlerin birer adet güney cepheye bakan küçük pencereleri yer alır. Girişi içeriden sağlanan depolara sonradan dıştan açılan bir kapı yapılmıştır. Yine bu bölüm içindeki duvarlar sıva üzerine boyalı olup zemin beton döşeme ile kaplıdır. Yapının içindeki tavana bakıldığında betonarme kirişli tavan ile kaplıdır.

Yapının güney cephesi, kuzey ve batı cephelere nazaran biraz daha hareketli şekilde inşa edilmiştir. Bu cephe u biçiminde düzenlenmiş olup, köşelerdeki odalar dışarı çıkıntı yapmış biçimde belirgin iken, orta kısım içe doğru girintili vaziyette inşa edilmiştir (Fot. 3.3.1). Bu cephenin güneydoğuda üç adet ve güneybatı köşesinde de üç adet olmak üzere dışa çıkıntı yapmış odaların toplam altı adet pencere açıklıkları yer almaktadır. Pencereler dikdörtgen formda, demir ızgaralı ve ahşap malzemeden inşa edilmiştir. Kuzey cephenin kuzey yönde yer alan içe doğru girinti yapmış olan kısımda basamaklarla çıkılan merdiveni

ile ahşap bir kapının bulunduğu başka bir giriş kısmı yer almaktadır. Bu kapının iki yanında köşelerdeki odalara ait olan birerden toplam iki adet ahşap malzemeli, demir ızgaralı, dikdörtgen formda pencereler yer alır. Ayrıca giriş kapısı üzerinde de çok dar biçimde düzenlenmiş olan dikdörtgen formda mazgal pencere bulunmaktadır. Güney cephesi genel itibariyle düzgün kesme taş malzemeden inşa edilmiştir.

Yapının batı cephesi, güney cephesi gibi sade bir formda inşa edilmiştir (Fot. 3.3.2). Bu cephede de inşa malzemesi olarak düzgün kesme taş kullanılmıştır. Cepheyi dikey olarak üç bölüme ayıran kesme taş malzeme kullanılarak yapılmış bir silme kuşağı yer alır. Cephe üzerinde toplam sekiz adet pencere açıklığı bulunmaktadır. Bu pencerelerden üçü güneybatıda, ikisi batı yönde, üçü kuzeybatıda yer alır. Pencereler diğer cephelerde de olduğu gibi dikdörtgen formda ahşap malzemeden iki kanatlı olarak demir ızgaralı şekilde inşa edilmiştir.

Yapının kuzey cephesi, sade bir şekilde inşa edilmiştir (Fot. 3.3.3). Cephede malzeme olarak düzgün kesme taş kullanılmıştır. Batı cephede uygulandığı gibi kuzey cephe yüzeyi de dikey formda üç silme kuşağı ile dört bölüme ayrılmıştır. Cephe yüzeyinde toplam sekiz adet pencere açıklığı yer almaktadır. Pencerelerin hepsi ahşap malzemeden çift kanatlı, demir ızgaralı olarak yapılmıştır.

Yapının doğu cephesi aynı zamanda ana girişinde bulunduğu cephedir (Fot. 3.3.4). Cephede iki adet sütunun taşıdığı ortadaki yuvarlak, iki yandaki sivri kemerlerin oturduğu giriş revakının güneydoğu-kuzeydoğu yönünde üçer adetten toplam altı adet pencere açıklığı bulunmaktadır. Dikdörtgen pencereler, ahşap malzemeden çift kanatlı ve demir ızgaralı olarak yapılmıştır. Cephe genel olarak, merdiven basamaklarının giriş kapısı hizasında başladığı seviyeye kadar düzdün kesme taş malzemeden inşa edilmiştir.

Revaklı giriş kısmına altı basamaklı merdiven ile çıkılmaktadır(Fot. 3.3.5). Revak zemini ve kapı giriş eşiği kısmı mermer malzemeden yapılmış olup, daha sonraları bu mermer malzeme kirlenerek taş malzeme rengini almıştır. Üç bölümlü giriş revakının üzeri çapraz tonozlarla kapatılmıştır. Revaktan geçildikten sonra yapının içerisine girişi sağlayan basık kemerli kapıya ulaşılır. Kapı, demir malzemeden çift kanatlı olarak yapılmıştır. Kapının her iki tarafında birer adetten toplam iki tane ve bunların hemen bitişiğindeki duvar bedenine açılmış birer adetten toplam iki tane, revak bölümüne bakan pencereler yer alır. Dikdörtgen pencereler, ahşap malzemeden çift kanatlı ve demir ızgaralı yapılmıştır.. Giriş

kısmı doğu-batı yönde uzanmış olan uzun dikdörtgen biçimindeki Z-1 numaralı hol kısmına açılır. Bu holün zemini beton döşeme ve tavanı ahşap çıtalarla kaplıdır (Fot. 3.3.6-3.3.7). İki yanda dikdörtgen hol kısmına açılan odalar yer alır. Giriş kapısından hemen sol taraftaki kuzeydoğu yönde yer alan sıra üzerinde yan yana iki oda ve bu iki odanın sol tarafında dışarı açılan bir giriş kapısının bulunduğu eyvan gibi düzenlenmiş bir kısım bulunmaktadır. Bu eyvanımsı kısmın sağ tarafında da ayrıca iki oda daha yer almaktadır. Yapıya giriş kapısından girildiğinde bizi karşılayan uzun dikdörtgen hol kısmına geçtiğimizde güneydoğu yöndeki soldan Z-2 numaralı ilk oda (Fot. 3.3.8), dikdörtgen planlı olup, odanın zemini ahşap döşeme, tavanı ise ahşap çıta kaplamadır (Fot. 3.3.9). Eski Fotoğraflarından edindiğimiz bilgiler doğrultusunda odaların zemininin daha önceleri dökme mozaik malzemeden yapılmış olduğu görülür. Daha sonraları yapılmış olan restorasyonlar ile bütün odaların zemini ve tavanı ahşap malzemeden yapılmıştır. Odanın güney yönde dışarı açılan iki adet, doğu yönde ise üç adet pencere açıklığı yer almaktadır. Yer alan bu pencere açıklıkları, çift kanatlı, ahşap çerçeveli, demir ızgaralı ve dikdörtgen formdadır. Soldan Z-3 numaralı ikinci odaya geçtiğimizde ise (Fot. 3.3.10-3.3.11), yine bu oda da dikdörtgen bir plana sahiptir. Odaya ahşap bir kapı ile geçilmektedir. Bu ahşap kapının üzerinde ise uygulanmış olan cam bir aynalık kısmı yer alır. Odanın güney cephe beden duvarı üzerine açılmış bir penceresi mevcutken, kuzeye doğru hol kısmına bakan beden duvarına açılmış dikdörtgen formda ikinci bir penceresi yer alır. Hol kısmına açılan pencere ahşap çerçeveli olup, demir ızgaralık kısmı bulunmazken dışarı aşılan pencere açıklıkları aynı formda olmalarının yanında ahşap ızgaralık kısımları da yer almaktadır. Bu odanın hemen sol tarafında yer alan eyvanımsı biçimde düzenlenmiş ve giriş kapısının bulunduğu Z-4 numaralı bölüm yer alır (Fot. 3.3.12). Giriş kapısı ahşap malzemeden olup, giriş kapısı üzerinde yer alan dikdörtgen formda dar bir pencere açıklığı bulunur. Bu bölümün üzeri ahşap tavan ile örtülü olup, zemini beton döşemedir.

Düzenlenen bu eyvan gibi kısımdan sonra soldan üçüncü Z-5 numaralı odada (Fot. 3.3.13) dikdörtgen planlı, zemini ahşap döşeme tavanı ise ahşap çıta ile kaplıdır. Giriş kapısı üzerinde uygulanan cam aynalık kısmı bu kapıda da yer alır. Odaya giriş kapısının karşısında yer alan güney yöndeki beden duvarına açılmış olan bir adet penceresi mevcuttur (Fot. 3.3.14). Pencere ahşap çerçeveli, dikdörtgen formda, çift kanatlı ve demir ızgaralıdır. Soldan dördüncü Z-6 numaralı odaya giriş kapısı da yine ahşap malzemedendir (Fot. 3.3.15). Odanın zemini ahşap döşeme olup, tavanı da ahşap çıta malzeme ile kaplıdır.

Odanın batı yönde açılmış üç adet ve güney yönde de açılmış üç adet olmak üzere toplam altı adet pencere açıklığı bulunur. Pencereler dikdörtgen formda, ahşap çerçeveli ve çift kanatlıdır (Fot. 3.3.16). Kuzey cephedeki odalardan sağdan Z-7 numaralı birinci oda, dikdörtgen planlı olup odaya ahşap bir kapı ile girilir. Oda dikdörtgen planlı, zemini ahşap döşeme olup, tavanı da ahşap çıta ile kaplanmıştır. Odanın doğu yönde açılmış üç adet, kuzeydoğu yönde açılmış iki adet pencere açıklığı bulunmaktadır. Pencereler dikdörtgen formlu, ahşap çerçeveli ve demir ızgaralıdır (Fot. 3.3.17).

Sağdan ikinci oda olan Z-8 numaralı odaya geçildiğinde, diğer odalarda görülen ahşap giriş kapısı uygulamasına burada da rastlanır (Fot. 3.3.18). Ahşap giriş kapısından dikdörtgen planlı odaya geçilir. Odanın kuzey yönde dışa açılan iki adet ve bir adette hol kısmına açılan penceresi yer alır (Fot. 3.3.19). Dışa açılan iki pencere dikdörtgen formda ahşap çerçeveli, çift kanatlı ve demir ızgaralı, iç kısımda hole açılan pencerede aynı özelliklere sahip olup, demir ızgaralık kısmı bulunmamaktadır. Sağdan üçüncü Z-9 numaralı odaya ahşap bir kapı ile girilmektedir (Fot. 3.3.20). Oda dikdörtgen planda olup, zemini ahşap tavanı ise ahşap kaplamadır. Odanın iki adet kuzey yönde dışarı açılan penceresi, bir adette uzun dikdörtgen hol kısmına açılan penceresi bulunmaktadır. Dışarı açılan pencereler dikdörtgen formda ve ahşap çerçeveli olup, demir ızgaralı iken içeri hol kısmına açılan pencerenin demir ızgaralık kısmı bulunmamaktadır. Sağdan dördüncü Z-10 numaralı odaya geçtiğimizde yine ahşap bir giriş kapısı bizi karşılar (Fot. 3.3.21). Oda dikdörtgen plana sahip olup, zemini ahşap döşeme tavanı ise ahşap kaplamadır. Odanın kuzey yönde iki adet, batı yönde iki adet olmak üzere toplam dört adet pencere açıklığı bulunmaktadır. Pencereler demir ızgaralı, çift kanatlı ve ahşap çerçevelidir.

Yapı genel itibariyle sade görünüşe sahiptir. Yapıya hareketlilik katan herhangi bir süsleme öğesi bulunmamaktadır. Cephede yapının dikkat çeken kısmı dört basamaklı merdivenle çıkılan sade görünümlü bitkisel başlıklı iki sütunla üç bölmeye ayrılmış revaklı giriş kısmını oluşturur. Giriş revakının orta kısmı yuvarlak kemerli olup sağ ve sol yandaki bölme sivri kemerli yapılmıştır. Yapı bütün cephesinde yer alan dikdörtgen pencereler herhangi bir süsleme öğesine sahip olmayıp demir ızgaralıdır. Yapı merdiven seviyesinden çatı hizasına kadar düzgün kesme taş malzemeden, basamak kısmından temel seviyesine kadar ise kaba yonu taş malzemeden yapılmıştır. Çatıya yakın hizayı dört şeritli silme kuşağı dolaşır.

Yapının dış cephesinde bodrum katında kaba yonu taş malzeme, zemin kat seviyesinden çatı hizasına kadar düzgün kesme taş malzeme kullanılmıştır. Yapının doğu cephesinde ana giriş kapısında demir malzeme, kuzey yönde yer alan diğer giriş kapısı kısmında ise ahşap malzeme kullanılmıştır. Ahşap malzeme kullanımı ile ayrıca, iç mekânda odalara giriş kapısında, pencerelerde, tavan kaplamalarında ve zemin döşemelerde karşılaşmaktayız. Mermer malzeme, giriş revakını oluşturan sütunlarda, sütun kaidelerinde ve revak zemininde kullanılmıştır. Beton malzeme ise iç mekânda dikdörtgen hol kısmında ve eyvanımsı bölümde, ayrıca odaların beden duvarlarında kullanılmıştır. Demir malzemenin kullanımı dikdörtgen pencerelerde karşılaşılır.

Tarihlendirme:

Yapı üzerinde inşa tarihi ve kullanım amacı hakkında bilgi veren herhangi bir yazıt veya kitabe yoktur. Bu da yapı ile ilgili bilgi edinmemizi zorlaştırmıştır. Bina üzerinde sadece, doğu cephe giriş kapısı üzerinde yer alan kitabelik kısmına konulmuş Adliye Sarayı yazısı yer almaktadır. Bununla birlikte, yapının mimari üslubu, cephe düzenlemesi ve plan özellikleri incelendiğinde Osmanlının son dönemleri olan 20.yüzyılın başlarında inşa edilmiş kamu yapılarından bir tanesi olduğu anlaşılmaktadır. Başbakanlık Osmanlı arşivinde yapı ile ilgili ulaşılan belgede Rüştiye[123] Mektebi olarak inşa edilen yapının, inşa tarihi hicri 1319-1321 tarihleri okunmaktadır[124]. Bu tarihler miladi 1902-1903 yıllarına karşılık gelmektedir.

Ayrıca, bu dönemde özellikle resmi yapıların planında bu şekilde yanlardan dışa doğru çıkıntı yapan kanatlı bölümleri ile karşılaşılmaktadır. Elazığ'da yer alan Hükümet Binası[125] ve Diyarbakır Adliye Sarayı[126] da yanlardan kanatlı tipte bir planda inşa edilmiştir (Fot. 3.3.22). Başkent İstanbul ve birçok Anadolu kenti de dâhil olmak üzere bu planda yapılmış pek çok yapı ile karşılaşılmaktadır. Kanatlı tipte inşa edilmiş diğer örnekler Kayseri Pazarören Köy Enstitüsü[127], Kaynar Kasabası İlköğretim Okulu[128], Akkışla İlköğretim

[123] Cemil Öztürk, "Rüşdiye", *İslam Ansiklopedisi*, C: XXXV,İstanbul, 2008, s. 300-303.
[124] Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Maarif Nezareti Evrakı, MF.MKT, Dosya No:730, Gömlek No: 16.
[125] Özden Gökhan Baydaş, *Diyarbakır ve Mardin'deki Tarihi Kamu Yapıları*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi (Yayımlanmış Doktora Tezi), Van, 2007, s. 186.
[126] Özden Gökhan Baydaş, *a.g.e,* Van, 2007, s. 186.
[127] Yıldıray Özbek, "Erken Cumhuriyet Döneminde (1923-1945) Kayseri'de Okul Yapıları", *BELLETEN, C: XXVII, S: 278,2013, s.60.*
[128] Yıldıray Özbek, *a.g.m*, s. 58.

Okulu[129] dur. Bu plan kuruluşunun sadece bu yapılarda uygulanarak ele alınmasının nedeni, burada yer alan büyük binalar pek çok ihtiyacı karşıladığından, tek bir birime hizmet eden yapılar, tek bir ihtiyacı karşıladığından(eğitim, sağlık, adli vs. gibi) küçük olarak tasarlanmışlardır[130].

[129] Yıldıray Özbek, *a.g.m*, s. 54.
[130] Özden Gökhan Baydaş, *a.g.e*, s. 186.

3.4. ESKİ P.T.T. BİNASI

Katalog No: 3.4

Adı: Eski P.T.T. Binası

Yapım Yılı: Hicri 1316-1319/Miladi 1899-1901

Banisi: Bilinmiyor

Mimarı: Bilinmiyor

Bulunduğu Yer: Ahısavi Mahallesi

Bugünkü Durumu: Yapı günümüzde Sosyal Sigortalar Kurumu Binası olarak hizmet vermektedir.

Çizim: 3.4.1-3.4.4

Fotoğraf: 3.4.1-25

Mimari Tanım:

Bina kuzey-güney doğrultuda inşa edilmiş, dikdörtgen planlıdır. Bina sadece zemin kattan oluşmaktadır. Binanın büyük çarşı caddesine bakan kuzey cephe bölümü tamamen mermer malzemeden inşa edilmiştir.

Güney cephesi, kiremit malzemeden yapılmış olup arka sokağa açılan üç adet, kuzey cephede, ana caddeye açılan bir adet kapısı bulunmaktadır. Yapının üzeri kırma çatı ile örtülü olup, Marsilya tipi kiremit malzeme kullanılmıştır. Genel hatları ile yapının büyük çarşı caddesine bakan kuzey cephesi tamamen mermer malzemenin kullanılarak yapılmış olması ve bitkisel süsleme öğelerine yer verilmesi ile hareketli bir cephe görünümüne sahipken, binanın batısında ve doğusunda dükkân sıraları yer alıp, güney cephe kısmı kuzey cepheye göre daha sade bir biçimde tasarlanmıştır. Ayrıca bu cephe dışarıdan bakıldığında iki katlı gibi yapıyı göstermektedir. Yapı 1933'te P.T.T. binası olarak ve ayrıca sağlık ocağı olarak kullanılmış olduğunu tescil fişlerinden ve eski Fotoğraflarından öğrenmekteyiz. Orijinal kullanımının bir dükkân olarak yapıldığı tahmin edilmektedir

Yapının batı ve doğu cephesinde yer alan dükkânların yapı bünyesiyle bitişik olması nedeniyle bu durum herhangi bir mimari tanımlamaya olanak vermemektedir.

Güney cephe, bir sokağa açılmakta olup, üç adet basit bir giriş kısmı bulunmaktadır. Kapılar ahşap malzemeden yapılmıştır. Bu cephe genel olarak moloz taş malzeme kullanılmıştır, Doğu ve batı cephelerinin Hami Tüzün dükkânları ile birleşen kısımlarında

kesme taş malzeme kullanılmıştır. Binanın çatı kısmına yakın seviyede dört adet dikdörtgen pencere yer alır. Pencereler ahşap malzemeden, demir ızgaralı olarak yapılmıştır. Binanın güney cephesi kuzey cepheye göre daha sade bir görünüşe sahiptir (Fot. 3.4.1).

Kuzey cephe binanın diğer cephelerine göre hareketli bir cephedir (Fot. 3.4.2). Diğer cepheler daha sade tarzda inşa edilmiştir. Cepheyi dikey hatlarda mermerden oyma motifli dört adet silme kuşağı yapıyı üç bölüme ayırmıştır. Yatay hatlarda ise üçgen alınlıklı çatı kısmı (Fot. 3.4.3) ile giriş kapısının bulunduğu bölümü (Fot. 3.4.4), mermerden çıkıntı olarak yapılmış kat kornişinin yapıyı ikiye ayırdığı görülür. Çatı kısmı üçgen alınlıklı biçimde üç bölümlü biçimde düzenlenmiştir (Fot. 3.4.5-3.4.6). Bu üçgen alınlığın her birinin tepe noktasında mermerden oyma motifli çıkıntılar yer almaktadır. Üçgen alınlıkların her birinin orta kısımlarında oval, demir ızgaralı rozet pencereler bulunur (Fot. 3.4.7-3.5.8-3.4.9). Ortadaki alınlıkta bir adet, yanlardaki alınlık kısmında ise ikişer adet çember içinde eski yazı kitabeler bulunur. Orta alınlıktaki kitabe kısmı tahribata uğradığı için okunamamakta, okunan kısımlarda 1316 ve 1312 tarihleri çıkarılmıştır.

Binanın kuzeybatısında dört adet, kuzeydoğusunda üç adet dikdörtgen pencere bulunmaktadır. Pencereler ahşap malzemeden çift kanatlı ve demir ızgaralı olarak yapılmıştır. Ayrıca binanın bu cephesinde, üç bölümlü üçgen alınlık kısmında toplam üç adet oval biçimde yapılmış rozet pencereler bulunmaktadır. Binanın kuzey cephesi aynı zamanda ana girişin olduğu cephedir. Cephede bir adet giriş kapısı yer almaktadır. Giriş kapısı ahşaptan olup, yuvarlak kemerli kapının etrafını süsleme kuşağı çevreler (Fot. 3.4.10-3.4.11) Bu süsleme kuşağı dikdörtgen panolar halinde bölünerek oluşturulmuştur. Geometrik bu panoların içerisi kabartma üzüm (Fot. 3.4.12) ve çiçek (Fot. 3.4.13) motifleri ile bezenmiştir. Pencere ve giriş kapısı kilit taşları mermerden oyma motiflerle çıkıntı yaparak vurgulanmıştır. Binaya yuvarlak kemerli giriş kapısından girildiğinde, ilk olarak Z-01 nolu geniş bir hol kısmı ile karşılaşılmaktadır (Fot. 3.4.14). Hol kısmının zemini beton olup, üst kısmı düz tavan örtülüdür. Giriş kapısının doğusunda hol kısmına açılan iki od a(Fot. 3.4.15), giriş kapısının tam karşısında güney cephede yer alan mutfak kısmı, güneydoğu cephesi üzerinde ise, bir adet tuvalet bölümü, tuvalet bölümünün hemen sol tarafında güneydoğu yönde yer alan oda mescit olarak kullanılan oda ile bu mescit kısmının hemen sol tarafında kuzeydoğu cepheye yakın servis 1 odası yer alır.

Doğu cephede, girişten hemen soldaki, kuzeydoğu yönde olan Z-02 nolu ilk oda servis 1 odası (Fot. 3.4.16) olarak kullanılmaktadır. Odaya ahşap malzemeden yapılmış bir kapı ile girilmektedir. Odanın zemini beton döşeme olup, düz tavan ile örtülüdür (Fot. 3.4.17). Kuzey yönde büyük çarşı caddesine bakan iki adet, dikdörtgen pencere yer alır. Pencereler ahşap çerçeveli olup, çift kanatlı ve demir ızgaralıdır. Doğu yönde soldan ikinci sırada yer alan Z-03 nolu kare bir planlı oda, mescit kısmı olarak kullanılmaktadır (Fot. 3.4.18). Odaya giriş kapısı ahşaptandır. Oda zemini beton oda düz tavan ile örtülüdür. Odanın herhangi bir pencere açıklığı bulunmamaktadır. Soldan üçüncü sırada yer alan Z-04 nolu tuvalet kısmına giriş ahşap bir kapı ile sağlanmaktadır (Fot. 3.4.19). Dikdörtgen planlı olan tuvalet bölümünün duvarları tavan seviyesine kadar fayans ile kaplanmıştır. Ayrıca giriş kapısı karşısında yer alan ufakta bir penceresi bulunmaktadır.

Güney cephe üzerinde yer alan Z-05 nolu mutfak bölümü doğu-batı doğrultuda uzanan dikdörtgen planlıdır (Fot. 3.4.20). Mutfak bölümüne giriş ahşap bir kapı ile sağlanmaktadır. Güney yöndeki beden duvarına açılmış bir pencere açıklığı mevcuttur (Fot. 3.4.21). Mutfak bölümünün zemini beton döşeme olup, oda düz tavan ile örtülüdür.

Doğu cephe üzerinde sağdan ikinci oda olan Z-06 nolu servis 2 odasına ahşap bir kapı ile giriş sağlanmaktadır (Fot. 3.4.22). Oda kare planlı olup, zemini betonarme ve düz tavan ile örtülüdür. Odanın güney yönde açılmış iki adet dikdörtgen penceresi mevcuttur. Pencereler ahşap malzemeden ve demir ızgaralıdır (Fot. 3.4.23). Odanın giriş kapısının hemen yan tarafındaki kuzey beden duvarına açılmış ahşap bir kapı ile müdür odasına geçilmektedir. Fakat kapı, günümüzde kapatılmış olup, kullanılmamaktadır. Servis 2 odasının hemen sağ tarafında, kuzeybatı yönde yer alan Z-07 nolu müdür odası bulunmaktadır (Fot. 3.4.24). Ahşap bir kapı ile odaya giriş sağlanmaktadır. Dikdörtgen bir plana sahip olan odanın zemini beton döşeme olup, oda düz tavan ile örtülüdür (Fot. 3.4.25). Odanın güney beden duvarına açılmış servis 2 odasına geçişi sağlayan ahşap bir kapısı mevcuttur. Fakat bu kapı günümüzde kullanılmamaktadır. Odanın kuzey beden duvarı üzerinde üç adet pencere açıklığı odayı aydınlatmaktadır. Pencerelerden ortada bulunan kare, diğer iki yanlarda yer alan diğer iki pencere dikdörtgen olup, ahşap çerçeveli ve demir ızgaralıdır.

Yapı genel itibariyle sade görüşe sahiptir. Yapıya hareketlilik katan süsleme öğesi kalın konturlu bitkisel süsleme kuşağıdır. Yapının en dikkat çekici kısmı cephe üzerinde yer alan üçgen alınlıklı ortasında oval pencereli kısım ile giriş cephesinde ve onun iki yanında yer

alan dikdörtgen kesitli pencerelerin etrafını dolaşan kare panolar içinde bitkisel süslemelerin yer aldığı süsleme kuşağıdır. Yapı bünyesini üçgen alınlıklı kısmı giriş kapısının olduğu ekse üzerinden ayıran ortada kat kornişi yapıyı çevreler.

Binada kesme taş malzeme kullanımını, yapının güneydoğu ve güneybatısında dükkân sıraları ile birleşen köşe kısımlarında görülür. Ahşap malzeme, iç mekânda, odalara giriş kapısında ve pencerelerde kullanılmıştır. Kuzey cephede tamamen mermer malzeme kullanılmıştır. Moloz taş malzeme, yapının güney cephesi beden duvarında kullanılmıştır.

Tarihlendirme:

Yapı kuzey cephesinde yer alan üçgen alınlık kısmında**,** ortadaki alınlıkta bir adet**,** yanlardaki alınlık kısmının ortasında ise ikişer adet çember içinde eski yazı kitabeler bulunur**.** Orta alınlıktaki kitabe kısmı tahribata uğradığı için okunamamakta, okunan kısımlarda hicri 1316 -1319/Miladi 1899-1901 tarihleri yazmaktadır. Bu tarih kısmının üzerinde Osmanlıca ‘mağaza’ ismi okunmaktadır. Bina bünyesinin iki yanında, doğu ve batı cephe beden duvarına bitişik olarak yapılmış Hami Tüzün dükkân sırası yer alır**.** Bu dükkân sırasının ortasında yer alan yapının iç sofalı plan düzeninde kurgulanmış olması, üçgen alınlıklı üç bölüme ayrılmış cephe düzenlemesi, yapıyı aydınlatan bitkisel süsleme kuşakları ile çevrili büyük pencerelerin yer alması yapının dükkân[131] olarak inşa edilmiş bir kamu yapısı olduğunu görüşünü güçlendirir. Ayrıca ilçede yer alan diğer kamu yapıları ile de plan tipi bakımından benzerlik göstermesi, yapının Osmanlının geç dönemde inşa edilmiş bir kamu yapısı olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

[131] Semavi Eyice, “Bedesten”, İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1992, C: V, s. 302-306.

3.5. HALK EĞİTİMİ MERKEZİ BİNASI

Katalog No: 3.5

Adı: Halk Eğitimi Merkezi Binası

Yapım Yılı: 1850-1860

Banisi: Bilinmiyor

Mimarı: Bilinmiyor

Bulunduğu Yer: Çamlık Mah, Orman Yolu, Akdağmadeni

Bugünkü Durumu: Yapı Günümüzde Milli Eğitim İlçe Müdürlüğü'ne bağlı Halk Eğitim Merkezi binası olarak kullanılmaktadır.

Çizim: 3.5.1-3.5.6

Fotoğraf: 3.5.1-28

Mimari Tanım:

Bina güneybatı-kuzeybatı yönde kareye yakın dikdörtgen planlıdır. Zemin+birinci kattan oluşmaktadır. Yapının zemin ve birinci katının beden duvarları moloz taş ile inşa edilmişken, cephe köşe noktaları ve cephe unsurları olan kapı, pencere, saçak kısımları ve kat ayrımları kesme taştan vurgulanarak inşa edilmiştir (Fot. 3.5.1).

Binanın kuzeybatı cephesi hareketsiz denebilecek şekilde inşa edilmiştir (Fot. 3.5.2). Cephe yatay olarak silme kuşağıyla ikiye ayrılır. Cephenin batısında yer alan alt katta dört adet dikdörtgen, basık kemerli pencere bulunur. Cephenin kuzey kısmında bir adet kapı yer alıp, kapının hemen yanında kare bir pencere açıklığı bulunmaktadır. Cephenin üst katında da dört adet dikdörtgen, basık kemerli pencerelerle hareketlendirtmiştir.

Binanın kuzeydoğu cephesi diğer cephelerden farklı bir biçimde kademeli olarak inşa edilmiştir (Fot. 3.5.3). Cephe üzerinde üçü alçak kemerli üçü de düz atkılı olmak üzere toplam altı pencere açıklığı bulunmaktadır. Cephenin kuzeyinde yer alan hafif yuvarlak kemerli bir niş formunda yapılmış olan havalandırma bacası mevcuttur.

Binanın ikinci girişinin bulunduğu güneydoğu cephesi, oldukça hareketli bir cepheye sahiptir (Fot. 3.5.4). Cephe, dikey hatta cepheyi dolaşan ve kesme taşlarla zeminden dışa çıkıntı yapar şekilde tasarlanmış iki adet sıvama kuşağı ile üç bölüme ayrılmıştır. Bu

bölümlerden ortada yer alan kısım, saçak kısmında üçgen alınlıkla sonlandırılarak vurgulanmıştır. Dışa çıkıntı taş konsollardan birinci katta bir balkonun varlığı göze çarpmaktadır. Cephenin güney ve doğu kısımları birbirinin simetrisi olarak tasarlanmış olmaları bu dönem yapılarında simetrinin önemini bize göstermektedir. Her iki kısım üzerinde altta ve üstte ikişer adet yuvarlak kemerli dikdörtgen pencerelerden oluşan toplam sekiz adet pencere yer almaktadır.

Güneybatı cephe aynı zamanda ana girişinde bulunduğu cephedir (Fot. 3.5.5). Cephe ortada yer alan sundurmalı ön girişin her iki tarafına yerleştirilmiş altlı üstlü üçer adetten toplam on iki adet basık kemerli dikdörtgen pencerelerle binanın monoton görüntüsü kırılmış olup, orta kısımda yer alan ana giriş kısmı üç bölümlü bir sundurma şeklinde tasarlanmıştır. Sundurma kemerli altta dilimli bir biçimde tasarlanmışken, üstten ortadaki kemer biraz alçak, yanlardaki kemer gözleriyse yuvarlak olarak tasarlanmıştır. Sundurmalı alan üçgen alınlıklı bir çatıyla nihayetlendirilmiştir. Alınlık üzerinde yer alan yuvarlak pencere bulunmaktadır.

Sundurmalı giriş kısmına üç basamaklı bir merdivenle geçiş sağlanır. Üç bölümlü sundurma kısmının üzeri çapraz tonozlarla örtülüdür (Fot. 3.5.6). Bu kısımdan geçildikten sonra yapının içine girişi sağlayan alçak kemerli kapıya ulaşılır. Kapının her iki tarafında birer adet alçak kemerli dikdörtgen pencere bulunmaktadır. Bu kapıdan geçilerek sekizgen planlı iç hol kısmına geçiş sağlanmaktadır (Fot. 3.5.7).

Z-01 numaralı holün zemini beton döşeme olup, tavanı ahşap çıta kaplamadır. Hole açılan yedi adet oda bulunmaktadır. Ahşap bir kapıdan geçilerek ulaşılan güneydoğu cephenin, güneyinde yer alan Z-02 numaralı ilk odaya ulaşılmaktadır.

Güneydoğu-kuzeybatı doğrultusunda da dikdörtgen bir plana sahip olan odanın zemini ahşap döşeme olup, ahşap tavan ile kaplıdır (Fot. 3.5.8). Oda Güneydoğu cephesinde iki, güneybatı cephesinde de üç adetten toplamda beş adet pencere açıklığı yer alır. Bu odanın hemen doğu yönünde hole açılan Z-03 numaralı ikinci bir oda bulunmaktadır.

Kare plana sahip olan, bu oda aynı zamanda güneydoğu cephe üzerinde yer alan girişe açılan kısımdır (Fot. 3.5.9). Odanın üzeri ahşap kirişlemeli tavan kaplama, zemini seramik döşemedir. Odanın güneydoğu cephesinde yer alan bir adet dikdörtgen pencere açıklığı bulunmaktadır. Odanın doğu duvarı üzerinde önceden bir merdiven olduğuna dair izler dikkat çekmektedir. Odanın doğusunda yer alan hole açılan Z-04 numaralı diğer bir oda

daha bulunmaktadır. Güneydoğu-kuzeybatı doğrultusunda bulunan dikdörtgen plana sahip olan odanın zemini seramik döşeme, ahşap kirişlemeli tavan ile kaplıdır (Fot. 3.5.10). Oda güneydoğu cephesinde bulunan iki adet dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır.

Dikdörtgen plana sahip olan Z-05 numaralı mutfak, iç holün kuzeydoğusunda yer alan ve hole açılan güneydoğu-kuzeybatı doğrultusunda da bulunmaktadır (Fot. 3.5.11). Mutfağın tavanı ahşap kirişlemeli olup, zemini ise beton döşemedir. Mutfakta bir adet şevli pencere açıklığı yer almaktadır. Pencere kuzeydoğu cephesinin kuzeyinde yer alır. Kuzeydoğu cephede bulunan pencerenin hemen altında taş eviye yer almaktadır. Aynı zamanda mutfak, güneydoğusunda bulunan oda ile de bir pencere aracılığıyla bağlantılıdır. Mutfağın kuzeydoğu cephesinde bir adet yuvarlak kemerli ocak nişi bulunur (Fot. 3.5.12).

Hole açılan üç adet mekân, iç holün kuzeybatısında yer almaktadır. Bunlardan kuzeydoğuda yer alan Z-06 numaralı mekân, yer alan ahşap merdiven ile birinci kata çıkışı sağlamaktadır (Fot. 3.5.13). Mekânın tavanı ahşap kirişlemeli olup, zemini beton döşemedir. Mekânın kuzeybatı cephesi üzerine bir adet kapı ile bir adet pencere açılmıştır. Tuvalet ve banyo kısmına bu mekânın kuzeydoğusunda bulunan ahşap bir kapı ile geçilir. Z-07 numaralı Tuvaletin üzeri beton tonozla kapatılmış olup, yapının kuzeybatısında yer almaktadır (Fot. 3.5.14).Güneydoğu yönde bulunan Z-08 numaralı banyonun da üzeri beşik tonozla kapatılmıştır (Fot. 3.5.15). Banyoda yer alan taş küvet ve kurna oldukça gelişmiş bir banyo düzenine sahip olduğunun göstergesidir.

İç holün kuzeybatısında yer alan ve hole açılan orta bölümdeki Z-09 numaralı oda, kareye yakın dikdörtgen bir plana sahiptir (Fot. 3.5.16). Odanın tavanı ahşap çıtalı olup, zemini beton döşemedir. Oda kuzeybatı cephesinde bulunan dikdörtgen bir pencere ile aydınlatılmaktadır. Bu odanın hemen batısında bulanan Z-10 numaralı bir başka oda da iç hole açılmaktadır. Güneydoğu-kuzeybatı doğrultuda dikdörtgen bir plana sahip olan odanın tavanı ahşap çıtalı olup, zemini ahşap döşeme ile kaplanmıştır (Fot. 3.5.17). Oda altı adet pencere ile aydınlatılmaktadır. Güneydoğu cephede bir, kuzeybatı cephede iki ve güneybatı cephede ise üç tanedir. Günümüzde ise kuzeybatıda yer alan iki pencere kapatılmış vaziyettedir.

Zemin kat holünün kuzeybatı cephesinin, kuzeyinde yer alan odada, ahşap merdivenle yapının birinci katına çıkılmaktadır.

Birinci Kat: Zemin katın bir simetrisini oluşturan birinci kat, B-01 numaralı iç hol etrafında sıralanmış odalardan oluşmaktadır (Fot. 3.5.18). Sekizgen bir plana sahip olan hol kısmının, üzeri ahşap çıtalı tavanla kapatılmıştır. Sofa zemini de ahşap döşemedir. Üst katta da hole güneydoğu ve kuzeybatıda olmak üzere toplam altı oda ile kuzeydoğuda bulunan diğer bir oda açılmaktadır. Ahşap bir kapıdan geçilerek bu odalardan güneydoğu cephenin, güneyinde yer alan B-02 numaralı ilk odaya ulaşılmaktadır.

Güneydoğu-kuzeybatı doğrultusunda dikdörtgen planlı odanın tavanı ahşap çıtalı tavan, zemini ise ahşap döşemedir (Fot. 3.5.19). Oda güneydoğu cephesinde iki, güneybatı cephesinde de üç ve kuzeybatı cephesinde bir taneden, toplamda altı tane pencere ile aydınlatılmaktadır. Hole açılan B-03 numaralı ikinci bir oda, odanın hemen doğusunda yer almaktadır.

Kare plana sahip olan bu oda, günümüzde sadece taş konsolları kalan güneydoğu cephesindeki bir balkona açılır (Fot. 3.5.20). Odanın üzeri ahşap çıtalı tavan kaplama, zeminin ise ahşap döşemedir. Oda güneydoğu cephesi üzerinde yer alan iki adet dikdörtgen pencerelerle aydınlatılmaktadır. Odanın bitişiğindeki odaya açılan doğu duvarı üzerinde, ahşap kapı yer almaktadır. Bu odanın doğusunda yer alan B-04 numaralı başka bir oda da hole açılmaktadır.

Güneydoğu-kuzeybatı doğrultusunda da diğerleri gibi dikdörtgen bir plana sahip olan odanın tavanı ahşap çıtalı tavan, zemini ise ahşap döşemedir (Fot. 3.5.21). Oda güneydoğu cephesi üzerinde bulunan iki adet dikdörtgen pencerelerle, kuzeydoğu cephesi üzerinde yer alan bir adet dikdörtgen pencere tarafından aydınlatılmaktadır.

İç holün kuzeydoğusunda bulunan ve bir camekânla holden ayrılan B-05 numaralı odanın tavanı ahşap çıta ile kaplı, zemini ise ahşap döşemedir (Fot. 3.5.22). Oda kuzeydoğu cephesi üzerinde yer alan iki adet dikdörtgen pencerelerle aydınlatılmaktadır.

Yine hole açılan iç holün güneybatısında bulunan üç adet oda bulunmaktadır. Bunlardan kuzeydoğuda yer alan B-06 numaralı odada da alt katla bağlantıyı sağlayan merdivenleri yer almaktadır (Fot. 3.5.23). Oda üzeri ahşap çitalı tavan kaplama olup, zemini ise ahşap döşemedir. Tuvalet ve lavabo odanın kuzeydoğusunda yer almaktadır.

Hole açılan ve iç holün kuzeybatısında yer alan orta kısımdaki B-07 numaralı oda, kareye yakın dikdörtgen bir plana sahiptir (Fot. 3.5.24). Odanın tavanı ahşap kirişlemeli olup, zemini ise ahşap döşemedir. Odayı dikdörtgen biçiminde kuzeybatı cephesinde bulunan bir

adet pencere aydınlatmaktadır. Bu odanın hemen batısında yer alan B-08 numaralı başka bir oda da iç sofaya açılmaktadır. Güneydoğu-kuzeybatı doğrultusunda dikdörtgen bir forma sahip olan B-09 numaralı odanın tavanı çıtalı ahşap tavan, zemini de ahşap döşeme ile kaplanmıştır (Fot. 3.5.25,3.5.26,3.5.27). Oda altı adet pencere ile aydınlatılmaktadır. Pencereler odanın güneybatı cephesinde üç, kuzeybatı cephesinde iki ve güneydoğu cephesinde bir tanedir.

İç holün güneybatısında dışa açılan B-10 numaralı bir balkon vardır (Fot. 3.5.28). Hole açılan bir kapıdan geçilerek balkona girilmektedir. Kapının her iki yanında dikdörtgen biçiminde birer adet pencere mevcuttur. Balkon sundurmanın üzeri çapraz tonozla kapatılmış olup, zemini taş döşelidir.

Yapıda süsleme unsurları ile güneybatı ve güneydoğu cephelerde karşılaşılmaktadır. Özellikle bu iki cephe oldukça hareketli olarak tasarlanmıştır. Dikey hatlarda üç kısma ayrılmış cephede ortadaki bölüm aynı zamanda giriş kısmı olması sebebiyle, saçaktan dışa taşırılan üçgen alınlıklarla vurgulanmıştır. Güneydoğu cephedeki sundurma kısmından geriye sadece kademelendirilmiş oldukça zarif taş konsollar kalmıştır. Güneybatıdaki sundurma girişi bütün ihtişamı ile hâlâ sağlam bir biçimde durmaktadır. Mimarin alt katta dilimli kemer tercihi, üst katta alçak ve hafif yuvarlak kemerlere yerini bırakarak tekdüzelikten yapıyı kurtarmıştır. Tercih edilen çapraz tonoz kullanımı da yapının özel bir işlev icra ettiğine göstermektedir. Alçak kemerli dikdörtgen formlu pencerelerde gövde duvarlarında dışa taşırılarak doluluk ve boşluk algısı oluşturulan cephedeki hareketliliği desteklemektedir. Ayrıca kat ayrımını tayin eden silme kuşağı ve kademeli saçak kornişleri de binanın bir bütünlük çerçevesinde idrakine yardımcı olmaktadır.

Dış cephelerde oldukça hareketli olan yapının iç mekânında herhangi bir süsleyici unsura rastlanılmamaktadır. Bu kısımlarda özellikle iç hol tavanlarının oldukça yalın bir şekilde yapılmış olması ilgi çekicidir.

Binanın dış cephesinde duvar köşe noktaları kesme taş malzemenin kullanılmasıyla hafif dışa taşırılarak yapılmıştır. Ayrıca, cephe unsurları olan kapı, pencere, saçak kısımları, ana giriş kısmında binaya girişi sağlayan merdiven basamaklarında ve kat ayrımlarında da yine kesme taş malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Ahşap malzeme, iç mekânda odaların kirişlemeli tavan kaplanmalarında, odalarda zemin döşemelerinde, zemin kattan üst kata çıkışın sağlandığı tırabzan merdiven basamaklarında, odalara giriş kapısında, yapının ana

giriş kapısında, birinci kat balkonuna açılan kapıda ve diğer cephelerde bulunan giriş açıklıklarında kullanılmıştır. Mermer malzeme, sadece giriş revakında, revakı oluşturan sütun gövdesi ve kaidelerinde, bu sütunlara atılmış olan dilimli ve basık kemer kısımlarında, kullanılmıştır.

Tarihlendirme:

Bina üzerinde inşa tarihini ve kullanım amacını veren herhangi bir yazıt veya kitabe yer almamaktadır. Bu da yapı ile ilgili kesin bilgiler verilmesini güçleştirmiştir. Ancak yapının mimari üslubu, cephe düzenlemesi ve planı incelendiğinde, Osmanlı Mimarisinin son dönemi olan XIX. yüzyıl ikinci yarısında sıkça karşımıza çıkan sivil mimari yapılarından biri olduğu anlaşılmaktadır. Yapı içerisinde yer alan çok sayıda bulunan odalar, hamam uygulaması ve ocak nişleri bu görüşü destekler niteliktedir. Yapıda kullanılan orta sofa[132]lı plan tipi, plan gelişiminin dördüncü evresidir. S. H. Eldem'e göre "Oval veya beyzi sofa" olarak da nitelendirilmektedir. Orta sofalı plan tipi 18.yydan itibaren basta büyük Şehirlerde, yönetici evlerinde yapılmış daha sonra çevresinde yer alan diğer yapı türlerinde de yaygınlaşmış bir plan tipidir. Bu plan tipi, Orta Asya'dan beri Anadolu Türk mimarisinde medrese, cami, köşk gibi yapı türlerinde uygulanmış bir plan tipi olup daha sonra yaygınlaşmıştır. Bu plan tipinde inşa edilen binalar kare veya kareye yakın dikdörtgendir.

Bu plana göre binanın köşelerine odalar yerleştirilmiş, oda aralarına merdiven, eyvan, hale, kiler, mutfak gibi servis mekânları yerleştirilmiştir[133]. Bu plan tipi aynı dönemde inşa edilmiş olan diğer yapılarda da kullanılmıştır. Bu tipte planın uygulandığı 1821 tarihli Safranbolu Asmazlar Konağı (Çizim. 3.5.7)[134], 19.Yüzyıl başına tarihlendirilen Kaymakamlar Konağı (Çizim. 3.5.8)[135]de yapıyı tarihlendirmemize ayrıca yardımcı olmaktadır.

---

[132] C. Bektaş, *Türk Evi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1996, s. 43.
[133] Sedat H. Eldem, "Türk Evi Plan Tipleri", İ.T.Ü. Mim. Fak. Bask. 1968, s. 128.
[134] S. Gülçin (Bozkurt) Azezli, *19. YY. Osmanlı Konut Mimarisinde İç Mekan Kurgusunun Safranbolu Evleri Örneğinde İncelenmesi*, İstanbul Kültür Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, Temmuz, 2009, s. 56.
[135] S. Gülçin (Bozkurt) Azezli, a.g.e., İstanbul, Temmuz, 2009, s. 105.

3.6. PRATİK KIZ SANAT OKULU

Katalog No: 3.6

Adı: Eski Debboy Binası

Yapım Yılı: 1899

Banisi: Bilinmiyor

Mimarı: Bilinmiyor

Bulunduğu Yer: Barbaros Caddesi, İbrahim ağa mahallesi

Bugünkü Durumu: Yapı günümüzde Lise Ek Binası olarak hizmet vermektedir.

Çizim: 3.6.1-3.6.7.

Fotoğraf: 3.6.1-29.

Mimari Tanım:

Bina kuzeybatı-güneydoğu doğrultuda dikdörtgen planlı olup, zemin+birinci kattan oluşmaktadır. Bina cephesi boyunca, zemin ve birinci kat beden duvarları sıva ile kapatılmıştır. Yapının bu kısımlarında, sıva tabakasının ince olmasından dolayı alt katmanda kullanılan kesme taş malzeme görülmektedir. Binanın cephe köşe duvarları dışa taşırılarak vurgulanmıştır. Yapının bütün cepheleri simetrik olarak tasarlanmıştır. Cephelerin hepsinde, zemin ve birinci katı birbirinden ayıran silme kuşağı yapıyı dolaşır. Cephe saçak kısmında kademelendirilmiş bir kornişle sonlandırılmıştır.

Yapı genel hatlarıyla sade bir görünüşe sahiptir. Binanın kuzey cephesi tamamıyla kesme taş malzeme inşa edilmiş olup, sıvanmıştır. Pencere çevreleri ve duvar köşelerinde ise düzgün kesme taş malzeme kullanılarak köşe duvarları dışa taşırılmıştır. Cephe yüzeyinde toplam altı adet pencere açıklığı yer almaktadır. Pencereler yuvarlak kemerli olarak yapılmıştır. Fakat bu pencerelerden kuzey yönde yer alan zemin ve üst kattaki iki pencere daha sonradan kapatılmıştır. Yapı cephesinde, birinci kat ve zemin katı birbirinden ayıran silme kuşağı bulunmaktadır. Bina çatısı kiremit malzeme ile örtülüdür.

Batı cephede diğer cepheler gibi sade biçimde inşa edilmiştir (Fot. 3.6.1). Yapının bu cephesinde de kesme taş malzeme kullanılmış olup, üzeri sıvanmıştır. İnce sıva tabakasından belli olan kesme taş malzemeyi ise sadece pencere çevresi ve duvar köşelerinde görmekteyiz. Cephede zemin ve birinci katta olmak üzere toplam altı adet

pencere açıklığı bulunmaktadır. Fakat tam orta kısımda yer alan iki adet zemin kat ve üst kat pencere açıklıkları daha sonradan kapatılmıştır.

Kuzey cephe yüzeyi kesme taş malzemeden inşa edilmiş olup sıvanmıştır (Fot. 3.6.2). Yine bu cephede de yapıyı ortadan ikiye ayıran silme kuşağı bulunmaktadır. Bu cephe yüzeyinde zemin katta yedi, birinci katta da yedi olmak üzere toplam on dört adet pencere açıklığı bulunmaktadır. Dikdörtgen pencereler yuvarlak mermerlidir.

Doğu cephede diğer cepheler gibi sade biçimde inşa edilmiştir (Fot. 3.6.3). Yapının bu cephesinde de kesme taş malzeme kullanılmış olup, üzeri sıvanmıştır. İnce sıva tabakasından belli olan kesme taş malzeme ise sadece pencere çevresi ve duvar köşelerinde görülür. Cephede zemin ve birinci katta olmak üzere toplam altı adet pencere açıklığı bulunmaktadır. Fakat tam orta kısımda yer alan iki adet zemin kat ve üst kat pencere açıklıkları daha sonradan kapatılmıştır

Güney cephe, yapının diğer cephelerine göre daha hareketli tarzda inşa edilmiştir (Fot. 3.6.4). Cepheyi yatay yönde ortadan ikiye ayıran bir silme kuşağı bulunur. Cephede zemin katta altı adet, birinci katta ise altı adetten toplam on iki adet pencere açıklığı yer alır. Dikdörtgen pencereler yuvarlak kemerlidir. Cephe genel itibariyle kesme taş malzemeden inşa edilmiş olup, taş malzemenin üzeri sıvanmıştır. Ayrıca yapı bünyesinde saçak kornişinin yukarıya doğru kademeli bir şekilde yükselmesi ile yapıya anıtsal bir görünüm kazandırmıştır. Cephe köşeleri dışarıya taşırılarak yapı monotonluktan kurtarılmıştır. Yapının zemin kata giriş kısmı, ikisi duvara gömülü ikisi serbest halde bırakılmış kare kaideli, sütunlu revak kısmı ile sağlanmaktadır (Fot. 3.6.5). Giriş kapısı yuvarlak kemerli olup, çift kanatlı ve demir kapılıdır. Hemen revaklı bu giriş kısmının üzerinde birinci kattaki hol kısmına açılan bölümün balkon kısmı yer alır. Burası da kare kaideli sütunlara atılarak oluşturulmuştur. Balkona giriş kapısı da yuvarlak kemerli olarak düzenlenmiştir.

Giriş revakında yer alan basık kemerli kapıdan geçilerek girilen Z-01 nolu hol bölümü ile karşılaşılmaktadır (Fot. 3.6.6). Bu hol kısmının zemini beton döşemedir. Hol kuzey-güney doğrultusunda atılan ikinci bir duvarla, iki kısma bölünmüştür. Ayrıca birinci kata çıkışı sağlayan ve orijinalde ahşap olması gereken merdivenler kaldırılarak yerine betonarme merdiven yapılmıştır. Hole açılan güneybatıda Z-02, Z-03, Z-04 ve Z-05 numaralı dört oda bulunmaktadır. Bu odalar giriş kapısının sol tarafında kuzey cephe üzerinde yer alır. Güneydoğu yönde hole açılan sadece Z-05 numaralı bir oda yer alır. Güneydoğu yönde

hole açılan soldan ilk oda olan Z-02 numaralı tuvalet bölümüdür (Fot. 3.6.7). Tuvalet kısmı dikdörtgen plana sahiptir (Fot. 3.6.8). Beton tavan ile örtülüdür.

Soldan ikinci oda olan Z-03 numaralı odaya ahşap malzemeden, beyaz boyalı bir kapıdan girilmektedir. Bu oda günümüzde okulun kantini olarak hizmet vermektedir (Fot. 3.6.9). Oda dikdörtgen planlıdır. Odanın güneydoğu beden duvarına açılmış üç adet, batı yönde beden duvarına açılmış ise iki adet penceresi bulunmaktadır. Dikdörtgen pencereler yuvarlak kemerlidir (Fot. 3.6.10). Odanın zemini betonarme malzeme ile döşenmiş, üzeri beton düz tavan ile örtülüdür. Soldan üçüncü oda, Z-04 numaralı oda olup, odaya giriş kapısı ahşap malzemeden beyaz boya ile boyanmış bir kapıdır. Bu oda günümüzde arşiv odası olarak kullanılmaktadır (Fot. 3.6.11). Oda dikdörtgen plana sahiptir. Zemini betonarme döşeme olup, beton düz tavan ile örtülüdür. Odanın kuzey yönde beden duvarına açılmış üç adet penceresi bulunur. Dikdörtgen pencereler yuvarlak kemerli olarak yapılmıştır. Z-05 numaralı soldan dördüncü odaya ise yine beyaz boya ile boyanmış ahşap bir kapıdan girilmektedir. L biçiminde tutulmuş bu odanın içerisi dar şekilde tasarlanmıştır (Fot. 3.6.12). Merdiven altına denk gelen bu oda depo olarak kullanılmaktadır (Fot. 3.6.13). Odanın kuzey yönde açılan bir adet pencere açıklığı yer almaktadır. Dikdörtgen pencere yuvarlak kemerlidir. Buradan ilerlediğimizde birinci kata çıkış merdiveninin hemen sağında yer alan Z-06 numaralı oda dikdörtgen planlı olup, odaya ahşap bir kapı ile girilmektedir (Fot. 3.6.14). Bu ahşap kapının üzeri beyaza boyanmıştır. Oda zemini beton malzeme ile döşeli olup, üst örtü beyaz düz tavandır. Odanın güneydoğu cephe beden duvarına açılmış üç adet pencere açıklığı yer alır. Pencereler yuvarlak kemerli ve dikdörtgendir.

Birinci kat: Kuzeybatı-güneydoğu doğrultuda uzanmakta olup, orta holün kuzeybatı ve güneydoğusunda yer alan odalardan oluşmaktadır (Fot. 3.6.15). Kuzeydoğu-güneybatı doğrultuda dikdörtgen bir plana sahip olan B-01 nolu holün üzeri beton tavanla kapatılmıştır (Fot. 3.6.16).

Hole açılan batı yönde iki oda B-02 ve B-03, güney yönde B-04 numaralı tuvalet kısmı ve B-05 numaralı balkon ve balkona ait holün bulunduğu kısım ile doğu yönde de yine iki adet B-06 ve B-07 numaralı odalar bulunmaktadır. Merdivenle çıkılan birinci kat hol kısmına açılan sağdan ilk oda olan B-02 numaralı oda, günümüzde müdür odası olarak kullanılmaktadır (Fot. 3.6.17). Odaya boyalı ahşap bir kapıdan geçilerek gidilir. Oda dikdörtgen planlıdır. Oda zemini beton döşeme olup, beton düz tavan ile örtülüdür. Odanın

kuzeybatı cephesi beden duvarına açılmış olan üç adet pencere açıklığı yer alır. Dikdörtgen pencereler yuvarlak kemerlidir. Sağdan ikinci oda olan B-03 numaralı odaya giriş yine ahşap bir kapı ile sağlanır. Ahşap kapı boya ile boyanmıştır. Oda dikdörtgen planlıdır. Zemini beton döşemedir. Düz tavan ile örtülüdür. Odanın güneybatı beden duvarına açılmış üç adet, batı duvarına ise açılmış bir adet pencere açıklığı yer alır. Pencereler yuvarlak kemerli ve dikdörtgen formdadır. Bu oda laboratuar olarak günümüzde kullanılmaktadır (Fot. 3.6.18). Sağdan üçüncü oda olan B-04 numaralı oda tuvalet olarak kullanılan bölümdür (Fot. 3.6.19). Dikdörtgen planlı tuvalet bölümünün güney yönde açılan bir adet pencere açıklığı bulunur (Fot. 3.6.20). Tuvaletin sol tarafında yer alan zemini betonla kapatılmış B-05 numaralı odadan geçilerek binanın balkonuna ulaşılmaktadır (Fot. 3.6.21). Yuvarlak kemerli bir kapı ile geçilen balkonun üzeri beton tavanla kapatılmıştır(Fot. 3.6.22). Üst örtüsü, ikisi serbest ikisi duvara gömülü halde olan toplam dört sütun tarafından taşınmaktadır.

B-06 numaralı oda olan bölüm ise sınıf olarak kullanılmaktadır (Fot. 3.6.23). Odaya giriş, boyalı ahşap kapıdan sağlanır. Oda dikdörtgen planlıdır. Zemini beton döşemedir. Beton düz tavan ile örtülüdür. Odanın güneydoğu beden duvarına açılmış üç adet, doğu beden duvarına açılmış bir adet pencere açıklığı yer alır. Dikdörtgen pencereler yuvarlak kemerlidir. B-07 numaralı oda kütüphane olarak kullanılmaktadır (Fot. 3.6.24). Odaya giriş boyalı ahşap kapı ile sağlanmaktadır. Oda dikdörtgen plana sahiptir. Zemini beton döşeme olup, beton düz tavan ile örtülüdür. Odanın kuzeydoğu cephe duvarına açılmış üç adet, doğu yönde ise bir adet pencere açıklığı yer alır. Pencereler dikdörtgen ve yuvarlak kemerlidir.

Cephanelik:

Cephanelik yapının güneydoğusunda yer almaktadır (Fot. 3.6.25). Oldukça harap bir vaziyette olan cephanelikte, inşa malzemesi olarak beden duvarlarında moloz taş, giriş kapısı ve köşe bağlantı noktalarında kesme taş malzeme kullanılmıştır (Fot. 3.6.26). Cephaneliğin bütün cepheleri oldukça sade bir şekilde inşa edilmiştir (Fot. 3.6.27). Güneybatı kuzeydoğu doğrultuda dikdörtgen bir plana sahip olan cephaneliğin üst örtüsü tamamen yıkılmış vaziyettedir. Cephaneliğe güneybatı cephesi üzerinde yer alan yuvarlak kemerli kapıdan geçilerek girilmektedir (Fot. 3.6.28).

Akdağmadeni redif binasının dış cepheleri orijinalliğin büyük ölçüde korumasına rağmen, iç mekân tamamen yenilenmiş vaziyettedir. Dolayısıyla yapıda süsleme unsurları ile dış

cephe üzerinde karşılaşılmaktadır. Özelikle cephelere hareket kazandırmak maksatlı olarak, cephe pencereleri, katlar arasında yer alan silme kuşağı ve cephe köşelerinin dışa taşırılması yapıyı monotonluktan kurtarmaktadır. Ayrıca saçak kornişinin yukarıya doğru kademeli bir şekilde yükselmesi yapıya anıtsallık katmaktadır.

Kesme taş malzeme binanın beden duvarlarında, inşa malzemesi olarak kullanılmıştır. Daha sonra kesme taş malzemenin üzeri sıvanmıştır. İç mekânda odalara giriş kapılarında ahşap malzeme kullanılmış ve bu malzemenin üzeri beyaz boya ile boyanmıştır. Betonarme malzeme kullanımını da, hol kısmı ve odaların zemin döşemeleri ile düz tavan örtülerinde kullanılmıştır.

Tarihlendirme:

Akdağmadeni Redif[136] Binası ve cephanelik üzerinde inşa ya da onarım kitabesi bulunmamaktadır. Ancak Servet-i Fünün Gazetesi'nin 21 Mart 1318-M.1900 tarihli ve 571. sayısında Akdağmadeni debboy binasının açılış töreni manşet yapılmıştır[137] (Fot. 3.2.29). Kapak sayfasında yer alan binaya ait Fotoğrafın hemen altında "*Akdağmaden'inde müceddeden inşa olunan redif debboyunun resm-i küşadı*" ifadesi yer almaktadır[138]. Ayrıca haberin detayında "*Yozgat*[139] *Redif livasına tabi' Akdağmadeni Redif taburu merkezinde bir debboy ile bir cephanelik vücuda getirilmiş ve debboy-û hûmayünün pişgahına yarım saatlik mesafeden birde ma-i leziz i'anesine himmet olunmuştur*"[140] şeklinde açıklama yer almaktadır. Ayrıca haberde bu yapıların inşasına geçen sene nisan ayında başlandığı belirtilmektedir. Görkemli bir açılış törenin yapıldığı yine haberden anlaşılmaktadır. Bu bilgiye göre konumuzu teşkil eden binanın Akdağmaden Redif Taburu için inşa edilen debboy binası olduğu ve M. 1900 tarihinde inşasının tamamlandığı anlaşılmaktadır. Yine yapıyla ilgili olarak Başbakanlık Osmanlı Arşivleri'nde yapılan araştırmalarda, iki adet belge tespit edilmiştir. Belgelerden ilki H.1319-M.1901 tarihlidir. Belge Akdağmaden Kasabası'nda inşaatı tamamlanan redif debboyu ve cephanelik binaları ile ilgili olarak Sungurlu Kaymakam Muavini Agâh Neşet Efendi'nin şikâyetinin tahkiki ile kendisinin Sungurlu Kaymakamı Saffet Efendi ile becayiş edilmesini konu almaktadır[141]. 14

[136] Abdülkadir Özcan, "Redif", *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 2007, C: XXXIV, s. 525.
[137] Servet-i Fünün Gazetesi, 571. Sayı, (21 Mart 1318), (Kapak Sayfası).
[138] S. Murat Topcu, Yozgat Akdağmaden Redif ve Debboy Binası, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/10 Fall 2014, Ankara-Turkey, p. 1023-1038.
[139] Yunus Koç, "Yozgat", *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 2010, C: XXXVIII, s. 562.
[140] Servet-i Fünün Gazetesi,. S. 571, (21 Mart 1318), s. 394.
[141] Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Dâhiliye Mektub-i Kalemi, Dosya No: 2593, Gömlek No: 27.

Muharrem 1323-21 Mart 1905 tarihli diğer bir belgeye göre de, 26 Şubat 1320-M. 1902 tarihinde, Akdağmaden'de ahalinin yardımları ile inşa olunan debboy, cephanelik ve çeşmenin inşasında gayreti görünen kaza kaymakamı Saffet Bey'e bir derece terfi verildiği belirtilmektedir[142].

Yukarıdaki tarihi belgeler ışığında, Akdağmaden debboy binası, cephanelik ve bina önünde yer alan çeşmenin inşasına H. 1317- M. 1899 tarihinde başlanılmış olduğu ve inşaatın bir sene sonra, 21 Mart 1900 tarihinde tamamlanarak binaların hizmete açıldığı anlaşılmaktadır[143].

Yapı, günümüzde Milli Eğitim İlçe Müdürlüğü'ne bağlı Akdağmadeni Lisesi ek binası olarak kullanılmaktadır[144]. Yapı üzerinde inşa ya da onarım kitabesi bulunmamaktadır. Ancak dönemin çağdaş kaynakları ve Başbakanlık Osmanlı Arşivleri'nde yer alan belgeler doğrultusunda, yapının inşasına H.1317-M.1899 tarihinde başlanmış olduğu ve inşaatın M. 1900 tarihinde tamamlandığı anlaşılmaktadır. Yapıyla birlikte bir adet çeşme ve bir adet de cephanelik inşa edilmiştir[145].

[142] Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Dâhiliye Mektub-i Kalemi, Dosya No: 940, Gömlek No: 21.
[143] S. Murat Topcu, a.g.m., 2014, Ankara, s. 1023-1038.
[144] S. Murat Topcu, a.g.m., 2014, Ankara, s. 1023-1038.
[145] S. Murat Topcu, a.g.m., 2014, Ankara, s. 1023-1038.

3.7. T.C. ZİRAAT BANKASI

Katalog No: 3.7

Adı: T.C. Ziraat Bankası

Yapım Yılı: 19. Yüzyıl

Banisi: Faik Tatlıoğlu

Mimarı: Bilinmiyor

Bulunduğu Yer: Ahısavi Mahallesi

Bugünkü Durumu: Yapı günümüzde ilçe kütüphanesi olarak hizmet vermektedir.

Çizim: 3.7.1-3.7.5

Fotoğraf: 3.7.1-57.

Mimari Tanım:

Kuzey-güney yönde uzanan dikdörtgen planlı yapı, bodrum+zemin kat+birinci kattan ibarettir. Yapı cephesi genel hatlarıyla beton malzeme ve kesme taştan inşa edilmiştir. Beden duvarlarında beton malzeme kullanılmış olan yapının cephe unsurları olan kapı, pencere, saçak kısımları, cephe köşe noktalarında ve kat ayrımlarında kesme taş malzemenin kullanılması ile bu öğeler belirgin hale getirilerek yapının monotonluğu kırılmaya çalışılmıştır.

Yapının cepheleri genel olarak sade formda inşa edilmiştir. Yalnızca ana cepheye bakan güney cephesi diğer cephelere nazaran biraz daha hareketli tutulmuştur.

Batı cephesi, tamamıyla beton malzemeden inşa edilmiştir (Fot. 3.7.1). Sadece güneye yakın kısımda yer alan birinci kattaki odanın dış cephesinin olduğu kısmın yarısında, pencere ve yapı duvar köşelerinde kesme taş malzemenin kullanıldığını görmekteyiz. Cephe yüzeyinde, zemin katta üç adet, birinci katta ise dört adet pencere açıklığı bulunmaktadır. Pencereler ahşap çerçeveli, çift kanatlı ve dikdörtgen formdadır.

Kuzey cephe oldukça sade formda inşa edilmiştir (Fot. 3.7.2). Cephede ilk göze çarpan pencere açıklıklarının fazla olmasıdır. Zemin kat seviyesinde toplam dokuz adet pencere açıklığı yer alır. Fakat kuzeydoğu cephede yer alan üç adet pencere açıklığı daha sonradan kapatılmıştır. Geriye kalan altı adet pencereden dördü dikdörtgen formda, iki tanesi ise kare formdadır. Demir ızgaralı olarak yapılmışlardır. Zemin katta birde güneybatı yöne yakın kısımda bir adet giriş kapısı bulunur. Cephesinin birinci kat seviyesinde on bir adet

pencere açıklığı ile karşılar. Bunlardan güneybatı kısma yakın olan altı adet pencere dikdörtgen formda, ahşap çerçeveli ve çift kanatlı olup, güneydoğuya yakın kısımda yer alan yapının ortasında çıkıntı yapan bölümdeki iki adet pencere, dikdörtgen formda, ahşap çerçeveli ve çift kanatlıdır.

Doğu cephenin kuzeye yakın olan kısmına kadar beton malzemeden inşa edilmiştir (Fot. 3.7.3). Güneye yakın olan bölümde duvar köşeleri ve pencere etrafını çevreleyen kuşak kısımları kesme mermer malzemeden inşa edilmiştir. Zemin kat seviyesinde iki adet, birinci kat seviyesinde ise toplam üç adet pencere açıklığı yapıyı aydınlatmaktadır. Pencereler ahşap çerçeveli, dikdörtgen forma sahiptir.

Güney cephesi, yapının büyük çarşı caddesine bakmakta olup, hareketli bir biçimde inşa edilmiştir (Fot. 3.7.4-3.7.5). Yapı cephesi kesme mermer taş malzeme ile dikey hatlarda altı bölüme ayrılmıştır. Yatay formda ise yapı bünyesini ortadan ikiye ayıran kat silmesi yapıyı çevreler. Yapının cephesinde inşa malzemesi olarak kesme mermer taş kullanılmıştır. Bu mermer malzemeyi yapının pencere çevresinde ve duvar köşelerinde inşa malzemesi olarak kesme mermer taş kullanılmıştır. Güneydoğu ve güneybatı yöndeki odada yer alan, dışa çıkıntı yapan iki adet balkonu ve çatıya yakın seviyede yer alan kısmı çevreleyen kat kornişi kısmında görülür. Yapının pencereleri yuvarlak kemerli yapılmıştır. Zemin kat cephesinde toplam sekiz adet pencere, birinci kat cephesinde ise on sekiz adet pencere açıklığı bulunmaktadır. Zemin kat giriş kapısı yuvarlak kemerli olarak düzenlenmiş ve kapının iki yanına mermerden süsleme kuşakları yerleştirilmiştir. Giriş kapısı demir malzemeden olup, çift kanatlı olarak yapılmıştır. Giriş kapısı üzerinde bulunan yuvarlak kemerlerin iç kısmında üç adet dikdörtgen pano izleri yer alır. Muhtemelen bu kısımlarda muhtemelen yapıya ait kitabeler bulunmaktaydı. Ancak günümüze ulaşamamıştır. Kapının iki yanında yer alan süsleme kuşaklarının içerisi, kuşağın en alt kesiminden itibaren dikdörtgen köşeli dışa taşırılmış sütünce kaidesi kısmına kadar olan bölümün aşağısında kare prizma bir kabartma ile hemen üstünde yer alan sekiz dilimli ortası yuvarlak kabartma çiçek motifi yer alır. Dikdörtgen köşeli sütünce ayağından itibaren sütünce başlığına kadar olan seviyede ise, dikdörtgen sütünce panonun içerisine, alt ucunda püskül gibi sallanan altı dilimli kabartma çiçek motifi ve üst kısım ucunda beş dilimli kabartma çiçek motifi ile ortası boş bırakılmış dikdörtgen pano yer alır. Kapı üzerinde yer alan yuvarlak kemerli kısmın kilit taşı masa ayağı şeklinde taş malzemenin kabartma yapılması ile vurgulanmıştır. Aynı uygulamayı cephe üzerinde yer alan pencere

kilit taşlarında da görmekteyiz. Giriş kapısının yanında sol tarafta ayrıca bankamatik kısmının bulunduğu bölüm yer alır. Burası da yapı bünyesine dâhil edilerek yuvarlak kemerli olarak yapılmıştır.

Yapının dikkat çeken kısmı, birinci katta bulunan güneydoğu ve güneybatıda yer alan odaların dışa taşırılmış balkonları ve bunların üçgen alınlıklı çatı kısımlarının içerisinde bir adet yuvarlak rozet pencereler yer alır. Bu balkonların pencereleri yuvarlak kemerli, ahşap çerçeveli ve çift kanatlı olarak yapılmıştır. Pencerelerin üzerinde üç dilime ayrılmış aynalık kısımları beşik kemerlerin içerisini doldurur. Pencerelerin alt kısmında ise altı adet dikdörtgenden içerisi boş panolar bulunur.

Zemin Kat: Z-01 numaralı giriş kapısından girildiğinde uzun dikdörtgen bir hol kısmı ile karşılaşılır (Fot. 3.7.6). Giriş kapısından biraz ilerledikten sonra ahşap bir kapı ile karşılaşılır. Dikdörtgen hol kısmına girdiğimizde zemin döşeme mozaik, tavan kısmı ahşap kaplama olup, duvarlar ise sıva üzerine boyalıdır. Dikdörtgen hol kısmına açılan doğu ve batıda odalar bulunmaktadır. Z-01 numaralı giriş holünün karşısında Z-02 numaralı hol bulunmaktadır (Fot. 3.7.7). Bu hol kısmının bulunduğu yerde, güney yönde açılmış bir pencere açıklığı yer alır. Ahşap çerçeveli ve dikdörtgen formda bir penceredir. Holün hemen sol tarafında sırlanmış olan Z-03 ile Z-04 numaralı tuvalet ve lavabo bölümleri yer alır. Tuvalet bölümünün hepsi dikdörtgen formdadır (Fot. 3.7.8). Zemini mozaik taş döşeme, duvarlar yarıya kadar fayans kaplamadır ve düz tavan ile örtülüdür (Fot. 3.7.9). Tuvalet kısımlarının hepsinde birer adet dikdörtgen pencere açıklığı yer almaktadır. Bu bölümden sonra Z-06 numaralı bekleme salonu kısmının doğu yönde dışarı açılan dört adet pencere açıklığı bulunur (Fot. 3.7.10). Pencereler demir çerçeveli, tek kanatlı, demir ızgaralı ve dikdörtgen formdadır. Salonun ortasında kare bir paye bulunur (Fot. 3.7.11). Bu bölüme daha önceleri eklenmiş ve sonradan kaldırılmış olan perde duvar kısmı ile banka şubesi aktifken, gişe bölümü oluşturmak amaçlı bu şekilde bir uygulamaya gidilmiştir (Fot. 3.7.12). Z-06 numaralı bekleme salonu kısmından hemen kuzey yönde ilerlediğimizde, Z-07 numaralı daha önce gişe bölümünden biri olarak kullanılan bir oda yer alır (Fot. 3.7.13). Kare bir plana sahip olan odanın zemini mozaik taş döşeme, duvarlar sıva üzerine boyalı olup, tavanı da ahşap kaplamadır (Fot. 3.7.14). Odanın güney yönde dışarı açılan iki adet, batı yönde ise dikdörtgen koridor kısmı olan Z-02 holüne açılan iki adet penceresi bulunur. Pencereler dikdörtgen formda, ahşap çerçeveli ve çift kanatlıdır. Buradan hemen kuzeydoğu yönde yer alan Z-08 numaralı arşiv 1 odasına geçilir (Fot. 3.7.15). Odaya giriş

kapısı ahşaptır. Oda kare planlıdır. Zemini mozaik döşeme olup, duvarlar sıva üzerine boyalı, tavanı ise ahşap kaplamadır (Fot. 3.7.16). Odanın daha önce dışarı açılan iki adet penceresi bulunmaktayken sonradan bu iki pencere kapatılmıştır. Bu duvardaki sıva izlerinden anlaşılmaktadır. Bu odanın sağ tarafında Z-09 numaralı, arşiv 2 odası yer almaktadır (Fot. 3.7.17). Odaya giriş ahşap bir kapı ile sağlanır. Oda dikdörtgen planlı olup, odanın kuzey yönde açılmış bir adet, dikdörtgen formda penceresi bulunur. Odanın zemini mozaik taş döşeme, duvarlar ise sıva üzerine boyalıdır. Tavanı da ahşap kaplama ile yapılmıştır. Z-10 numaralı diğer bir oda, daha önce gişe bölümü olarak kullanılmıştır (Fot. 3.7.18). Kare bir plana sahip olan odanın zemini mozaik döşeme olup, tavanı ise ahşap kaplamadır. Odanın doğu yönde dışarı açılan iki adet pencere açıklığı bulunur. Pencereler ahşap çerçeveli, çift kanatlı ve dikdörtgen formdadır. Z-11 numaralı oda olan güneydoğu yönde yer alan, daha önceleri müdür odası olarak kullanılmış olan oda, dikdörtgen bir plana sahiptir (Fot. 3.7.19). Zemini mozaik döşeme olan odanın duvarları sıva üzerine boyalı olup, tavanı ise ahşap kaplamadır. Odanın güney yönde açılmış demir çerçeveli, tek kanatlı ve demir ızgaralı iki adet penceresi bulunmaktadır. Buradan kuzeybatı yönde yer alan Z-12 numaralı hol ve koridor kısmına geçilir (Fot. 3.7.20). Bu kısımda birinci kata çıkışı sağlayan merdivenli basamak bölümü bulunmaktadır. Hol kısmının zemini mozaik döşeme, duvarlar sıva üzerine boyalı ve düz tavan ile örtülüdür. Hol kısmının merdiven basamakları kısmında yer alan iki adet pencere açıklığı bulunur. Pencereler dikdörtgen formda ve ahşap çerçevelidir. Bu hol kısmına açılan yapının zemin katında Z-13 ve Z-14 numaralı koridor kısımları ile hole geçiş sağlanır (Fot. 3.7.21). Koridor kısımlarının da zemini mozaik döşemeli, duvarları da sıva üzerine boyalı ve tavanı ise ahşap kaplamadır (Fot. 3.7.22). Z-14 numaralı hol kısmından güneybatı yönde yer alan dikdörtgen planlı Z-15 numaralı odaya geçilir (Fot. 3.7.23). Odaya giriş ahşap bir kapı ile sağlanır. Bu oda müfettiş odası olarak kullanılmıştır. Oda zemini dökme mozaik taş döşemeden, duvarlar sıva üzerine boyalı ve tavanı ahşap kaplamadır. Odanın güney yönde açılmış iki, adet penceresi bulunur. Pencereler dikdörtgen formlu, demir ızgaralı, tek kanatlıdır. Bu odadan sonra Z-16 numaralı mutfak ve Z-17 numaralı banyo bölümlerine geçilir. Mutfak bölümü, kareye yakın dikdörtgen planlı, duvarlar sıva üzerine boyalı, zemini ise döşeme mozaik taş döşemedir (Fot. 3.7.24-3.7.25). Odanın batı yönde dışarı açılan bir adet penceresi bulunur. Pencere dikdörtgen formda, ahşap çerçevelidir. Z-17 numaralı lavabo kısmı da yine dikdörtgen plana sahiptir (Fot. 3.7.26). Dışa açılan bir adet penceresi mevcuttur.

Birinci kat; Z-14 numaralı hol kısmından, merdiven kısmı ile birinci kata çıkış sağlanır. Birinci katta yer alan B-01 numaralı hol kısmından ilerlediğimizde (Fot. 3.7.27) e, B-02 numaralı uzun dikdörtgen biçiminde uzanan sofa kısmına geçilir (Fot. 3.7.28). Sofaya açılan odalar mevcuttur. Sofa bölümünün zemini, dökme mozaik döşemelidir. Duvarlar sıva üzerine boyalı ve düz tavan ile örtülüdür. Buradan güney yönde açılmış iki adet pencere açıklığı bulunur. Pencereler dikdörtgen formda, ahşap çerçeveli ve çift kanatlıdır. Bu odadan çıktıktan sonra, sol tarafta yer alan B-03 numaralı odaya geçilir (Fot. 3.7.29). Odaya giriş ahşap bir kapı ile sağlanmaktadır. Oda dikdörtgen bir plana sahiptir. Zemini ahşap kaplama üzerine yine muşamba ile kaplanmıştır. Odanın duvarları sıva üzerine boyalı ve tavanı ahşap kaplamadır. Odanın güney yönde açılmış, beş adet penceresi yer alır (Fot. 3.7.30). Yapının dış cephesinden baktığımızda bu kısım balkon gibi çıkıntı yapmıştır. Pencereler yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu ve ahşap çerçevelidir. B-04 numaralı odaya giriş ahşap bir kapı ile sağlanmaktadır. Oda dikdörtgen bir plana sahiptir. Zemini ahşap kaplama üzerine yine muşamba ile kaplanmıştır. Odanın duvarları sıva üzerine boyalı ve tavanı ahşap kaplamadır. Odanın güney yönde açılmış üç, güneybatı yönde bir ve güneydoğu yönde bir adetten toplam beş adet penceresi yer alır (Fot. 3.7.31). Yapının dış cephesinden baktığımızda bu kısım balkon gibi çıkıntı yapmıştır. Pencereler yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu ve ahşap çerçevelidir Bu odanın sol taraf bitişiğinde yer alan, güneybatı yönde uzanan B-05 numaralı oda yer alır (Fot. 3.7.32) .Oda dikdörtgen planlıdır. Odaya giriş ahşap bir kapı ile sağlanmaktadır. Zemini ahşap kaplama üzerine muşamba ile tekrar kaplanmıştır. Duvarlar sıva üzerine boyalıdır. Odanın batı yönde bir adet, güney yönde ise iki adet pencere açıklığı yer alır. Pencereler dikdörtgen formda, ahşap çerçeveli ve çift kanatlıdır. Odadan çıkıp sol tarafa doğru ilerlediğimizde, batı yönde yer alan bir adet tuvalet kısmı bulunur. B-06 numaralı bölüm olan bu tuvalet kısmı, dikdörtgen bir plana sahiptir (Fot. 3.7.33). Zemini ve duvarların yarıya yakın kısmı seramik kaplama, tavan ise ahşap kaplamadır. Batı yönde açılmış bir adet pencere açıklığı yer alır. Tuvalet kısmından çıktıktan sonra, B-07 numaralı oda olan mutfak kısmına geçilir. Oda dikdörtgen bir plana sahiptir (Fot. 3.7.34-3.7.35). Zemini dökme mozaik taş olup, ahşap tavan kaplamalı ve duvarlar sıva üzerine boyalıdır. Odanın batı yönde beden duvarına açılmış bir adet pencere açıklığı bulunur. Pencere ahşap çerçeveli, çift kanatlı ve dikdörtgen formdadır. Pencere kısmının sağ tarafında bir davlumbaz ve baca kısmı yer alır.

Mutfak bölümünden açılmış olan bir kapı ile B-08 numaralı banyo kısmına geçilir. Dikdörtgen bir plana sahip olan banyo bölümünün zemini dökme mozaik taş döşemeli olup, duvar ve tavanı sıva üzerine boyalıdır (Fot. 3.7.36). Batı yönde beden duvarına açılmış bir adet penceresi yer alır. Buradan B-09 numaralı hol kısmına geçildiğinde, yine bu hol kısmına açılan odalar yer almaktadır (Fot. 3.7.37). Holün zemini ahşap kaplama üzerine muşamba kaplamalıdır. Duvarlar sıva üzerine boyalı olup, tavanı da yine ahşap kaplamadır (Fot. 3.7.38). Bu hol kısmının kuzeyinde yer alan B-10 numaralı lavabo ve tuvalet kısmı yer alır (Fot. 3.7.39). Dikdörtgen planlı bu tuvalet kısmının zemini dökme mozaik taştandır. Tavan ve duvarlar boya üzerine sıvalıdır. Tuvalet bölümünün kuzey yönde açılan bir adet penceresi yer alır (Fot. 3.7.40). Tuvaletin lavabo kısmından batı yönde beden duvarına açılan ahşap bir kapı ile B-11 numaralı banyo odasına geçilmektedir (Fot. 3.7.41). Oda kare bir plana sahiptir. Odanın zemini dökme mozaik taş döşemeli, duvar ve tavanı ise sıva üzerine boyalıdır. Banyoya ait kuzey yönde açılan bir adet penceresi bulunur (Fot. 3.7.42).

Buradan L biçimini andıran plana sahip dikdörtgen biçimindeki B-12 numaralı sofaya geçilir (Fot. 3.7.43). Sofa kısmına açılan güney, doğu ve kuzey yönde açılan odalar mevcuttur. Sofanın zemini ahşap kaplama üzerine muşamba ile kaplanmıştır. Odanın tavan ve duvarları da sıva üzerine boyalıdır. Sofa kısmına kuzey yönde açılan ilk oda B-13 numaralı mutfak kısmıdır (Fot. 3.7.44). Mutfak kısmına giriş ahşap kapı ile sağlanır. Oda kare bir plana sahiptir. Oda zemini dökme mozaik ise sıva üzerine boyalıdır. Odanın kuzey yönde beden duvarına açılmış iki adet penceresi yer alır (Fot. 3.7.45). Pencereler dikdörtgen formda, ahşap çerçeveli çift kanatlıdır. Ayrıca oda içerisinde bulunan, güneybatı yönde yapılmış baca ve davlumbaz bulunmaktadır. B-14 numaralı oda, mutfak bölümünün hemen sağ tarafında kuzeybatı yönde yer almaktadır (Fot. 3.7.46). Odaya giriş ahşap bir kapı ile sağlanmaktadır. Oda kare bir plana sahiptir. Odanın zemini ahşap kaplama üzerine muşamba ile tekrar kaplanmıştır. Duvarları da sıva üzerine boyalıdır. Odanın kuzey yönde açılmış iki adet penceresi mevcuttur. Pencereler dikdörtgen formda, ahşap çerçeveli ve çift kanatlıdır. B-15 numaralı odanın kuzeydoğu yönde beden duvarına açılmış bir kapı ile B-16 numaralı dikdörtgen plana sahip odaya geçilir (Fot. 3.7.47). Oda zemini ahşap kaplama üzerine muşamba ile tekrar kaplanmıştır. Duvarları sıva üzerine boyalıdır. Tavanı da yine ahşap kaplamadır. Odanın kuzeydoğu yönde açılmış bir adet penceresi bulunur. Pencere ahşap çerçeveli çift kanatlı ve dikdörtgen formludur. Buradan

hemen sağ tarafta yer alan B-17 numaralı odaya geçilir (Fot. 3.7.48). Odaya giriş ahşap bir kapı ile sağlanır. Oda kare bir plana sahiptir. Odanın zemini ahşap kaplama üzerine muşambalıdır. Duvarlarda sıva üzerine boyalı ve tavanı da ahşap kaplamadır. Odanın kuzeydoğu yönde açılmış iki adet pencere açıklığı yer alır. Pencereler ahşap çerçeveli, çift kanatlı ve dikdörtgen forma sahiptir. B-18 numaralı odaya girişte de yine ahşap kapı uygulaması ile karşılaşırız (Fot. 3.7.49). Dikdörtgen plana sahip odanın, zemini ahşap kaplama üzerine yine muşamba ile kaplanmıştır. Duvarları ise sıva üzerine boyalıdır. Tavanı da yine ahşap kaplamadır. Odanın güneybatı ve güney yönde açılmış iki adet pencere açıklığı bulunur. Pencereler dikdörtgen formda, ahşap çerçeveli ve çift kanatlıdır. Buradan hemen sol taraftaki B-19 numaralı odaya ahşap bir kapı ile geçilir. Oda dikdörtgene yakın kare planlıdır. Oda zemini ahşap kaplama olup, üzeri muşambalıdır (Fot. 3.7.50). Odanın güney yönde dışarı açılan beş adet pencere açıklığı bulunur. Pencereler dikdörtgen formda yuvarlak kemerli, ahşap çerçevelidir. B-20 numaralı odaya da yine ahşap bir kapı ile geçilmektedir. Oda dikdörtgen bir plana sahiptir (Fot. 3.7.51). Odanın zemini ahşap kaplama üzerine muşambalıdır. Duvarlar sıva üzerine boyalıdır. Odanın güney yönde dışarı açılan iki adet pencere açıklığı bulunur. Pencereler dikdörtgen formda ahşap çerçeveli ve çift kanatlıdır.

Bodrum kat;

Yapının güneyinde yer alan bodrum kısmına basamaklı merdiven kısmından geçilerek girilir (Fot. 3.7.52). Bu kısımdan sonra içerde kazanların bulunduğu dikdörtgene yakın kare planlı K-01 kazan dairesi bölümüdür (Fot. 3.7.53). Bodrum kat beden duvarlarında yapı malzemesi olarak moloz taş malzeme kullanılmıştır. Burası ayrıca depo olarak kullanılan bölümdür (Fot. 3.7.54). Buradan dar bir koridor kısmı ile geçilerek K-02 numaralı kazan dairesi kısmına geçilir (Fot. 3.7.55). Bu odanın içerisinde de kazan yer alır. K-03 Numaralı Odalar kareye yakın dikdörtgen bir plana sahiptir (Fot. 3.7.56-3.7.57).

Bina cepheleri genel olarak sade bir biçimde inşa edilmiştir. Güney cephe diğer cephelere göre daha hareketlidir. Yapının güney cephede yer alan ana giriş kapısının ili yanında uygulanmış olan kuşatma kemeri içindeki sütünceler ve dikdörtgen panonun uç kısımlarında yer alan bitkisel süslemeler dışında, iç ve dış mekânda herhangi bir süsleme öğesi bulunmamaktadır. Fakat yapıdaki monotonluğu kırmak maksatlı, cephe unsurlarından olan kapı, pencere, saçak kısımları ve cephe köşeleri dışa taşırılarak kesme

taş malzemenin kullanılması ile yapılmış olup, yapıya hareketlilik kazandırmıştır. Ayrıca yapıya hareketlilik kazandıran diğer bir unsur da güney doğu ve güneybatıda yer alan odaların balkon kısımlarının üçgen alınlıklı ve dışa taşkın biçimde yapılmasıdır.

Bina cephesi beden duvarlarında beton malzeme ve kesme taş malzeme kullanılmıştır. Kesme taş malzeme dış mekânda kapı, pencere, saçak kısımları, cephe köşe noktaları ile bacalarda kullanılmıştır. Ahşap malzeme odalarda tavan kaplama malzemesi olarak, iç mekânda yer alan odaların çoğunda zemin döşemesi olarak kullanılmış olup, bu döşemelerin üzeri sonradan muşamba ile kaplanmıştır. Ahşap malzeme ayrıca odalara giriş kapısında kullanılarak, kapıların üzeri beyaz yağlı boya ile boyanmıştır. Mermer malzeme, sadece güney cephedeki ana giriş kapısının iki yanında yer alan bitkisel ve sütunceli süsleme kuşaklarında karşımıza çıkmaktadır.

Tarihlendirme:

Yapı üzerinde inşa tarihini ve kullanım amacını veren herhangi bir yazıt veya kitabe yoktur. Bütün bunlar yapı hakkında kesin bilgiler verilmesini engellemektedir. Orijinal kullanımı ev olarak tescillenen yapı, 20.yüzyıl başlarından itibaren jandarma lojmanları ve daha sonralarında da banka olarak kullanıma ayrılmıştır[146]. Ancak yapı içerisinde ocak, yüklük, hamam gibi evi oluşturan mimari elemanların bulunmaması, yapıda çok fazla sayı da pencere açıklığı bulunması, içerdiği mimari özellikler ve plan tipolojisi bakımından incelendiğinde bir konut olarak değil de kamu yapısı olarak inşa edildiğini destekler niteliktedir. Yapıyı Anadolu'daki diğer örneklerle karşılaştırıldığında yapının tarihlendirilmesine yardımcı olacak Anadolu'dan bir örnek 1899 tarihinde inşa edilmiş Kastamonu Eski Osmanlı Bankasıdır[147] (Fot. 3.7.58). Yapı, Çarşı içinde yer alan yapı, günümüzde dükkân olarak kullanılmaktadır. Yapıya, cephe aksında yer alan geniş, kemerli bir kapıdan geçilerek girilmektedir. Plastırlar cepheyi üç bölüme ayırmakta, giriş kapısının iki yanındaki bölümlerde kemerli ikişer pencere yer almaktadır. Alt kattaki pencere düzeni üst katta da devam etmekte, ana kapının üzerindeki bölümde aynı pencere düzeni tekrarlanmaktadır. Kapının iki yanında yer alan ve üst katta da devam eden dairesel sütunların yalın başlıkları vardır. Aynı dönem özelliği barındıran iki yapıda aynı malzeme

[146] Kayseri Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu, Tescil Fişi, Envanter No: 66-01-1.37.
[147] Mine Topçubaşı, *19. Yüzyılda Kastamonu Eyaleti'nde Kamu Yapıları ve Yeniden Kullanım Sorunları,* İstanbul Teknik Üniversitesi (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Haziran, 2009, s. 255.

kullanılarak benzer şekilde inşa edilmişlerdir. Bu da yapıyı tarihlendirmemize olanak vermektedir.

IV. BÖLÜM

4. DEĞERLENDİRME

Tanzimat ile meydana gelen değişim hareketleri, taşra kentlerine de ulaşmıştır. Akdağmadeni ilçesi de gerek kent ölçeği gerekse yapı ölçeğindeki gelişmeler dikkate alındığında, Tanzimat ile başlayan bu değişiklikler belirtilen biçimlerde gerçekleşmiştir. Bu taşra kentleri ile birlikte birçok il, belediye binası, hastane, üniversite, müze, kütüphane, banka binaları, P.T.T binaları, okullar ve diğer farklı kamu yapılarıyla XIX. yüzyılın son dönemlerinde karşılaşmıştır. Ayrıca bunlara ilaveten kullanılan yeni malzemeler, teknikler ve batı tesirli süsleme öğeleri de yapılarda kendini hissettirmiştir[148].

"Yozgat İli Akdağmadeni İlçesinde Bulunan Kamu Yapıları" adlı bu çalışma kapsamında ilçe merkezine bağlı toplam yedi adet kamu yapısı incelenmiştir. İncelenmeye alınan bu yapıların hepsi günümüze sağlam bir şekilde ulaşmıştır. Günümüzde mevcut olan bu yapılardan çok azı ile ilgili görsel ve arşiv belgelerine ulaşılarak tipolojik değerlendirmeler gerçekleştirilmiştir. Tüm bu yapılar; banka (1 adet), askeri yapı(1 adet), eğitim yapıları (1 adet), han (1 adet), dükkânlar (1 adet) ,evler (2 adet) olarak incelenmiştir.

Ele alınan yapılar plan tipolojileri, malzeme, süsleme ve yapı elemanları bakımından incelenerek benzer örnekler ile karşılaştırılmıştır. Çalışmamızı oluşturan kamu yapılarının çoğu faal bir biçimde kullanılmaktadır. İnşa edilen kamu yapılarının hepsi ilçe merkezinde yer alıp, ilçeye hâkim konumlarda cadde ve sokak köşe başlarında bulunmaktadır. Buradaki amaç yapıların işlevlerine göre halkın ihtiyaçlarının kolayca ulaşılabilir bir biçimde karşılanmasıdır. Birbirine oldukça yakın olarak inşa edilen bu yapılar etrafında ilçenin fizyolojisi şekillenerek gelişmiştir.

İncelenen yapıların en dikkat çeken kısımları cepheleri olmuştur. Yapıların genelinde ana caddeye bakan cephe yüzeyleri daha itinalı ve gösterişli bir biçimde ele alınmıştır. Konum

[148]Özden Gökhan Baydaş, *Diyarbakır ve Mardin'deki Kamu Yapıları*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi *(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi*) ,Van, 2007, s. 174.

açısından, diğer cephelerden daha çok göze çarpan bu cepheler diğer cepheler ile karşılaştırıldığında daha süslü ve özenli yapılmıştır. Bu özellik yapının kent içindeki konumunun öneminden kaynaklanmaktadır. Türk mimarisindeki ön cephelerde karşılaştığımız görkem ve gösterişin imparatorluğun bir güç gösterisi gibi çeşitli siyasal inanışlar barındırması dolayısıyla ön cepheler her zaman estetiğin yoğun olarak uygulandığı cepheler olması açısından önem kazanmıştır. Cephe düzeninde en belirleyici özellik simetrinin uygulanmasıdır. Yapılarda giriş kısımları ve iki katlı yapılarda uygulanan balkon bölümleri, yapı ile cephenin bir simetri düzeni oluşturacağı biçimde yerleştirilmiştir. Ayrıca bazı yapılarda kullanılan çıkıntılı ve kanatlı yan cepheler de yine yapıyı destekler biçimdedir. Yapıların kütle kompozisyon ahenkleri bu dönemde Osmanlı mimarlığının belirgin özelliklerini yansıtmaktadır. Yatay ve düşey cephelerde göze hoş gelen, gözü yormayan kütle kompozisyonu seçilerek yalnızca cephelerde girinti ve çıkıntılar oluşturan silme kuşaklarına yer verilerek yapılara hareketlilik kazandırılmıştır. Yapı cephelerinde giriş ve balkonlar daha belirgin şekilde yapılmıştır. Merdivenler, çıkmalar, balkon ve odaların cepheden taşırılarak vurgulanması dönemin belirgin özelliklerindendir. Cephelerdeki monotonluğun kırılması ise, teli, ikili, üçlü bölmeler ile yapılan revaklı girişler ile büyük kemerli pencerelerle kırılmıştır. Özellikle girişlerin vurgulanması, yapıların cephe köşelerinin çıkıntılı olarak yapılması ve üçgen alınlık uygulamaları Akdağmadeni ilçesinde yer alan yapıların çoğunda gözlemlenmektedir. Girişten sonra iç mekâna geçişi sağlayan tek, iki kollu ve üç kollu merdivenler yapının iç kısmında da hareketlendirmeyi sağlayan önemli dönem özelliğidir. Ayrıca tek ve iki katlı yapılarda, özellikle giriş cephelerinde uygulanan yatay ve dikey silmeler, kornişler, mimari plastik öğeler ile saçaklar yine bu dönem kullanılan önemli öğelerdir. Özellikle giriş üzerindeki çıkmalar ve bunları sınırlayan üçgen alınlıklar, merdivenler, balkon, barok üsluplu sütunlar Sivas'ta da karşımıza çıkan dönemin en belirgin özelliklerindendir. Diyarbakır ve Mardin'deki örneklerde aynı üslup özelliklerini yansıtmaktadır. Giriş üzerinde yer alan balkon ve üçgen alınlıklar yapıların önemli mimari öğeleri olmuştur. Bu tür uygulamalara verilecek diğer önemli örneklere Yozgat, Merzifon, Kırıkkale, Sinop ve Elazığ gibi şehirlerde üçgen alınlıklı giriş uygulamalarına rastlanmaktadır. Yozgat Miralay Şeref Bey Konağı[149], Karslıoğlu Konağı[150], Yozgat Askerlik Şubesi[151], Amasya Adliye

[149] Hakkı Acun, *Bozok Sancağında (Yozgat İli) Türk Mimarisi*, TTK Yayınları, Ankara, 2005, s. 269.
[150] Hakkı Acun ,*a.g.e.*, Ankara, 2005, s. 267.
[151] Hakkı Acun, *a.g.e.*, Ankara, 2005, s. 206.

Eski Binası[152], Sinop Ayancık Askerlik Şubesi[153], Kayseri Lisesi[154], Isparta Eski Hükümet Konağı bu örneklerden bir kaçıdır. Konya yapılarında da kesme tas malzemenin kullanılması ile yapılmış, girişlerin cepheden dışa taşırılarak yapılması, girişleri hareketlendiren sütunlar ve üçgen alınlıklar aynı dönem içinde yapılan kamu yapılarında da yer alan benzer uygulamalardır. Meram Halk Eğitim Merkezi'nde olduğu gibi giriş kısmının üzerine yerleştirilen ve üçgen alınlıkla sonlandırılan odanın alt kısmında taşıyıcı olarak sütunlar tercih edilmiştir. Ayrıca Konya Valilik Binası'nda da sütunlu giriş uygulamaları dönem içinde karşımıza çıkan önemli uygulamalardır. Pencereler de yine dönem özellikleri içerisinde önemli öğeler arasındadır. Pencereler cephede çok fazla sayıda kullanılmış olup, bazıları büyük boyutlarıyla dikkati çeker. Pencereler hem fonksiyonu açısından, güneş ışığından fazlaca yararlanmayı sağlamış hem de cephelere hareketli bir görüntü kazandırmıştır. Pencere kemerleri genelde basık, yuvarlak ya da düz atkılı kemerlerden meydana gelmektedir. Özellikle geç dönemde pencerelerin kemerlerle meydana getirilmiş nişler içerisine alınarak değişik şekillerde yapılması ve bezenmesi önemli bir özellik olarak nitelendirilmektedir. Osmanlının geleceğinin klasik Osmanlı eğitim anlayışı haricinde, modern eğitim düşüncesi ile gerçekleşebileceği düşüncesi kendisine geniş bir kitle bularak yaygınlık kazanmıştır. Vilayet ölçeğinde eğitim yapılarının ele alınması, ıslah programlarının geliştirilmesi, medrese ve sıbyan anlayışında yeni kurumlar arama konusunda atılan önemli adımlar ve gelişmelerdir[155]. 1869 yılında ilan edilen Meclisi Umumiye Nizamnamesi eğitim idaresine okullaşmaya eğitim kademesindeki öğretime yenilik getirdiği gibi modernleşmede ulaşılacak olan hedefleri de belirlemiştir. Nizamname kapsamı rüştiyelerin eğitim öğretimi ile yeniden canlandırılıp yapılandırılması ve ülke çapında açılacak olan yerlerin özelliklerini belirlemiştir[156]. Kurtuluş savaşı esnasında, yanma ve yıkılmalar neticesinde yeniden ele alınması gereken şehirlerde, farklı fonksiyonlardaki birçok yapıya gereksinim duyulmakta, kısıtlı ekonomik şartlar dâhilinde bunların hızla hayata geçirilmesi gerekmekteydi. Bu bakımdan yaygın

---

[152] Emre Kolay, *Amasya İl Merkezinde Geç Dönem Kamu Yapıları*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Samsun, 2013, s. 76.

[153] Mine Topçubaşı, *19. Yüzyılda Kastamonu Eyaleti'nde Kamu Yapıları ve Yeniden Kullanım Sorunları,* İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü (Yayımlanmış Doktora Tezi), Haziran,2009, s. 225.

[154] Fatma Arslantaş, *20.Yüzyıl'ın İlk Yarısında Kayseri'de Kamu Yapıları*, Marmara Üniversitesi (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2009, s. 24.

[155] Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Diyarbakır'da Eğitim, Diyarbakır Milli Eğitim Müdürlüğü, Diyarbakır, 1998, s. 18.

[156] Muammer Demirel, *"*Türk Eğitiminin Modernleşmesinde Rüştiye Mektepleri*", Türkler Ansiklopedisi*, İstanbul, 1997, C: XV, s. 53.

olan üslup çerçevesinde kentler yeni yapılarla donatıldı veya ayakta olan yapılar elden geçirilerek kullanıldı[157].

18.yüzyıl boyunca devam eden, 19.yüzyılda Avrupa'daki değişmelerle birlikte yeni boyutlar kazanan bu etkiler, Osmanlı toplunun kendine has meydana getirdiği değerlerin büyük ölçüde şekil değiştirmesine sebep olmuştur. Özellikle yeni sonuçlara ulaşılmasına sebep olan sanayi ve Fransız devrimleri ile yakın ilişkiler içinde olan Osmanlı toplumunu da büyük oranda değişime uğratmıştır[158]. Şüphesiz bu etkileşim boyunca mimarimizde nasibini alarak etkileşim ve değişim içerisine girmiştir. Yeni akımların etkileri dâhilinde kendine has bir üslubun geliştirilmesi maksadıyla bu karmaşık üslup mimariye değişik bir renk ve zenginlik katmıştır[159].

Osmanlı siyasi ve idari düzeni 16. yy'ın sonlarından başlayarak yavaş yavaş bozulmaya başladı. Savaşların yenilgi ile sonlanmasıyla bu bozulma ilk olarak kendini orduda gösterdi. Ancak bu bozulmalar ordu ile kalmayarak kendisini toplumun tüm kurum ve kuruluşlarında göstermeye başladı. Osmanlı bu denli bozulma dönemi geçirirken Avrupa'da da köklü değişikler meydana gelmekteydi. Rönesans ve reform hareketlerinin meydana getirdiği değişiklikler ekonomik ve sosyal alanlarda kendini hissettirmeye başladı ve geleneksel kurum ve anlayışlar yerini modern kurum ve anlayışlara bırakarak oluşan modern ve yeni toplumun temelleri de böylece atılmış oldu. Tanzimat ile birlikte batının bütün kapıları her şeyi ile sonuna kadar batı tesirine açıldı. Dönemin aydın ve bürokratları Osmanlı devletinde meydana gelen bu çöküşten kurtuluş çaresinin ancak batıdan alınacak kurumlar olduğunu fark ettiler. Yenilikçi ve değişim hareketi ilk önce bir fermanla başladı, daha sonra yayınlanan ferman, nizamname, anayasalar ile devam etti. Bütün bu ferman ve nizamnameler, yukarıdan aşağıya doğru yani otoriteden topluma doğru yenilik ve batılılaşma[160] hareketlerini topluma kabul ettirebilmek için araç olarak kullanıldı[161]. Tanzimat Osmanlı devleti içerisinde aniden meydana gelen yenilik hareketi değildir. Kendinden önceki ıslahat hareketini devam ettiren bir zincirin halkasıdır. Fakat Tanzimat hareketi kendinden öncekilere nazaran daha farklı özelliklere sahiptir. Tanzimat'a kadar

---

[157]Özden Gökhan Baydaş, *Diyarbakır ve Mardin'deki Kamu Yapıları*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Van, 2007. s. 176

[158] Metin Sözen, *Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarisi*, İş Bankası Yayınları, 1996, s. 2.

[159] Özden Gökhan Baydaş, *a.g.e.*,Van, 2007, s. 176.

[160] Semavi Eyice, "Batılılaşma", *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1992, C: V, s. 181.

[161] Şükrü Karatepe, "Tanzimat Reformları Ve Çelişkileri",*Türkler Ansiklopedisi*,Ankara, 2002, C:XIV , s.716.

yapılan yenilik ve[162] batılılaşma hareketleri genel olarak askeri alanda ön plana çıkarak kendini göstermiştir. Ve neredeyse askeri başarısızlıklara bir derman arayan nitelik sergilemektedir. Fakat Tanzimat, konuya genel halde bakmış ve toplumun temelleri ile ilgili yenilik hareketlerine dönüşmüştür. Bu yüzden Tanzimat fermanını bir bakıma vatandaşın haklarını savunan beyanname niteliği taşır. Diğer ülkelerde görülen beyannamelerden farkı ise otoriteden halka doğru bir yol izlemesidir. Bu bakımdan halk tarafından benimsenmesi zor olmuştur[163]. Tanzimat, Mustafa Reşit Paşanın 3 Kasım 1989 da Gülhane'de okumuş olduğu meşhur fermandır[164]. Tanzimat fermanının amacı iç ve dış olayların tesiriyle bozulan idareyi iyileştirip modernleştirerek devlet otoritesini güçlendirmek, vatandaşlara sahip olduğu hak ve hürriyeti vererek adaletli bir yönetim düzeni kurmaktır[165]. Osmanlı imparatorluğunda yenileşme dönemi olarak bilinen 18 ve 19.yy'lar köklü bir kültür yeniliğinin ve modernleşmesinin yaşandığı ve yeni bir sanat ortamının meydana gelmeye başladığı bir süreçtir[166]. Tanzimat, Osmanlı içinde bulunduğu çürük yapısına son vermek, Osmanlı saltanatını modern unsurlara dayanan bir Avrupa devleti bünyesine getirmekti[167]. Batıda çok yaygın olan hareketli ve zengin bezemeli sanat zevki ve batı tesirleri[168] İstanbul saraylarında da kendini göstermeye başlamıştı. Lale Devri belirtilen bu akımın geçiş dönemini işaret eder. Zamanla giderek Türk Baroğu olarak adlandırılan sanat akımı Osmanlı Türk sanatına yerleşmiştir. 18. yy. sonlarına gelindiğinde klasik sanatın neredeyse unutulduğu dikkati çekmektedir. Türk Baroğu[169] batının tesiri altında kalsa da bununla birlikte kendi çizgisinden kendine has özelliklerinden de vazgeçmemiştir. Süsleme kompozisyonu yabancılaşmasına rağmen, yapı sanatında kendine has zengin varlığını sürdürmeye devam etmiştir. Türk Baroğu içerisinde Güneydoğu asıllı kalfa çilesinin mühim bir yeri olmuştur. 19. yy. buyunca çeşitli yapıdaki binaların yapımını

---

[162] Selçuk Mülâyim,"Anadolu", *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1991, C: III, s. 136.
[163] Metin Eriş, "Osmanlı Devletinde Batılılaşma Hareketleri", *Türkler Ansiklopedisi*, Ankara, 2002, C: XIV, s. 594-595.
[164] Mümtazer Türköne, "Tanzimat Ne Zaman Başladı?", *Türkler Ansiklopedisi*, Ankara, 2002, C: XIV, s. 681.
[165] Şükrü Karatepe, *a.g.m.*, C: XIV, s. 723.
[166] Günsel Renda, "Yenileşme Döneminde Kültür ve Sanat", *Türkler Ansiklopedisi*, Ankara, 2002, C: XV, s. 265.
[167] Halil İnancık, *Tanzimat ve Bulgar Meselesi (Doktora Tezinin 50.yılı),* Eren Yayınları, 1942-1992, s. 2.
[168] Osmanlı mimarisinde batılılaşma tesirleri için bkz. Doğan Kuban, Kent ve Mimarlık Üzerine İstanbul Yazıları, İstanbul, 1998, s. 71-78; Doğan Kuban, "Türk Mimarisinde Barok ve Rokoko", Türk ve İslam Sanatı Üzerine Denemeler, İstanbul, 1995, s. 131-140; Rüçhan Arık, "Batılılaşma Dönemi Anadolu Türk Mimarisine Bir Bakış", *Osmanlı Ansiklopedisi*, Ankara, 1999, C: X, s. 247-264; Betül Bakır, "XVIII. Yüzyılda Türk Baroklu Camiler", Osmanlı Ansiklopedisi, C: X, Ankara, 1999, s. 265-274.
[169] Nurhan Atasoy, "Barok", *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1992, C: V, s."83.

gerçekleştirmişlerdir. Bu sayede Türk Baroğu[170] yabancı asıllı olan bu ustaların elinde 19. yy. başlarına kadar gelişimini devam ettirmişlerdir. Bu gelişmelerden sona üslup yerini başka bir üsluba bırakmıştır. Bu süre içinde süslemede bir takım kıvrımlar ve kabartmaların kullanımı dikkati çeker. 18. yy. sonlarına doğru Eski Yunan'a büyük bir hayranlık uyanmış ve bu sanatın batı mimarisine uydurulduğu bir üslup doğmuştur. Eski Yunan mimarisinden alınan ilhamla ortaya çıkan üslup olan Neo klasik[171] üslup meydana gelmiştir. Avrupa mimarisinde ise bu akıma Empire[172] üslubu denir. Gecikmeyle de olsa bu üslup Osmanlı ülkesini de etkisi altına aldı ve kuşkusuz Balyanların[173] da gayreti ile pek çok yapıda kendini göstermektedir. Türk Neo Rönesans[174]'ı olarak nitelendirilen bu üslup Osmanlı sanatının yeni aşamasını oluşturmuştur. Dini yapıların ana şemalarında büyük rol oynamamasına rağmen detaylarda kendisini gösteren bu üslup özellikle kamu binalarında, köşk ve konakların yapımında çok sevilerek kullanılan bir üslup olarak kendini göstermiş, hatta o kadar ki sevilerek kullanılan bir akıma A. H. Tanpınar Tazminat üslubu adını vermiştir. 19. yy'ın sonlarına doğru gelindiğinde Eklektik[175] adı verilen karma bir üslup ortaya çıkmıştır. Bu üslupta Türk sanatının bazı motif ve unsurları ile batı sanatından alınan motif ve elemanları harmanlanarak yapılar üzerinde uygulanmasıdır[176]. XIX. yüzyıldan başlayan süre boyunca dini yapıların şehir dokusu içinde önemlerini kaybettikleri ve yerlerini giderek artan bir hızla resmi ve sivil yapılara bıraktıkları bilinen bir gerçektir. Çağdaşlaşma yolundaki gayretler, Batı kaynaklı kurumların hayata geçirilmesi sürecinde pek çok resmi kurumların ve pek çok resmi yapının birbiri ardı sıra gerçekleşmesine yol açarken, 1858'de yürürlüğe konan Arazi Kanunnamesi toprak sisteminde kökten bir değişikliğin ortaya çıkmasını sağlamıştır. XIX. yüzyılın sonlarında çeşitli kurum ve kişiler tarafından eklektik davranışlara tepki gösterilmiş, modern mimariye öncü olabilecek tasarımların uygulamasına geçilmiştir. Bu dönemin sosyo-ekonomik nedenlerine paralel olarak gelişen, toplumsal gereksinmeleri karşılamayı amaç edinen mimari ürünler, bu dönemde yer almaya başlamıştır.

---

[170] Kasım İnce, "Osmanlı Sanatının 1789-1839 Dönemine Bir Bakış", *Türkler Ansiklopedisi*, Ankara, 2002, C: XV, s. 315.
[171] Orhan Okay, "Batılılaşma", *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1992, , C: V, s. 171.
[172] Semavi Eyice, "Empire", *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1995, C: XI, s. 160.
[173] Pars Tuğlacı, *Osmanlı Mimarlığında Batılılaşma Dönemi ve Balyan Ailesi*, İstanbul, 1981.
[174] Semavi Eyice, "Fossatı Gaspare Trajano", *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1996, C:XIII, s. 171.
[175] Orhan Okay, "Batılılaşma", *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1992, C: V, s. 171-172.
[176] Semavi Eyice, "Batı Sanat Akımlarının Değiştirdiği Osmanlı Dönemi Sanatı", *Yeni Türk Yayınları, Türkler Ansiklopedisi*, C: XV, Ankara, 2002, s. 286-288.

4.1. PLAN ÖZELLİKLERİ

Osmanlının son dönemlerinde inşa edilen kamu yapılarında dolayısıyla eğitim yapılarının plan tiplerinde simetrik bir anlayış hâkimdir. Akdağmadeni ilçe merkezinde yer alan yedi adet kamu yapısının plan özellikleri hem birbirleri ile hem de aynı dönemde inşa edilen kamu yapıları ile benzerlik gösterir. Bu dönem kamu yapılarında görülen plan tipleri orta sofalı, iç sofalı, kare ve dikdörtgendir.

Tek katlı örneklerin yanında yapıların bu dönemde daha çok iki, üç ve dört gibi çok katlı olduğu ve genellikle her katta aynı plan tipinin uygulandığı görülmektedir. Genel olarak, ortada yer alan bir koridor ya da, iç veya orta sofa etrafında dizilen, farklı büyüklüklerdeki mekânlardan oluşan plan tipi, kendi içinde bir çeşitlilik göstermektedir. Bazen ortada yer alan sütunlu ve ayaklı bir salona ya da bu salonun etrafını dolasan koridora açılan mekânlardan oluşan plan tipi şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu plan tipleri geç devirde batıdan gelen bir anlayışın yansıması seklinde düşünülebilir[177]. Bu dönemde cami, türbe gibi dini yapılarda plan açısından bir yenilik görülmezken, kamu yapıları bu akımlardan en çok etkilenen yapı grupları olmuştur. Genellikle kare ya da dikdörtgen planlı iç mekânların, düz tavanlı olduğu bol pencere ile dışarıdan ışık aldıkları görülmektedir. Cephelerdeki çıkmalar aynı zamanda çıkmanın olduğu mekâna genişlik kazandırmaktadır[178]. Katlar arası geçişi sağlayan merdivenler, planın oturmasında rol oynayan önemli mimari elemanlardandır.

Akdağmadeni ilçe merkezinde yer alan Eski Askerlik Şubesi kuzey-güney yönde uzanan dikdörtgen iç sofalı plana sahip, zemin+birinci kattan oluşmaktadır. Yapı Belediyeye devredildikten sonra farklı dönemlerde Askerlik Şubesi ve Halk Eğitim Merkez Müdürlüğü olarak kullanılmıştır. Restorasyonu tamamlanmış olan bina şuan Konuk Evi (ilçe misafirhanesi) olarak hizmet vermektedir[179].Eski Askerlik Şubesini plan tipolojisi bakımından incelediğimizde kareye yakın dikdörtgen planlı, iç sofaya açılan geniş oda birimlerinden oluşan simetrik bir kurguya sahip olduğunu görmekteyiz. Bu plan tipine Anadolu'dan örnekler; 1821 tarihli Safranbolu Asmazlar Konağı[180], Çankırı Merkez

---

[177] Nurcan İnci Fırat, "XX. Yüzyıl Baslarında Görülen Osmanlı Mimarisi*", Osmanlı Ansiklopedisi,* Ankara, 1999, C: X, s. 287,

[178] Özden Gökhan Baydaş, *Diyarbakır ve Mardin'deki Kamu Yapıları,* Yüzüncü yıl Üniversitesi (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Van, 2007, s. 95.

[179] Akdağmadeni Belediyesi, akdagmadeni@akdagmadeni.bel.tr, s. 7-33.

[180] S. Gülçin Bozkurt (Azezli), *19. YY Osmanlı Konut Mimarisinde İç Mekan Kurgusunun Safranbolu Evleri Örneğinde İrdelenmesi,* Kültür Üniversitesi (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2009, s. 100.

Rüştiye Binası (Çizim. 4.1.1),Safranbolu Kaymakamlar Konağı[181], Kayseri Müftü evi (Çizim. 4.1.2)[182]dir.

Akdağmadeni ilçe merkezinde tespit ettiğimiz geç Osmanlı dönemine tarihlendirilen bir adet redif teşkilatına ait Eski Debboy[183] Binası bulunmaktadır. Yapı, günümüzde İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı Akdağmadeni Lisesi ek binası olarak kullanılmaktadır[184]. Yapı üzerinde inşa ya da onarım kitabesi bulunmamaktadır. Ancak dönemin çağdaş kaynakları ve Başbakanlık Osmanlı Arşivleri'nde yer alan belgeler doğrultusunda, yapının inşasına H.1317-M.1899 tarihinde başlanmış olduğu ve inşaatın M. 1900 tarihinde tamamlandığı anlaşılmaktadır[185]. Yapıyla birlikte bir adet çeşme ve bir adet de cephanelik inşa edilmiştir. Yapı kuzeybatı-güneydoğu doğrultuda dikdörtgen planlı olup, zemin + birinci kattan oluşmaktadır[186]. Anadolu da inşa edilmiş olan birçok yapı hakkında maalesef derli toplu herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Hatta il ve ilçelere ait monografik çalışmalarda bile bu yapıların sadece isimleri verilmiş olup, yapılar hakkında bilgilere yer verilmemiştir. Bu durum redif teşkilatına ait binaların plan ve mimari özelliklerinin tam olarak belirlenmesini engellemektedir[187]. Mevcut örneklerden ve tarihi vesikalardan anlaşıldığı üzere bu yapılar depo ve yatakhane olarak kullanılmaktadır. Anadolu'da ki mevcut örnekler incelendiğinde Akdağmadeni redif binasında olduğu gibi, bu binaların genel olarak iki katlı olarak inşa edildikleri anlaşılmaktadır. Ilgın redif binası (M.1894), Kastamonu Daday ilçesi Redif Binası[188] (Fot. 4.1.3) 1904,Kastamonu Hapishanesi (Çizim. 4.1.4)[189] ile Çorum İskilip Redif Binaları XX. yy başları bu plan şemasının taşradaki diğer örnekleri arasında yer almaktadır. Bu yapıların iç kısımlarında yer alan mekânların fonksiyonlarına uygun bir şekilde, oldukça büyük tutuldukları mevcut örneklerden anlaşılmaktadır. Akdağmadeni Redif binası iç mekânı da değerlendirildiğinde, orta holün kuzeybatı ve güneydoğusunda

---

[181] S.Gülçin Bozkurt (Azezli), *a.g.e.*, s. 105.
[182] Özlem Atak, *Mekânsal Dizim ve Görünür Alan Bağlamında Geleneksel Kayseri Evleri*, Teknik Üniversitesi *(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)*, İstanbul, 2009, s. 91.
[183] S. Murat Topcu, "Yozgat Akdağmaden Redif ve Debboy Binası", Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/10 Fall 2014, Ankara-Turkey, p. 1025.
[184] S. Murat Topcu, *a.g.m.*, s. 1025.
[185]S. Murat Topcu, *a.g.m.*,s. 1025.
[186] S. Murat Topcu , a.g.m., s. 1025.
[187] S. Murat Topcu,a.g.m,,s. 1024.
[188] Mine Topçubaşı, 19. *Yüzyılda Kastamonu Eyaleti'nde Kamu Yapıları ve Yeniden Kullanım Sorunları*, İstanbul Teknik Üniversitesi *(Yayımlanmış Doktora Tezi)*, Haziran, 2009, s. 193.
[189] Mine Topçubaşı, Haziran, 2009, s. 193.

yer alan odaların günümüzdeki gibi ikiye bölünmedikleri orijinallerinde bu odaların güneybatı kuzeydoğu doğrultuda uzanan geniş mekânlar oldukları anlaşılmaktadır[190].

Akdağmadeni ilçesinde bir adet Eski Hapishane Binasının yer aldığı tespit edilmiştir. Orijinal kullanımının han olarak kullanıma ayrıldığı tespit edilen yapının plan tipi, inşa şekli ve süsleme özelliklerinden anlaşılmaktadır[191]. Plan tipolojisi incelendiğinde ise, hanların açık avlulu ve iki katlı şehir içi hanları grubuna girmektedir. Dikdörtgen planlı yapı doğu-batı doğrultuda olup, ön ve arka olmak üzere iki girişi bulunan ortada yer alan avlu etrafında sıralanmış odalardan oluşmaktadır. Bina zemin+birinci kattan ibarettir. Yapının birinci katında bulunan odalarda birinin kapısına işlenmiş kabartma tarihten başka, yapıyı tarihlendirmemize yardımcı olan Anadolu'dan örnekler mevcuttur.

Akdağmadeni ilçe merkezinde tespit edilen kamu yapılarından bir adet Osmanlının geç dönemine tarihlendirilen Eski Ortaokul Binası bulunur. Yapı bünyesinin iki adet girişi mevcuttur. Kayseri Kültür Varlıklarını Koruma Kurulunun arşivinden ulaştığımız tescil fişinde yapının orijinal kullanımının ev olduğu belirtilmiştir[192]. Fakat, yapının mimari üslubu, cephe düzenlemesi ve plan özellikleri incelendiğinde Osmanlının son dönemleri olan 20.yüzyılın başlarında inşa edilmiş kamu yapılarından bir tanesi olduğu anlaşılmaktadır. Başbakanlık Osmanlı arşivinde yapı ile ilgili ulaşılan belgede bu bilgileri destekleyici niteliktedir. Belgede hicri 1319-1321 inşa tarihleri olarak okunmaktadır[193]. Bu tarihler miladi 1902-1903 yıllarına karşılık gelmektedir.

Ayrıca, bu dönemde özellikle resmi yapıların planında bu şekilde yanlardan dışa doğru çıkıntı yapan kanatlı bölümleri ile karşılaşılmaktadır. Elazığ'da yer alan Hükümet Binası[194] ve Diyarbakır Adliye Sarayı[195] da yanlardan kanatlı tipte bir planda inşa edilmiştir. Plan özelliklerini incelendiğinde yapının orta bir sofaya açılan odalardan oluştuğu görülür. İlçe merkezinde yer alan diğer kamu yapıları örneklerinde de aynı plan özellikleri kurgulanmıştır. Kuzey-güney doğrultuda dikdörtgen olan yapının batı cephede yer alan iki odası dışa doğru kanatları çıkıntı yapmıştır. Genel olarak simetrik plan düzeninde olan yapı, tek katlı olarak kesme taş malzemeden yığma biçimde inşa edilmiştir.

---

[190] S. Murat Topcu, *a.g.m.*, s. 1024.
[191] Kayseri Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu, Tescil Fişi,Envanter no: 66-01-1.0/
[192] Kayseri Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu, Tescil Fişi, Envanter no: (?)
[193] Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Maarif Nezareti Evrakı, MF. MKT, Dosya No:730, Gömlek No:16.
[194] Özden Gökhan Baydaş, *Diyarbakır ve Mardin'deki Tarihi Kamu Yapıları*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi (Yayımlanmış Doktora Tezi), Van, 2007, s. 186.
[195] Özden Gökhan Baydaş, *a.g.e.*, s. 186.

İlçe merkezinde yer alan Eski P.T.T Binasının orijinal kullanımı yapının gerek mimari özellikleri gerekse üzerindeki üçgen alıklıkta bulunan kitabe kısmındaki "mağaza" yazısından anlaşılır. Dükkan olarak kullanımından daha sonra bina, ilçeye sağlık ocağı olarak hizmet vermiş olup, sonraları P.T.T. binası olarak kullanımını devam ettirmiş ve son olarak da günümüzde S.G.K binası olarak ilçe halkına hizmet vermektedir. Plan özelliklerini incelediğinde kuzey-güney doğrultuda inşa edilmiş dikdörtgen planlı ve orta sofalıdır. Orta sofalı plan tipinin kullandığı Anadolu da bulunan diğer kamu yapılarından örnekler arasında; Isparta Cumhuriyet İ.Ö.O[196] (Çizim. 4.1.5), Amasya Belediye Eski Binası[197] (Çizim. 4.1.6) yer alır.

İlçe merkezinde tespit ettiğimiz bir adet Halk Eğitim Merkezi binası bulunmaktadır. Yapı üzerinde inşa ya da onarım kitabeleri bulunmamaktadır. Ancak yapının göstermiş olduğu, mimari üslup, cephe düzenlemesi ve plan şekli dikkate alındığında, Osmanlı Mimarlığı'nın son döneminde sıkça karşılaştığımız sivil mimari yapılarından biri olduğu anlaşılmaktadır. Orta sofalı plan tipinde olan yapı, güneybatı-kuzeybatı doğrultuda kareye yakın dikdörtgen planlı olup, zemin+birinci kattan oluşmaktadır. Bu orta sofa kısmına açılan fazla sayıda ve geniş tutulmuş odalar mevcuttur. Yapının ev ya da konak olarak yapılmış olabileceğini güçlendiren unsurlar, yapı içerisinde yer alan ocak, niş ve hamam uygulamaların yer almasıdır. Aynı plan özelliğinde Anadolu'dan örnekler; Bolu 16.Nolu Ev[198] ve Emine Tağcı Evi [199]dir.

İlçede tespit ettiğimiz bir adet geç Osmanlı dönemine ait Ziraat Bankası, dikdörtgen bir plana sahiptir. Yapı zemin+ birinci kattan oluşmaktadır. Yapının zemin ve birinci kat giriş hol kısmında yer alan dikdörtgen koridorlara açılan odalar yer almaktadır. Odaların açıldığı koridorun sonlarında veya köşelerinde tuvalet, banyo ve mutfak gibi kısımlar yer almaktadır. Muhtemelen bu bölümler çalışan personellerin kullanımı için ayrılmış bölümlerdir. Odalar genellikle kare veya dikdörtgen plana sahiptir.

---

[196] Ülkü Çelebi, *Isparta Kenti Kamu Yapılarının İmaj, Kimlik ve Anlam Bağlamında İncelenmesi*, Süleyman Demirel Üniversitesi (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Isparta, 2011, s. 133.

197 Emre Kolay, *Amasya İl Merkezinde Geç Dönem Kamu Yapıları (1848-1947),* 19.Mayıs Üniversitesi (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Samsun, 2013, s. 44.

[198] Ebru Eroğlu, *Bolu İl Merkezinde Bulunan Eski Evler*, Gazi Üniversitesi (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2009, s. 111.

[199] Ebru Eroğlu, *a.g.e.*, s. 208.

4.2. MİMARİ ELEMANLAR

4.2.1. Cephe Düzenleri

Avrupa'da, sanayideki gelişmelerin ve Fransız İhtilali'nin başlattığı yeni görüşler doğrultusunda meydana gelen milliyetçilik fikri, geçmişe duyulan hayranlığın XIX. yüzyılda tekrar canlanmasını ve Neo-Klasik[200] üslubun yeniden doğuşuna neden olmuştur. XIX. yüzyılda, batıda yapıların cephe düzenlemesinde, geçmişte kullanılan mimari elemanların yeniden hâkim olması, bu fikir esasına dayanmaktadır. Böylece, geçmişe duyulan hayranlığın ortaya çıkardığı bir seçmecilik kendini göstermiş, antik dönemin mimari elemanlarının cephelerde yaşatılması kurgusuna dayandırılmıştır. Batıda, mimaride Neo-Klasik olarak değerlendirilen ve cephelerde tesirli olan bu anlayış devam ederken, aynı esnada yeni ihtiyaçların doğurduğu, değişik fonksiyonlu, yapı tipleri ortaya çıkmıştır[201].

Mimariye modern yapı tiplerinin kazandırıldığı bu dönem yapıları gerek plan, gerekse cephelerde tam bir simetrinin sağlanılmaya çalışıldığını ve cephecilik anlayışının bu dönemin en önemli özelliği olduğunu çok açık bir şekilde ortaya koyar. Rönesans[202] yapılarında görüldüğü gibi ön cephenin önem kazanması ve oldukça gösterişli yapılmasına karşın, diğer cephelerin daha sade bir biçimde bırakılması dönemin bir özelliğidir. Ön cephenin arka veya yan cephelerden daha özenli işlenmesi, ön cepheye ne kadar önem verildiğinin çok bariz bir göstergesidir. Mimari ve süsleme elemanlarının, ön cephede toplandığı, yan cephelerin daha sade yapıldığı, arka cephelerin ise, daha çok geri planda bırakıldığı görülmektedir[203].

Cephelerde dikkati çeken noktalardan birisi de, girişlere özel önem verilmesi, mermer sütunlar ve sütunların gövdelerinin dilimli bezemelerle zenginleştirilmesidir. Cephelerde görülen simetrik düzen anlayışı diğer önemli bir niteliktir. Her cephe kendi içinde simetrik bir düzenleme ile biçimlendiği gibi, birbirleri ile de simetrik bir uyum içerisindedir. Cephelerde simetri ekseni çoğunlukla girişlere göre düzenlenmiştir. Genellikle ön ve arka cephelerin ortasında yer alan girişler, hem yapının simetri eksenini, hem de cephelerin kendi simetri merkezini meydana getirir. Girişle birlikte cephelerde yer alan çıkmalar da,

---

[200] Orhan Okay, "Batılılaşma", *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1992, C: V, s. 171.
[201] Nurcan İnci Fırat, "XX. Yüzyıl Baslarında Görülen Osmanlı Mimarisi", *Osmanlı Ansiklopedisi, Ankara, 1999*, C: X, s. 288.
[202] Kemal Beydilli, "Avrupa", *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1991, C.IV, s.138.
[203] Nurcan İnci Fırat, *a.g.m., s.* 293.

simetriyi tamamlayan hareketlerdir. Cephelerde yatay ve dikey hatlarla hareket edilerek monotonluk kırılmaya çalışılmıştır. Kat ayrımları, farklı pencere düzenleri ve silmeler ile vurgulanmaya çalışılmıştır[204].

Bu dönemde dikkati çeken bir husus da cephelerin silme, korniş, plastır gibi mimari elemanlarla yatay ve dikey bölüntülere uğratılmasıdır. Kat ayrımını belirleyen ya da saçak hizasını dolaşan silme ve kornişler, yatay hatları meydana getiren önemli unsurlardır.

Yapı köşelerinin dışarı taşırılarak vurgulandığı Akdağmadeni kamu yapıları dışında örnek verebilecek yapılar, Bartın Amasra Hükümet Dairesi (Fot. 4.2.1.1)[205], Diyarbakır Kolordu Binası (Fot. 4.2.1.2)[206] ve Kastamonu Hapishanesidir (Fot. 4.2.1.3)[207]. Dikey hatlarla da özellikle geniş cephelerin üçe, beşe, dörde bölündükleri görülmektedir. Dikey hatlar çıkmalarla desteklenerek cephelerde uygulanmıştır. Her yapıda, hatta en sade yapılarda bile, bu dönemde silmeler çoğunlukla tercih edilerek kullanılmıştır. Kat ayrımını belirleyen silmeler, saçak hizasında ya da pencere kavisi boyunca dolaşan silmeler ile açıklık sıralarını birbirine bağlayan silmeler, düz ya da profilli olarak çoğu zaman kullanılmış uygulamalardır.

Akdağmadeni ilçesinde yer alan kamu yapısı örneklerinde de bu uygulamaların hemen hemen hepsi karşımıza çıkan uygulamalardır. İlçe merkezindeki Eski Ortaokul Binası, Eski Hapishane Binası, Halk Eğitim Merkezi, Eski Debboy Binası, Eski P.T.T Binası ve T.C.Ziraat Bankasında silme ve kornişler yer almaktadır. Ayrıca diğer örnek olarak verebileceğimiz yapılar ise Mardin'deki İdadi Mektebi (Fot. 4.1.2.4)[208] ve Kız Meslek Lisesi Yeni Binası (Fot. 4.2.1.5)[209] cephelerinde silme kornişler yer almaktadır. Diyarbakır'daki örneklerden Mekteb-i Nisa (Fot. 4.2.1.6), Atatürk Müzesi (Fot. 4.2.1.7), Defterdarlık Binası (Fot. 4.2.1.8) cephelerinde plastırlar cepheyi hareketlendiren önemli elemanlardandır[210].

Bu dönemde en özenle düzenlenmiş bölümler olan ana girişler, genellikle ön cephenin tam ortasında, bazen de cephenin iki yanına kaydırılmış olarak görülmektedir. Akdağmadeni ilçesinde görülen kamu yapılarının hepsinde bu özellikten söz etmek mümkündür.

---

[204] Metin Sözen, *Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarisi*, Ankara, 1996, s. 17.
[205] Mine Topçubaşı, *19. Yüzyılda Kastamonu Eyaleti'nde Kamu Yapıları ve Yeniden Kullanım Sorunları,* İstanbul Teknik Üniversitesi (Yayımlanmış Doktora Tezi), Haziran, 2009, s. 299.
[206] Özden Gökhan Baydaş, *Diyarbakır ve Mardin'deki Kamu Yapıları*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi (Yayımlanmış Doktora Tezi), Van, 2007, s. 379.
[207] Mine Topçubaşı, *a.g.e.*, Haziran, 2009, s. 212.
[208] Özden Gökhan Baydaş, *a.g.e.*, Van, 2007, s. 201.
[209] Özden Gökhan Baydaş, *a.g.e.*, Van, 2007, s. 201.
[210] Özden Gökhan Baydaş, *a.g.e.*, Van, 2007, s. 201.

Diyarbakır ve Mardin örneklerinde de girişler yapının en önemli cephesi konumundadır[211]. Giriş cephenin ortasında bulunmaktadır ve yukarıda geçen cephenin iki yanına yerleştirilmiş giriş, buradaki yapılarda uygulanmamıştır. Girişlerin bazen sade şekilde, bazen de çeşitli formda sütunlara atılmış kemerlerle oluşturulmuş üç bölümlü revaklı şekilde yapılmış olanları ile karşılaşılır. İlçe merkezinde yer alan yapılardan Eski Askerlik Şubesi, Eski Debboy Binası, Eski Ortaokul Binası, Halk Eğitim Merkezi Binasında girişler revaklı tarzda yapılmış olup, girişler vurgulanmıştır. Ana girişler; çıkmalar, anıtsal merdiven, kubbe, sütun ve kemer gibi çeşitli mimari elemanlarla vurgulanmaya çalışılmıştır. Kimi zaman önlerine iki, üç ya da tek kollu merdiven yapılarak üstlerine ise, balkon ya da üçgen alınlık yerleştirilerek girişler daha belirginleştirilmiştir. Üçgen alınlıklı girişleri olan yapılar Akdağmadeni Eski Debboy Binası, Eski Askerlik Şubesi, Eski P.T.T Binası, Halk Eğitim Binası, T.C Ziraat Bankasıdır. Diğer örnekler ise, Bartın Rum okulu[212] (Fot. 4.2.1.9),Konya Meram Hastanesi[213] (Fot. 4.2.1.10) ve Yozgat Askeri Hastanesinde[214] (Fot. 4.2.1.11) de aynı dönem özelliği olarak üçgen alınlık uygulaması görülür.

Revaklı girişlerde kullanılan, taş ya da mermer sütunlar ve dilimli sütun gövdeleri, girişlerin etkisini kuvvetlendirmiştir. Sütunlar, bu dönem yapılarında taşıyıcı niteliklerden çok, görsel özellikleri nedeni ile yapılarda yer almışlardır[215].

Ön cephede görülen anıtsal girişler, orta ve köşe çıkmaları, sütun ve sütun başlıkları, her katta görülen farklı pencere düzeni, saçak sistemi, saçak seviyesinden yukarı taşırılmış cepheler, dönemin kütle anlayışını yansıtmıştır. Bu mimari elemanlar çoğu cephelerde fonksiyonları yanında, dekoratif amaçlı olarak da kullanılmıştır. Pencerelerde düz lentolu pencere, erken tarihli uygulamalardan günümüze ulaşmıştır. Pencere lentosunun basık ya da yarım daire kemere dönüşmesi, bazı örneklerde karsımıza çıkan tepe pencerelerinin değişik biçimler kazanması geç dönem özelliklerindendir. Pencerelerin kemerlerle oluşturulmuş nişler içine alınması, bu kemerlerin değişik tiplerde yapılması, bezenmesi ve XIX. yüzyıl anlayışının bu bezemelerde egemen olması sırasıyla süreç içinde gerçekleşmiştir. Bu durum Akdağmadeni Halk Eğitim Merkezi Binası, T.C. Ziraat Bankası, Eski Hapishane Binası, Eski Ortaokul Binasında bu tür uygulamalarla

---

[211] Özden Gökhan Baydaş, *a.g.e.*, Van, 2007, s. 200.
[212] Mine Topçubaşı, *a.g.e.*,İstanbul,2009,s.293.
[213] Fatma Arslantaş, *20.Yüzyıl'ın İlk Yarısında Kayseri de Kamu Yapıları*, Marmara Üniversitesi (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2009, s. 142.
[214]Fatma Arslantaş, *a.g.e.*, İstanbul, 2009, s. 175.
[215] Metin Sözen, *a.g.e.*, Ankara, 1996, s. 18.

karşılaşmaktayız. Ayrıca buna benzer uygulamalar Diyarbakır ve Mardin'deki birçok yapıda karşımıza çıkan uygulamalardır. Dışa açılmanın göstergesi gibi algılanan çok sayıda pencere yapma eğilimine de yine geç dönemlerde rastlanılır.

4.3.YAPI ELEMANLARI

4.3.1.Pencereler

İlçe merkezinde yer alan kamu yapılarında uygulanmış olan pencere açıklıkları genelde dikdörtgen formda tasarlanmış olup, basık kemerli, yuvarlak kemerli veya düz atkılı, çift kanatlı ahşap malzemeden yapılmıştır. Bazı pencerelerde demir korkuluk uygulamalarına rastlanılır. Pencerelerin etrafını dolaşan silme kuşakları bazı yapılarda kesme taş malzemenin kullanımı ile vurgulanarak, ayrıca bitkisel, figürlü, çiçek veya meyve motiflerinden oluşan öğeler ile süslenmesiyle yapılmıştır.

Eski Hapishane Binasının doğu, batı ve kuzey cephelerinde pencere açıklıkları görülür. Cephede yer alan pencereler 19. Yüzyıl dönem özelliği olarak genelde ikili gruplar halinde bulunmaktadır. Yapının pencere ve kapı kilit taşları özenle yapılmış olup, bu kısımlarda bitkisel süslemelere yer verilmiştir. Bina üzerinde yer alan pencerelerin hepsi silmelerle vurgulanmıştır. Özellikle güneybatı penceresinin kilit taşında, kuyrukları düğüm yapmış, boyunları sırt sırta verilmiş iki yılan (ejder) figürü dikkat çekmektedir. Ejderler ağızlarını açmış, dillerini dışarı çıkarmış, alt ve üst dudakları dışa kıvrılmış, gözleri yuvarlak ve belirgin şekilde verilmiştir Doğu cephe üzerinde yer alan pencereler diğer cephelerdeki pencerelere göre daha hareketli biçimde yapılarak, cephe monotonluğunu kırmıştır. Dikdörtgen pencereler çift kanatlı, demir ızgaralı ve basık kemerli olarak yapılmıştır. Bu basık kemerlerin köşe noktaları ile kilit taşı kısımları dışa taşırılan beyaz renkte taş malzeme kullanımı ile belirgin hale getirilmiştir. Pencerelerden doğu cephede zemin katında bulunanların genel özellikleri incelendiğinde pencere etrafını çevreleyen kahverengi renkte ocak taşından yapılmış kuşatma kemerinin dört köşesi kare mermer parçaların yerleştirilmesi ile oluşturulmuştur. Düz lentolu olarak yapılan zemin kat pencerelerinin üst kısımları yuvarlak kemerli olarak tasarlanmış kemer, siyah beyaz renkli taşlar ile oluşturulmuş düzene sahiptir. Kemerler içerisi dilimli yapraklardan oluşan bitkisel çiçek motifler ile süslenmiştir. Ayrıca kemerlerin kilit taşları da masa ayağı biçiminde "s" şeklinde dışa doğru taşırılarak vurgulanmıştır. Kilit taşında yer alan dışa taşırılmış bu bölümün içerisi, üzüm salkımları veya farklı dilimlerdeki yaprak ve çiçek

motiflerinden oluşan süsleme kompozisyonuna sahiptir. Birinci katta bulunan pencereler de dikdörtgen, basık kemerli, çift kanatlı ve demir ızgaralıdır. Pencerelerin etrafını dolaşan süsleme kuşağı, ocak taşından yapılmıştır. Kuşağın köşelerinde yer alan beyaz renkte kare panolar yer alır. Bu panoların içerisi boş bırakılmıştır. Basık kemer kısmı siyah beyaz renkli taşlar ile hareketlendirilerek, kilit taşı masa ayağı biçiminde dışa taşırılarak yapılmış ve içerisi üzüm salkımları, değişen sayıda dilimlere sahip yaprak veya çiçek motifleri ile bezenmiştir. Diğer cephelerde yer alan pencerelerde benzer süsleme kompozisyonuna sahip özelliktedir.

Eski Askerlik Şubesi Binasında yer alan pencerelerden, birinci katta bulunanlar dikdörtgen, ahşap malzemeden, çift kanatlı olarak yapılmıştır. Pencerelerin etrafını dolaşan herhangi bir silme kuşağı yer almamakta, pencereler oldukça sade bir görüntüye sahip yapıdadırlar. Ancak pencerelerin kilit taşı kısımları kesme taştan malzemenin biraz daha dışarı taşırılarak yapılmasıyla bu kısım vurgulanmış ve pencerelerdeki monoton görüntü kısmen kırılmıştır. Binanın zemin kat pencereleri, birinci kat pencerelerine nazaran daha sade görüntüye sahiptir. Kare formda, ahşap malzemeden çift kanatlı olarak düz atkılı biçimde yapılmıştır.

Eski Debboy Binasının dört cephesinde, üçlü gruplar halinde bulunan pencere açıklıkları yer alır. Dikdörtgen pencereler yuvarlak kemerlidir. Güney ve kuzey cephede yer alan pencere açıklıklarından ortada olanları sonradan kapatılmıştır. Pencereler etrafını dolaşan kemerler kesme taş malzemeden dışa taşırılarak vurgulu şekilde yapılmış olup, pencerelerde herhangi bir süsleme öğesine rastlanılmamaktadır.

Eski Orta Okul Binasının pencereleri üçerli, ikişerli gruplar halinde veya tek olarak düzenlenmiştir. Dikdörtgen pencereler, basık kemerli ve demir korkulukludur. Pencerelerin etrafını çevreleyen silme kuşakları, kesme taş malzemenin dışa taşırılarak kullanılmasıyla vurgulanmıştır. Binanın revaklı giriş kısmını oluşturan, dilimli gövdelere sahip sütunlara atılmış olan kemerlerden, ortadaki yuvarlak kemerin sol tarafında yer alan sivri kemerin kilit taşında iki adet başak veya zeytin dalına benzetilebilecek sekiz ya da dokuz yapraklı bitkisel süsleme öğesi yer alır.

Eski P.T.T Binasının kuzey cephesinde yer alan yedi adet dikdörtgen formda, ahşap malzemeden çift kanatlı ve basık kemerli penceresi bulunur. Bu pencerelerin etrafını dolaşan kalın konturlu bitkisel süsleme kuşağı pencerelerin etrafını dolaşmaktadır. Kare panolar halinde bölümlere ayrılmış kuşak içerisini, üzüm salkımları, kıvrım dallardan

oluşan bitkisel motifler, çiçek motifleri ile çeşitli meyvelerden oluşan süsleme öğeleri doldurmaktadır. Bu cephenin üçgen alınlıklı kısmında yer alan oval rozet pencerelerde sade biçimlerde tutulmuş olup üzerlerinde yapıya ait kitabe kısımları yer alır.

T.C.Ziraat Bankası Binasının cephelerinde görülen pencere açıklığı oldukça fazla sayıdadır. Bu dönem kamu yapılarında gördüğümüz ortak bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Cephede yer alan pencere ve kapılar Neo-klasik üslup özelliklerini yansıtır. Yapının cephelerinde yer alan pencereler ikili gruplar halinde uygulanmıştır. Bankanın güney cephede bulunan pencerelerinden, zemin katta yer alan pencereler basık kemerli olarak yapılmıştır. Dikdörtgen olan bu pencereler, çift kanatlı ve demir ızgaralıdır. Zemin kat seviyesinde diğer cephelerdeki pencereler düz lentolu olarak ahşap malzemeden çift kanatlı ve demir ızgaralıdır. Birinci katta bulunan pencerelerden güney cephedekiler dikdörtgen, basık kemerli, ahşap malzemeden çift kanatlı olarak yapılmıştır. Balkon gibi dışa çıkıntı yapan sundurma kısımlarının pencere açıklığı ise, dikdörtgen yuvarlak kemerli, ahşap malzemeden çift kanatlı olarak yapılmıştır. Kuzey, doğu ve batı cephede yer alan birinci kat pencereleri de düz lentolu olarak, ahşap malzemeden, çift kanatlı olarak yapılmıştır.

Halk Eğitim Merkezinin pencereleri üçlü, ikili gruplar halinde veya tekli biçimde yapılmıştır. Yapıda yer alan pencerelerin genel formu dikdörtgendir. Dikdörtgen olan bu pencereler, basık kemerli şekilde ahşap malzemeden yapılmış ve pencerelerin etrafını dolaşan silme kuşakları kalın konturlu kesme taş malzemenin kullanımı ile vurgulanarak yapıya hareket kazandırılmıştır.

4.3.2. Kapılar

Akdağmadeni'nde inşa edilen kamu yapılarının hiç biri abidevi boyutlarda taç kapılara sahip değillerdir. Ancak bu ihtişam ve ihtimam yapıların ana caddeye bakan giriş cephelerine verilmiştir. Çalışmada yer alan yapıların kapıları genel olarak Neo klasik üslupta olup, çoğunluğunda revaklı giriş düzenlemesi olan kapı uygulamalarına rastlanılmaktadır. Yapıların inşa edildiği dönemde giriş cephesine ayrı bir özen gösterildiği örneklerle gösterilmeye çalışılmıştır. Neo-Klasik dönemde yapıların ön cephesi önem taşıdığından ve dolayısıyla girişler de ön cephede olduğundan giriş kapıları daha titizlik ve önem ile yapılmıştır. Yapılarda ön girişlerden başka muhtemelen aynı aks üzerinde tali giriş kapıları da bulunmaktadır. Tali giriş kapıları, ana girişler kadar ön planda

tutulmamıştır. Dikdörtgen kapı açıklıkları, genellikle gömme sütunlar üzerine yaslanan ve kapı alınlıklarını çevreleyen yuvarlak ve basık kemer formlu boşaltma kemerleriyle sınırlandırılmışlardır[216].

Basık kemerli biçimlerini hep sürdüren kapılarda, bezeme anlayışına bağlı olarak bir sıralama yapılır ise özellikle katların, ana giriş kapılarının yalın sivri kemerden bir niş içinde yer alması erken dönem, bezemedeki gelişmelere bağlı olarak niş kemerinin değişik biçimler kazanması ise geç dönem özellikleridir[217].

Eski Askerlik Şubesi binasının iki giriş kapısı abidevi bir biçimde düzenlenmemiştir. Zemin kat giriş kapısı, düz lentolu olarak ahşap malzemeden, çift kanatlı olarak yapılmıştır. Kapı üzerinde kare, demir ızgaralı ufak bir pencere açıklığı yer alır. Birinci kat giriş kapısı, zemin katın giriş kapısına göre daha büyük boyutta yapılmıştır. Ahşap malzemeden çift kanatlı olarak yapılmış olan kapı üzerinde yer alan yuvarlak kemerli ikiz pencereler ile giriş hareketlendirilmiştir. Yapının iç mekânında odalara girişi sağlayan kapılar düz lentolu olarak, ahşap malzemeden yapılmıştır. Yapı bünyesinin iç ve dış mekânında yer alan kapıların hiç birisi süsleme kompozisyonu barındırmayıp oldukça sade bir görüntüye sahiptirler.

Eski Debboy binasının iki adet kapı açıklığı bulunmaktadır. Bu kapı açıklıklarından birisi batı cephede bulunan yapıya giriş kapısı olup, diğeri birinci katta yer alan balkona aittir. Yapının ana giriş kapısı basık kemerli biçimde düzenlenmiş çift kanatlıdır. Birinci kata ait olan balkon giriş kapısı ise yuvarlak kemerli düzenlemeye sahiptir. İç mekânda ise odalara giriş kapıları ahşap malzemeden olup, boyalıdır.

İlçede tespit edilen Halk eğitim Merkezi Binasının, beş adet kapı açıklığı bulunmaktadır. Kapılar ahşap malzemeden yapılmıştır. Kapılardan iki tanesi güneybatı cephede yer almaktadır. Bu kapılardan birisi zemin katta bulunan yapıya ana giriş kapısıdır.basık kemerli tutulmuş olan kapı ahşap malzemeden,.çift kanatlı olarak yapılmıştır.birinci katta bulunan ,balkona ait olan kapı da ahşap malzemeden çift kanatlı olarak yapılmıştır. Kapı lentosu düz atkılı olarak düzenlenmiştir. Kapılardan diğer ikisi güneydoğu cephede bulunmaktadır. Birisi zemin katta bulunup, bahçe kısmına açılmaktadır. Diğeri ise, birinci kata ait balkona açılan kapı olup, düz atkılı biçimde düzenlenmiştir. Kapının üzerinde oval biçimde yapılmış olan pencere açıklığı yer alır. Son olarak kuzeybatıda yer alan, bahçe

---

[216] Özden Gökhan Baydaş, *Diyarbakır ve Mardin'deki Kamu Yapıları,* Yüzüncü Yıl Üniversitesi (Yayımlanmış Doktora Tezi), Van, 2007, s. 204.

[217] Özden Gökhan Baydaş, *a.g.e.,* Van, 2007, s. 205.

kısmına açılan giriş kapısı ile karşılaşırız. kapı düz lentolu, tek kanatlı ve demir malzemeden yapılmıştır.

T.C.Ziraat Bankasının güney cephede bulunan giriş kapısı diğer yapılarda da olduğu gibi anıtsal görüntüye sahip değildir. Kapı yuvarlak sağır kemerli ve düz lentolu olarak, çift kanatlı biçimde yapılmıştır. Kapı üzerinde yer alan yuvarlak kemerin içerisi boş vaziyette bırakılmış olup, inşa veya onarıma ait kitabesi veya süsleme öğesi bulunmamaktadır. Ancak kapının iki yanında sütunceler yer almaktadır.

Eski P.T.T binasının kuzey cephe üzerinde yer alan kapı açıklığı aynı zamanda yapının giriş kapısıdır. Ana caddeye bakan bu kapı özenle süslenmiştir. Basık kemerli kalın konturlu silme kuşağı kapının etrafını dolaşır. Bu silme kuşağı içerinde yer alan kare panoların içerisi bitkisel, meyve, çiçek ve kıvrım dallı yaprak motifleri ile bezenmiştir.

Eski Orta Okul binasının doğu cephe üzerinde yer alan giriş kapısı, iki yandaki beşik, ortadaki yuvarlak kemerlerin dilimli sütun gövdelerine atılması ile oluşturulan revak kısmı ile tamamlanmıştır. Abidevi görüntüye sahip olmayan giriş kapısına hareket kazandıran unsurlar, revak düzenlemesi ile kapının üzerinde yer alan siyah ve beyaz renkli taştan yapılmış basık kemer uygulamalarına ilaveten revak bölümünün sütunlara atılmış kemerlerinin kilit taşlarına işlenmiş dilimli yapraklardan oluşan defne yaprağı ya da zeytin dalı motifleridir. Yapının güney cephesinde yer alan ikinci giriş kapısı ise, doğu cephede yer alan kapıya göre daha sade biçimde düzenlenmiştir. Sebebi ise, doğu cephedeki giriş kapısının ana cadde üzerinde yer alması, güney cephedeki kapının ise yapının bahçe kısmına açılmasıdır.

Eski Hapishane binasının giriş kapısı doğu cephede yer alır. Üçgen alınlıklı biçimde tasarlanmış olan bu kapı bütün olarak geç Osmanlı döneminin mimari özelliklerini yansıtmaktadır. Neo klasik üslubun bir özelliği olan yapının üçgen alınlıklı giriş kısmında çeşitli süsleme öğelerine rastlanır. Çift kanatlı kapının yuvarlak kemer kısmının içerisi madalyonlar içerisinde verilmiş çeşitli sayıda yapraklardan oluşan çiçek motifleri ile bezenmiştir. Ancak kemerin kilit taşı kısmına denk gelen yeri üzerinde iki ayağı önde, arka ayakları dizlerini bükmüş oturur vaziyette verilen yeleli aslan kabartması ve iki yanında yer alan “maşallah”,”sübhanallah” yazıları yer almaktadır. Bu kemer üzerini ise dört şeritli silme kuşağı çevreler. Kapının hemen üzerinde bulunan üçgen alınlığın içerisin de oval kitabelik kısmı yer alır. Bu kısmın içerisi boş bırakılmış olup, oval şeklin köşelerine dilimli yapraklardan oluşan toplam dört adet çiçek yerleştirilmiştir.

4.3.3. Merdivenler

Akdağmadeni[218] ilçe merkezinde yer alan kamu binalarının çoğunluğunda yapıların giriş bölümüne ulaşmaya yarayan ve iç mekânda katlar arasında bağlantıyı sağlayan, ayrıca giriş kısımlarını hareketlendirmek maksatlı çeşitli sayılarda basamakların bulunduğu, tek veya çift kollu merdivenlere yer verilmiştir. Askerlik Şubesinde yer alan, zemin kattan birinci kata çıkışı sağlayan on iki basamaklı tek kollu merdiven kısmı bulunmaktadır. İç mekânda ise, birinci kat hol kısmından zemin kata iniş ve çıkışın sağlandığı ahşap merdiven yer alır. Bu merdiven basamaklarından zemin kata iniş bölümünde, zemine yakın seviyede yer alan taş malzemeden yapılmış iki basamaklı ayrı bir merdiven daha yer almaktadır.

Akdağmadeni ilçesinde yer alan kamu yapılarının dış cephesinde giriş kapısı önlerinde veya yapıların iç mekânlarında katlar arasındaki bağlantıyı sağlayan merdivenler dönem yapılarında görülen dikkat çekici özelliktir. Eski Hapishane Binasının zemin kattan üst kata çıkışı sağlayan ahşap tırabzanlı merdiven basamakları bulunur. Merdiven basamakları üç kollu olarak düzenlenmiştir.

Eski Debboy binasının giriş kısmında düzenlenen, iki kollu dikdörtgen basamaklı merdivenli giriş kısmından başka, birde iç mekânda giriş holünden üst kata geçişi sağlayan üç kollu dönel merdiven ile karşılaşmaktayız. Bu dönem kamu yapılarında sıkça karşılan uygulamalardan birisidir.

Eski Orta Okul binası giriş bölümüne de yine ulaşım beş basamaklı taş malzemeden yapılmış merdiven ile sağlanmaktadır.

İki kollu, tek kollu ve üç kollu merdiven uygulamasına da Akdağmadeni dışında örnek olacak yapılardan Kastamonu Vilayet Matbaası (Fot. 4.3.3.1)[219] (iki kollu), Darülmüallim binası (Fot. 4.3.3.2)[220] (üç kollu), Kayseri Memleket Hastanesi(iki kollu) (Fot. 4.3.3.3), Isparta Postanesi (iki kollu) (Fot. 4.3.3.4), Ilgın Redif Binası (Fot. 4.3.3.5)ve Daday ilçesi Redif Binaları (Fot. 4.3.3.6) çift kolludur. Halk Eğitim Merkezi binası, giriş açıklıklarının bulunduğu cephelerde yapıya geçişte çeşitli sayıda basamakları bulunan merdivenler kullanılmaktadır. Taş malzemeden inşa edilen merdivenlerden güneydoğu da yer alan merdivenin köşe kısımları kırılarak tahrip olmuştur. İç mekânda katlar arasında geçişin

[218] Özcan Mert, "Çapanoğulları", *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1996, C: VIII, s. 223.
[219] Mine Topçubaşı, a.g.e.,İstanbul, 2009, s. 316.
[220] Özden Gökhan Baydaş, Van, 2007, s. 290.

sağlandığı merdiven kısmı giriş holü kısmının kuzeybatı yönünde yer almaktadır. Dönel merdiven iki kollu halde olup, ahşap veya beton malzemeden yapılmıştır.

4.3.4. Ocak Nişleri ve Dolaplar

Eski Askerlik Şubesi binasının zemin katında bulunan odalarda ocak bulunmamaktadır. Birinci katta yer alan odalardan ise, sadece kuzeydoğu ve kuzeybatıda yer alan iki oda ile mutfak kısmının kuzey yönde beden duvarına açılmış olan ocaklar yer almaktadır. Taş malzemeden yapılmış olan ocaklar yuvarlak kemerli biçimde düzenlenmiştir. Mutfak bölümünde yer alan ocağın hemen sol tarafında kuzey yönde beden duvarına açılmış, içeri doğru girinti yapan bir niş bulunur. Mutfak bölümünde yer alan bu ocak ahşap bir kapak ile sonradan kapatılmıştır.

Eski Hapishane binasının üst katında yer alan sekiz oda içerisinde de ocak nişi bulunmaktadır. Yer alan ocak nişi taş malzemeden yapılmıştır. Günümüzde bu nişler sıvanarak kapatılmıştır. Ocaklara ait bacalar çatıda yer almaktadır.

Eski Halk Eğitim Merkezinin mutfak bölümünde ve odaların bazılarında da yine ocak uygulamalarına rastlanılır.

Yapı bünyesinde yer alan ocak nişleri iki tanedir. Bulunan ocak nişleri kapatılmış olup kullanılmamaktadır.

4.3.5. Bacalar

İlçe merkezinde yer alan yapıların iç mekânında bulunan ocaklara ait olan bacalar, çatı kısmında yer almaktadır. Eski Hapishane binasının üst katında odalarda yapı beden duvarına açılmış ocak nişlerine ait bacalar, çatı kısmında bulunmaktadır. Bacaların hepsi dikdörtgen formda olup, kesme taş malzemeden yapılmıştır. Kesme taş malzemeden inşa edilmiş olan üç adet dikdörtgen baca kısmı yapının kuzey cephesinde çatı üzerinde yer almaktadır. Bu bacalardan ortadaki mutfak bölümüne ait olup, diğer ikisi ise kuzeydoğu ve kuzeybatıda bulunan odalara aittir. Çalışmada yer alan Eski Askerlik Şubesi, Eski Halk Eğitim Merkezi binalarının da bulunan baca kısımları da kesme taş malzemeden inşa edilmiş uygulamalardır

4.4. STRÜKTÜREL ELEMANLAR

Akdağmadeni'nde inşa edilen kamu yapılarının birçoğunun üst örtüsü yenilenmiştir. Destek ve üst örtüleri yenilenen yapılar, kaynaklardan ulaşabildiğimiz bilgi ve plan çizimleriyle birlikte yerinde yaptığımız incelemelerimiz esnasında elde edilen veriler doğrultusunda değerlendirmeye alınacaktır. Böylece bütün yapıların strüktürel elemanlarının, yapılara göre durumları incelenmeye çalışılacaktır.

4.4.1. Destek Unsurları

4.4.1.1. Sütunlar

Genellikle taşın inşa malzemesi olarak kullanıldığı yapılarda, özellikle tek parçadan meydana gelen ve farklı şekillerde örnekleri bulunan taş veya mermerden yapılmış düşey taşıyıcı öğelere sütun denilmektedir[221].

Akdağmadeni'nde yer alan kamu yapısı örneklerinde taşıyıcı eleman olarak daha çok duvarlar kullanılmıştır. Sütunların kullanıldığı örnekler, genellikle bir ön cephede yer alan giriş revaklarında taşıyıcı unsur olarak kullanılmışlardır. Eski Askerlik Şubesi, Eski Ortaokul Binası, Eski Debboy Binası, Halk Eğitim Merkezi Binasının ana giriş cephelerinde yer alan revak düzenlemelerinde sütunları görmekteyiz. Bu biçimdeki revaklı girişlerde taşıyıcı eleman olarak sütunların seçildiği uygulamalara Sinop Rum Okulu (Fot. 4.4.1.1)[222],Sinop Ayancık Askerlik Şubesi (Fot. 4.4.1.2)[223], Kastamonu Vilayet Matbaası (Fot. 4.4.1.3)[224], Çankırı Merkez Rüştiye (Fot. 4.4.1.4)[225] ve Kayseri Memleket Hastanesi (Fot. 4.4.1.5)[226] kamu yapıları örnek verebilir.

4.4.1.2. Kemerler

İki sütun veya iki ayak arsındaki bir açmanın üstünü örtmek için, uçları bu sütun veya ayaklara oturmak maksadıyla yapılan düzgün eğrisel şekilli strüktürel elemana kemer

---

[221] Arseven, a.g.e., C:IV, 1854 v. d; Sözen-Tanyeli, a.g.e., 188, 223; Hasol, a.g.e., 170, 421-424.
[222] Mine Topçubaşı, *a.g.e.*, İstanbul, 2009, s. 258.
[223] Mine Topçubaşı, *a.g.e.*, İstanbul, 2009, s. 265.
[224] Mine Topçubaşı, *a.g.e.*, İstanbul, 2009, s. 316.
[225] Mine Topçubaşı, *a.g.e.*, İstanbul, 2009, s. 370.
[226] Fatma Arslantaş, 20.*yüzyıl'ın İlk yarısında Kayseri de Kamu Yapıları*, Marmara Üniversitesi (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2009, s. 51.

denilmektedir. Bu açıklığı geçmek için geçmişten beri tüm mimari elemanlarda oldukça sevilerek kullanılan kemerlerin farklı biçimlerdeki örnekleri bulunmaktadır[227].

İncelemelerimiz esnasında, bölgedeki kamu binalarında kullanılan yuvarlak ve sivri kemerlerin iki destek arasındaki bir açıklığı geçmek için ve bu kemerler üzerine üst örtünün oturtulduğu görülmüştür[228]. Bu uygulama sekliyle kemerler aynı zamanda üst örtüye geçiş öğesi olarak kullanılmasına ek olarak dekoratif maksatlı olarak da kullanıldığı örnekler sıklıkla karsımıza çıkmaktadır[229].İncelemelerimiz esnasında, bölgedeki kamu binalarında kullanılan yuvarlak, beşik, sivri, dilimli ve basık kemerlerin iki destek arasındaki bir açıklığı geçmek için ve bu kemerler üzerine üst örtünün oturtulduğu görülmüştür. Bu uygulama tarzıyla kemerler aynı zamanda üst örtüye geçiş öğeleri olarak kullanılmasının yanında dekoratif amaçlı olarak da kullanıldığı örnekler sıklıkla karsımıza çıkmaktadır. Akdağmadeni'nde yer alan kamu yapılarında revakları oluşturan giriş kısımlarında sütunlara atılmış olan geçiş unsuru olmak dışında, pencere lentolarında dekoratif amaçlı olarak kullanılmıştır. Ayrıca Eski Ortaokul Binasının odalara giriş kapıları üzerinde yer alan sağır kemerler de dekoratif amaçlı olarak kullanılmıştır.

4.4.2. Üst Örtü Elemanları

Bir yapıyı üstten kapatan kubbe, tonoz ve çatı gibi strüktürel her türlü öğe, örtü veya örtü sistemi seklinde tanımlanmaktadır[230]. Akdağmadeni'ndeki kamu yapılarında; düz tavan ve tonoz çeşitlerinden oluşan iki tip örtü ile karşılaşılmaktadır.

4.4.2.1. Tonozlar

Bir kemerin genişletilmesi ile oluşan ve alttan içbükey biçimde taş ve tuğlanın örülmesiyle meydana getirilen mimari örtü öğesi olarak tanımlanan tonozun, tek ve çift eksenli olmak üzere iki çeşidi bulunmaktadır. Tek eksenli tonozlar, geometrik olarak bir kemerin merkezinden geçen yatay bir eksen üzerinde tekrarlanmasından meydana gelir ve bütün uzunlukları boyunca iki yanda birer duvara oturur. Bu grubun erken örnekleri Ortadoğu ve Eski Mısır'da karşımıza çıkan yarım silindir biçimindeki beşik tonozdur. Aynı grup içinde,

---

[227] Orhan Cezmi Tuncer, "Anadolu Selçuklu Yapılarında Açıklıkların Örtülmesi ve Sorunları", *Bedrettin Cömert'e Armağan*, Ankara, 1980, 341-361;Arseven, *age.*, II, 1006-1022; Sözen - Tanyeli, *age.*,188, 269; Hasol, age., 247-251.

[228] Özden Gökhan Baydaş, *a.g.e.*, Van, 2007, s. 214.

[229] Özden Gökhan Baydaş, *a.g.e.*, Van, 2007, s. 214.

[230] Arseven, *a.g.e.*, II, 1023; Sözen-Tanyeli, *a.g.e.*, 184, 240, 271; Hasol, *a.g.e.*, 346, 456,

yüksek ve sivri beşik tonoz da bulunur. Çift eksenli tonozlar ise, birbirini dikine kesen tonozlardan meydana gelmektedir. Çapraz, tekne, aynalı, altılı ve sekizli tonozlar bu gruba dâhil edilir[231]. İlçede yer alan Askerlik şubesi binasının birinci kat giriş revakı ahşap malzemeden yapılmış yuvarlak kemerlerle üç bölüme ayrılmıştır. Bu revak kısmının üzeri çapraz tonozlu üçgen alınlıklı kırma çatı ile örtülmüştür. Revak kemerlerini taşıyan sütunlardan köşelerde yer alan iki ağaç direk sütun serbest olarak, ortadaki kemerleri taşıyan iki sütunun gövde kısımları yer almayarak, başlık kısımları topuz biçiminde bırakılmıştır. Zemin kat giriş revakı da yine birinci katta olduğu gibi mermer sütunlara atılmış olan yuvarlak kemerlerle üç bölüme ayrılmıştır. Revaklar çapraz tonoz ile örtülüdür. Mermer sütunlar kare kaidelere oturmaktadır. Sütun gövdeleri yivli biçimde yapılmıştır. Eski Hapishane Binasının, zemin kat ve birinci katında yer alan odaların genelinde beşik tonoz kullanılmışken, zemin katta açık avlu kısmını çevreleyen revak kısmını çapraz tonozlar örtmektedir. Eski Debboy Binasının birinci katında bulunan balkon kısmının üzeride çapraz tonoz ile örtülüdür. Halk Eğitim Merkezinin giriş revakı ve birinci kat balkonu üst örtüsü ise çapraz tonozdur. Eski Ortaokul Binasının ana giriş cephesinde bulunan revak kısmının örtü sistemi de tekne tonozdur.

4.4.2.2. Düz Örtüler

Akdağmadeni'nde bulunan kamu yapısı örneklerinde çoğunlukla betonarme düz tavan örtü sistemi kullanılmıştır. Yapıları örten üst örtü sistemi kırma veya beşik çatı olup, Marsilya tipi ya da alaturka kiremitler ile örülmüştür. Halk Eğitim Merkezi, Askerlik Şubesi, Eski Ortaokul Binası, T.C. Ziraat Bankası yapılarının iç mekân odaları ahşap çıtalı tavan üst örtüdür. Eski Debboy Binası ve Eski P.T.T. binasının tavanı ise betonarme düz tavandır.

4.5. SÜSLEME

İlçede yer alan kamu yapılarında geniş yelpazeli bir süsleme programı görülmez. Ele alınan yapılarda süsleme unsurları taş, ahşap ve mermer malzeme üzerine uygulanmıştır. Bezeme kompozisyonunu ise, çeşitli sayıda yaprak dilimlerinden oluşan çiçek motifleri,

[231] Arseven, *a.g.e.,* V, 2013; Sözen-Tanyeli, Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü,İstanbul,1986, s. 283; *Ana Britannica* "Tonoz" mad., XXI, İstanbul, 1992, 85; Hasol D., Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, İstanbul, 1975, s. 451-452.

defne veya zeytin dalı motifleri, üzüm salkımları, asma yaprağı, lale motifleri ile aslan ve ejder figürleridir.

4.5.1. Bitkisel Süsleme

Bitkisel süsleme, çeşitli kültürlerin bulundukları ortamlardaki doğal bitki örtüsüne bağlı olarak yetişen değişik çiçek, ağaç, yaprak, gibi motifleri alıp, mimaride üsluplaştırarak kullanılması neticesinde gelişmiştir. Akdağmadeni'ndeki kamu yapılarında, bitkisel süsleme elemanı olarak kıvrım dal, asma yaprağı, üzüm salkımları, çiçek, lale ve yapraklardan oluşan süsleme motifleri kullanılmıştır[232].

Yapılardan Eski Ortaokul Binası, Eski Hapishane Binası ve Eski P.T.T binası bitkisel süsleme öğelerine sahiptir. Eski Ortaokul Binası süsleme programı genel olarak incelendiğinde yoğun bir süsleme programı içermemektedir. Bina sade bir biçimde inşa edilmiş olmakla birlikte, giriş revakı ve pencere düzenlemesi ile cephe hareketliliği dikkat çekmektedir. Dikdörtgen planda inşa edilen yapının bütün cephesine açılmış olan basık kemerli, çift kanatlı ve demir ızgaralı dikdörtgen pencereler, yapının çatıya yakın hizasında yer alan ve yapıyı dört yönde dolaşan dört şeritli silme kuşağı, ayrıca orta kısmı yuvarlak kemerli olarak, diğer iki yandaki bölmeleri beşik kemerli olarak yapılmış olan basamaklı merdivenlerden oluşan giriş revakı ile ikinci bir giriş kısmı olarak düzenlenen fakat daha sonraları kapatılmış olan, güney yönde yapı bünyesinden içe doğru hafif girinti yaparak, basamaklı merdivenlerle ulaşılan yer alan bu giriş düzenlemesi gibi unsurlar ile cepheye hareketlilik kazandırılarak yapı monotonluğu kırılmıştır. Revaklı giriş kısmını oluşturan, dilimli gövdelere sahip sütunlara atılmış olan kemerlerden, ortadaki yuvarlak kemerin sol tarafında yer alan sivri kemerin kilit taşında iki adet başak veya zeytin dalına benzetilebilecek sekiz yada dokuz yapraklı bitkisel süsleme öğesi yer alır (Fot. 4.5.1.1).

Eski P.T.T Binasının bitkisel süsleme detaylarını incelediğimizde, kuzey cephe giriş kapısında yer alan süsleme detayı oldukça dikkat çekicidir. Yapıda bitkisel süsleme öğeleri yoğun biçimde kullanılmıştır. Bunlar arasında, farklı sayıdaki yaprak dilimleri üzerine ince bir gövde üzerine yükselen beş veya altı yapraklı çiçekler, başak motifine benzer üç dilimli

[232] Bitkisel Süslemede Kullanılan Motifler Hakkında bkz.; Selçuk Mülayim, "Selçuklu Palmet Motiflerinin Tipolojisi", *Anadolu (Anatolia),* XX, Ankara, 1976, -1977, s. 141-159; a. y., Değişimin Tanıkları,s. 69-102; Nural Gündüzalp, " Dekoratif Sanatta 'Akantuslu Kıvrık Dal Süslemeleri'nin Kaynağı Üzerine", *VIII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri*, I, Ankara, 1979, s.447-449; Gülsen Baş, *Bitlis'teki Mimari Yapılarda Süsleme*, Bitlis, 2002, s.10-18,s.92-96.

yapraklardan oluşan içe dönük veya dışa açılan şekillerde yer alan motifler, üzüm salkımları arasında yer alan asma yaprakları ve ince bir yaprak dalının ucunda laleye benzer şekilde oluşturulmuş, çiçekleri aşağıya doğru sarkan bitkisel motifler kapı etrafını çeviren kuşakta bulunan geometrik kare ve dikdörtgen panolar içerisine yerleştirilmiştir (Fot. 4.5.1.2-4.5.1.8)

Eski Hapishane binasının Büyük Çarşı caddesine bakan cephesi üzerinde yer alan giriş kapısı ahşap malzemeden yapılmış çift kanatlıdır. Giriş kapısı yuvarlak kemerli olarak düzenlenmiştir. Kemer kuşağı üzerinde ise ortada profilden bir aslan kabartması, iki yanında yuvarlak ince şeritlerin iç içe çevrilmesi ile oluşturulmuş daire içinde yer alan" suphanallah" ve "maşallah" yazı panoları, bu panoların hemen yanında yer alan sekiz ve dört yapraklı kabartma çiçek motifleri ile en sonda gül bezeğe benzer bir başka kabartma çiçek motifi ile kuşak sonlandırılmıştır. Bu kapının yanında yer alan kare sütuncelerin iç kısımları ise dikdörtgen birer pano olarak tasarlanmış fakat panoların içerisinde herhangi bir süsleme öğesi bulunmamaktadır. Kapının üzerinde yapıyı ortadan ikiye ayıran silme kuşağından sonra bu kuşağın üzerine yapılmış yapı cephesine hareketlilik katan üçgen alınlıklı kısım oluşturulmuştur. Bu alanın ortasında dört köşesinde yer alan beş ve altı yapraklı kabartma çiçek motiflerinin oluşturduğu ortada boş bir pano kısmı oluşturulmuş, fakat panonun içerisi boş bırakılmıştır. Bu üçgen alınlığın uç kısımlarında ise her iki yanda on dilimli kabartma yaprak motifi ile karşılaşmaktayız. Pencerelerin her birinin üzerinde düzenlenmiş olan beşik kemerli süsleme panoları yer alır ve bu panoların iç kısımları uzun dilimli, yaprakları aşağıya doğru sarkan çiçek motifi ile süslenmiştir. Panoyu çevreleyen kemerin kilit taşlarında üzerinde dikdörtgen bir kabartma panosu, bu panonun altında yer alan üzüm salkımları, dilim sayıları değişen çiçek motiflerinden oluşturulmuş süs öğeleri yer alır.(Fot. 4.5.1.9-4.5.1.13)

4.5.2. Geometrik Süsleme

Çeşitli sanat dallarının hemen her kesitinde karsımıza çıkan geometrik şekiller, en eski bezeme unsurlarından biri olmuştur. Simetrik ve geometrik şekiller, insanda düzen ve anıtsallık etkisi uyandırmaktadır. Geometrik desenler kare, dikdörtgen, üçgen, eşkenar dörtgen, daire ve yıldızlar gibi birçok yalın formların birleşmesinden oluşmaktadır.

Genellikle sınırları katı çerçevelerle belirlenmeyen yerlerde uygulanarak başlangıç ve bitiş noktası göstermeyen geometrik desenler, anlam olarak da sonsuzluğu simgelemektedir[233]. Eski P.T.T Binasının kuzey giriş cephesi diğer cephelere göre daha hareketli biçimde bir süsleme kompozisyonuna sahiptir. Cephe üzerinde yer alan bitkisel süsleme öğeleri geometrik kare ve dikdörtgen panolar içerisinde yer almaktadır. Ayrıca yapının üçgen alınlıklı çatı kısmının üç alınlığının da ortasında oval rozet pencereler yer alır. Bu rozet pencerelerin üzerlerinde üçgen alınlığın tepe kısımlarında ve uç kısımlarının nihayetlendikleri yerde üçgen ve kare şekillerden oluşan geometrik süslemelere yer verilmiştir. Ayrıca giriş kapısın iki yanında yer alan pencerelerin kilit taşlarında yer alan panoların içerisi birbirine bitişik şekilde yapılmış dört adet dikdörtgen çizgiler ile doldurulmuştur (Fot. 4.5.2.1-4.5.2.2)

4.5.3. Figürlü Süsleme

Akdağmadeni ilçesinde yer alan kamu yapılarında figürlü süslemeye çok az rastlanır. Araştırma konusunu oluşturan yedi adet kamu yapısından sadece Eski Hapishane Binası giriş kapısı üzerinde madalyon içerisinde profilden bir aslan kabartması (Fot. 4.5.3.1) ve pencerelerden birindeki kilit taşı üzerinde kuyrukları birbirine düğüm yapmış iki ejder(yılan) figürü işlenerek verilmiştir.

4.6. MALZEME

Akdağmadeni ilçesinde yer alan kamu yapılarında çoğunlukla taş, ahşap[234] ve mermer malzeme kullanılmıştır. Kimi kütlelerden kopan veya kopartılan ve türlü yapı islerinde kullanılan, sert ve katı maddelere taş adı verilmektedir. Taşlar; tortul, metamorfik ve magmatik olarak üç gruba ayrılmaktadır[235]. İlçe merkezindeki kamu yapılarında taş[236] malzeme genellikle yapıların cephelerinde, yapılara girişte yer alan merdiven

[233] Ünal, *a.g.e.,* 84-94 ; Ögel, *a.g.e.,* 83-89 ; Tuncer, *a.g.m*., 25; Mülayim, Anadolu, 61-65-70; a. y., "Selçuklu Sanatında Geometrik Kompozisyonlar", *I-II, Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri* Bildirileri, Konya, 1993, s. 153-156.
[234] Erdem Yücel,"Ahşap", *İslam Ansiklopedisi*,İstanbul, 1989, C:II, s. 182.
[235] Hasol, *a.g.e*., s. 438.
[236] Nebi Bozkurt, "Taş", *İslam Ansiklopedisi,* İstanbul, 2012, C: XXXX, s. 14.

basamaklarında ve bacalarda kullanılmıştır. Diğer bir taş[237] çeşidi, kabaca yontularak örgüye dâhil edilendir. Bir diğer taş çeşidi olan moloz taş, ,ocak taşı ve mermerdir.

Bölgedeki yapılarda taş dışında kullanılan malzeme sınırlıdır. Ahşap; pencere çerçeveleri, kapılar, dolap kapakları, bazı yapıların zemin ve tavan döşemelerinde karşımıza çıkan yapım malzemesidir. Taşın kolay islenmesi ve yüzyıllardan beri süregelen taş isçiliği geleneği Akdağmadeni yapılarında ahşap[238] malzemenin çok az kullanılmasına yol açmıştır. Ormanlık arazisi ve ağaçları ile de ünlü olan Akdağmadeni'nde ahşap malzemenin az tercih edilmiş olması ağaç yokluğuna değil, taş isçiliği geleneğine bağlıdır[239]. Demir, pencere ve şebekelerde, toprak harç yapımında kullanılmıştır.

Eski askerlik şubesinde, inşa malzemesi olarak bodrum katında kaba yonu taş malzeme, zemin kat seviyesinden çatı hizasına kadar düzgün kesme taş malzeme kullanılmıştır. Yapının üzeri Marsilya tipi kiremitlerle örülmüş beşik çatı ile örtülüdür. Mermer malzeme ise, giriş revakını oluşturan sütunlarda, sütun kaidelerinde ve revak zemininde kullanılmıştır. Eski Ortaokul Binasında inşa malzemesi olarak beyaz renkte kesme taş, moloz taş ile mermer malzeme kullanılmıştır. Kesme taş malzeme, yapının dış cephe duvar köşelerini vurgulamak amacıyla kullanılmıştır. Ayrıca kesme taş malzeme binanın çatısında, kuzey cephede yer alan üç adet bacanın yapımında kullanılmıştır. Mermer malzeme zemin kata girişin sağlandığı sütunlarla üç bölüme ayrılmış revak düzenlemesi olan giriş kapısının olduğu bölümde kullanılmıştır. Eski Hapishane Binasında inşa malzemesi olarak, ön cephesinde mermer, beyaz renkte kesme taş ve kahverengi ocak taşı kullanılmıştır. Kırma çatı ile örtülüdür. Çatı üst örtüsü alaturka tipi kiremitle kaplıdır. Ahşap malzeme yapının pencere çerçevelerinde ve yapının giriş kapılarında kullanılmıştır. Çatı kısmında yer alan bacalarda da kesme taş malzeme kullanımını mevcuttur. İlçe merkezinde yer alan Eski Debboy Binasında kesme taş malzeme bina beden duvarlarında, inşa malzemesi olarak kullanılmıştır. Daha sonra kesme taş malzemenin üzeri sıvanmıştır. İç mekânda odalara giriş kapılarında ahşap malzeme kullanılmıştır. Betonarme malzeme kullanımı ile, bazı yapıların hol kısmı ve odaların zemin döşemeleri ile düz tavan örtülerinde karşılaşılır. Eski Debboy binasının güneydoğusunda yer alan cephanelik

---

[237] Orhan Cezmi Tuncer, "Taşın Bezeme Şekli Üzerine Düşünceler." *Vakıf Haftası Dergisi*, C: VII, 1990, s. 231-246.

[238] Ali Murat Aktemur, "Türk Ahşap İşçiliği", *Türkler Ansiklopedisi*, Ankara, 2002 C: VI, s. 99.

[239] Ara Altun, "Mardin'de Türk Devri Anıtsal Mimarisine Genel Bakış", *Tasın Belleği Mardin*, İstanbul, 2006, s. 151.

oldukça harap bir vaziyette olup, inşa malzemesi olarak beden duvarlarında moloz taş, giriş kapısı ve köşe bağlantı noktalarında kesme taş malzeme kullanılmıştır.

Eski P.T.T. binasında kesme taş malzeme kullanımı, yapının güneydoğu ve güneybatısında dükkân sıraları ile birleşen köşe kısımlarında görülür. Ahşap malzeme, iç mekânda, odalara giriş kapısında ve pencerelerde kullanılmıştır. Kuzey cephede tamamen mermer malzeme kullanılmıştır. Moloz taş malzeme, yapının güney cephesi beden duvarında kullanılmıştır.

Halk Eğitim Merkezinin, zemin ve birinci katı beden duvarları moloz taş malzeme ile inşa edilmişken, cephe köşe noktaları ve cephe öğeleri olan pencere, kapı, saçak kısımları ile kat ayrımları kesme taş malzemeden vurgulanarak inşa edilmiştir. Yapı üzerinde inşa veya onarım kitabesi bulunmamaktadır.

T.C. Ziraat Bankası binasının beden duvarlarında beton malzeme ve kesme taş malzeme kullanılmıştır. Kesme taş malzeme dış mekânda kapı etrafını dolaşan silmelerde, pencere, saçak kısımları, cephe köşe noktaları ile bacalarda kullanılmıştır. Ahşap malzeme odalarda tavan kaplama malzemesi olarak, iç mekânda yer alan odaların çoğunda zemin döşemesi olarak kullanılmış olup, bu döşemelerin üzeri sonradan muşamba ile kaplanmıştır. Ahşap malzeme ayrıca odalara giriş kapısında kullanılarak, kapıların üzeri beyaz yağlı boya ile boyanmıştır. Mermer malzeme, sadece güney cephedeki ana giriş kapısının iki yanında yer alan bitkisel ve sütunceli süsleme kuşaklarında karşımıza çıkmaktadır.

4.7. KİTABELER

İlçede bulunan kamu yapılarının çoğunda inşa veya onarım kitabesi yer almaz. Ayrıca yapılan kaynak taramasında yapılar ile ilgili bir belgeye de ulaşılamadığından, binaların yapılış tarihleri ile ilgili bilgiye ulaşmamızı güçleştirmiştir.

Yapılardan sadece Eski Ortaokul Binası, Eski Hapishane ve Eski P.T.T Binasının kitabeleri bulunmaktadır. Eski Ortaokul Binasının inşa veya onarım kitabesi bulunmamaktadır. Ancak yapının doğu cephesi, aynı zamanda ana giriş kapısının olduğu bölümde, giriş kapısı üzerinde kitabelik kısmına konulmuş ‘Adliye Sarayı ‘yazısı bulunmaktadır.

Eski hapishane binasının dış cephe üzerinde herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Fakat iç mekânda birinci kat odalardan birinin kapısının üst kısmında 1316 (Hicri) tarihi kabartma şeklinde yazılmıştır (Fot. 4.7.1.1).

Eski P.T.T binasının giriş cephesinde yer alan üçgen alınlık kısmında**,** ortadaki alınlıkta bir adet, yanlardaki alınlık kısmında ise ikişer adet çember içinde eski yazı kitabeler bulunur. Orta alınlıktaki kitabe kısmı tahribata uğradığı için okunamamakta, okunan kısımlarda hicri 1316 ve 1312 tarihleri çıkarılmıştır (Fot. 4.7.1.1-4.7.1.3)

SONUÇ

Akdağmadeni ilçesinde bulunan kamu yapılarını kapsayan tez çalışmasında yedi adet kamu yapısı katalog bölümünde incelenmiştir. Akdağmadeni'nin de inşa edilmiş olan kamu yapıları şehrin önemli noktalarına yerleştirilmiştir 19.yy da yürütülen imar faaliyetlerinin en önemli grubu olan kamu binalarının; mimari özellikleri, plan tipleri cephe düzenleri ve süslemeleri esas alınarak değerlendirilmiştir.

İncelenen kamu yapılarının plan tipleri: eğitim, adli, idari ve askeri amaçlı yapılar olmak üzere incelenmiştir. Buradaki yapılarda karşılaştığımız plan tipleri genel olarak kare ve dikdörtgen plan olup, revaklı giriş kısımları bulunan, bu girişlere merdiven basamakları ile çıkışların sağlandığı, cephelerde genelde simetriye önem verildiği, cephede kat ayrımlarının silme kuşakları ile sağlandığı ayrıca cephe unsurları olan saçak kısımları, pencere ve kapıların vurgulanarak yapılması ile oluşturulan cephe düzenlemesine sahip plan tipleridir.

Akdağmadeni ilçe merkezindeki yapılarda giriş cephesinde yer alan taş süslemeler de genel olarak bitkisel süslemeler kullanılmıştır. Yapılarda, yöredeki ocak taşının kolay işlenebilir özelliğe sahip olması ve kesme taş malzemenin bu dönem mimarisinde en çok tercih edilen malzeme olmasından dolayı, buradaki süsleme programının cephelerde ve özellikle girişlerde daha yoğun uygulanmasına neden olmuştur. Cephelerde siyah bazalt taşının özelliklerinden yararlanılarak iki renkli taş süsleme yoluna gidilmiştir. Bunu da pencere etrafını çevreleyen süsleme kuşağında giriş kapılarını çevreleyen süsleme kuşaklarında görmek mümkündür.

İlçedeki kamu yapılarında taş, esas yapım malzemesi olarak kullanılmıştır. Özellikle dış cephede beyaz renkte düzgün kesme taş ve moloz taş malzeme kullanılmıştır. Bu dönemde Osmanlı'nın diğer bölgelerinde de taş kullanılmasına karşın burada daha yoğun bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Taş malzeme kullanımı buradaki yapıların günümüze kadar sağlam olarak gelmesini sağlayan en önemli sebepleri arasındadır. Eski Hapishane ve Eski P.T.T binası, Eski Orta Okul binasının giriş cephesinde mermer malzeme kullanılmıştır. Tuğla malzeme yapıların çatısında örtü malzemesi olarak genelde kullanılmıştır. Ahşap malzeme kullanımı cephe unsuru olan pencerelerde ve yapıların iç mekânda odalara giriş kapılarında

ve dış cephede ana giriş kapılarında kullanılmıştır. XIX. yüzyılın ikinci yarısında yapılan köklü değişiklikler ve özellikle resmi kuruluşların Akdağmadeni'nin deki tarihi seyri eşliğinde belirtilmeye çalışılmıştır. Tanzimat sonrası şekillenen yönetim anlayışı İstanbul ve Anadolu şehirlerinin yanı sıra diğer Osmanlı topraklarında da varlığını hissettirmeye başlamıştır. Bu gelişmeye bağlı olarak söz konusu bölgelerde devleti temsil eden hükümet binaları, okullar, hastaneler ve belediye binaları inşa edilmiştir. Tanzimat'la birlikte yeni bir yapı grubu olarak karşımıza çıkan kamu binalarının başkentten sonra kademe kademe Anadolu'nun diğer kentlerinde ve Osmanlı topraklarında inşa edilmeye başlanması üslup birliğinin sağlamasına neden olmuştur. Tanzimat'ın getirdiği düzenlemeler, Anadolu şehirlerinde tüccar, memur ve bürokrasi gibi unsurlarından oluşan günümüz şehirlerinin sosyal, ekonomik, siyasi merkezi ve mahalli yönetimlerin temelini oluşturduğu görülmektedir. Tanzimat'ın başlattığı mimari yenilik hareketleri ile birlikte yeni mimari akımlara uygun binalar inşa edilmeye başlanmıştır. Akdağmadeni'nde inşa edilen yapıların çoğunluğu merkezde yer almakla birlikte, ilçe merkezine hâkim en önemli noktalara cadde başlarına yerleştirilmişlerdir. Bu dönem kamu yapılarının en belirleyici özelliği olan cephe düzenlemeleri ilçede yer alan kamu yapılarında kendini göstermektedir. Ancak, cephelerdeki hareketli görünüm yapıların iç mekânına yansımamıştır. Ayrıca yapıların sadece ana caddeye bakan cephelerinde yapıya hareketlilik katan süslemelere yer verilmişken diğer cepheler sade bırakılmıştır.

Akdağmadeni ilçe merkezinde bulunan kamu yapıları Eski Askerlik Şubesi, Eski P.T.T. Binası, T.C. Ziraat Bankası, Eski Debboy binası, Eski Hapishane Binası, Eski Orta Okul binası, halk eğitim merkezi, mimari yönleriyle ele alınmış, inşa edildiği dönemdeki mimari akımlar ile olan bağlantıları saptanmaya çalışılmıştır.

Bu bağlamda birçok yapının birbirine yakın dönemlerde inşa edildiği ve Neo Klasik üslup özelliklerine paralel bir anlayışta tasarlandığı gözlemlenmiştir. Bu bilgi ve belgelere ulaşma hususunda yapılara ait eski fotoğraflar yol gösterici niteliktedir. Bu durum eski fotoğrafların, belge ve bilgilerin, tarihi yapıların özgün formlarına ulaşılmasında ve bundan hareketle restorasyon sürecinde yapıların daha bilinçli bir biçimde onarılmasına katkı sağladığını göstermiştir.

Tanzimat reformlarının Osmanlı kentlerine sağlamış olduğu en önemli fayda ve fiziksel alt yapı, kent merkezlerinde çok sayıda kamu yapılarının inşa edilmiş olması ve kent gelişimine bu yapıların yön vermesidir. Akdağmadeni de ilçe olarak bu fiziksel değişim,

oluşum ve gelişimden en fazla yarar sağlamış ilçelerden bir tanesi olarak ortaya çıkmaktadır. Kentte bulunan çok sayıdaki kamu binaları, bu değişim ve gelişimi net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Akdağmadeni'nde Osmanlının geç döneminde yoğun bir inşa faaliyeti görülmektedir. Akdağmadeni'nde yer alan kamu binalarında süsleme öğesi çok az kullanılmış, kullanılan süslemeler de ana cephede, özellikle giriş kapısı çevresinde yer almıştır. Buna rağmen plan özellikleri ve cephe kurguları bize bağlı kaldıkları mimari akımlar hakkında yeterince bilgi vermektedir.

Yapılara dair en önemli sorun yapılarla ilgili çok az belgenin olması ve yapıların çevre halkına tanıtılmaması sorunudur. Yapılar yörenin ihtiyacına uygun ve halka hizmet edecek değişik bir şekilde kullanılır ise hem halk kendisine sosyal bir faaliyet alanı bulmuş olur, hem de yapıları tanıma ve tarihi havayı sezme şansı bulmaları sağlanır, ayrıca çevre kültürlerden gelen halk içinde güzel imkânlar sunulmuş olur.

Tarihi süreç içerisinde önemli yapılar inşa edilen Akdağmadeni ilçesinde Osmanlının son döneminde ve cumhuriyetin ilk yıllarında benzer şekilde yine önemli yapıların yapıldığını görüyoruz. Kamu yapıları olarak halka hizmet veren bu yapıların aslına uygun olarak korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması Türk mimari kültürü adına önem arz etmektedir.

Bu yapıların diğer ayrı bir önemi ise, ülkemizde kamu düzeninin oluşumu ve gelişimi ile vakıf sisteminin devamı niteliğinde olan söz konusu bu binaların kente uygulanış biçimi ve kentin birçok alanında meydana getirdiği değişim ve gelişimlerin fark edilmesi açısından oldukça büyük önem teşkil etmektedir.

Ele alınan bu çalışmada, genel olarak kamu yapıları tanımlanmış olup, kentin fiziki dokusuna etkileri Tanzimat reformları kapsamında mimari yönleriyle ele alınmış, inşa edildiği dönemdeki mimari akımlar ile olan bağlantıları saptanmaya çalışılmıştır.

KAYNAKÇALAR

ACUN ,Hakkı, *Yozgat ve Yöresi Türk Devri Yapıları*, Osmanlı Devleti ve Bozok Sancağı, Türk Ocakları Yozgat Şubesi Yay., Umut Matbaacılık, Yozgat, 2000.

ACUN, Hakkı, *Bozok Sancağında (Yozgat İli) Türk Mimarisi*,T.T.K Yayınları, Ankara, 2005.

Akdağmadeni Belediyesi, akdagmadeni@akdagmadeni.bel.tr.

Akdağmadeni İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü 2009 Verileri.

AKIN, Nur ,"Ev (Tarihi Gelişimi)", *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1995, C: XI,.

AKTEMUR, Ali Murat "Türk Ahşap İşçiliği", *Türkler Ansiklopedisi*, Ankara, 2002, C:VI.

AKTÜRE, S., "17. Yüzyıl Başından 19. Yüzyıl Ortasına Kadarki Dönemde Anadolu Osmanlı Şehrinde Şehirsel Yapının Değişme Süreci", *O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Dergisi*, Ankara, 1975, C: I, S. 1.

AKTÜRE, S., *Anadolu'da Bronz Çağı Kentleri*, 2. Baskı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları İstanbul, 1997.

ALTUN, Ara "Mardin'de Türk Devri Anıtsal Mimarisine Genel Bakış", *Tasın Belleği Mardin*, İstanbul, 2006.

Ankara Vilayet Salnamesi, Akdağmadeni Maddesi (H.1320).

Anonim, Mimaride Türk Milli Üslubu Semineri 11–12 Haziran, İstanbul, 1984.

AREL, Ayda *Onsekizinci Yüzyıl İstanbul Mimarisinde Batılılaşma Süreci*, İstanbul, 1975.

ARIK, Rüçhan "Batılılaşma Dönemi Anadolu Türk Mimarisine Bir Bakış*", Osmanlı Ansiklopedisi*, C: X, Ankara, 1999.

ARSLANTAŞ, Fatma, *20. Yüzyıl'ın İlk Yarısında Kayseri'de Kamu Yapıları*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2009.

ASAR, Hüseyin, *Tarihi Türk Ticaret Yapıları Kapsamında Kastamonu Hanları*, Selçuk Üniversitesi, Mimarlık Ana Bilim Dalı *(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)*, Konya, 2011.

ATAK, Özlem, *Mekânsal Dizim ve Görünür Alan Bağlamında Geleneksel Kayseri Evleri*, Teknik Üniversitesi *(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)* ,İstanbul, 2009.

ATASOY, Nurhan,"Barok", *İslam Ansiklopedisi*, C: V., İstanbul, 1992.

BAKIR, Betül " XVIII. Yüzyılda Türk Baroklu Camiler", Osmanlı Ansiklopedisi, C: X, Ankara, 1999.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Maarif Nezareti Evrakı, MF.MKT, Dosya No:730, Gömlek No:16.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Maarif Nezareti Evrakı, MF.MKT, Dosya No:730,Gömlek No:16.

Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Dâhiliye Mektub-i Kalemi, Dosya No:2593, Gömlek No: 27.

Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Dâhiliye Mektub-i Kalemi, Dosya No:940, Gömlek No: 21.

BAYDAŞ, Gökhan Özden, *Diyarbakır ve Mardin'deki Tarihi Kamu Yapıları*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Van, 2007.

BAYDAŞ, Özden Gökhan, *Diyarbakır ve Mardin'deki Kamu Yapıları*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi *(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi*),Van, 2007.

Bedrettin Cömert'e Armağan, Ankara, 1980, 341-361; Arseven, *age.*, II, 1006-1022; Sözen -Tanyeli, *age.*,188, 269; Hasol, age.

BEKTAŞ, C. *Türk Evi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1996.

BEYDİLLİ, Kemal,"Avrupa", *İslam Ansiklopedisi*, C.IV, İstanbul, 1991.

BOZKURT(AZEZLİ),S.Gülçin, *19. YY Osmanlı Konut Mimarisinde İç Mekan Kurgusunun Safranbolu Evleri Örneğinde İrdelenmesi,* Kültür Üniversitesi (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2009.

BOZKURT, Nebi ,"Taş", *İslam Ansiklopedisi,* İstanbul, 2012, C: XXXX.

BOZKURT, Nebi, "Ev", *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1995, C:XI.

BULUT, Mustafa, Sivas'taki *Geç Donem Osmanlı Kamu Yapıları*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Konya, 2006.

CLAUDE, Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler*, Çev. Yıldız Moran, e-yay., İstanbul, 1979.

Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Diyarbakır'da Eğitim, Diyarbakır Milli Eğitim Müdürlüğü,

ÇADIRCI, Musa, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1997.

ÇELEBİ, Ülkü, *Isparta Kenti Kamu Yapılarının İmaj, Kimlik ve Anlam Bağlamında İncelenmesi*, Süleyman Demirel Üniversitesi (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Isparta, 2011.

DEMİREL, Muammer, **"**Türk Eğitiminin Modernleşmesinde Rüştiye Mektepleri**"**, *Türkler Ansiklopedisi***,** Ankara, 2002, C:XV.

DEMİRKENT, Işın, "Kayseri", *İslam Ansiklopedisi*, Ankara, 2002, C:XXV.

ELDEM ,S. H,*Türk Evi Plan Tipleri*, İ.T.Ü. Mim. Fak., Baskı Atölyesi, İstanbul, 1968.

ELDEM, Sedat H., "Türk Evi Plan Tipleri", İTÜ Mim. Fak. Bask. 1968.

ENGELHARDT, *Tanzimat*, Çev. Ayda Düz,İstanbul,1976.

ERİŞ, Metin, "Osmanlı Devletinde Batılılaşma Hareketleri", *Türkler Ansiklopedisi*, ankara, 2002, C: XIV.

EROĞLU, Ebru, *Bolu İl Merkezinde Bulunan Eski Evler*, Gazi Üniversitesi (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2009.

EYİCE, Semavi ,"Batılılaşma", *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1992, C:V.

EYİCE, Semavi, "Bedesten", *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1992, C:V.

EYİCE, Semavi, "Empire",*İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1995, C:XI.

EYİCE, Semavi, "Fossatı Gaspare Trajano",*İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1996, C:XIII.

FAROQHİ, S. ,*Osmanlı'da Kentler ve Kentliler*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1987.

FILIBE, S., Geleneksel Türk Evinde Merdiven ve Bağlandığı Alanlar, M.S.G.S.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü (*Yüksek Lisans Tezi),* İstanbul, 1989, S. Gülçin Bozkurt.

FIRAT, Nurcan İnci, "XX. Yüzyıl Baslarında Görülen Osmanlı Mimarisi*", Osmanlı Ansiklopedisi*, İstanbul, 1994, C: X.

GENÇOĞLU, Mustafa, "501864 ve 1871 Vilâyet Nizamnamelerine Göre Osmanlı Taşra İdaresinde Yeniden Yapılanma Süreci", Çankırı Karatekin Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2 (1)* Karatekin Matbaacılık, Çankırı, 2011.

GÜNAY, R., *Türk Ev Geleneği ve Safranbolu Evleri*, Güzel Sanatlar Matbaası, İstanbul, 1998.

GÜNDOĞDU, Nadire Tuba, *Batılılaşma Dönemi Kars'ın Şehir Dokusu ve Resmi Binalar*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum, 2005.

GÜNTAN, C. *II. Abdülhamit Döneminde İmparatorluk İmajının Kamu Yapıları Aracılığı ile Osmanlı Kentine Yansıtılması*, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007.

HALAÇOĞLU, Yusuf ,"Akdağmadeni", İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1991, C: III.

İlçe Tarım Müdürlüğü, 2009.

İNANCIK, Halil, *Tanzimat ve Bulgar Meselesi(Doktora Tezinin 50.yılı),*Eren Yayınları, 1942-1992.

İNCE, Kasım, "Osmanlı Sanatının 1789-1839 Dönemine Bir Bakış", *Türkler Ansiklopedisi,* Ankara, 2002, C:XV.

İslam Ansiklopedisi ,"*Yozgat*", İstanbul, 2013, C:XXXXIII.

İslam Ansiklopedisi, "*Akdağmadeni*", Ötüken Yayınları, Ankara, 1987, C:I.

KARATEPE, Şükrü, "Tanzimat Reformları Ve Çelişkileri",*Türkler Ansiklopedisi,* Ankara, 2002, C:XIV.

KAYNAR, Reşat, *Mustafa Reşit Paşa ve Tanzimat*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1991.

Kayseri Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, Tescil Fişi, Envanter no: 66-01-1.3/.

Kayseri Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu, Tescil Fişi, Envanter No: 66-01-1.37.

Kayseri Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu, Tescil Fişi, Envanter No: 66-01-1.0/.

Kayseri Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu, Tescil Fişi, Envanter No: (?).

Kayseri Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu, Tescil Fişi, Envanter No: 66-01-1.3/.

KEJANLI, D. Türkan, "Anadolu'da Selçuklu Ve Osmanlı Dönemlerinde Kent Sistemi, Kale Ve Merkez-Çarşı Gelişimi", *Social Sciences* (ISSN:1308-7264), C: V, 2010.

KOÇ, Ali Fevzi *Akdağmadeni*, Akdağmadeni'ni Kalkındırma ve Tanıtma Cemiyeti Yay., Rüzgarlı Matbaası, Ankara, 1958.

KOÇ, Ali Fevzi *Bütün Yönleriyle Yozgat*, Kendi Yayınları, Ankara, 1963.

KOÇ, Yunus ,"Yozgat", *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 2013, C.XXXXIII.

KOLAY, Emre, Amasya İl Merkezinde Bulunan Geç Dönem Kamu Yapıları(1848-1947), 19 Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Samsun, 2013.

KÖPRÜLÜ, Fuat ,"Ribat(Vakfa Ait Istılahlar)", *Vakıflar Dergisi*, İstanbul,1974, S.2.

KUBAN, Doğan "Türk Mimarisinde Barok ve Rokoko", Türk ve İslam Sanatı Üzerine Denemeler, İstanbul, 1995.

KUBAN, Doğan, Kent ve Mimarlık Üzerine İstanbul Yazıları, İstanbul, 1998.

KUBAN, Doğan, Türk *Barok Mimarisi Hakkında Bir Deneme*, İstanbul, 1954.

KUBAN, Doğan, *Türk Hayat'lı Evi*, Eren Yayıncılık, İstanbul, 1995.

KURT, M.; A. Ödekan; S. Faroqhi; Z.Toprak; H. G. Yurdaydın; Türkiye Tarihi 3 (Osmanlı Devleti 1600-1908), Cem Yayınevi İstanbul, 1997.

LAROUSSE, M., "Ev'' maddesi. 4 C. Meydan Yayınevi, İstanbul,1990.

M.CERASİ, M., *a.g.e*,, 2001, s. 125.

MAURİCE M, Cerasi, Osmanlı Kenti, Osmanlı İmparatorluğu'nda 18. ve 19. Yüzyıllarda Kent Uygarlığı ve Mimarisi, Çev. Aslı Ataöv, Yapı Kredi Yayınları, Şubat 2001.

MERT, Özcan, "Çapanoğulları", İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1991, C:VIII.

MÜLAYİM, Selçuk, " Selçuklu PalmetMotiflerinin Tipolojisi", *Anadolu (Anatolia),* XX, Ankara, 1976, -1977, a. y., Değişimin Tanıkları, Nural Gündüzalp, "Dekoratif Sanatta 'Akantuslu Kıvrık Dal Süslemeleri'nin Kaynağı Üzerine", *VIII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri*, I, Ankara, 1979.

MÜLÂYİM, Selçuk, "Anadolu", *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1991, C:III.

NEŞELİ, İsmail, *Akdağmadeni'nin Sosyo-Kültürel ve Dini Yapısı Üzerine Bir İnceleme*, Cumhuriyet Üniversitesi(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2011.

OKAY, Orhan,"Batılılaşma", *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1992, C: V.

ÖZBEK, Yıldıray, "Erken Cumhuriyet Döneminde (1923-1945) Kayseri'de Okul Yapıları", *BELLETEN* ,C: XXVII, S: 278, 2013.

ÖZCAN, Abdülkadir "Redif", *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 2007, C:XXXIV.

ÖZCAN, Koray, *"Tanzimat'ın Kent Reformları: Türk imar sisteminin kuruluş sürecinde erken planlama deneyimleri (1839-1908)"*, Osmanlı Bilimi Araştırmaları, 2006, C:VII.

ÖZGÜN, Selda, *Denizli'deki Kamu Yapıları* (1876-1940), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2000.

ÖZKAYA, Yücel, "18.yy'da Taşra Yönetimine Genel Bir Bakış", *Türkler Ansiklopedisi*, Ankara, 2002, C:XIII.

ÖZTÜRK, Cemil, "Rüşdiye", *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 2008, C:XXXV,

P. Dumont and F., Georgeon, *Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentleri*, 2. Baskı, Çeviren: BERKTAY, A. ,Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999.

Rehber Ansiklopedisi "*Yozgat*", İhlas Matbaacılık Gazetecilik A. Ş., yay., İstanbul, 1984, C:XVIII.

RENDA,Günsel,"Yenileşme Döneminde Kültür ve Sanat ", *Türkler Ansiklopedisi*, C:XV.

S.BOZKURT, Gülçin, "19.yy da Osmanlı Konut Mimarisinde İç Mekan Kurgusunun Safranbolu Evleri Örneğinde İrdelenmesi", *Journal of the Faculty of Forestry*, Istanbul University 2013, 62(2).

SAKİN, Orhan, *Bozok Sancağı ve Yozgat*, Ankara Ofset, Ankara,2004 s. 165;, Faruk Sümer; "Cumhuriyet'in 50. Yıldönümü Anma Kitabı (Bozok Tarihine Dair Araştırmalar), AÜDTCF. Yay. A.Ü. Basımevi, Ankara,1974.

SANCAK, A.Yaşar "Bozok", *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1992, C:VI, 1992.

SEMAVİ Eyice," Batı Sanat Akımlarının Değiştirdiği Osmanlı Dönemi Sanatı", *Yeni Türk Yayınları, Türkler Ansiklopedisi*, Ankara, 2002, C:XV.

Servet-i Fünün Gazetesi, 571. Sayı, (21 Mart 1318), (Kapak Sayfası).

Servet-i Fünün Gazetesi,. S.571, (21 Mart 1318), s. 394.

SEZER, Dilek, *Kastamonu Kent Dokusu İçinde Cumhuriyet Meydanının İncelenmesi*, Anadolu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Mimarlık Anabilim Dalı, Ocak, 2010.

SÖKMEN, P., Tarihsel Çevre Korumasının Kent Planlaması İçindeki Yeri, *Tarihi Kentlerde Planlama/Düzenleme Sorunları Türkiye 11. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu*, 1987, Edirne.

SÖZEN ,M. - Tapan ,M., , *50 Yılın Türk Mimarisi*, İstanbul, 1973.

SÖZEN, Metin, Cumhuriyet *Dönemi Türk Mimarisi*, İş Bankası Yayınları, 1996, s. 2.

SÖZEN, Metin, *Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı*, İstanbul, 1984.

SÖZEN-Tanyeli, Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü,İstanbul,1986 ,s.283; *Ana Britannica* "Tonoz" mad., XXI, İstanbul,1992, 85; Hasol D.,Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, İstanbul, 1975.

SUNGUR, Mutullah, "19.yüzyıl Osmanlı Devletinde Taşra İdaresi ve Vilayet Yönetimi", *Türkler Ansiklopedisi,* Ankara, 2002, C:.XIII,

SÜMER, Faruk, "Anadolu Selçuklu Devleti", *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 2009, C:XXXVI.

TANERİ, Aydın, "Han", *İslam Ansiklopedisi,* İstanbul, 1997, C:XV.

TANYELİ, U., *Anadolu-Türk Kentinde Fiziksel Yapının Evrim Süreci (XI.-XV. Yüzyıllar)*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü (Doktora Tezi Yayımlanmamış), İstanbul,1986.

TOPCU, , S.Murat, "Yozgat Akdağmaden Redif ve Debboy Binası", Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/10 Fall 2014, Ankara-Turkey.

TOPÇUBAŞI, Mine, 19. *Yüzyılda Kastamonu Eyaleti'nde Kamu Yapıları ve Yeniden Kullanım Sorunları,* İstanbul Teknik Üniversitesi (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Haziran, 2009.

TORUN, S.Fatih ,"Osmanlı Taşra İdaresinin Yeniden Yapılanma Süreci (1842-1876)", *Karadeniz Araştırmaları*, 2012, S. 32.

TUĞLACI, Pars, Osmanlı *Mimarlığında Batılılaşma Dönemi ve Balyan Ailesi***,** İstanbul,1981**.**

TUNCER, Orhan Cezmi, "Anadolu Selçuklu Yapılarında Açıklıkların Örtülmesi ve Sorunları".

TUNCER, Orhan Cezmi, "Taşın Bezeme Şekli Üzerine Düşünceler." *Vakıf Haftası Dergisi*, C:VII, 1990.

TÜRKÖNE, Mümtazer, "Tanzimat Ne Zaman Başladı?",*Türkler Ansiklopedisi*, Ankara, 2002, C:XIV, s.681.

Ünal, *a.g.e.*, , ; Ögel, *a.g.e.*, 83-89 ; Tuncer, *a.g.m*., 25 ; Mülayim, Anadolu. ; a. y.," Selçuklu Sanatında Geometrik Kompozisyonlar", *I-II, Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri Bildirileri*, Konya, 1993.

www.mimarsinaneserleri.com

www.mimarsinaneserleri.com

YENEN, Z., *Vakıf Kurumu İmaret Sistemi Bağlamında Osmanlı Dönemi Türk Kentlerinin Kuruluş ve Gelişim İlkeleri*, İ.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul,1987.

Yeni Türk Ansiklopedisi ,"*Akdağmadeni*" , Ötüken Yayınları, Ankara, 2002, C:I.

Yeni Türk Ansiklopedisi,"*Han*", Ötüken Yayınları, Ankara, 2002, C:XIV.

YILDIRAN, Neşe, *İstanbul'da II. Abdülhamid Dönemi (1876-1908) Mimarisi*, M.S.Ü., Sosyal Bilimler Enstitüsü(Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 1989,

YILDIRIM, Yavuz, *Mimar Kemalettin ve I. Ulusal Mimarlık Dönemi*, Ankara, 1981.

YILMAZÇELİK, İ., *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Diyarbakır (1790-1840)*, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 1995.

Yozgat İl Yıllığı, 1968, 1973 ve 1991, s. 28.

Yozgat İl Yıllığı, Yozgat Valiliği,1990, s. 81.

Yozgat İli Turizm Envanteri, İl Turizm Müdürlüğü Yay., Yozgat, 1993, s.4.

Yozgat İli Turizm Envanteri, İl Turizm Müdürlüğü Yay., Yozgat, 1993, s. 4.

Yozgat Katalogu, 1990, C:I, s. 297.

Yozgat Kataloğu (1990), Yozgat Kültür ve Dayanışma Derneği, İstanbul, 1991 ,C:I, s. 293.

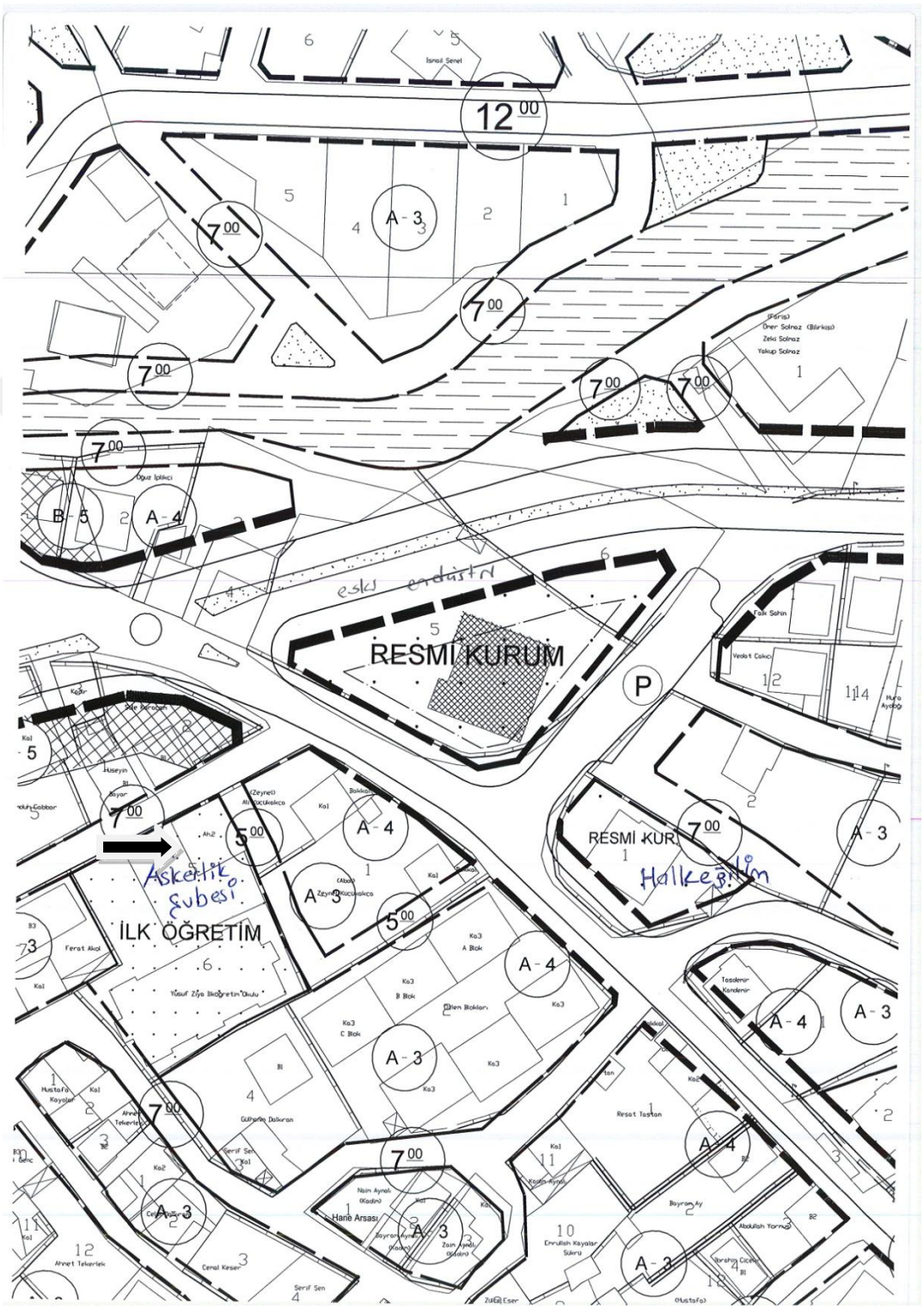
Yozgat Kataloğu, 1990, s. 293.

Yozgat Kataloğu, I. C., 1990.

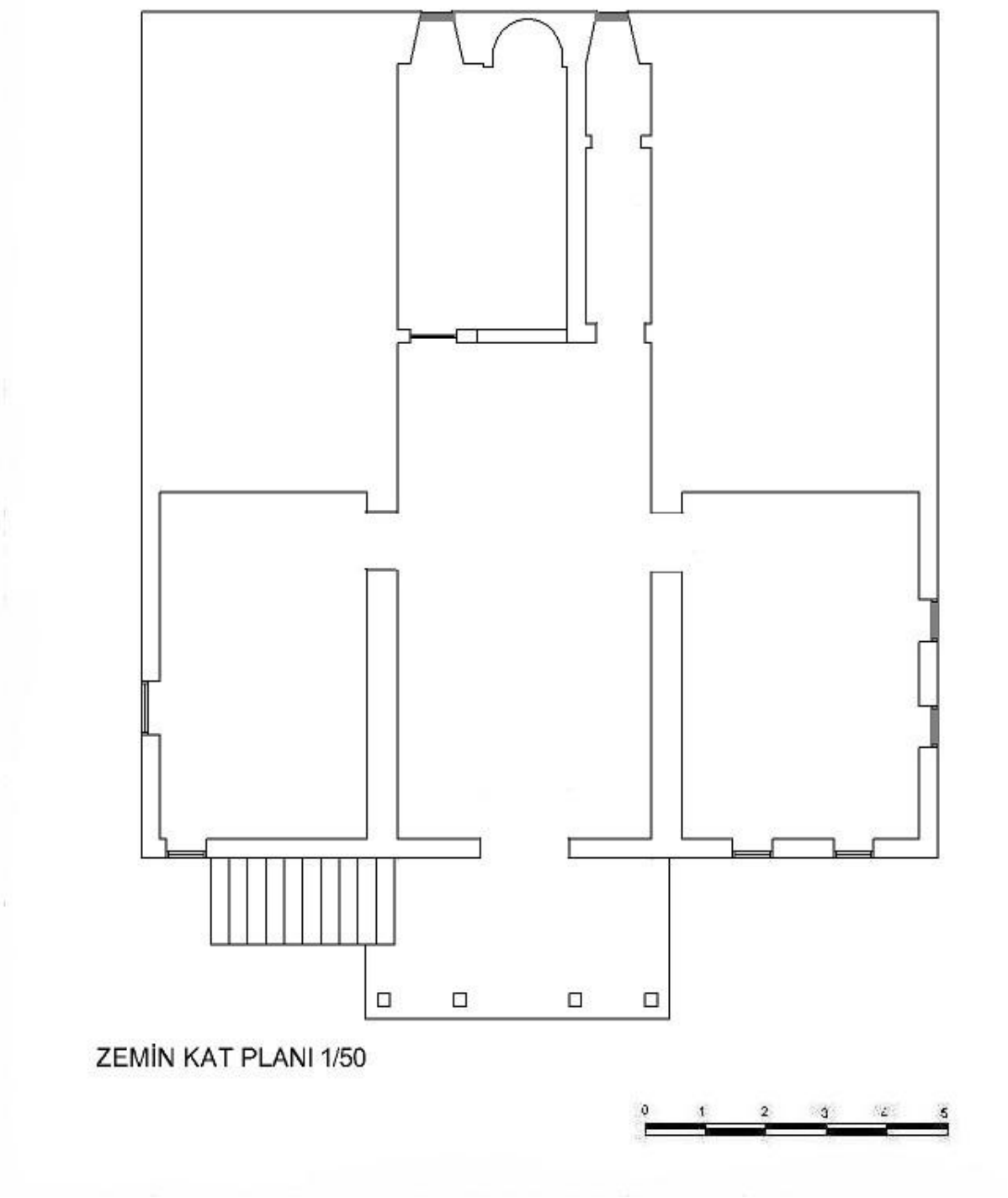
YURTLU, Hakkı, Geçmişten Günümüze Akdağmadeni, Anıl Matbaa ve Ciltevi, Ankara, 2001.

YÜCEL, Erdem, "Ahşap", İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1989, C:II.

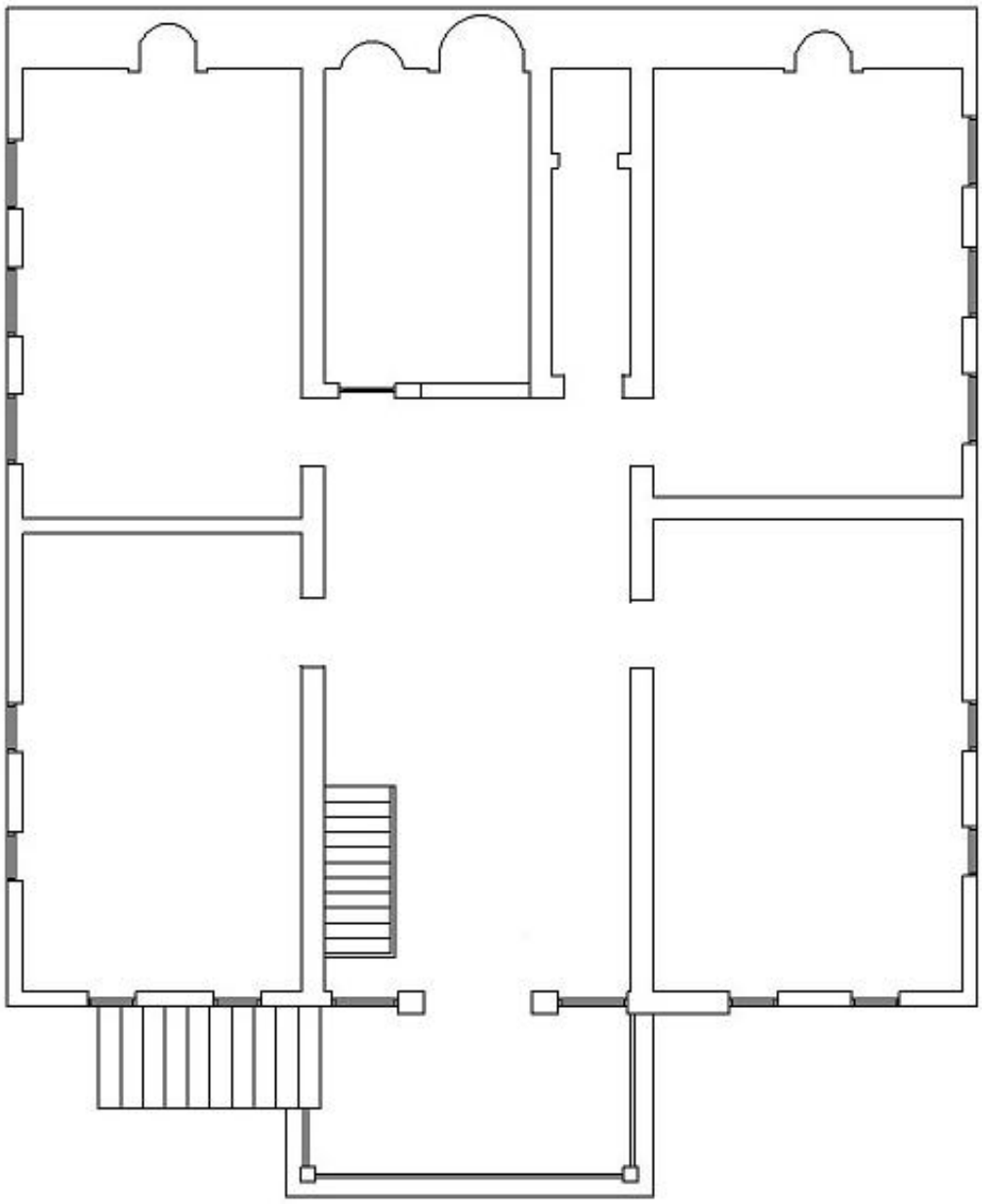
ÇİZİMLER

Çizim 3.1.1.(vaziyet planı)

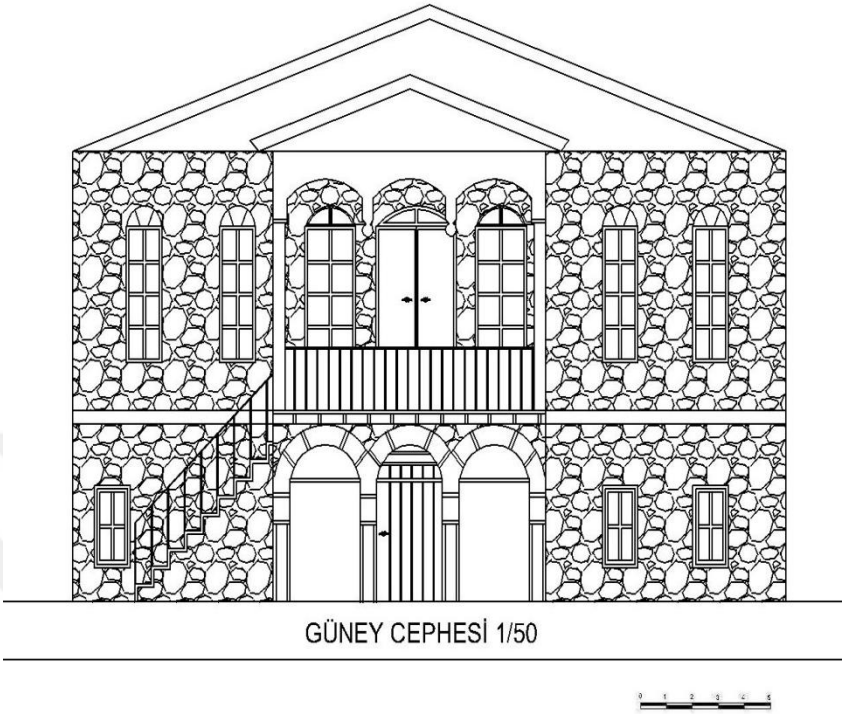

Çizim 3.1.2

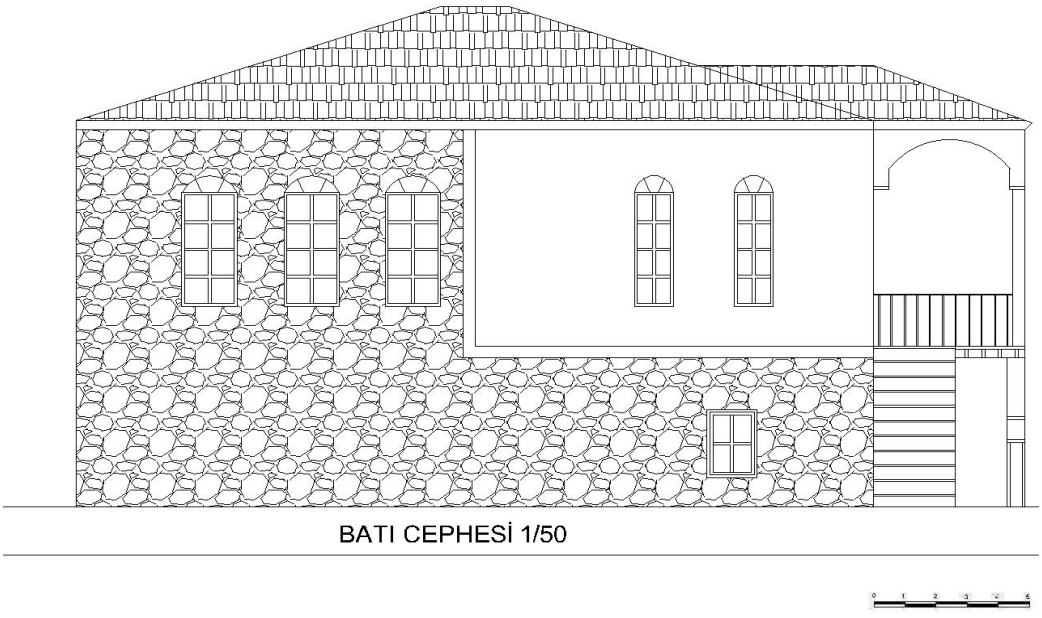

1.KAT PLANI 1/50

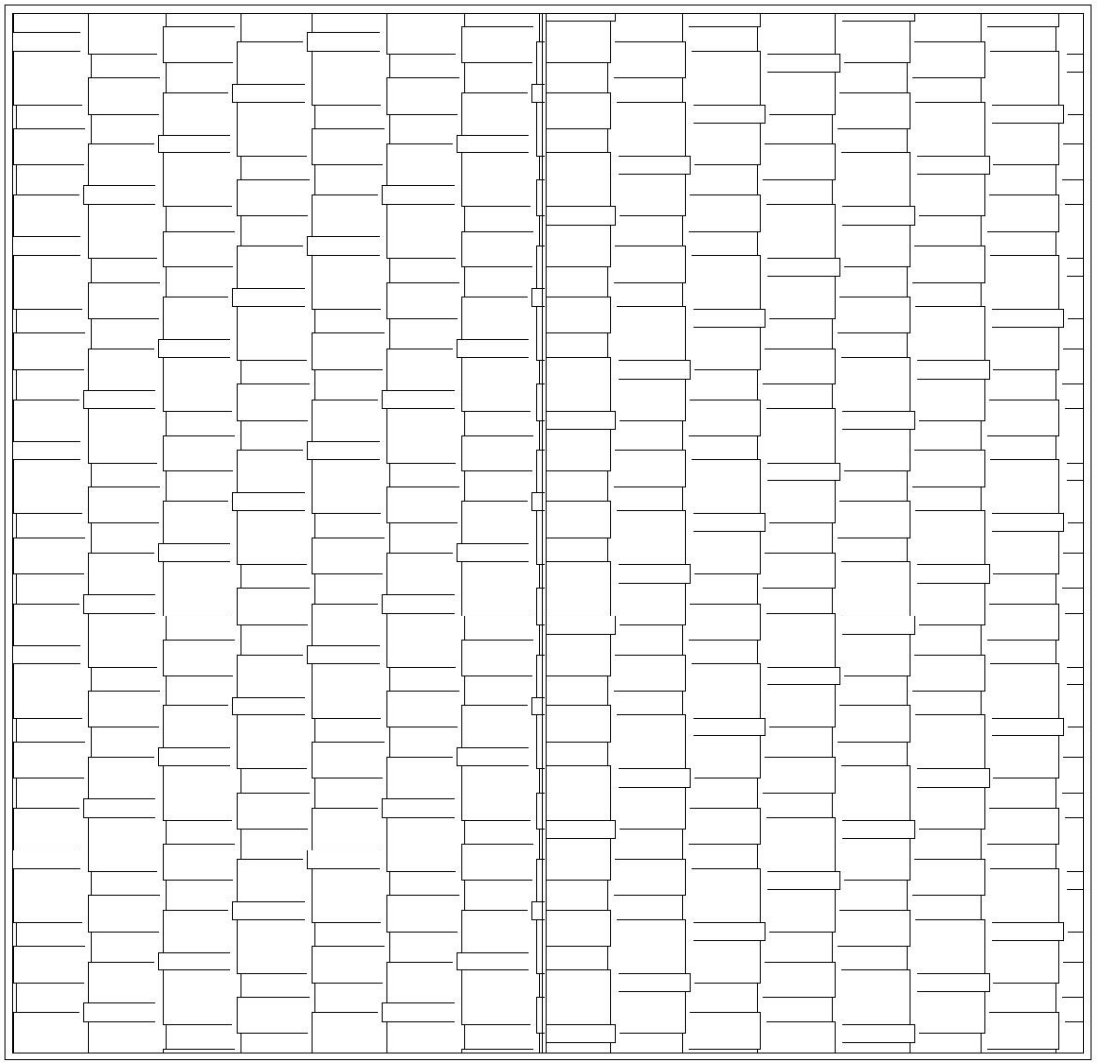
Çizim 3.1.3

Çizim 3.1.4.

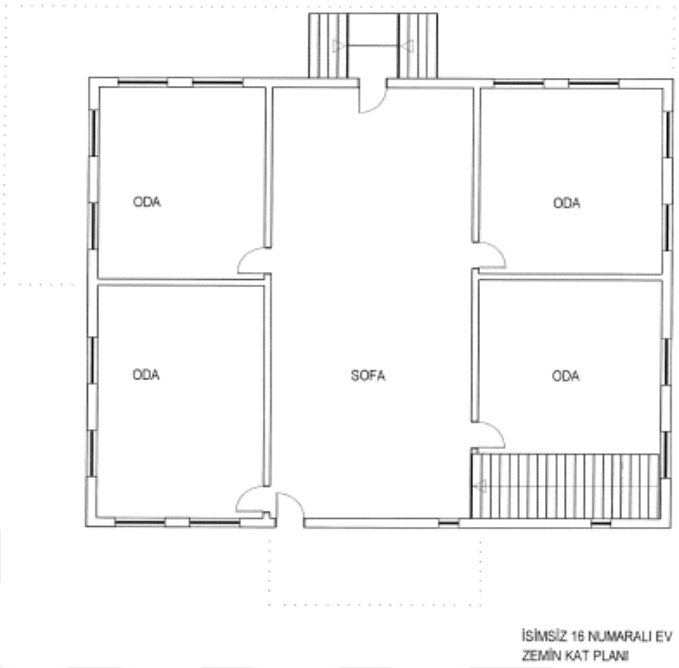

Çizim 3.1.5.

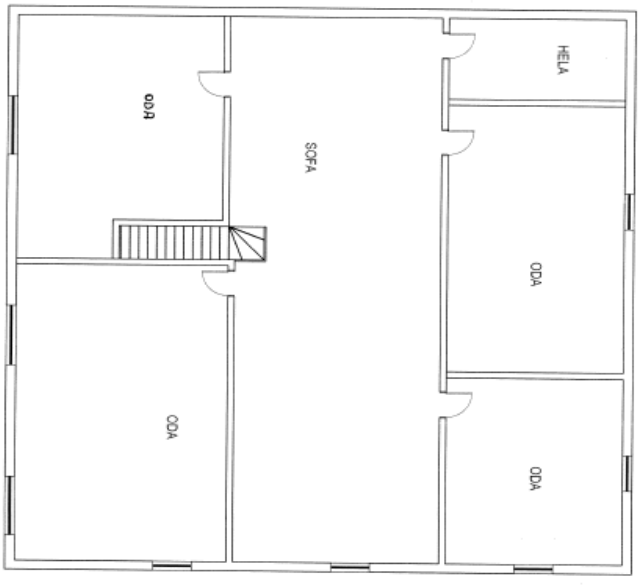

ÇATI PLANI 1/50

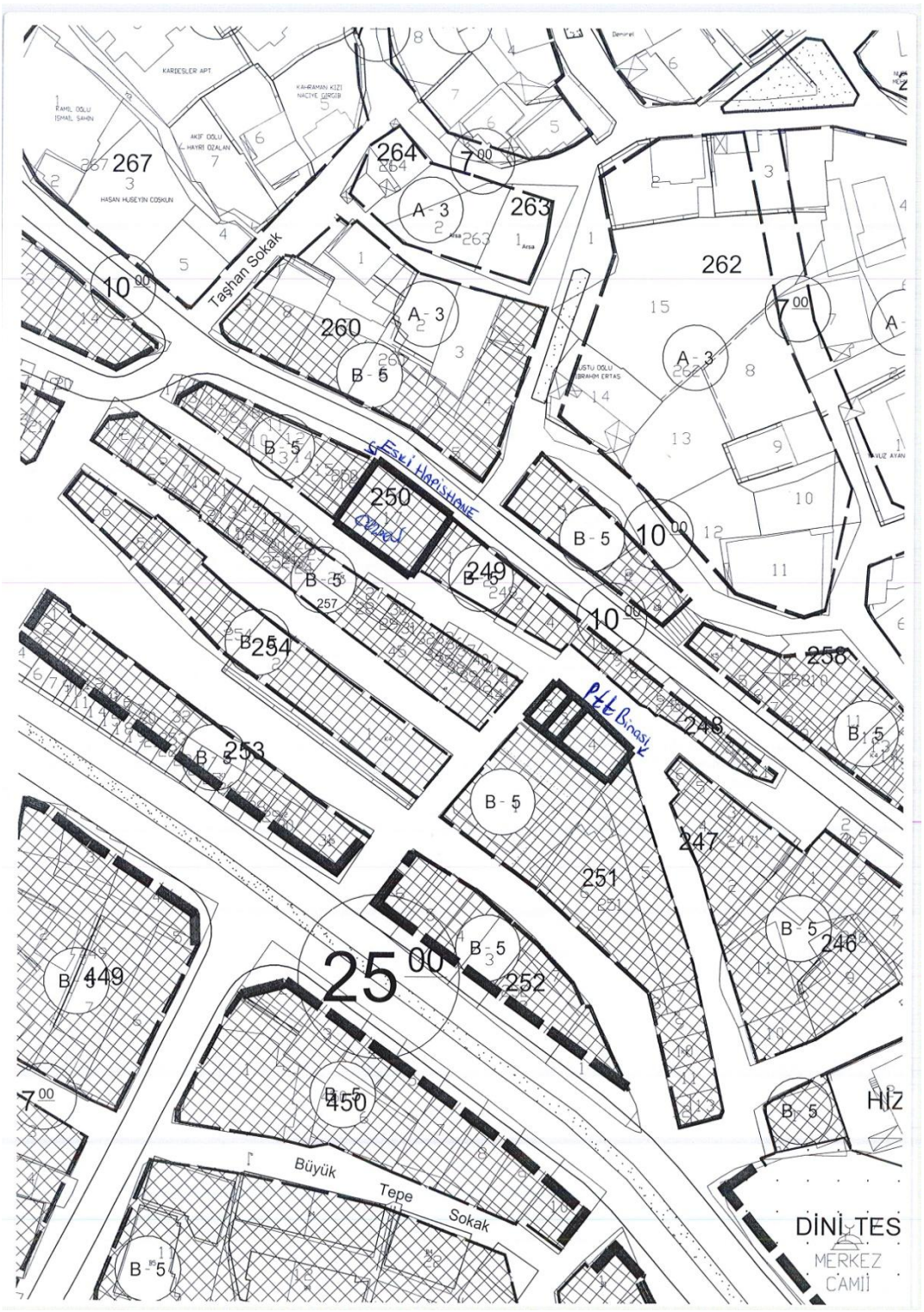
Çizim 3.1.6

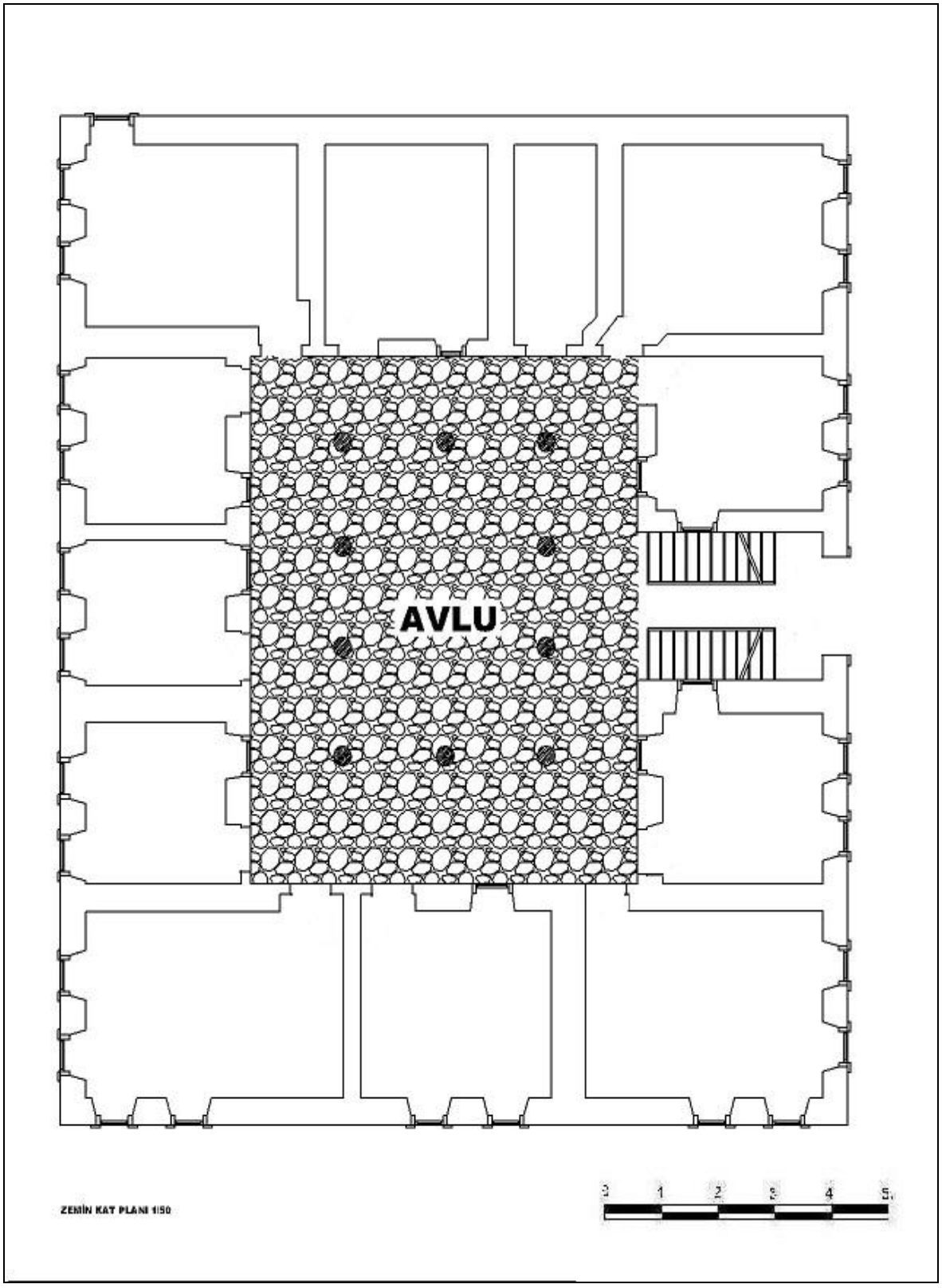
Çizim 3.1.7. Bolu 16 Numaralı Ev Zemin Kat Planı

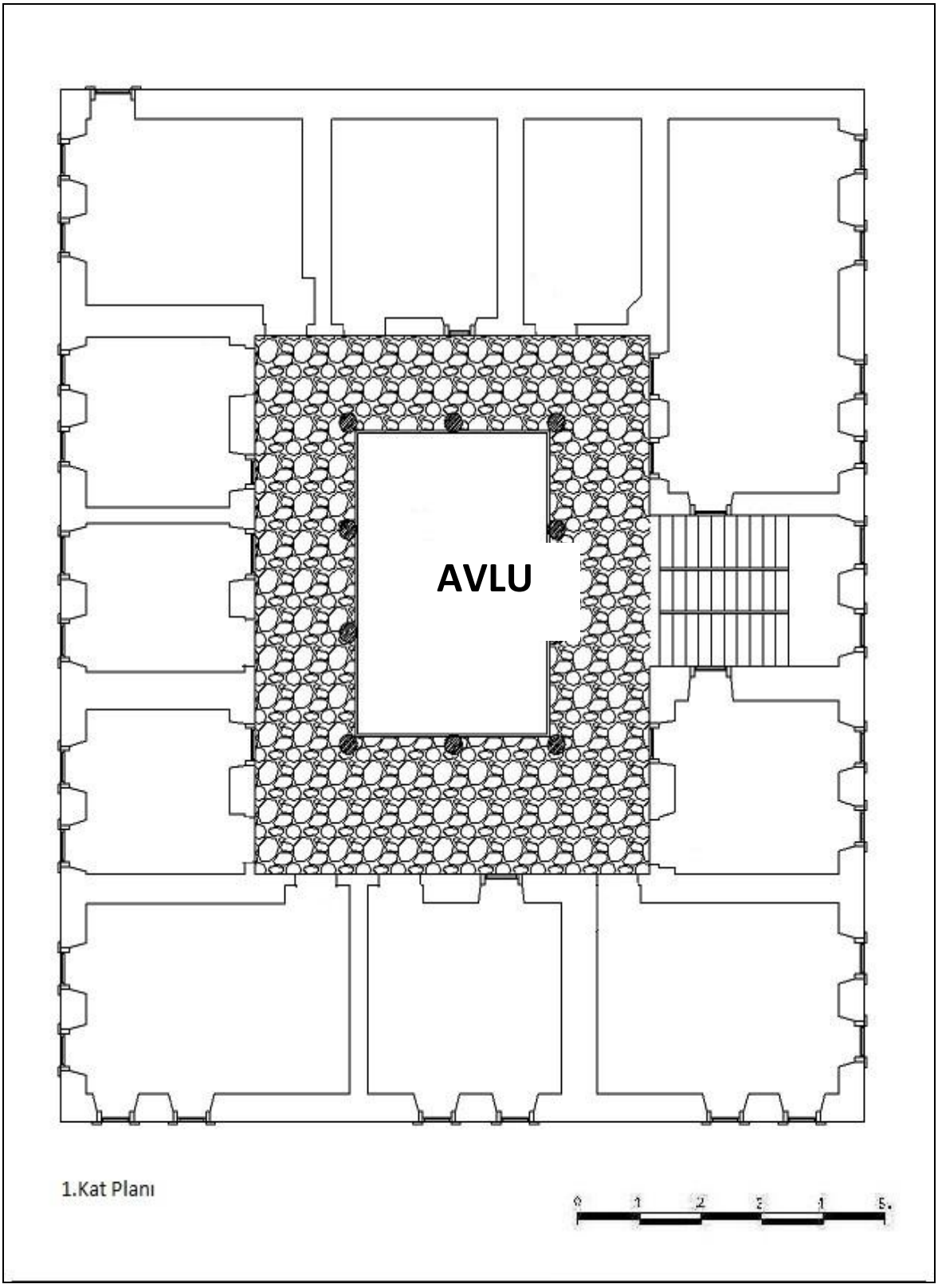
Çizim 3.1.8. Emine Tağcı Evi Birinci Kat Planı

KARDEŞLER APT
HASAN HÜSEYİN COŞKUN
267
264
263
262
260
250
249
254
253
251
252
247
246
449
450
Taşhan Sokak
Büyük Tepe Sokak
Eski Hastahane
PTT Binası
DİNİ TES
MERKEZ CAMİİ
HİZ
A - 3
B - 5
10 00
7 00
25 00

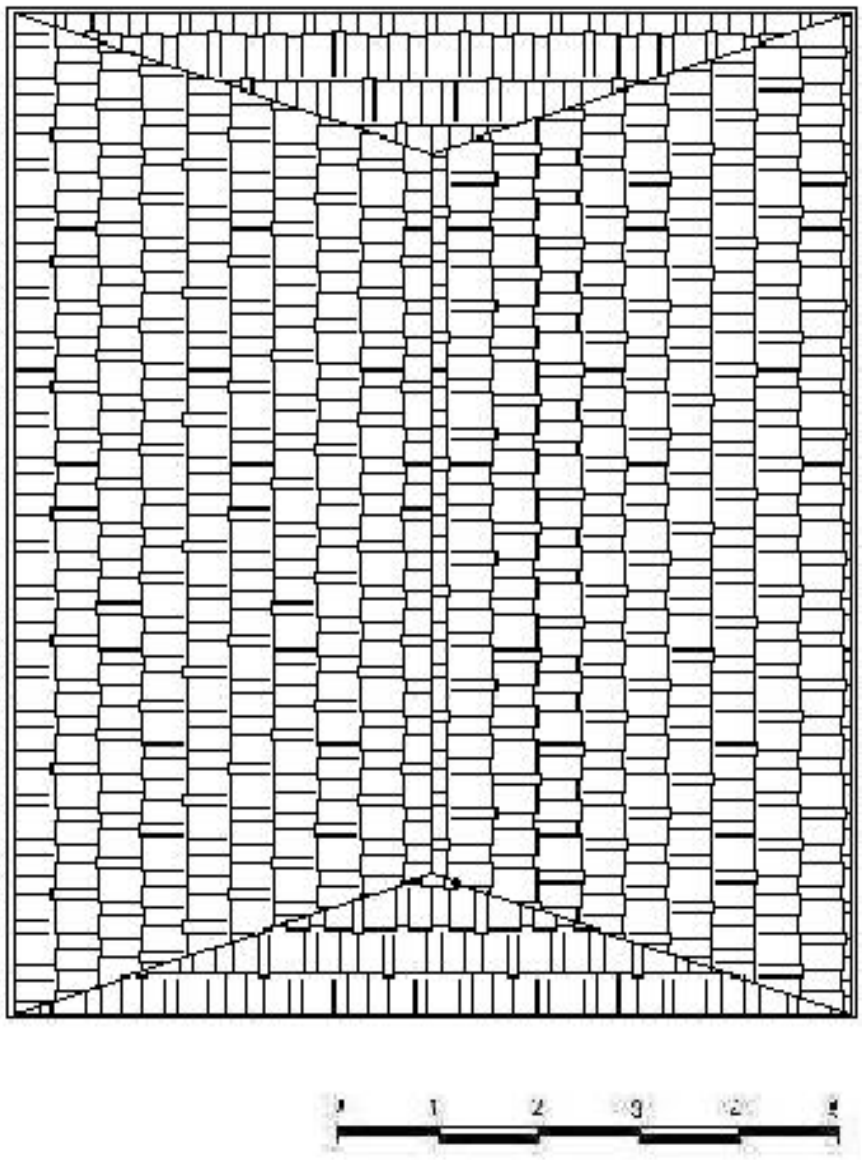
Çizim.3.2.1

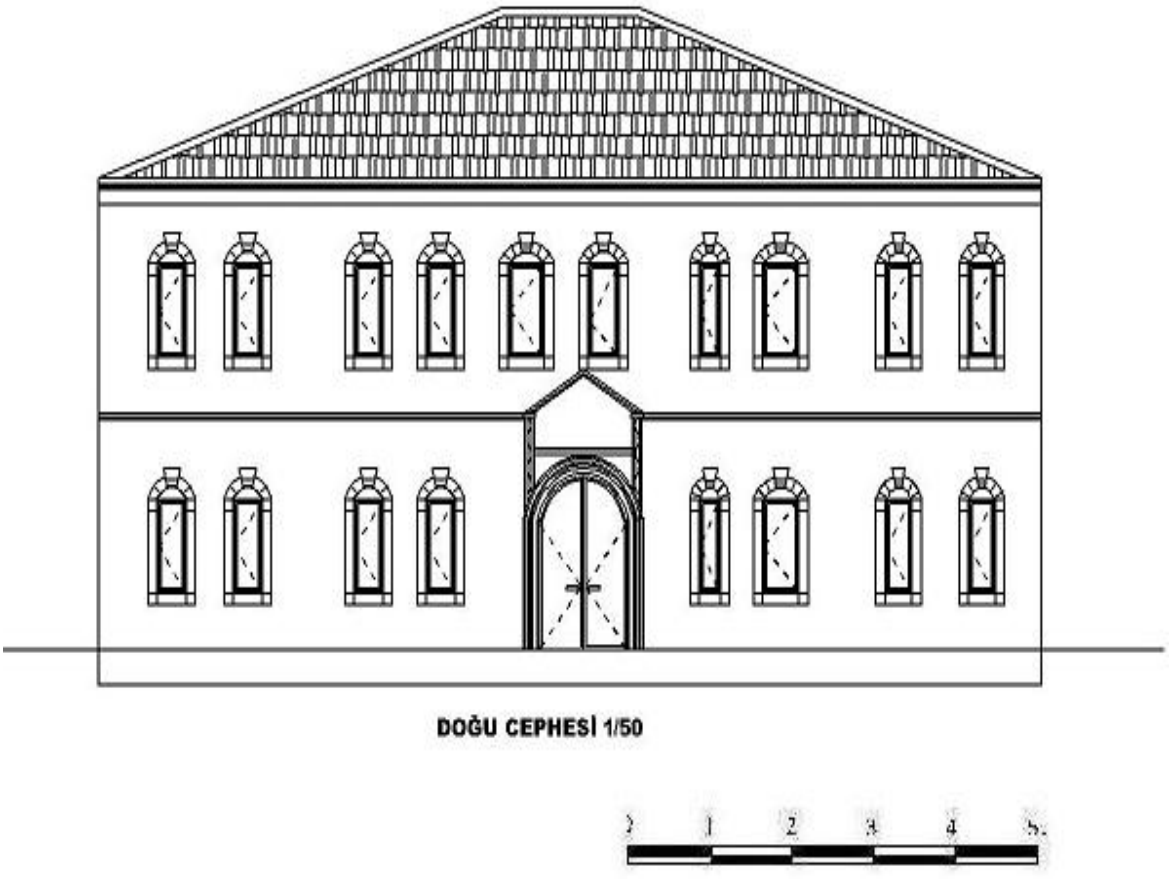
Çizim 3.2.2.

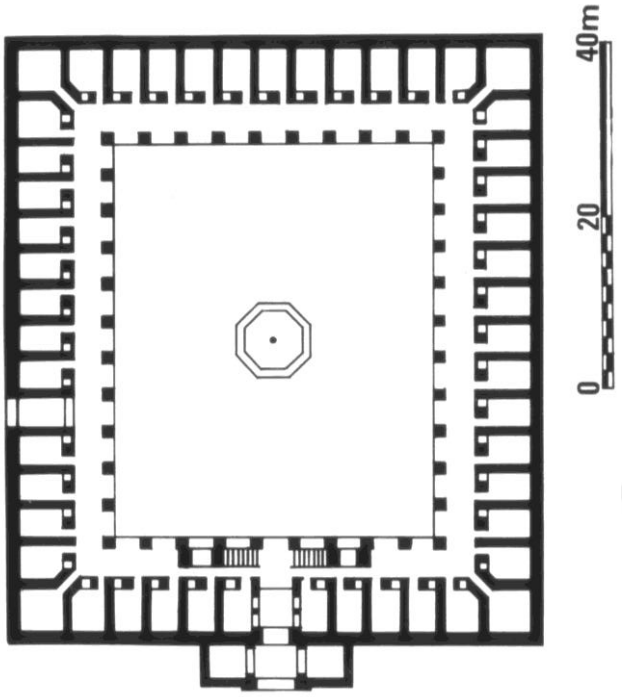
Çizim 3.2.3.

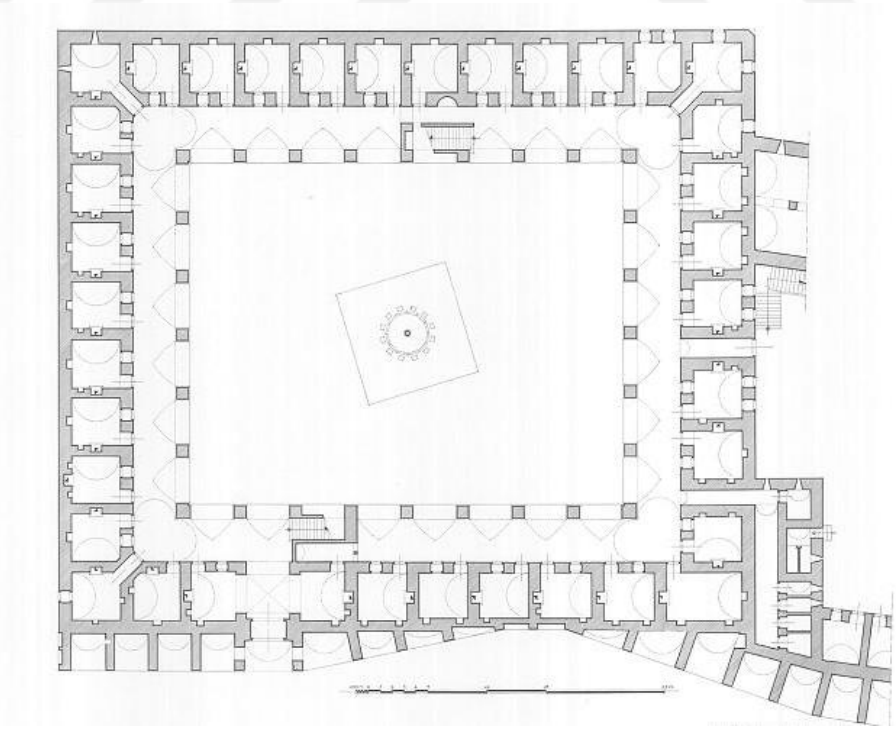
Çizim 3.2.4

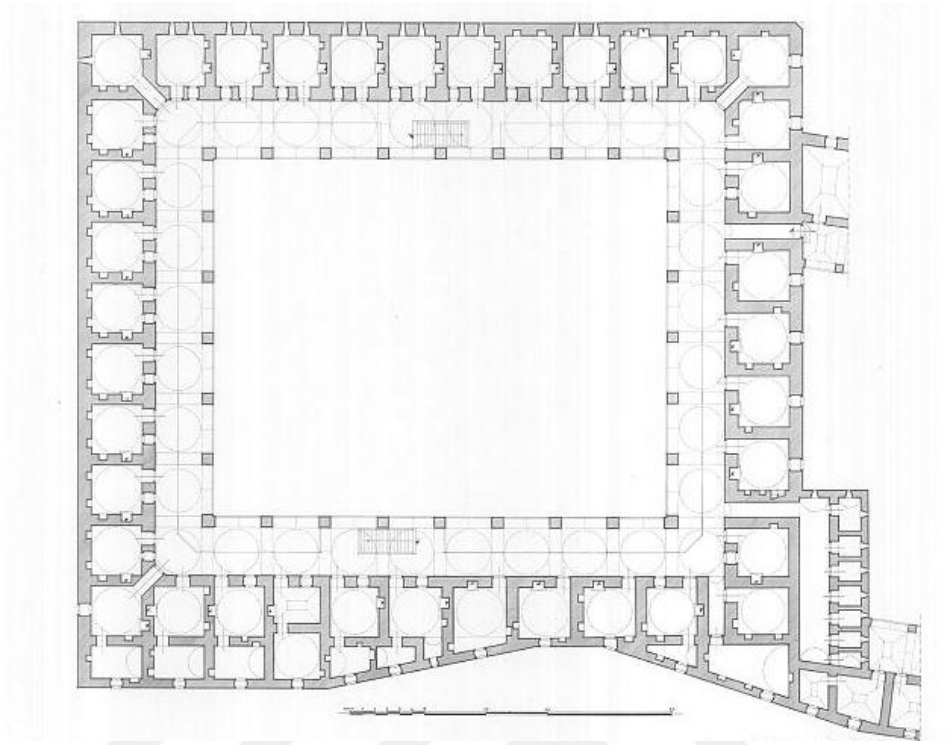
Çizim 3.2.5

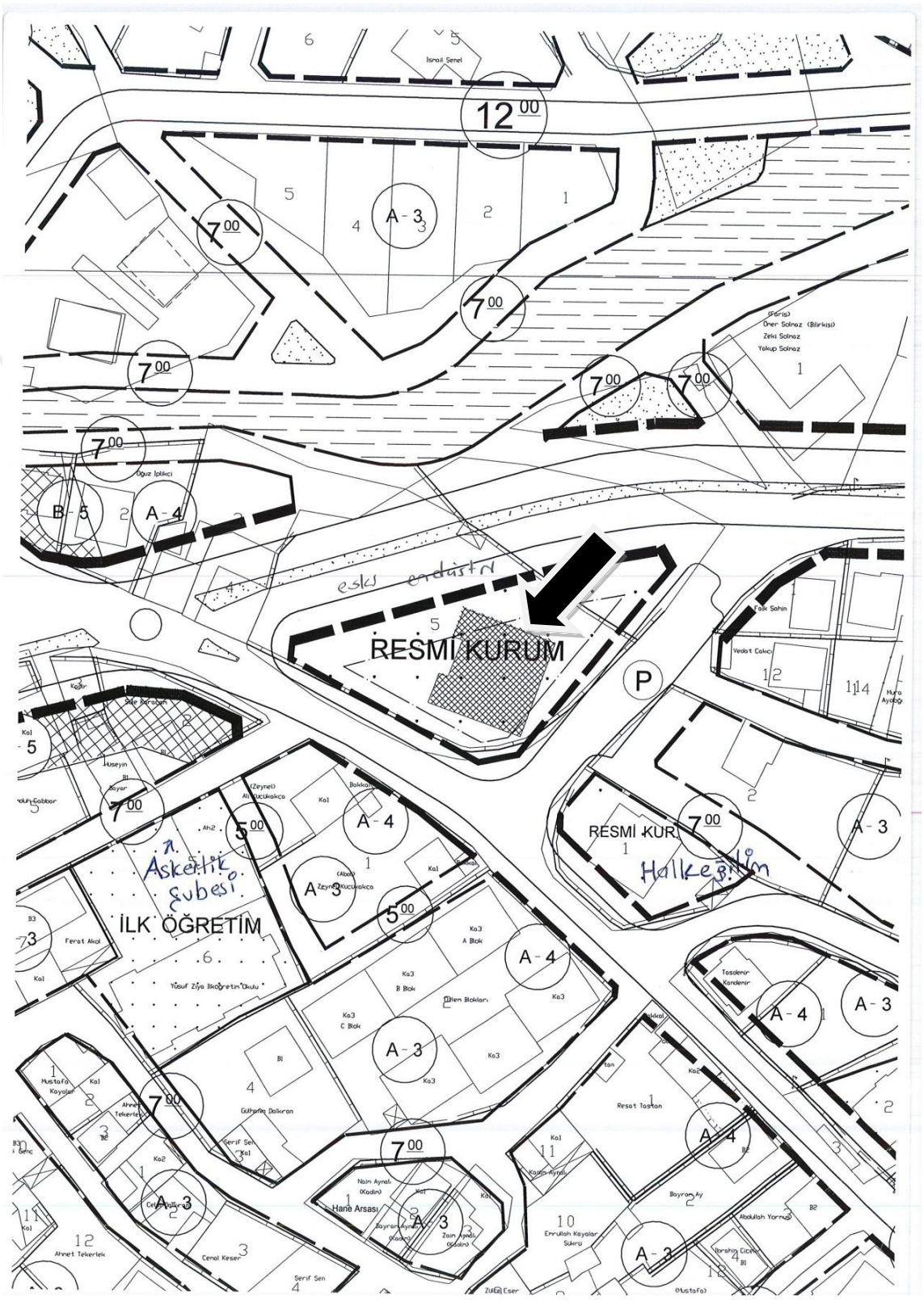
Çizim 3.2.6.Bursa Koza Hanı Planı

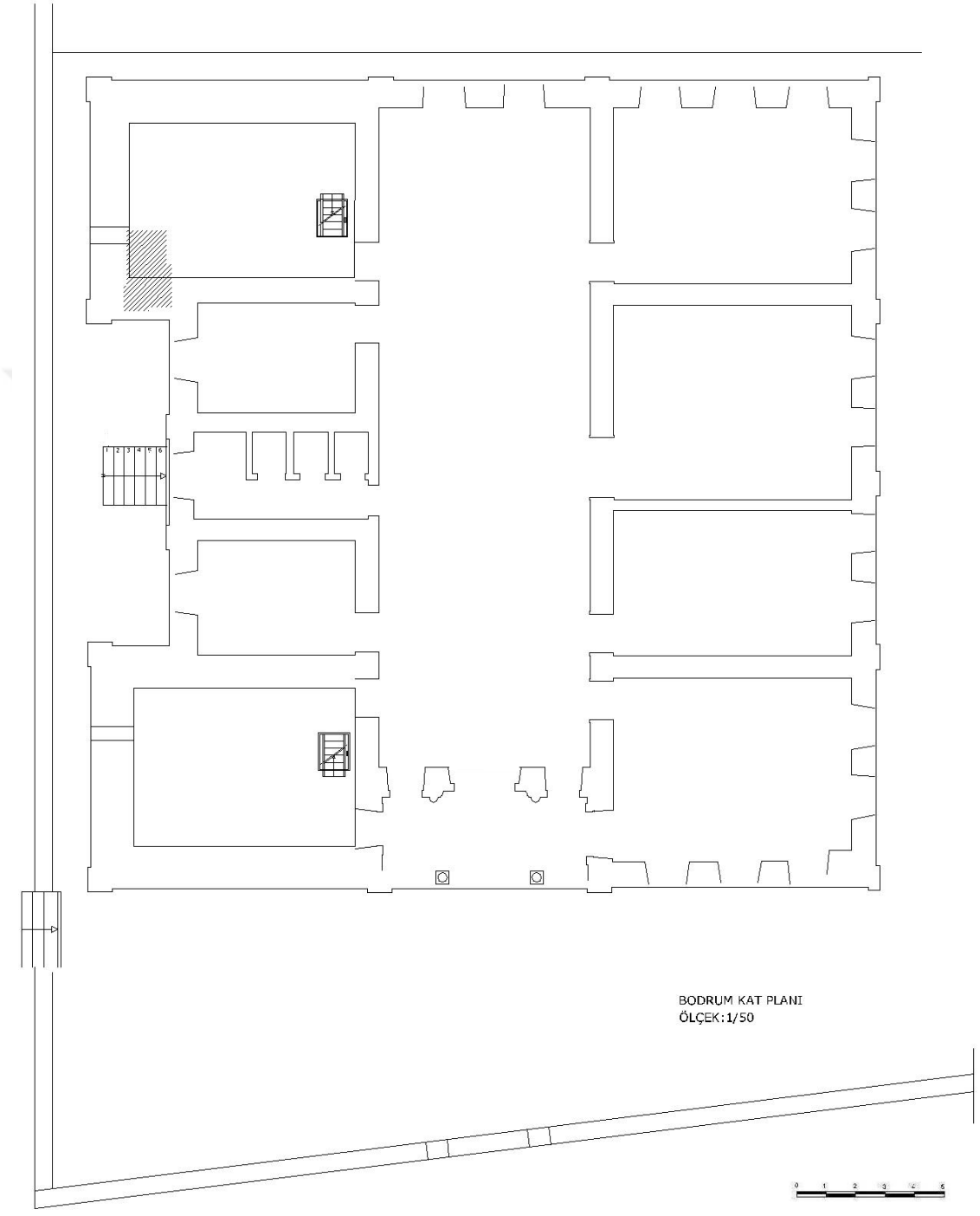
Çizim 3.2.7.Edirne Rüstempaşa Hanı Zemin Kat Planı

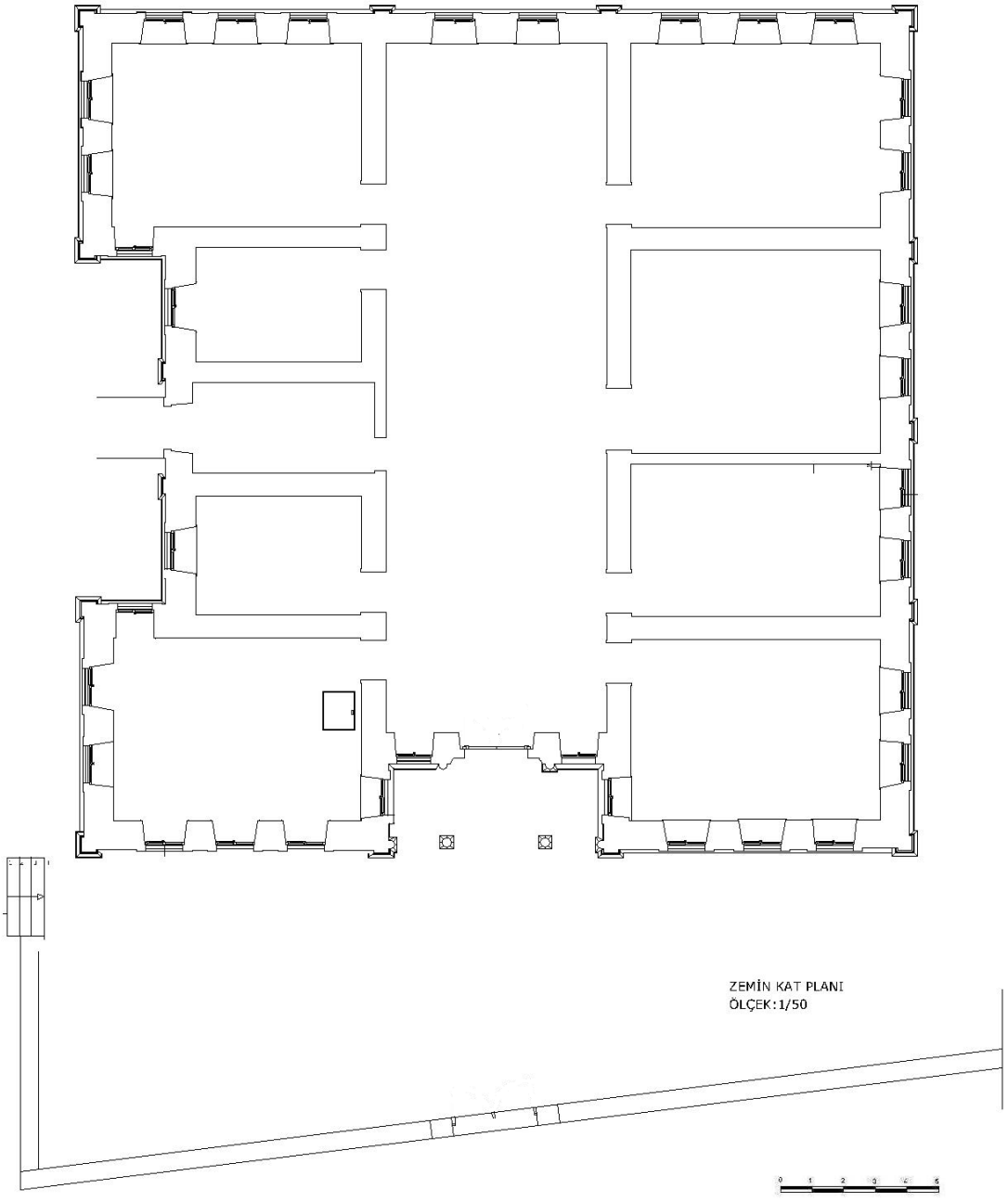
Çizim 3.2.8. Edirne Rüstempaşa Hanı Üst Kat Planı

RESMİ KURUM
İLK ÖĞRETİM
Askerlik Şubesi
Halkeğitim
RESMİ KUR
Hane Arsası
A - 3
A - 4
B - 5
P
12 00
7 00
5 00
eski endüstri

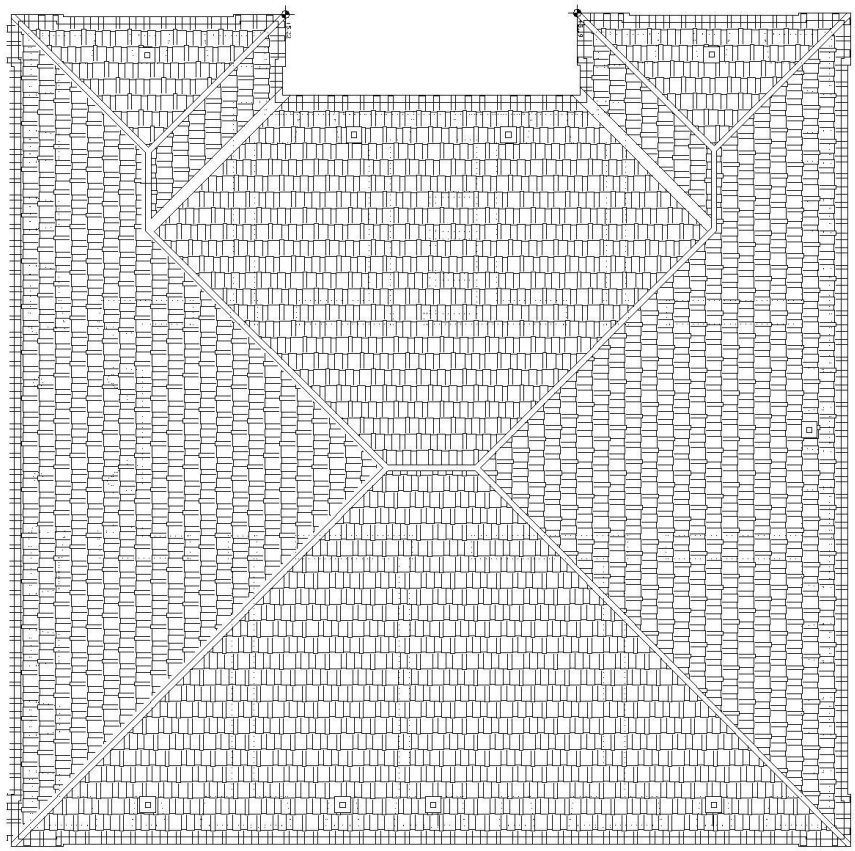
Çizim. 3.3.1

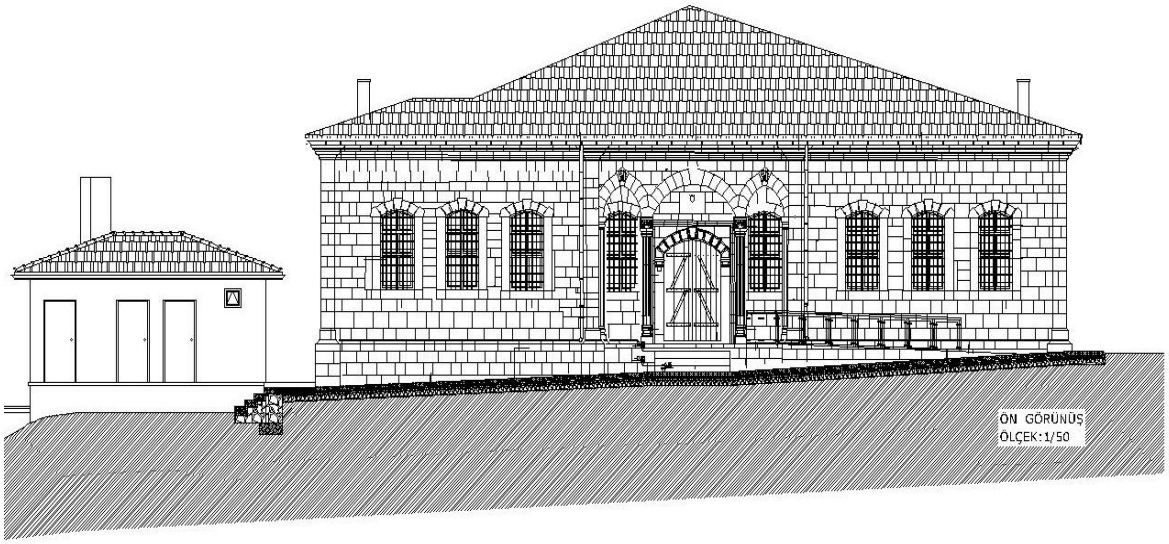
Çizim 3.3.2

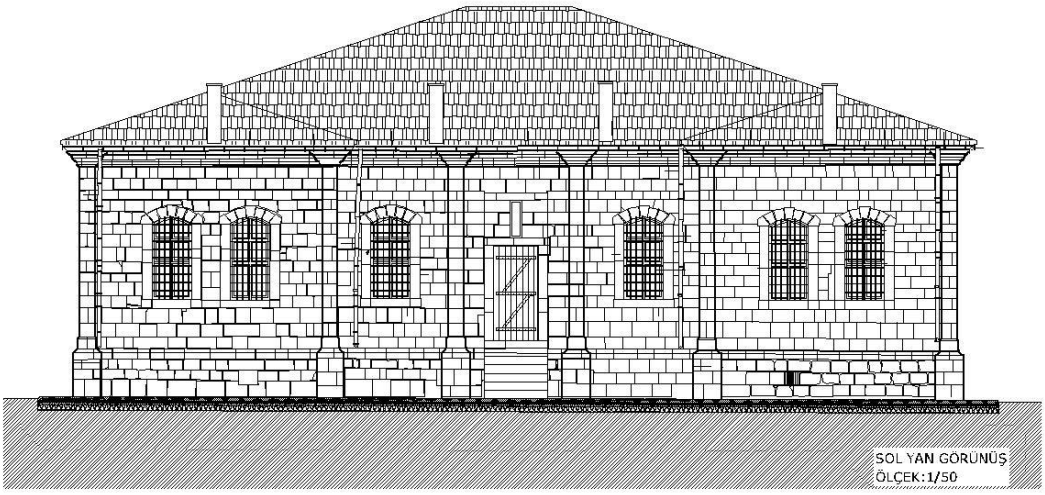
Çizim 3.3.3

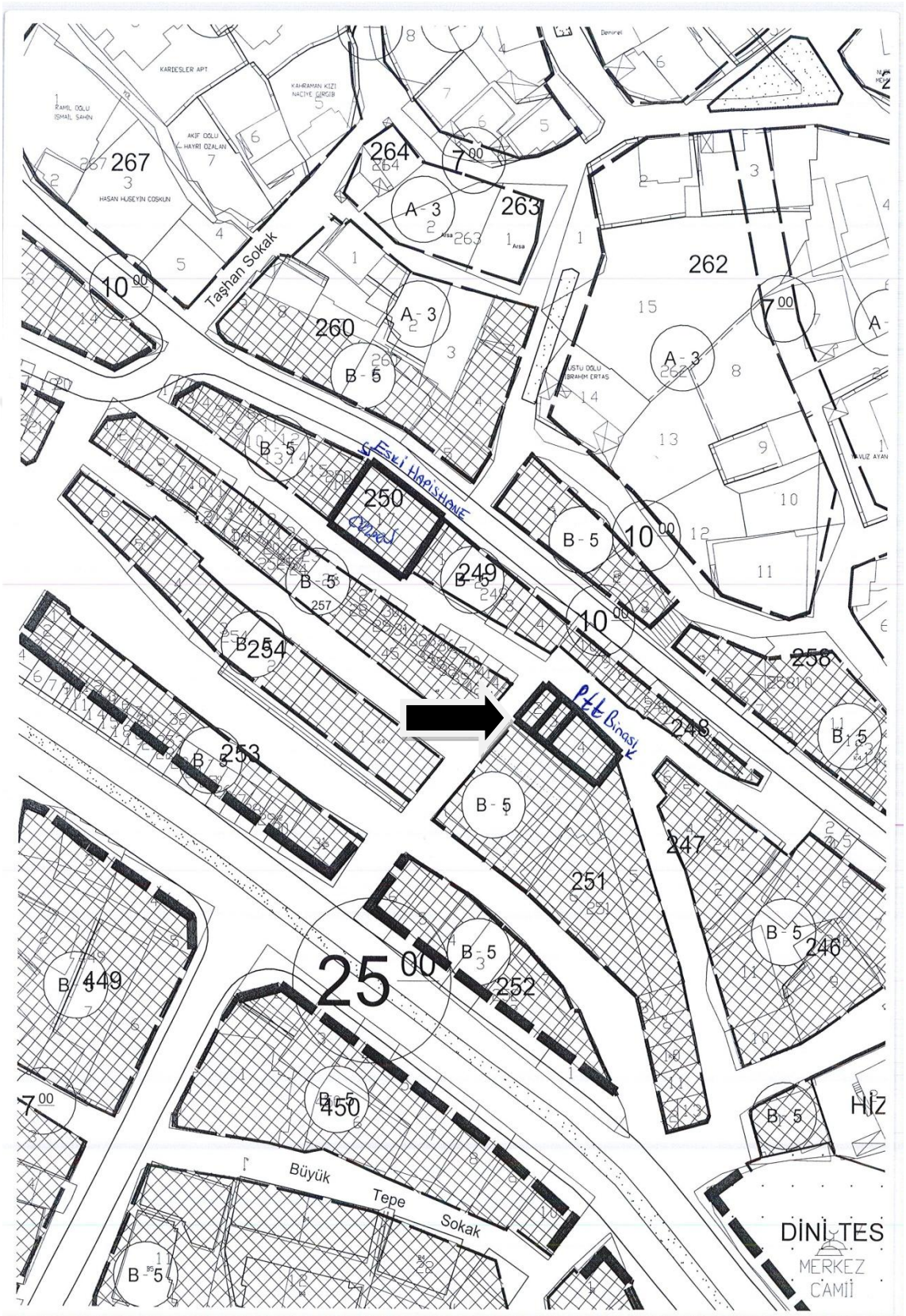
Çizim 3.3.4

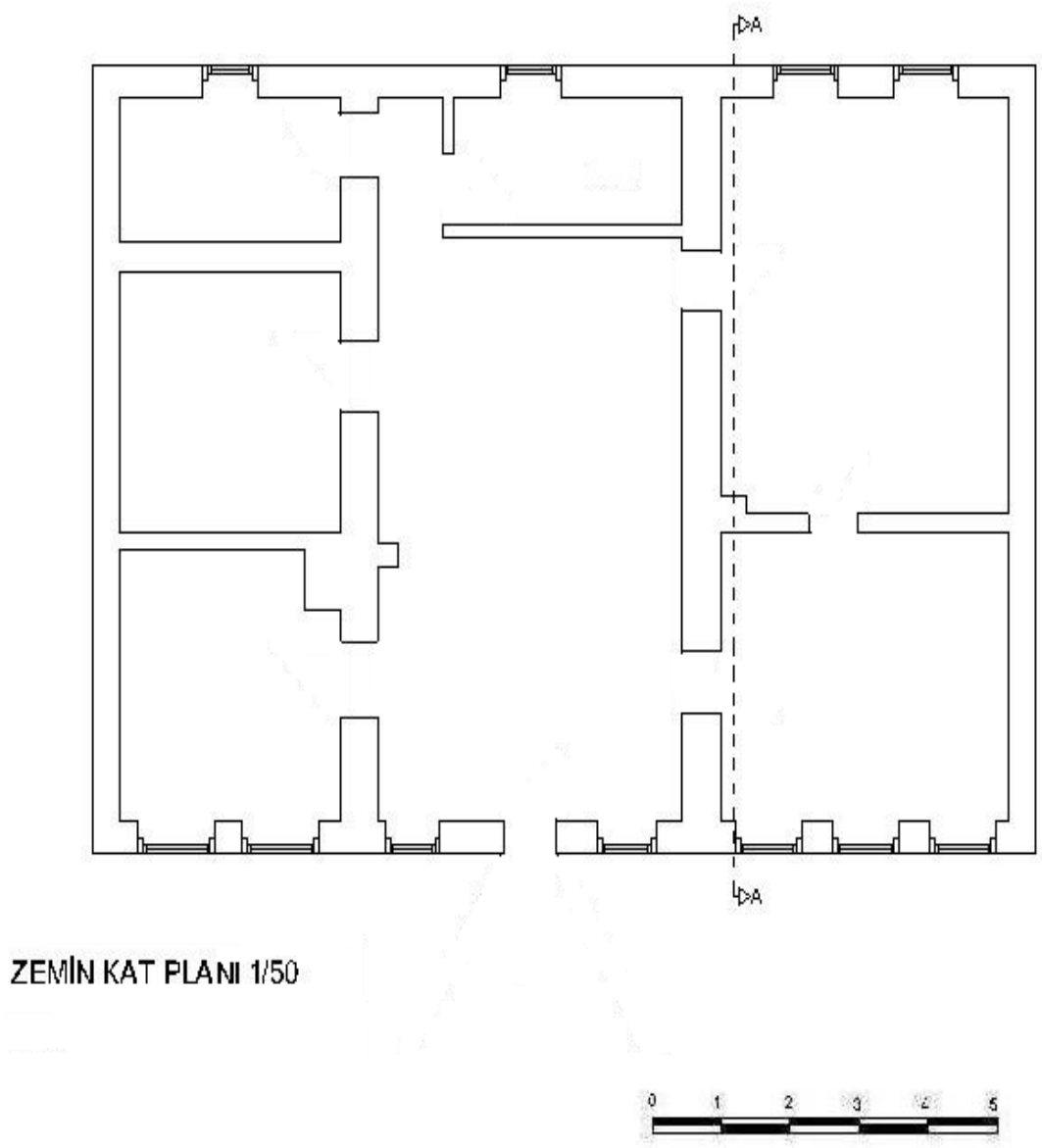
Çizim 3.3.5

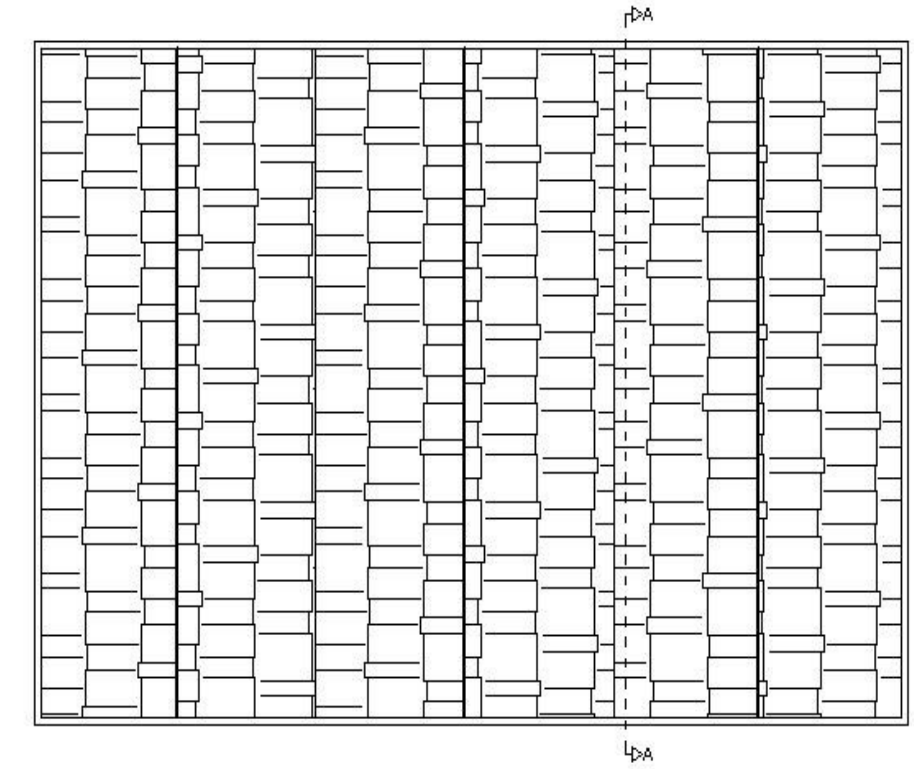
Çizim 3.3.6

KARDESLER APT
KAHRAMAN KIZI NACİYE GÜRGİB
RAMİL OĞLU İSMAİL ŞAHİN
AKİF OĞLU HAYRİ ÖZALAN
HASAN HÜSEYİN COŞKUN
267
264
263
262
260
250
249
248
247
246
254
253
251
252
449
450
A - 3
B - 5
10 00
7 00
25 00
Taşhan Sokak
Eski Hapishane
Cezaevi
PTT Binası
Büyük Tepe Sokak
DİNİ TES
MERKEZ CAMİİ

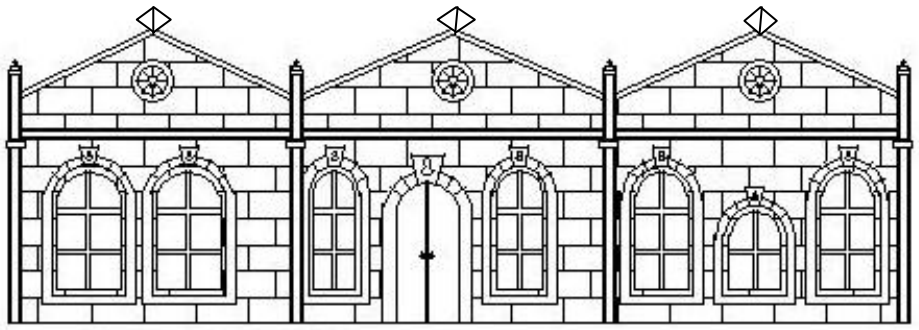
Çizim. 3.4.1

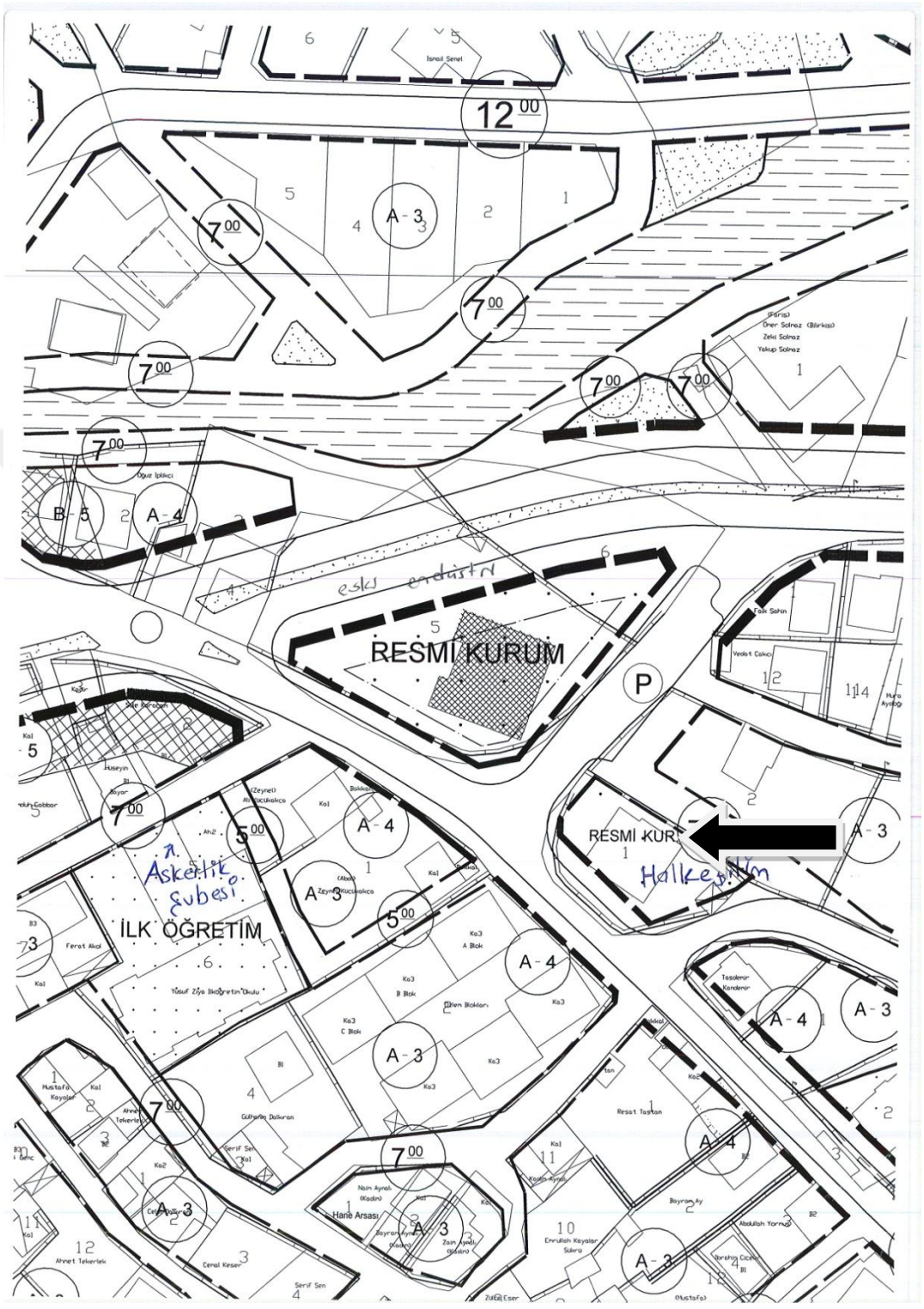
Çizim 3.4.2

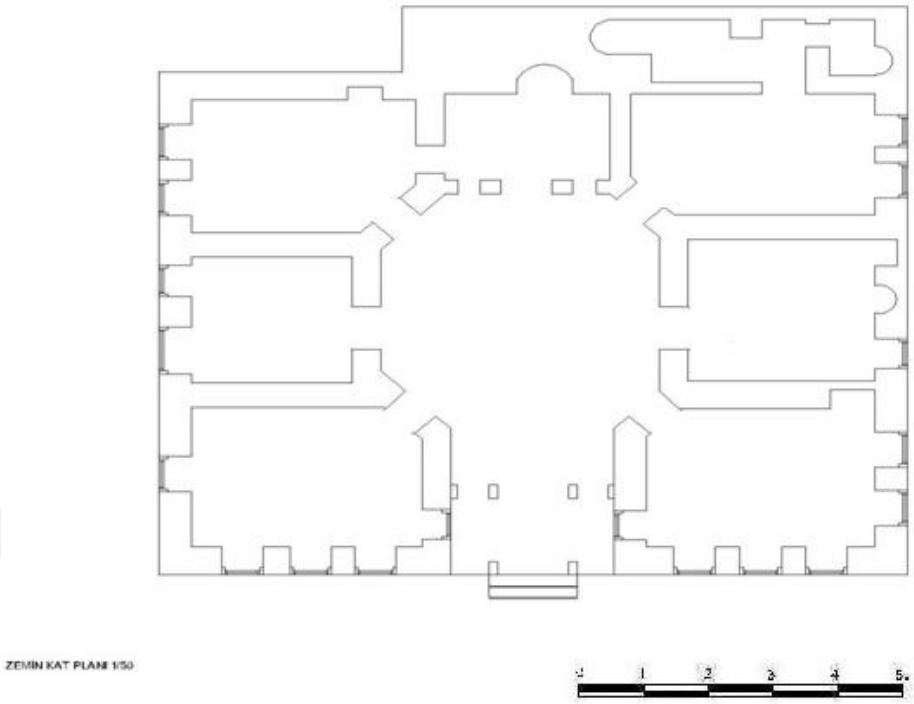
Çizim. 3.4.3

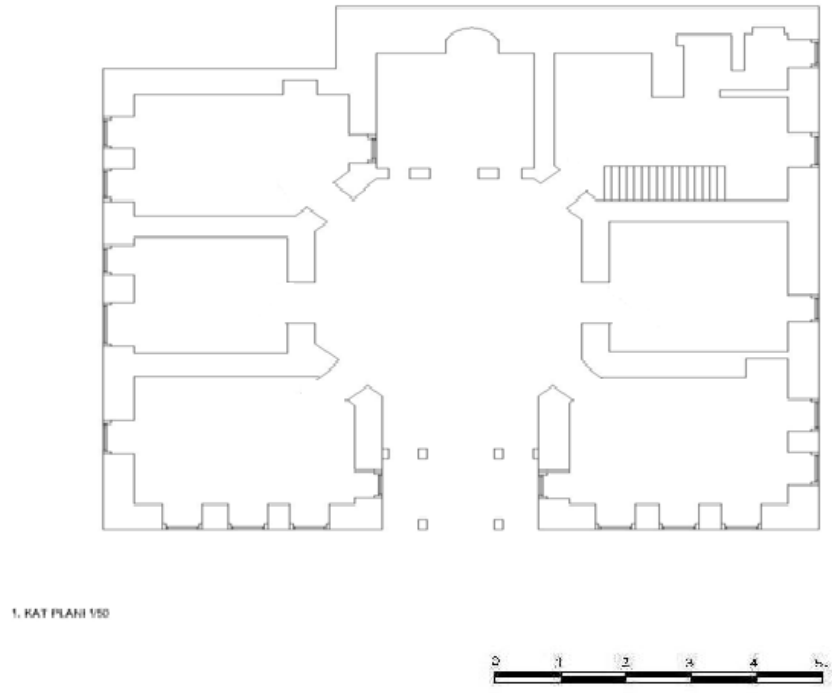
Çizim 3.4.4

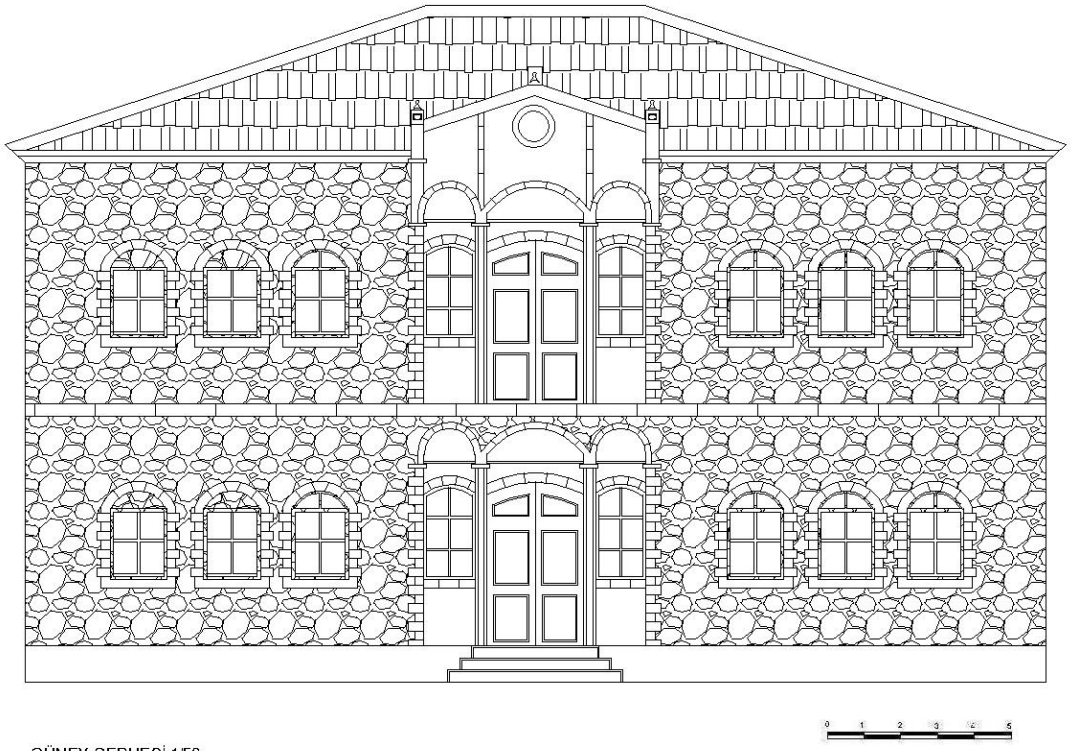
Çizim 3.5.1

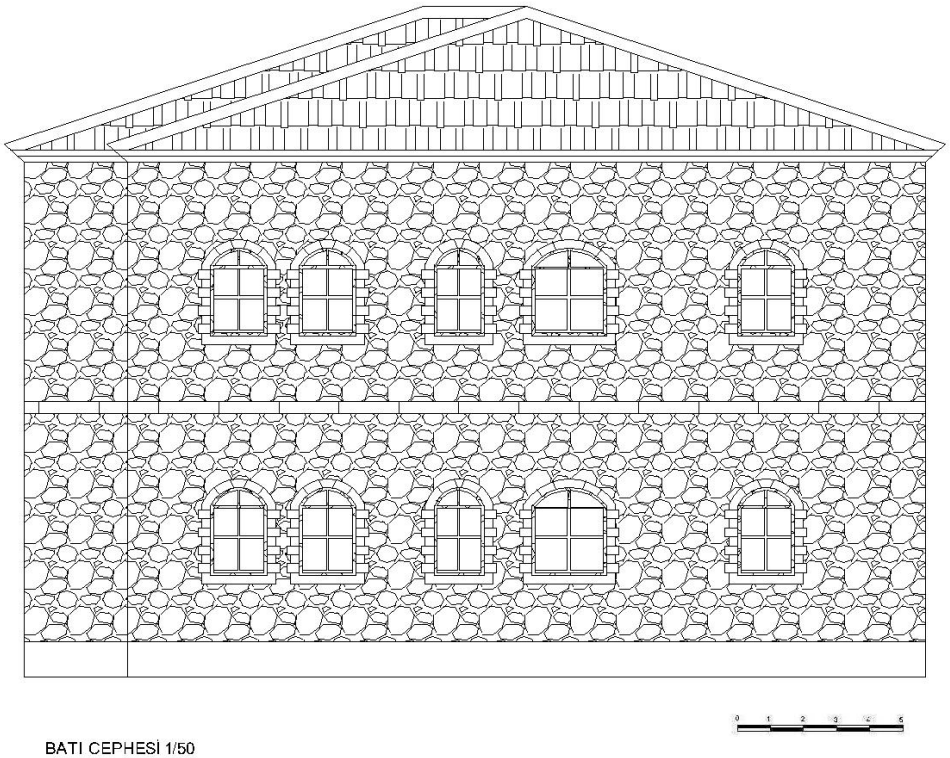
Çizim 3.5.2.

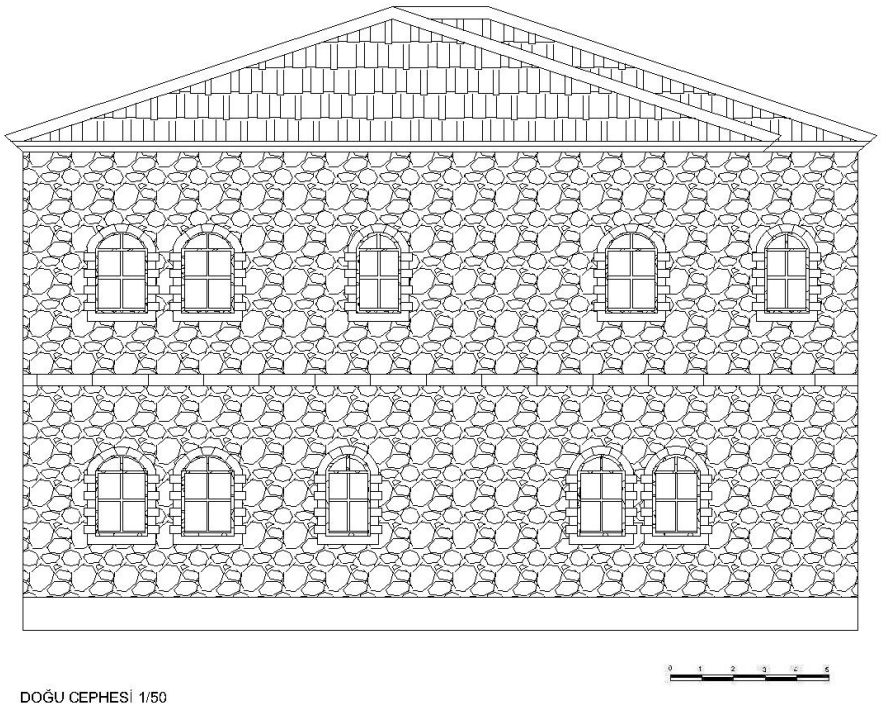
Çizim 3.5.3.

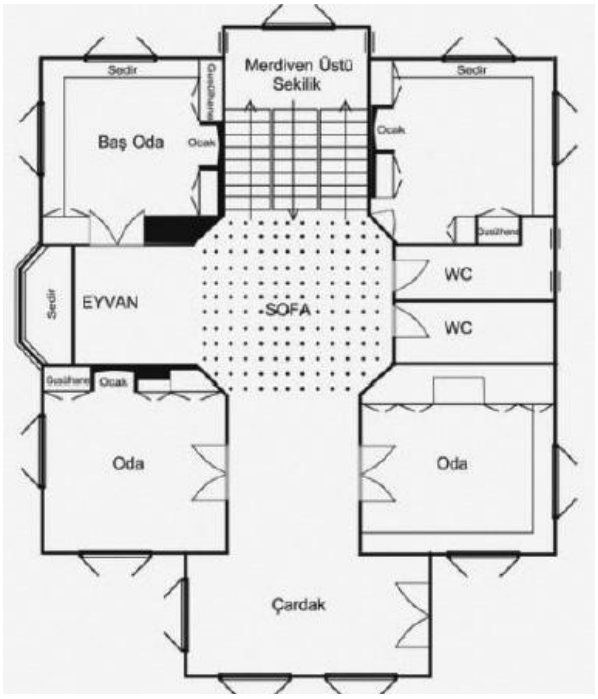
Çizim 3.5.4.Güney Cephesi

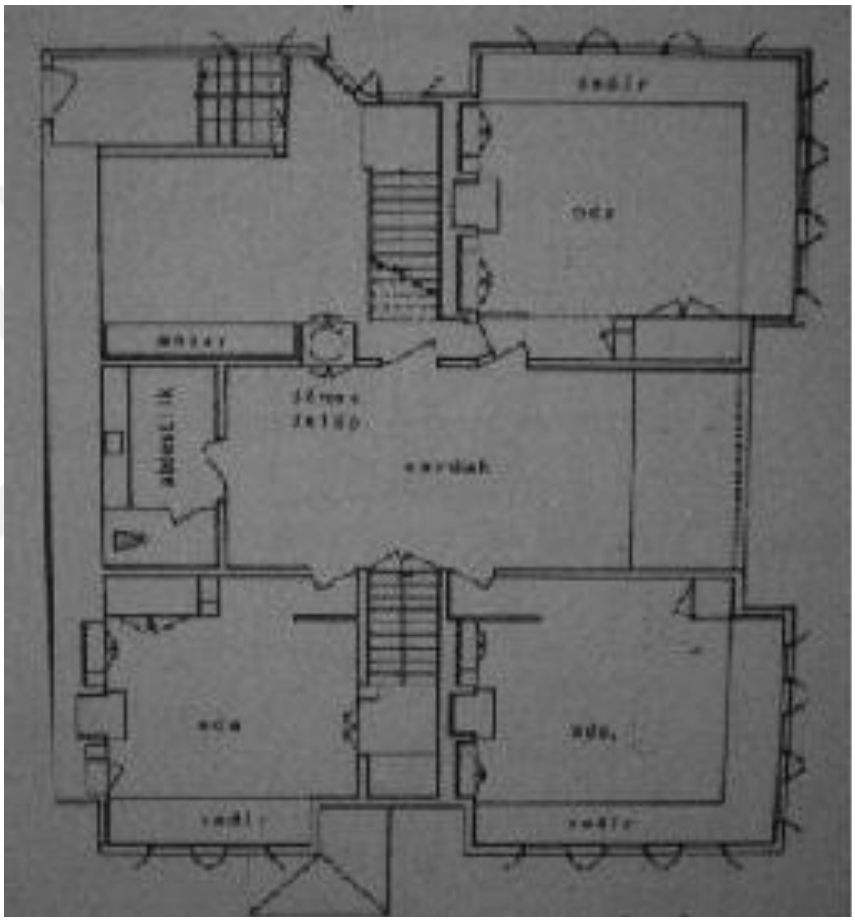
Çizim 3.5.5.Batı Cephesi

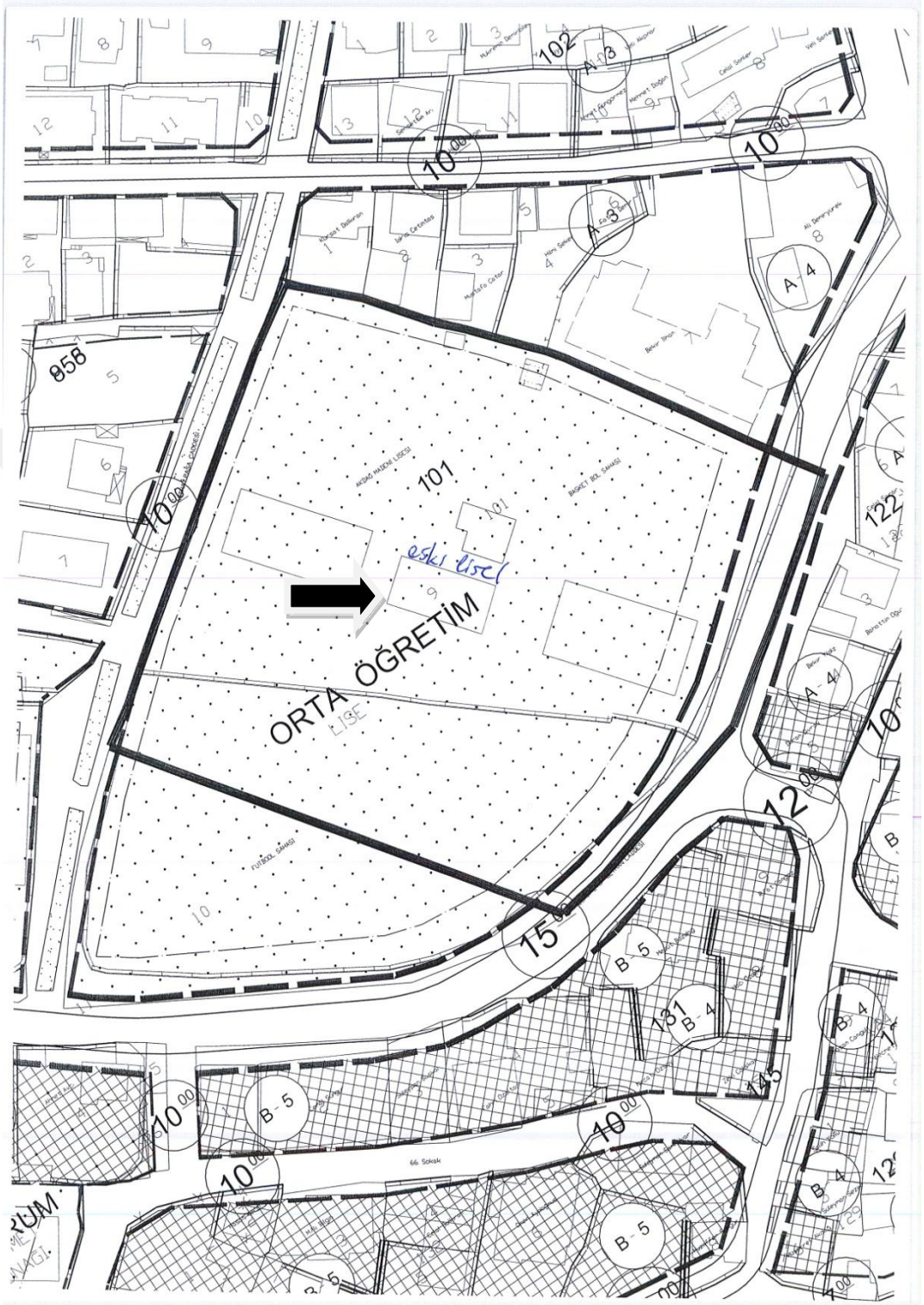
Çizim 3.5.6.Doğu Cephesi

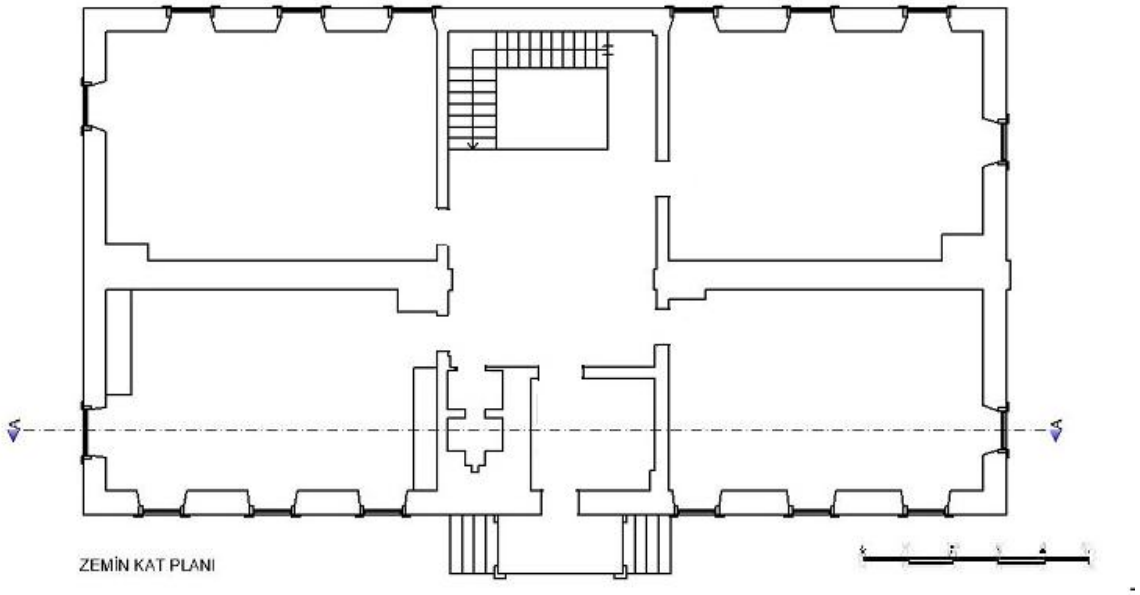
Çizim 3.5.7.Asmazlar Konağı Üst Sofa Planı

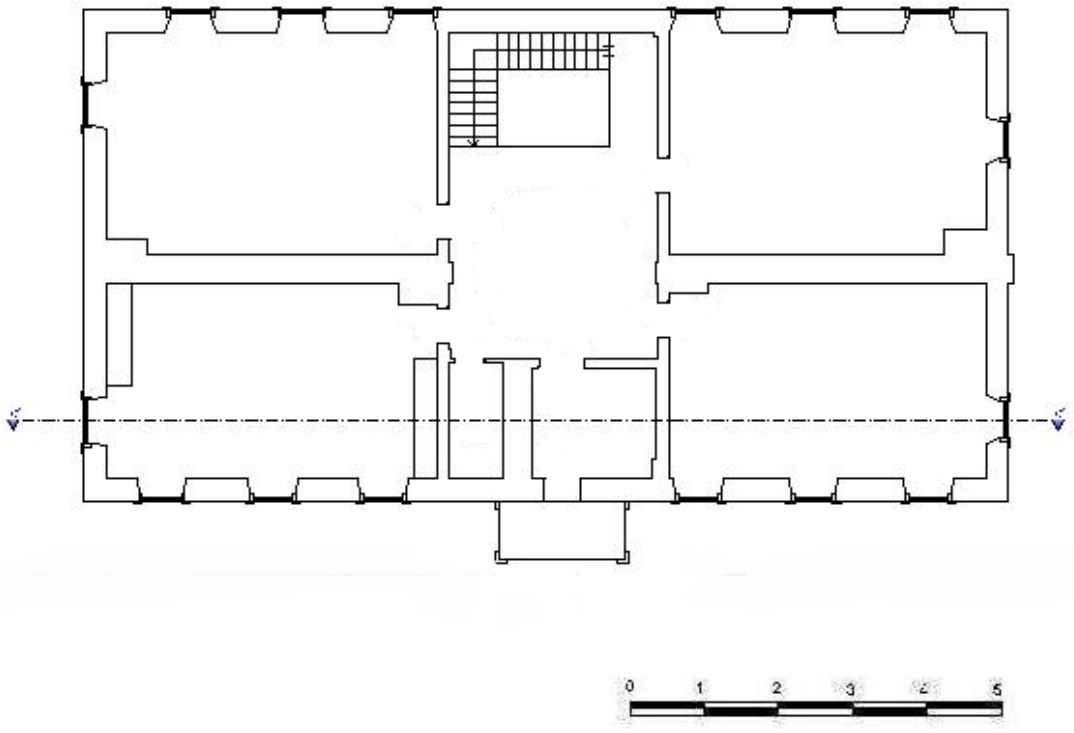
Çizim 3.5.8. Kaymakamlar Konağı Orta Kat Sofası Planı

ORTA ÖĞRETİM
LİSE
eski lise
101
102
958
122
131
66 Sokak
10.00
15.00
12.00
A-3
A-4
B-4
B-5

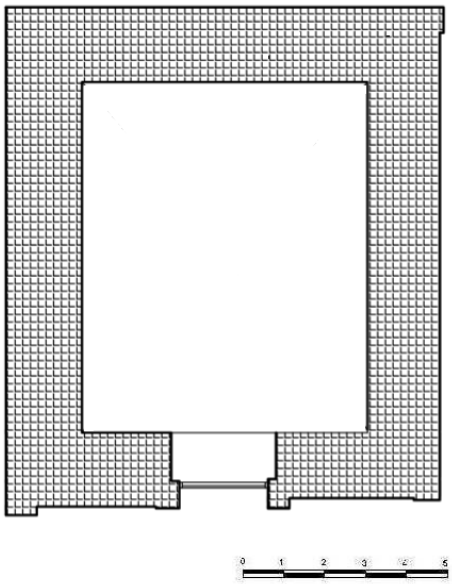
Çizim 3.6.1

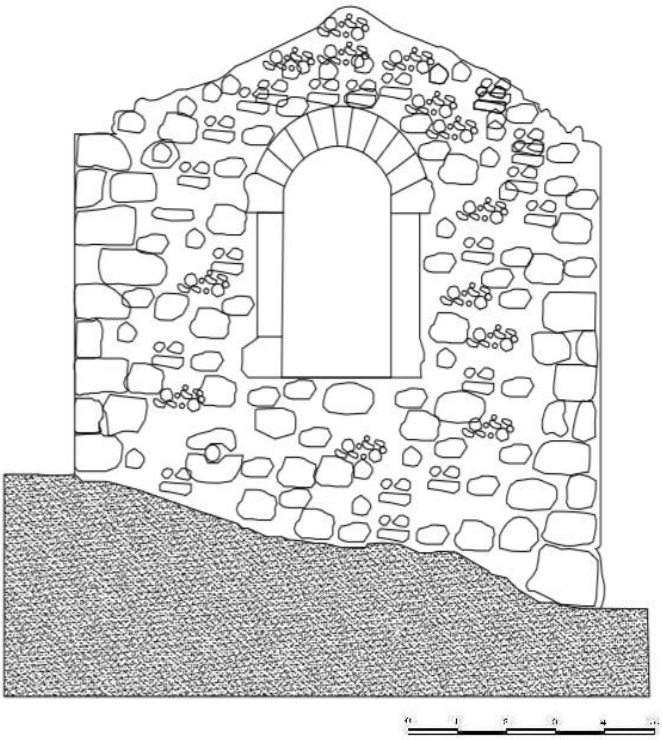
Çizim 3.6.2

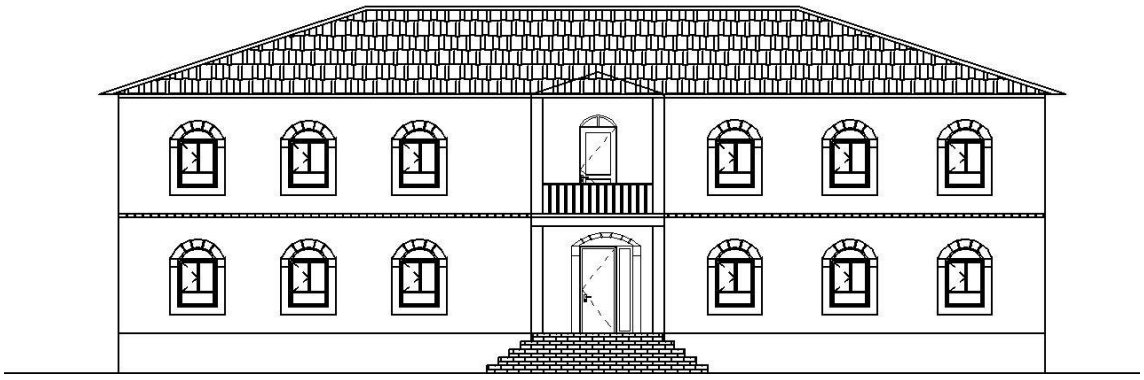
Çizim 3.6.3

Çizim 3.6.4

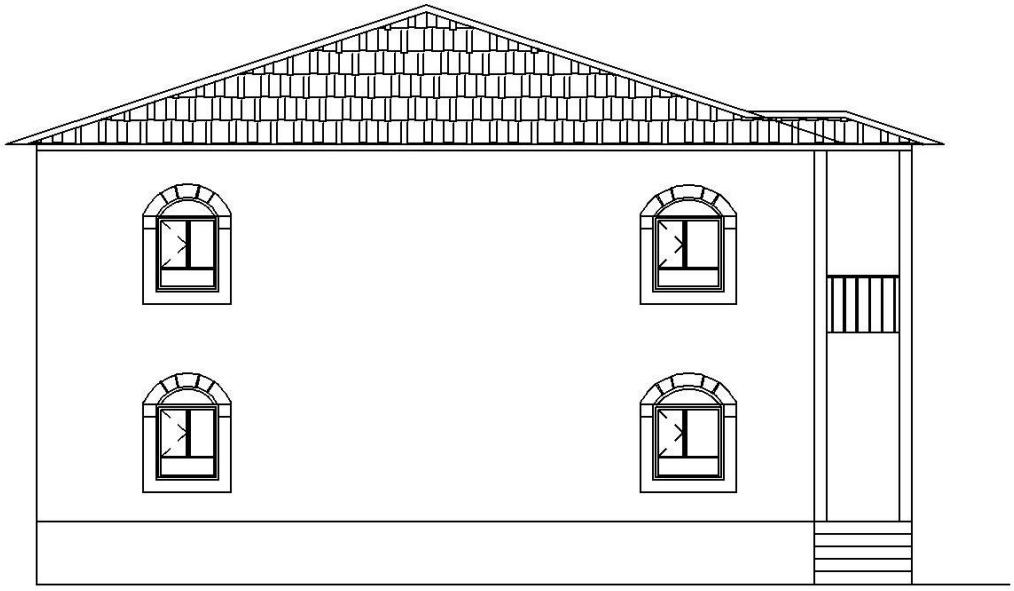

Çizim 3.6.5

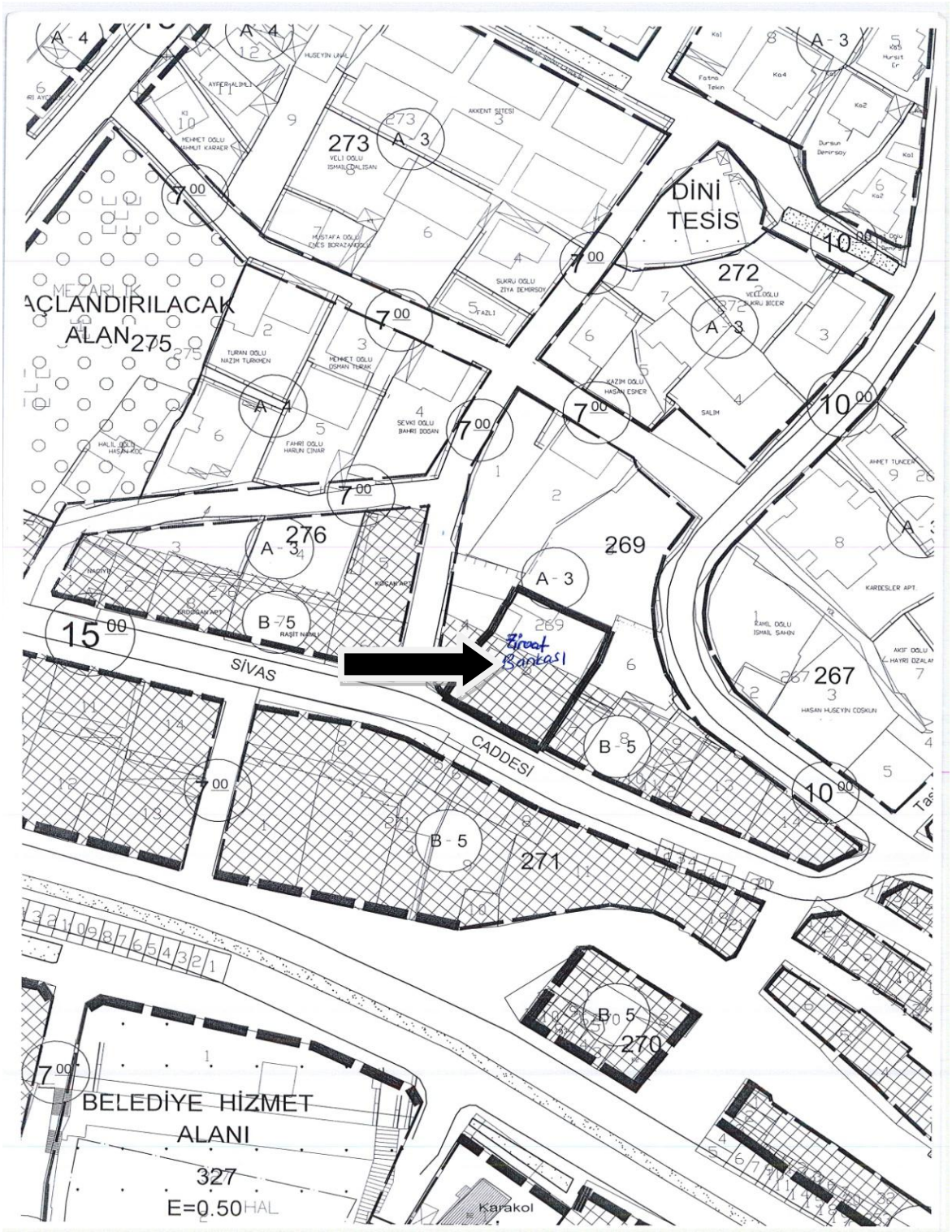
GÜNEY CEPHESİ 1/50

Çizim 3.6.6

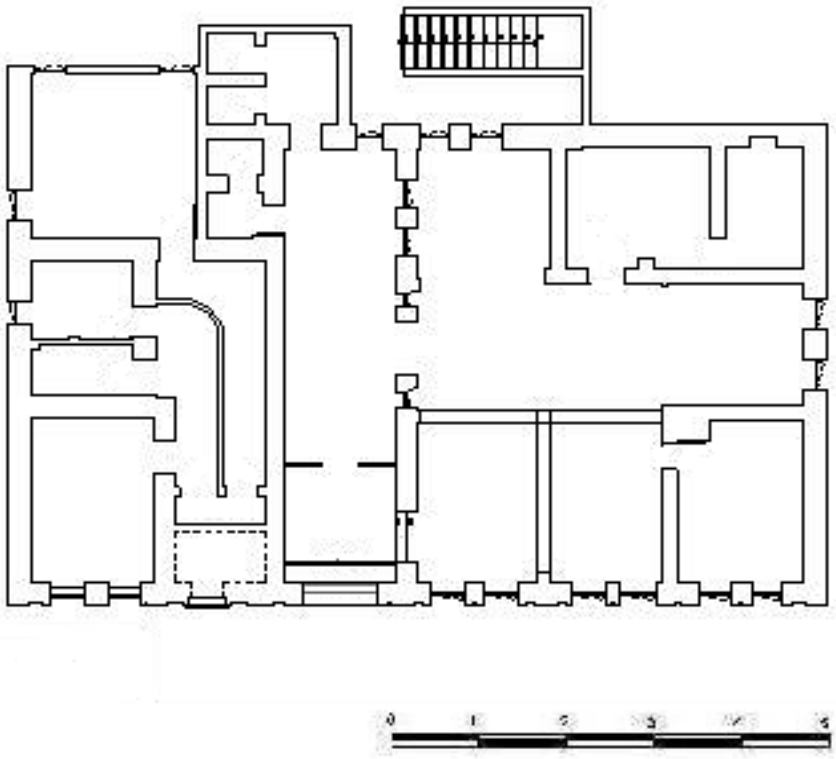

KUZEY CEPHESİ 1/50

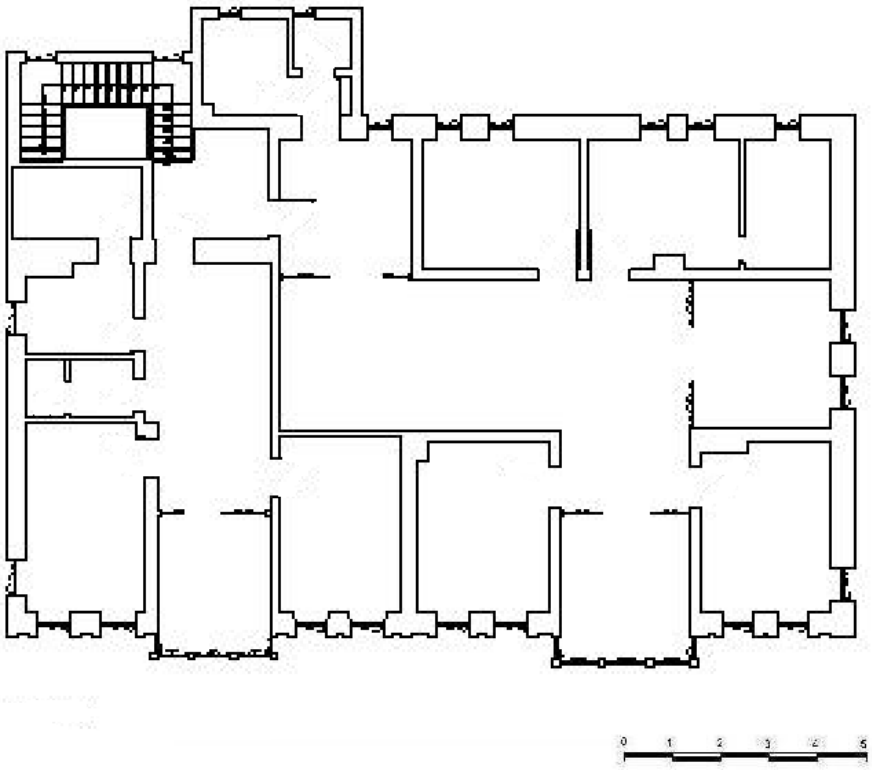
Çizim 3.6.7

A - 4
A - 3
273
A - 3
DİNİ
TESİS
272
A - 3
AÇLANDIRILACAK
ALAN 275
A - 4
276
A - 3
269
A - 3
B - 5
SİVAS
CADDESİ
Ziraat
Bankası
267
B - 5
271
B - 5
270
BELEDİYE HİZMET
ALANI
327
E=0.50
Karakol
7 00
10 00
15 00

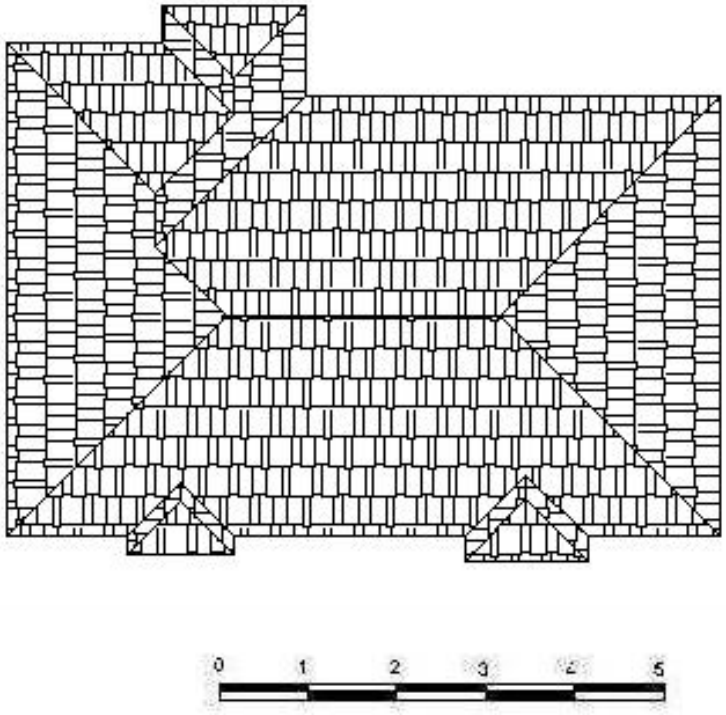
Çizim 3.7.1

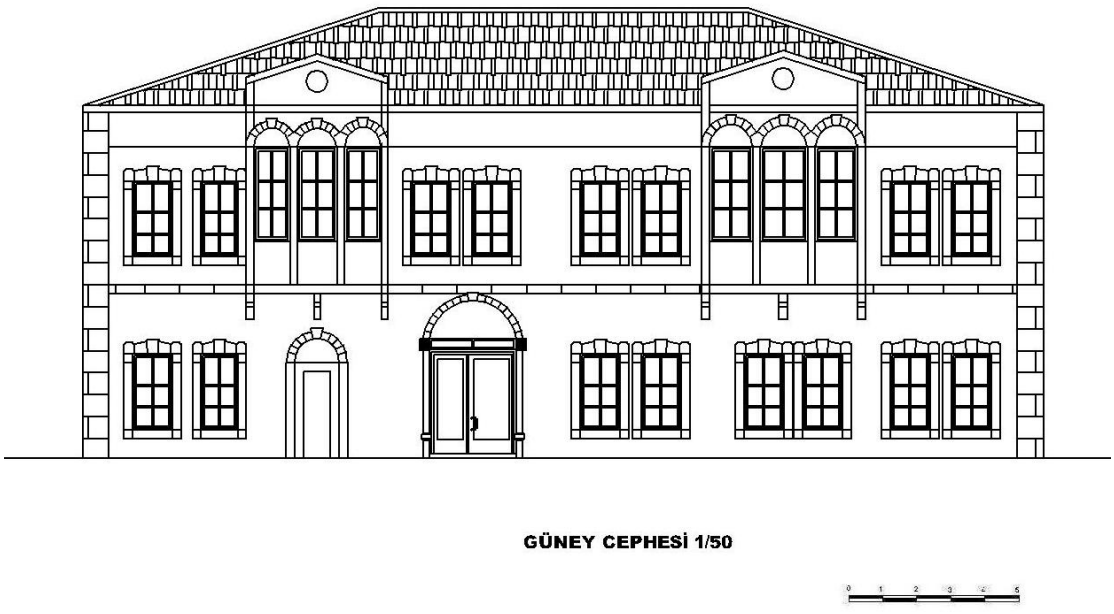
Çizim 3.7.2.

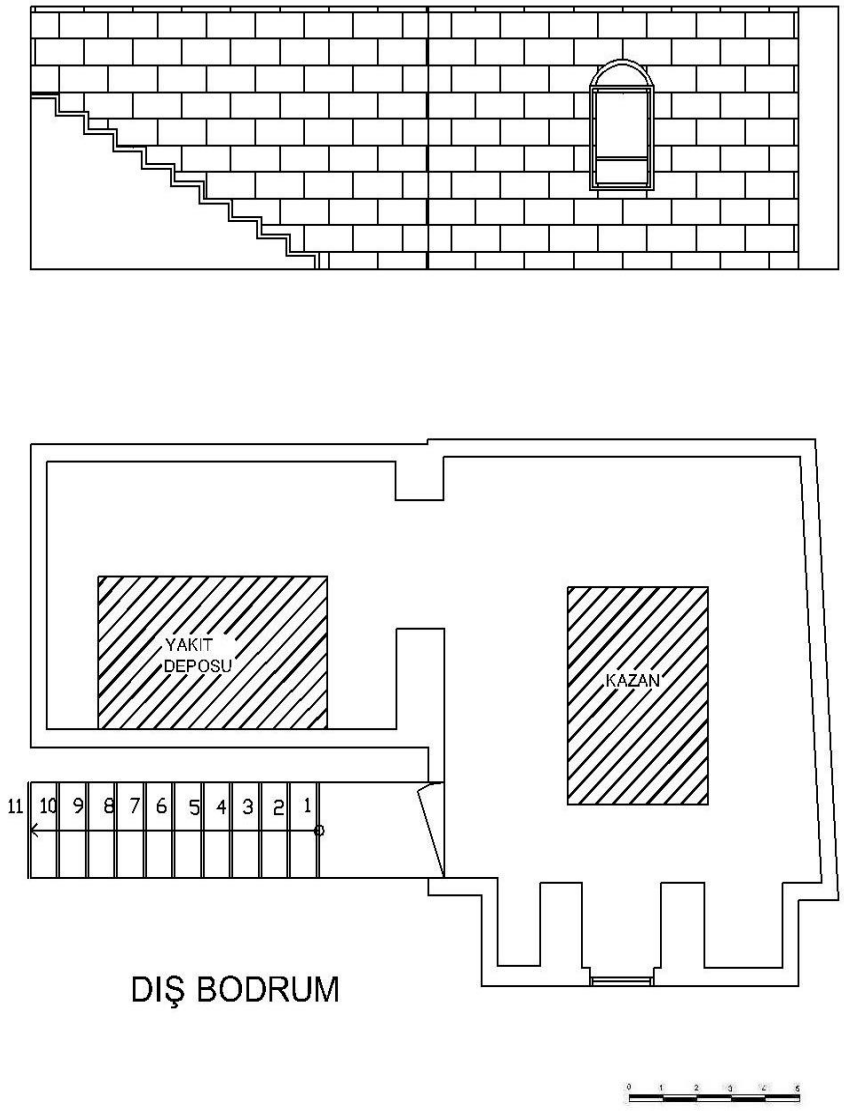
Çizim 3.7.3.

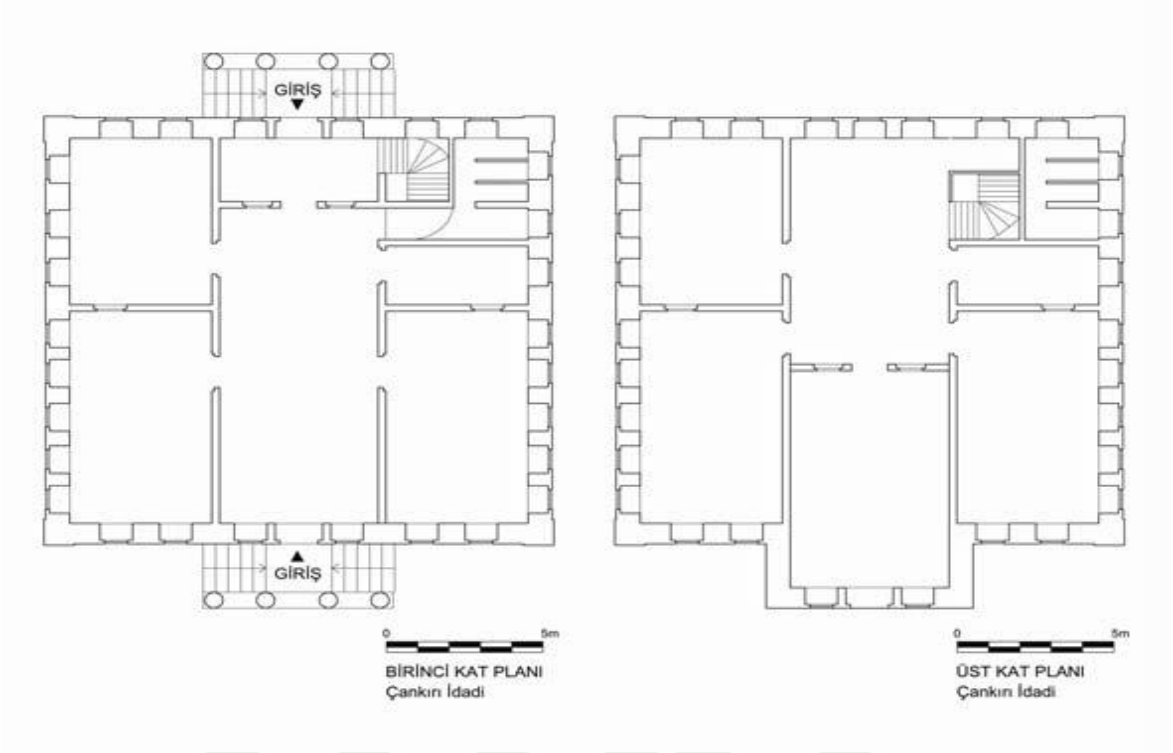
Çizim 3.7.4.

Çizim 3.7.5.

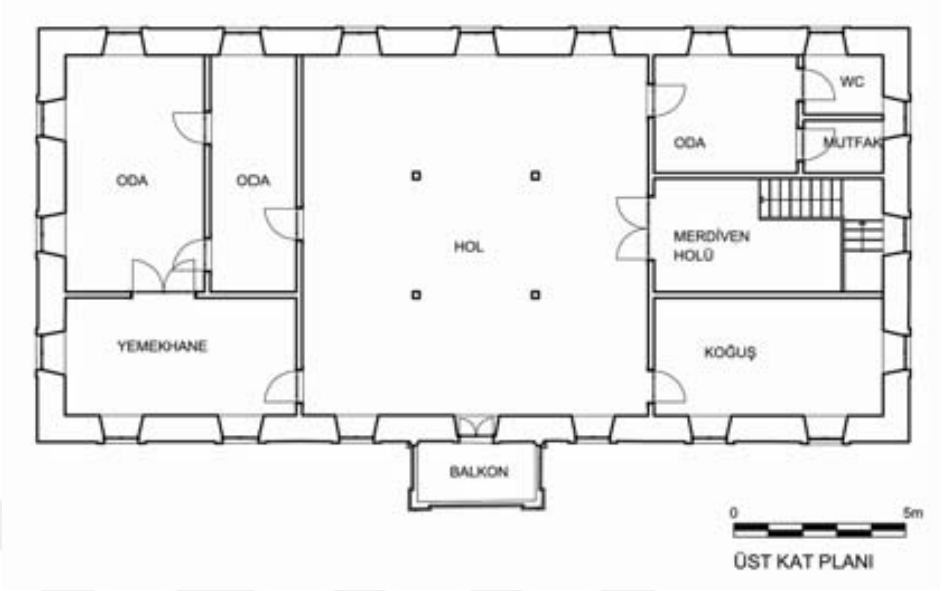
Çizim 3.7.6

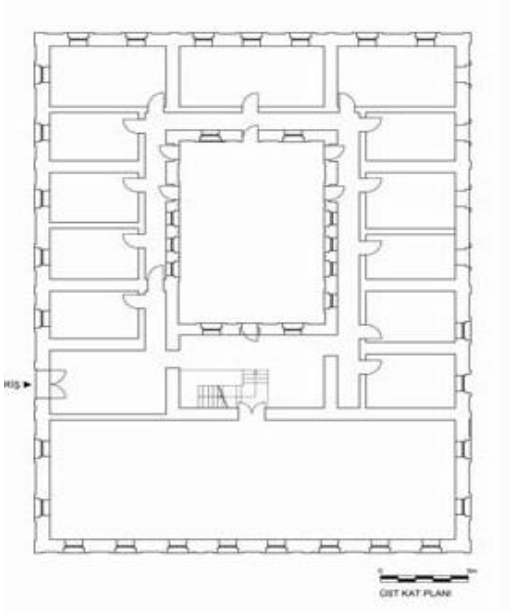
Çizim 4.1.1. Çankırı Merkez Rüşdiye Mektebi (Mine Topçubaşı, 19. YÜZYILDA KASTAMONU EYALETİ'NDE KAMU YAPILARI VE YENİDEN KULLANIM SORUNLARI, Haziran,2009,İstanbul Teknik Üniversitesi (Yayımlanmış Doktora Tezinden)

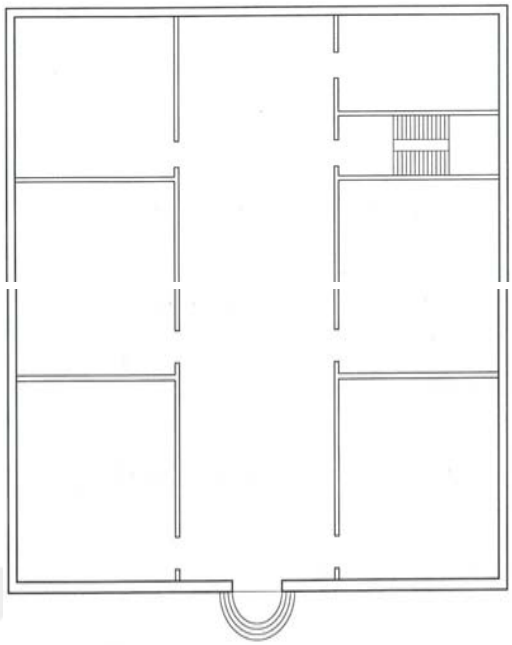
Çizim 4.1.2.Kayseri Müftüevi(Özlem, ATAK, *Mekânsal Dizim ve Görünür Alan Bağlamında Geleneksel Kayseri Evleri*, Teknik Üniversitesi *(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)* ,İstanbul, 2009)

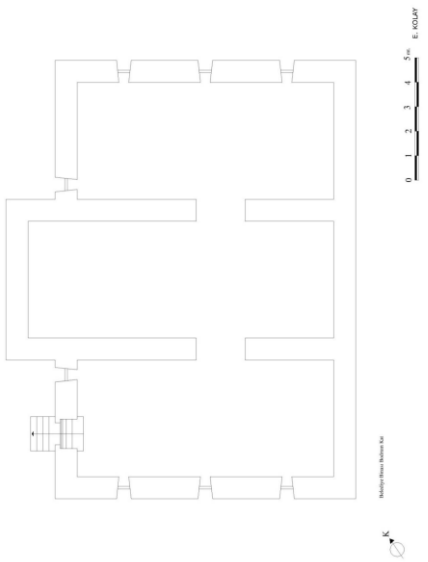
Çizim 4.1.3,. Daday Redif Fırkası(Mine Topçubaşı, 19. YÜZYILDA KASTAMONU EYALETİ'NDE KAMU YAPILARI VE YENİDEN KULLANIM SORUNLARI, Haziran,2009,İstanbul Teknik Üniversitesi(Yayımlanmış Doktora Tezinden).

Çizim. 4.1.4. Kastamonu Hapishanesi (Mine Topçubaşı, **19. YÜZYILDA KASTAMONU EYALETİ'NDE KAMU YAPILARI VE YENİDEN KULLANIM SORUNLARI, İ.T.Ü, Haziran,2009,Doktora Tezinden)**

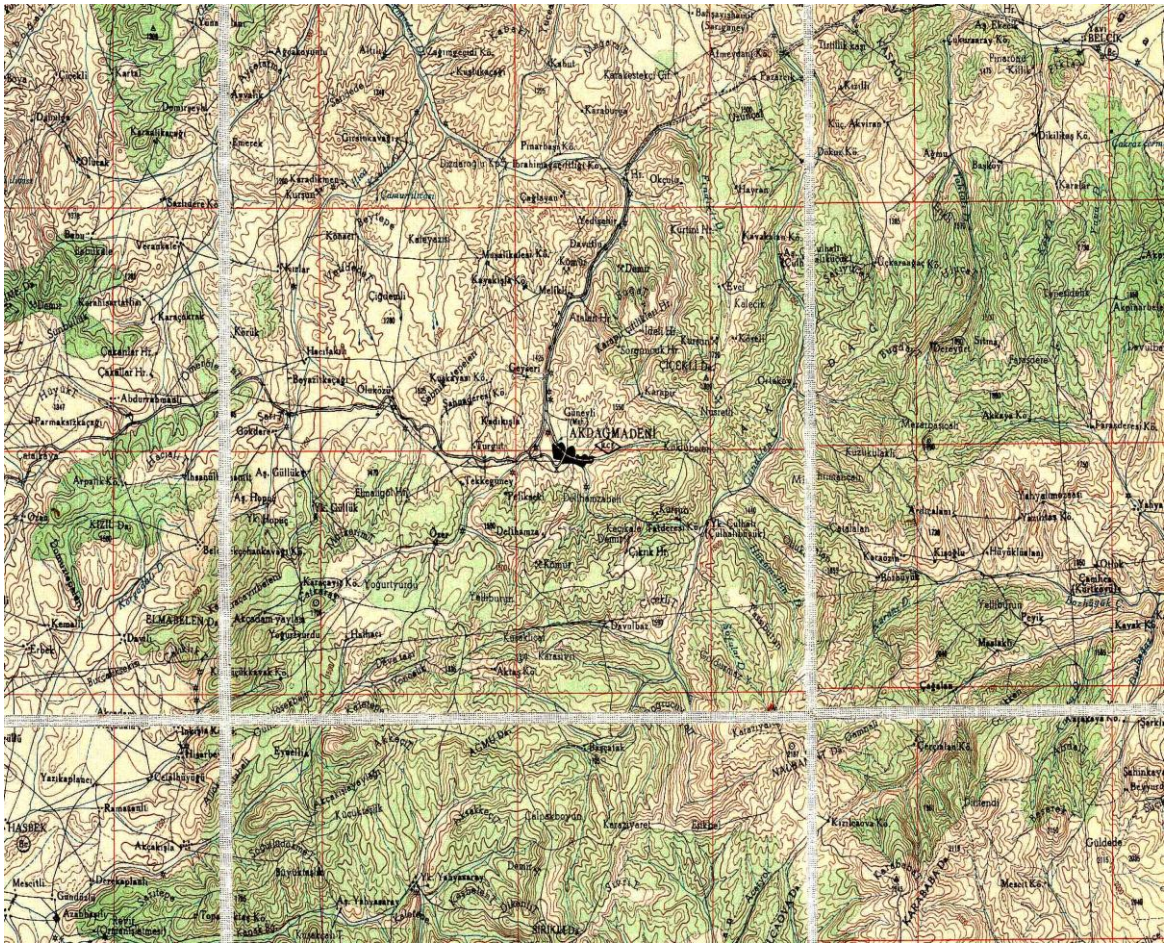

Çizim. 4.1.5. Cumhuriyet İlköğretim Okulu B Blok Binası(Ülkü Çelebi. Isparta kenti kamu yapılarının imaj, kimlik ve anlam bağlamında incelenmesi, Isparta, 2011,Yüksek Lisans Tezinden)

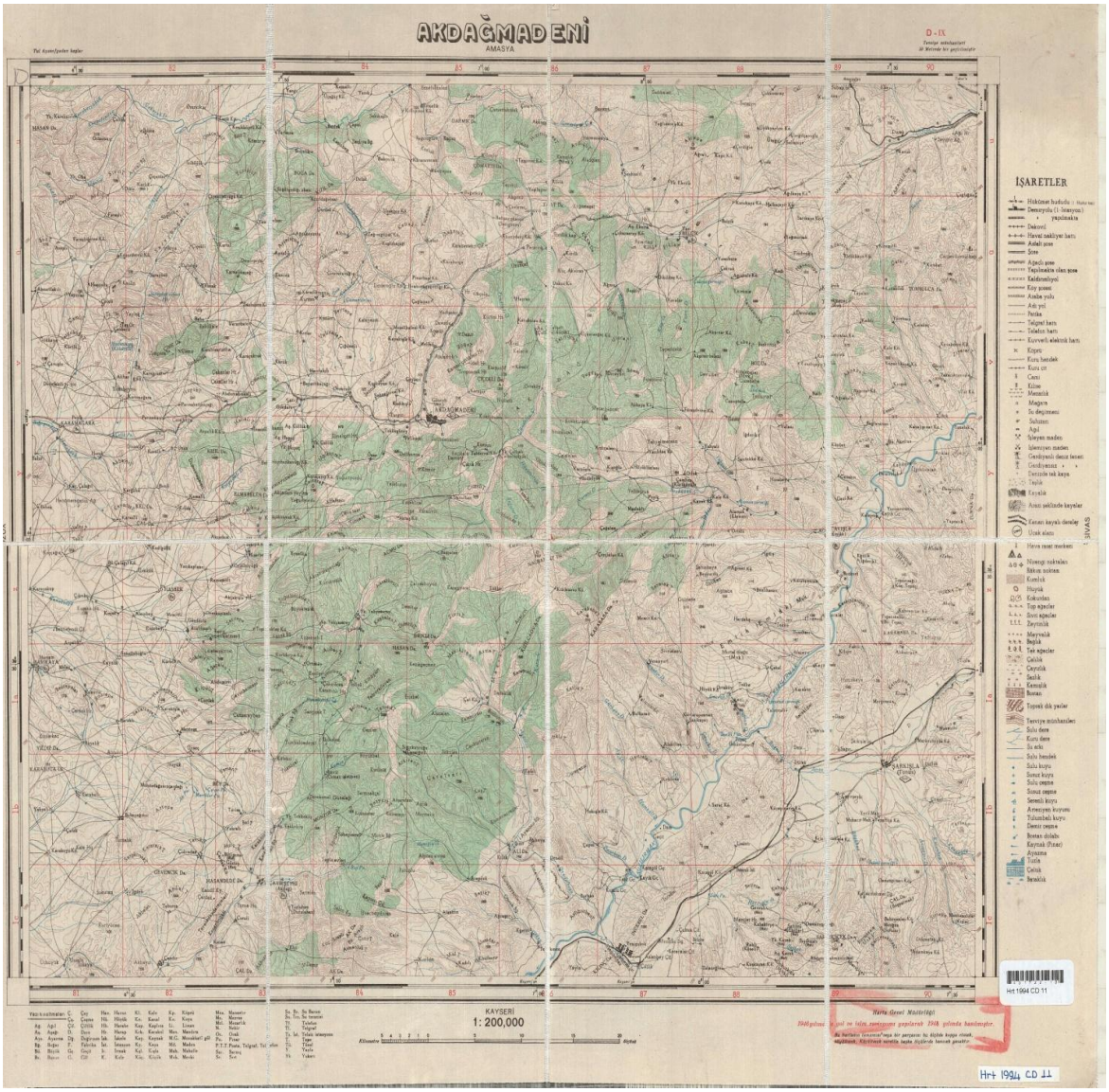

Çizim. 4.1.6. Belediye Eski Binası Bodrum Kat Planı (Emre Kolay, Amasya İl Merkezinde Bulunan Geç Dönem Kamu Yapıları, Samsun,2013,Yüksek Lisans Tezinden)

FOTOĞRAFLAR

Fotoğraf 2.1.Akdağmadeni'nin Arşivde Bulunan Haritası

Fotoğraf 2.2. Akdağmadeni'nin Arşivde Bulunan Haritası

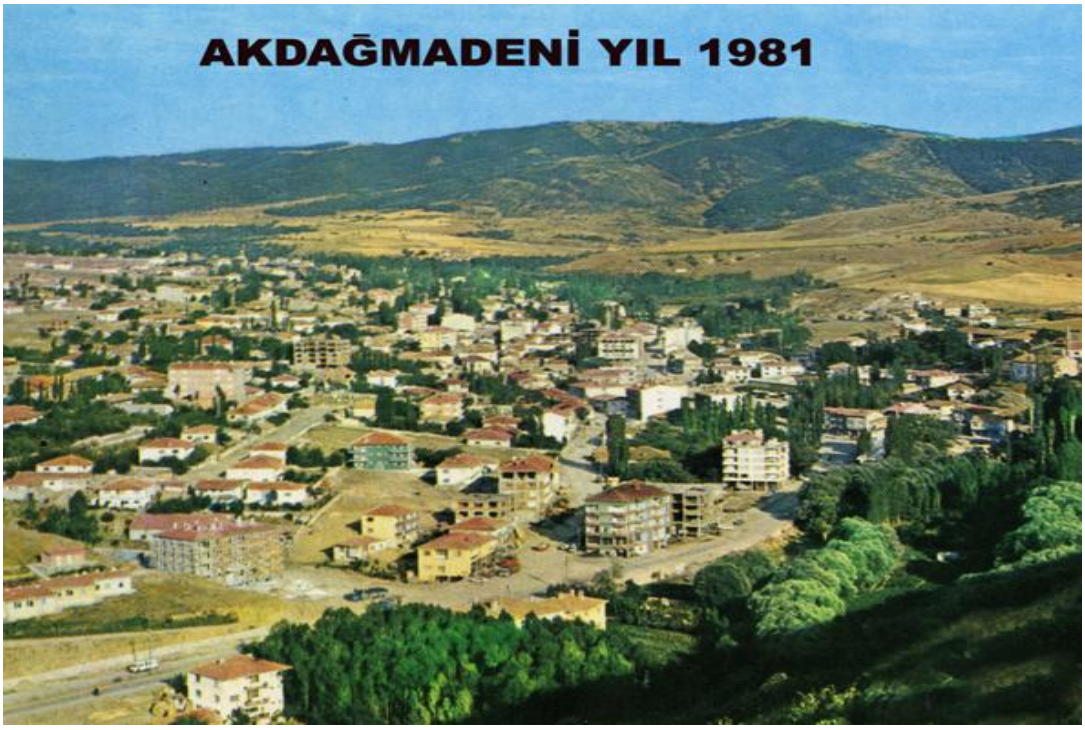
Fotoğraf 2.3. Akdağmadeni'nin Uydudan Görüntüsü

Fotoğraf 2.4. Akdağmadeni'nin 1945 Yılına Ait Fotoğrafı

Fotoğraf 2.5. Akdağmadeni'nin 1946 yılına Ait Fotoğrafı

Fotoğraf 2.6. Akdağmadeni'nin 1981 Yılına Ait Fotoğrafı

Fotoğraf 3.1.1. Eski Hali

Fotoğraf 3.1.2. Batı Cephe

Fotoğraf 3.1.3. Kuzey Cephe

Fotoğraf 3.1.4. Doğu Cephe

Fotoğraf 3.1.5. Güney Cephe

Fotoğraf 3.1.6. Z-01 Nolu Giriş Holü

Fotoğraf 3.1.7. Z-01 Nolu Giriş Holü

Fotoğraf 3.1.8. Z-02 Nolu Oda

Fotoğraf 3.1.9. Z-03 Nolu Kazan Dairesi

Fotoğraf 3.1.10. Z-04 Nolu Tuvalet

Fotoğraf 3.1.11. Z-05 Nolu Oda

Fotoğraf 3.1.12. B-01 Nolu Giriş Holü

Fotoğraf 3.1.13. B-01 Nolu Giriş Holü

Fotoğraf 3.1.14. B-02 Nolu Oda

Fotoğraf 3.1.15. B-03 Nolu Oda

Fotoğraf 3.1.16. B-04 Nolu Mutfak

Fotoğraf 3.1.17. B-05 Nolu Tuvalet

Fotoğraf 3.1.18. B-06 Nolu Oda

Fotoğraf 3.1.19. B-07 Nolu Oda

Fotoğraf 3.1.20. B-07 Nolu Oda

Fotoğraf 3.2.1. Batı Cephe

Fotoğraf 3.2.2. Kuzey Cephe

Fotoğraf 3.2.3. Doğu cephe

Fotoğraf 3.2.4. Bitkisel Süslemeli Kapı

Fotoğraf 3.2.5. Doğu Cephede Yer Alan Diğer Kapılar

Fotoğraf 3.2.6. Revaklı Avlu Kısmı

Fotoğraf 3.2.7. Revaklı Avlu ve Kemerler

Fotoğraf 3.2.8. Zemin Kata İniş Merdiveni

Fotoğraf 3.2.9. Revakları Örten Çapraz Tonozlar

Fotoğraf 3.2.10. Z-01 Nolu Oda

Fotoğraf 3.2.11. Z-01 Nolu Oda

Fotoğraf 3.2.12. Z-02 Nolu Oda

Fotoğraf 3.2.13. Z-02 Nolu Oda

Fotoğraf 3.2.14. Z-03 Nolu Oda

Fotoğraf 3.2.15. Z-03 Nolu Oda

Fotoğraf 3.2.16. Z-04 Nolu Tuvalet

Fotoğraf 3.2.17. Z-04 Nolu Tuvalet

Fotoğraf 3.2.18. Z-05 Nolu Sinema Odası

Fotoğraf 3.2.19. Z-05 Nolu Sinema Odası

Fotoğraf 3.2.20. Z-06 Nolu Giriş

Fotoğraf 3.2.21. Z-07 Nolu Mutfak

Fotoğraf 3.2.22. Z-08 Nolu Oda

Fotoğraf 3.2.23. Z-08 Nolu Oda

Fotoğraf 3.2.24. Z-09 Nolu Kazan Dairesi

Fotoğraf 3.2.25. Z-09 Nolu Kazan Dairesi

Fotoğraf 3.2.26. Z-10 Nolu Oda

Fotoğraf 3.2.27. Z-10 Nolu Oda

Fotoğraf 3.2.28. Z-11 Nolu Oda

Fotoğraf 3.2.29. Z-11 Nolu Oda

Fotoğraf 3.2.30. Zemin Kata İniş ve Üst Kata Çıkış Merdiveni

Fotoğraf 3.2.31. Zemin Kata İniş ve Üst Kata Çıkış Merdiveni

Fotoğraf 3.2.32. B-01 Nolu Çocuk Bölümü

Fotoğraf 3.2.33. B-02 Nolu Dinlenme Salonu

Fotoğraf 3.2.34. B-02 Nolu Dinlenme Salonu

Fotoğraf 3.2.35. B-03 Nolu Tuvalet

Fotoğraf 3.2.36. B-03 Nolu Tuvalet

Fotoğraf 3.2.37. B-04 Nolu Kütüphaneci Odası

Fotoğraf 3.2.38. B-04 Nolu Kütüphaneci Odası

Fotoğraf 3.2.39. B-05 Nolu Müdür Odası

Fotoğraf 3.2.40. B-05 Nolu Müdür Odası

Fotoğraf 3.2.41. B-06 Nolu Çalışma Salonu

Fotoğraf 3.2.42. B-06 Nolu Çalışma Salonu

Fotoğraf 3.2.43. B-07 Nolu Çalışma Salonu

Fotoğraf 3.2.44. B-07 Nolu Çalışma Salonu

Fotoğraf 3.2.45. B-08 Nolu İnternet Erişim Odası

Fotoğraf 3.2.46. B-08 Nolu İnternet Erişim Odası

Fotoğraf 3.2.47. B-09 Nolu Okuma Salonu 1

Fotoğraf 3.2.48. B-09 Nolu Okuma Salonu 1

Fotoğraf 3.2.49. B-10 Nolu Okuma Salonu 2

Fotoğraf 3.2.50. B-10 Nolu Okuma Salonu 2

Fotoğraf 3.2.51. B-11 Nolu Okuma Salonu 3

Fotoğraf 3.2.52. B-11 Nolu Okuma Salonu 3

Fotoğraf 3.2.53. B-11 Nolu Çocuk Bölümü

Fotoğraf 3.2.54. B-11 Nolu Çocuk Bölümü

Fotoğraf 3.3.1 Güney Cephe

Fotoğraf 3.3.2. Batı Cephe

Fotoğraf 3.3.3. Kuzey Cephe

Fotoğraf 3.3.4. Doğu Cephe

Fotoğraf 3.3.5. Giriş Revakı

Fotoğraf 3.3.6. Dikdörtgen Hol Kısmı Doğu Cephe

Fotoğraf 3.3.7. Hol kısmı Doğu Cephe

Fotoğraf 3.3.8. Z-2 Nolu Oda

Fotoğraf 3.3.9. Z-2 Nolu Oda

Fotoğraf 3.3.10. Z-3 Nolu Oda

Fotoğraf 3.3.11. Z-3 Nolu Oda

Fotoğraf 3.3.12. Z-4 Nolu Eyvanımsı Kısım

Fotoğraf 3.3.13. Z-5 Nolu Oda

Fotoğraf 3.3.14. Z-5 Nolu Oda

Fotoğraf 3.3.15. Z-6 Nolu Oda

Fotoğraf 3.3.16. Z-6 Nolu Oda

Fotoğraf 3.3.17. Z-7 Nolu Oda

Fotoğraf 3.3.18. Z-8 Nolu Oda

Fotoğraf 3.3.19. Z-8 Nolu Oda

Fotoğraf 3.3.20. Z-9 Nolu Oda

Fotoğraf 3.3.21. Z-10 Nolu Oda

Fotoğraf. 3.3.22. Diyarbakır Adliye Sarayı Batı cephesinin yanlardan kanatlı bölümü (Özden Gökhan Baydaş, Diyarbakır ve Mardin'deki Tarihi Kamu Yapıları, Van, 2007,Yüzüncü Yıl Üniversitesi(Yayımlanmış Doktora Tezinden)

Fotoğraf 3.4.1. Güney Cephe

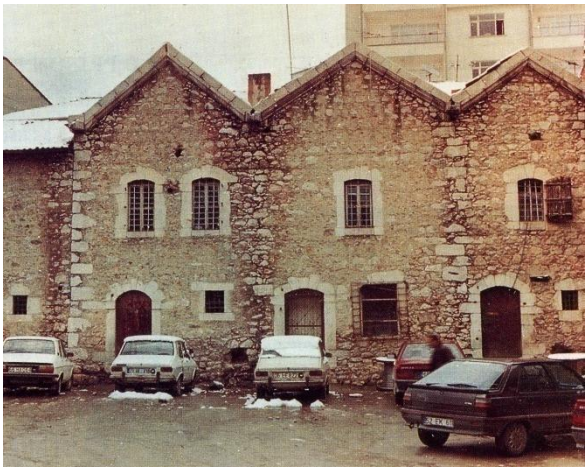
Fotoğraf 3.4.2. Kuzey Cephe

Fotoğraf 3.4.3. Kuzey Cephe

Fotoğraf 3.4.4.Eski Fotoğraflardan Genel Görünümü

Fotoğraf 3.4.5. Güney Cephe

Fotoğraf 3.4.6. Üçgen Alınlıklar

Fotoğraf 3.4.7. Kuzeybatıdaki Üçgen Alınlık

Fotoğraf 3.4.8. Kuzeydoğudaki Üçgen Alınlık

Fotoğraf 3.4.9. Kuzey Cephedeki Üçgen Alınlık

Fotoğraf 3.4.10. Kuzey Cephe Giriş Kapısı

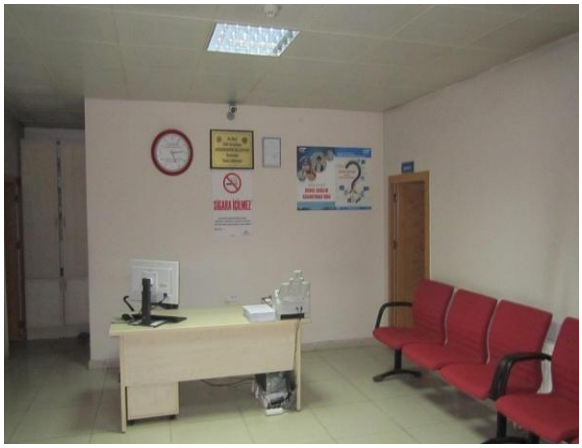
Fotoğraf 3.4.11. Bitkisel Süsleme Detayı

Fotoğraf 3.4.12. Üzüm Salkımı Süsleme Detayı

Fotoğraf 3.4.13. Bitkisel Süsleme Detayı

Fotoğraf 3.4.14. Z-01 Nolu Giriş Holü

Fotoğraf 3.4.15. Z-01 Giriş Holü

Fotoğraf 3.4.16. Z-02 Nolu Servis 1 Odası

Fotoğraf 3.4.17. Z-02 Nolu Servis 1 Odası

Fotoğraf 3.4.18. Z-03 Nolu Mescit Olarak Kullanılan Oda

Fotoğraf 3.4.19. Z-04 Nolu Tuvalet

Fotoğraf 3.4.20. Z-05 Nolu Mutfak

Fotoğraf 3.4.21. Z-05 Nolu Mutfak

Fotoğraf 3.4.22. Z-06 Nolu Servis 2 Odası

Fotoğraf 3.4.23. Z-06 Nolu Servis 2 Odası

Fotoğraf 3.4.24. Z-07 Nolu Müdür Odası

Fotoğraf 3.5.1. Akdağmadeni - Halk Eğitim Merkezi Binası

Fotoğraf 3.5.2. Kuzeybatı Cephe

Fotoğraf 3.5.3. Kuzeydoğu Cephe

Fotoğraf 3.5.4 Güneydoğu Cephe

Fotoğraf 3.5.5. Güneybatı Cephe

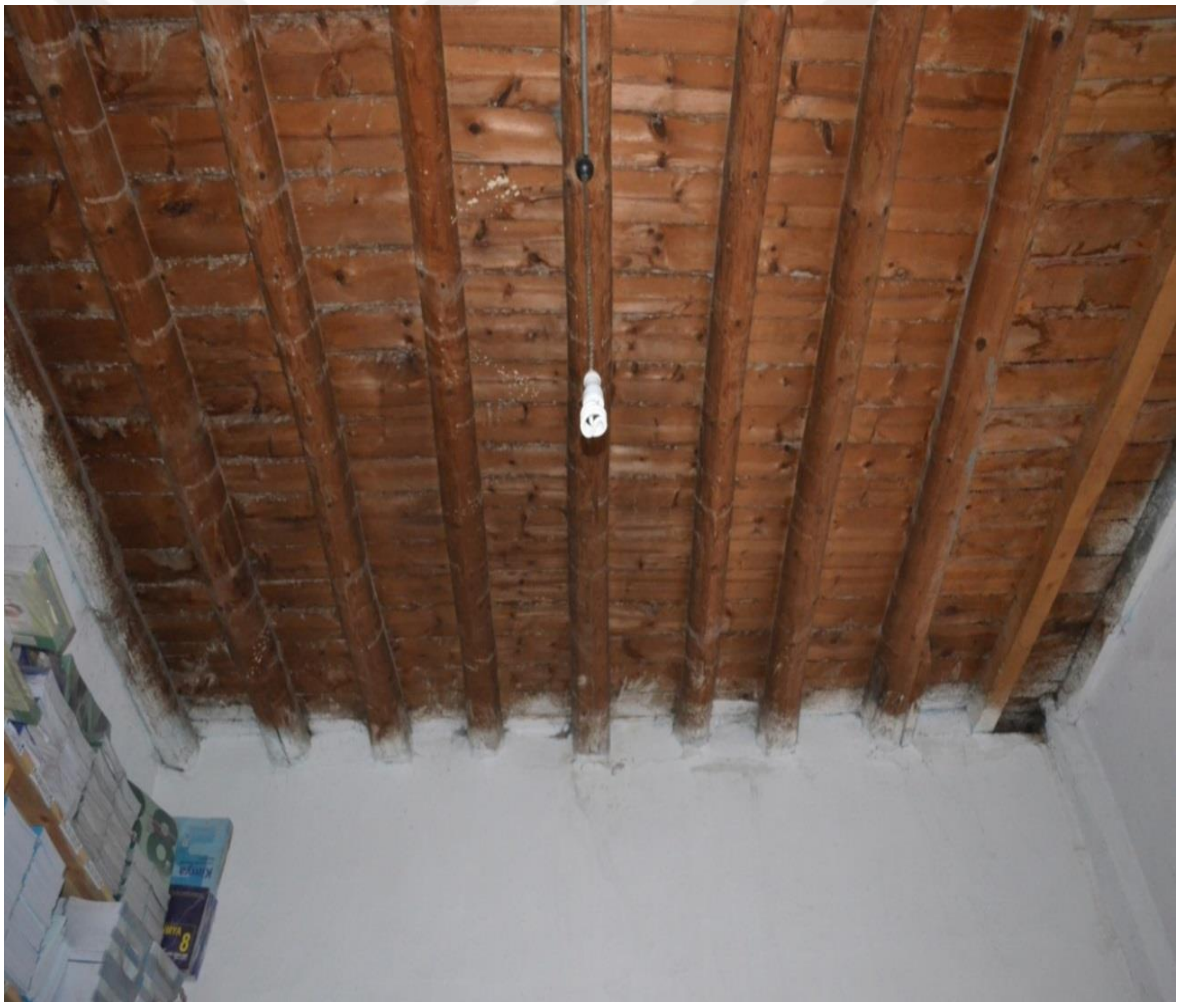
Fotoğraf 3.5.6. Giriş Revakı Üst Örtüsü

Fotoğraf 3.5.7. Zemin Kat Z-01 Nolu Sofa Bölümü

Fotoğraf 3.5.8. Güneydoğu Cephenin Güneyinde Yer Alan Z-02 Numaralı Oda

Fotoğraf 3.5.9. Güneydoğu Cephenin Güneyinde Yer Alan Z-04 Numaralı oda

Fotoğraf 3.5.10. Güneydoğu Cephenin Doğu köşesinde bulunan Z-03 Numaralı Oda

Fotoğraf 3.5.11. Z-05 Numaralı Mutfak

Fotoğraf 3.5.12. Ocak Nişi

Fotoğraf 3.5.13. Z-06 Numaralı Üst kat Çıkış Merdivenleri

Fotoğraf 3.5.14. Z-07 Numaralı Tuvalet

Fotoğraf 3.5.15. Z-08 Numaralı Banyo

Fotoğraf 3.5.16. Zemin Kat İç Sofanın Kuzeybatısında Ortada Bulunan Z-09 Numaralı Oda

Fotoğraf 3.5.17. Zemin Kat İç Sofanın Kuzeybatı Cephesinde Bulunan Z-10 Numaralı Oda

Fotoğraf 3.5.18. Birinci Kat Sofası Batısında Bulunan B-01 Numaralı Oda

Fotoğraf 3.5.19. Güneydoğu Cephe B-02 Numaralı Güneydoğusunda Bulunan Oda

Fotoğraf 3.5.20. Birinci Kat Sofanın Güney Odası B-03 Numaralı Oda

Fotoğraf 3.5.21. Birinci Kat Sofasının Güneydoğu Cephesinin Doğusunda Bulunan B-04 Numaralı Oda

Fotoğraf 3.5.22. Sofanın Kuzeydoğusunda Bulunan B-05 Numaralı Oda

Fotoğraf 3.5.23. B-06 Numaralı Merdiven Sahanlığı

Fotoğraf 3.5.24. Kuzeybatı Cephe B-07 Numaralı Orta Oda

Fotoğraf 3.5.25. Kuzeybatı Cephe B-08 Numaralı Batı Oda

Fotoğraf 3.5.26. Kuzeybatı Cephe B-08 Numaralı Batı Oda

Fotoğraf 3.5.27. Kuzeybatı Cephe B-09 Numaralı Orta Oda

Fotoğraf 3.5.28. B-10 Numaralı Balkon

Fotoğraf 3.6.1. Batı Cephe

Fotoğraf 3.6.2. Kuzey Cephe

Fotoğraf 3.6.3. Doğu Cephe

Fotoğraf 3.6.4. Güney Cephe

Fotoğraf 3.6.5. Giriş Revakı

Fotoğraf 3.6.6. Zemin Kat Giriş Holü

Fotoğraf 3.6.7.Tuvalet

Fotoğraf 3.6.8.Tuvalet

Fotoğraf 3.6.9.Güney Batıda Yer Alan Odalar

Fotoğraf 3.6.10. Zemin Kat Güney Batıda Bulunan Oda

Fotoğraf 3.6.11. Zemin Kat Kuzeybatı Cephenin Kuzeyinde Bulunan Oda

Fotoğraf 3.6.12. Z-05 Nolu Oda

Fotoğraf 3.6.13.Z-05 Nolu Oda

Fotoğraf 3.6.14. Zemin Kat Kuzeybatı Cephenin Kuzeyinde Bulunan Oda

Fotoğraf 3.6.15. Birinci Kat Merdivenler

Fotoğraf 3.6.16. Birinci Kat Holü

Fotoğraf 3.6.17. Birinci Kat Kuzeydoğudaki Oda

Fotoğraf 3.6.18. Birinci Kat Günevbatıdaki Oda

Fotoğraf 3.6.19.

Fotoğraf 3.6.20

Fotoğraf. 3.6.21. Birinci Kat Balkon

Fotoğraf 3.6.22. Birinci Kat Güneydoğu Cephenin Güneyinde Bulunan Oda

Fotoğraf 3.6.23. Birinci Kat Güneydoğu Cephenin Doğusunda Bulunan Oda

Fotoğraf 3.6.24.Cephanelik

Fotoğraf 3.6.25.Cephanelik

Fotoğraf 3.6.26.Cephanelik

Fotoğraf 3.6.27.Cephanelik

Fotoğraf 3.6.27.Cephanelik

Fotoğraf 3.6.29. H.1318-M. 1900 tarihli Servet-i Fûnün

Fotoğraf 3.7.1. Güney Cephe

Fotoğraf 3.7.2. Güney Cephe

Fotoğraf 3.7.3. Batı Cephe

Fotoğraf 3.7.4. Kuzey Cephe

Fotoğraf 3.7.5. Doğu Cephesi

Fotoğraf 3.7.6. Z-01numaralı Giriş Holü

Fotoğraf 3.7.7. Z-02 Numaralı Giriş Holü

Fotoğraf 3.7.8. Z-03 Numaralı Lavabo

Fotoğraf 3.7.9. Z-04 Numaralı Lavabo

Fotoğraf 3.7.10. Z-06 Numaralı Bekleme Salonu

Fotoğraf 3.7.12. Z-06 Numaralı Bekleme Salonu

Fotoğraf 3.7.13. Z-07 Numaralı Gişe

Fotoğraf 3.7.14. Z-07 Numaralı Gişe

Fotoğraf 3.7.15. Z-08 Numaralı Arşiv

Fotoğraf 3.7.17. Z-09 Numaralı Arşiv

Fotoğraf 3.7.18. Z-10 Numaralı Gişe

Fotoğraf 3.7.19. Z-11 Numaralı Müdür Odası

Fotoğraf 3.7.20. Z-12 Numaralı Hol

Fotoğraf 3.7.21. Z-13 Numaralı Hol

Fotoğraf 3.7.22. Z-14 Numaralı Koridor

Fotoğraf 3.7.23. Z-15 Numaralı Müfettiş Odası

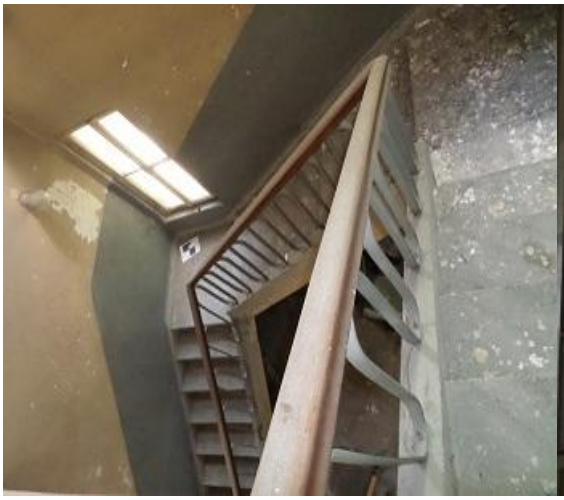
Fotoğraf 3.7.24. Z-16 Numaralı Mutfak

Fotoğraf 3.7.25. Z-16 Numaralı Mutfak

Fotoğraf 3.7.26. Z-17 Numaralı Lavabo

Fotoğraf 3.7.27. B-01 Numaralı Hol

Fotoğraf 3.7.28. B-02 Numaralı Sofa

Fotoğraf 3.7.29. B-03 Numaralı Oda

Fotoğraf 3.7.30. B-03 Numaralı Oda

Fotoğraf 3.7.31. B-04 Numaralı Oda

Fotoğraf 3.7.32. B-05 Numaralı Oda

Fotoğraf 3.7.34. B-07 Numaralı Mutfak

Fotoğraf 3.7.35. B-07 Numaralı Mutfak

Fotoğraf 3.7.36. B-08 Numaralı Banyo

Fotoğraf 3.7.37. B-09 Numaralı Hol

Fotoğraf 3.7.38. B-10 Numaralı Lavabo

Fotoğraf 3.7.39. B-10 Numaralı Lavabo

Fotoğraf 3.7.40. B-11 Numaralı Banyo

Fotoğraf 3.7.41. B-12 Numaralı Banyo

Fotoğraf 3.7.42. B-14 Numaralı Mutfak

Fotoğraf 3.7.43. B-14 Numaralı Mutfak

Fotoğraf 3.7.44. B-15 Numaralı Oda

Fotoğraf 3.7.45. B-16 Numaralı Oda

Fotoğraf 3.7.46. B-18 Numaralı Oda

Fotoğraf 3.7.47. B-19 Numaralı Oda

Fotoğraf 3.7.48. B-20 Numaralı Oda

Fotoğraf 3.7.49 B-01 Numaralı Giriş

Fotoğraf 3.7.50. K-01 Numaralı Giriş

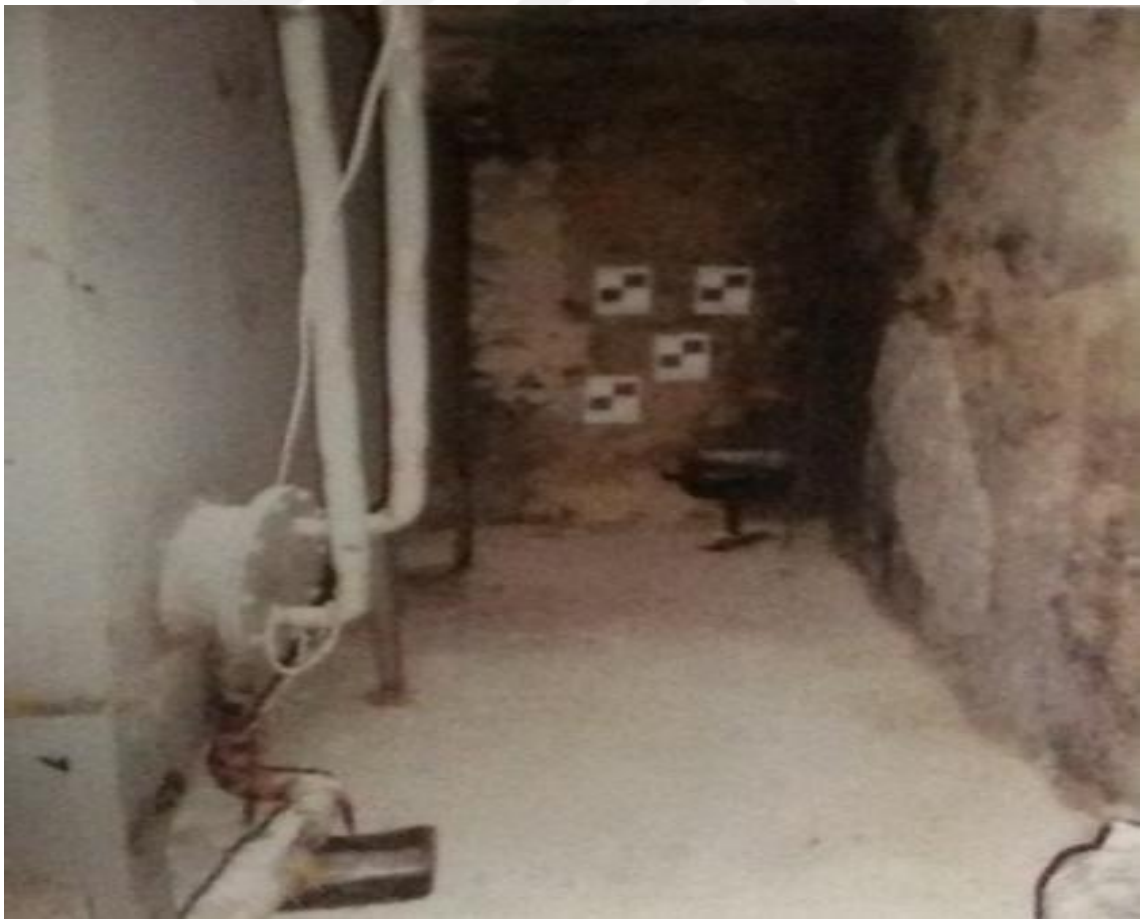
Fotoğraf 3.7.51. K-02 Numaralı Kazan Dairesi

Fotoğraf 3.7.52. K-02 Numaralı Kazan Dairesi

Fotoğraf 3.7.53. K-03 Numaralı Yakıt Deposu

Fotoğraf 3.7.54. K-03 Numaralı Yakıt Deposu

Fotoğraf 3.7.55.Kastamonu Eski Osmanlı Bankası

Fotoğraf 4.2.1.1.Bartın Amasra, Hükümet Dairesi Kuzey Cephesi

Fotoğraf 4.2.1.2.Diyarbakır Kolordu Binası'nın Genel Görünümü

Fotoğraf 4.2.1.3. Kastamonu Hapishanesi

Fotoğraf 4.2.1.4.Mardin İdadi Mektebi

Fotoğraf 4.2.1.5. Kız Meslek Lisesi Yeni Binası'nın genel görünümü

Fototoraf4.2.1.6.Mektebi Nisa

Fotoğraf 4.2.1.7.Atatürk Müzesi

Fotoğraf 4.2.1.8. Defterdarlık Binası

Fotoğraf 4.2.1.8. Kastamonu Vilayet Matbaası

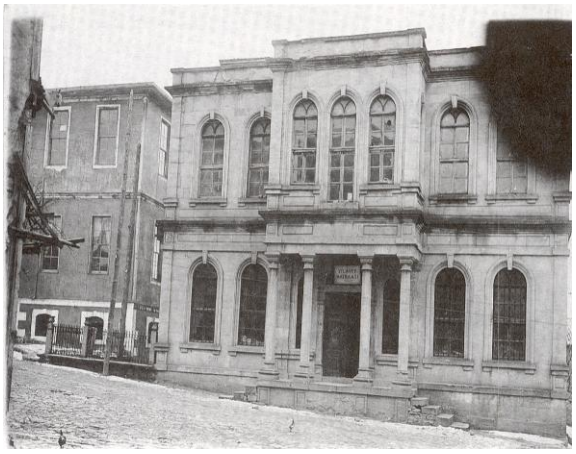
Fotoğraf 4.2.1.9.Bartın Rum Okulu

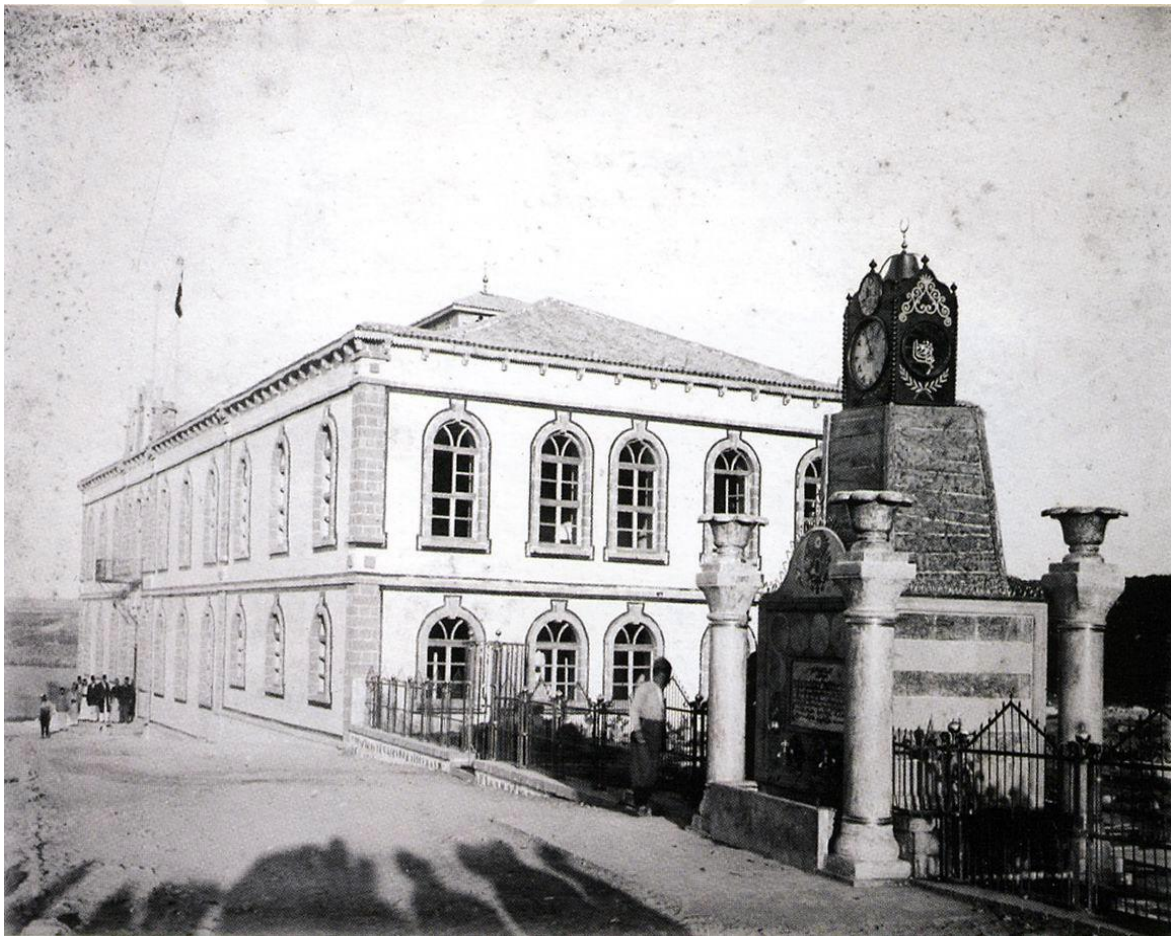
Fotoğraf 4.2.1.10.Konya Meram Hastanesi

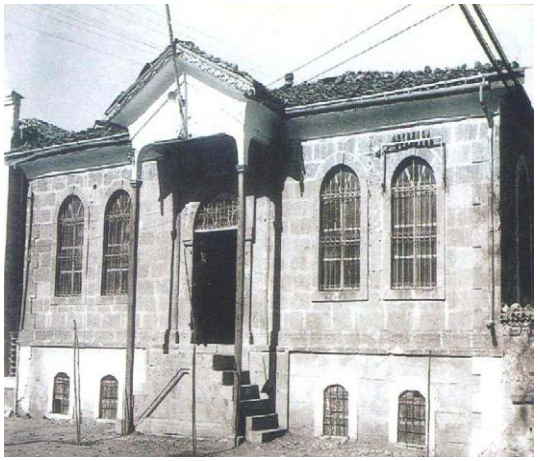
Fotoğraf 4.2.1.11.Yozgat Askeri Hastane

Fot..4.3.3.1.Kastamonu Vilayet Matbaası

Fotoğraf 4.3.3.2. Darülmüallim Binası

Fotoğraf 4.3.3.3. Isparta postanesi

Fotoğraf 4.3.3.4. Ilgın Redif Binası

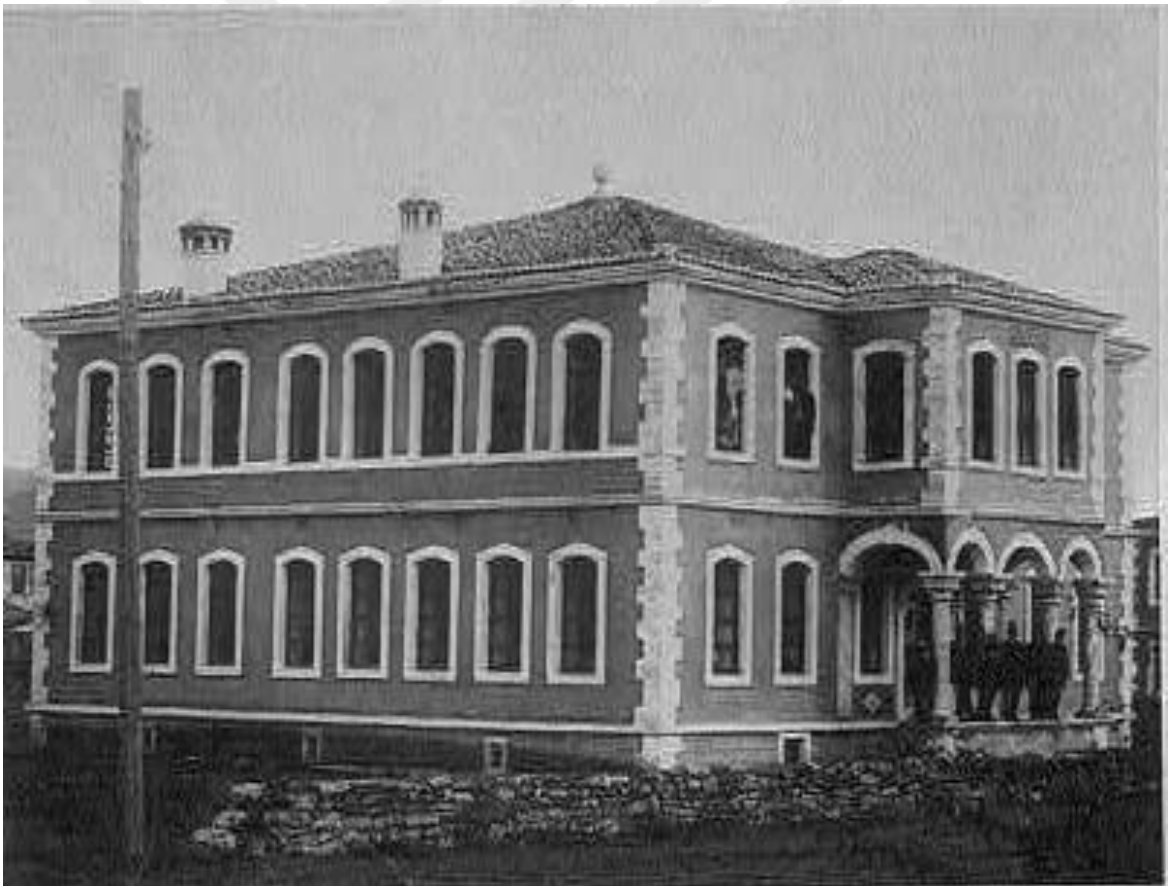
Fotoğraf 4.3.3.5. Kastamonu Daday İlçesi Redif Binası

Fotoğraf 4.4.1.1. Sinop Rum Okulu

Fotoğraf 4.4.1.2.Sinop Ayancık İlçesi Askerlik Şubesi Binası

Fotoğraf 4.4.1.3.Kastamonu Vilayet Matbaası

Fotoğraf 4.4.1.4. Çankırı Merkez Rüştiye

Fotoğraf 4.5.1.1. Eski Ortaokul Binası Bitkisel Süsleme Detayı

Fotoğraf 4.5.1.8.Eski P.T.T.Binası Süsleme Detayı

Fotoğraf 4.5.1.2. Eski P.T.T.Binası Süsleme Detayı

Fotoğraf 4.5.1.3. Eski P.T.T.Binası Süsleme Detayı

Fotoğraf 4.5.1.4.Eski P.T.T.Binası Süsleme Detayı

Fotoğraf 4.5.1.5.Eski P.T.T.Binası Süsleme Detayı

Fotoğraf 4.5.1.6.Eski P.T.T.Binası Süsleme Detayı

Fotoğraf 4.5.1.7.Eski P.T.T.Binası Süsleme Detayı

Fotoğraf 4.5.1.9.Eski Hapishane Binası Süsleme Detayı

Fotoğraf 4.5.1.10.Eski Hapishane Binası Süsleme Detayı

Fotoğraf 4.5.1.11.Eski Hapishane Binası Süsleme Detayı

Fotoğraf 4.5.1.12.Eski Hapishane Binası Süsleme Detayı

Fotoğraf 4.5.2.1.Eski P.T.T.Binası Üçgen Alınlık

Fotoğraf 4.5.2.2.Eski Hapishane Binası Pencere Üzerinde Kuyrukları Düğüm Yapan Ejder Figürü ve Geometrik Süsleme Detayı

Fotoğraf 4.5.3.1.Eski Hapishane Binası Süsleme Detayı

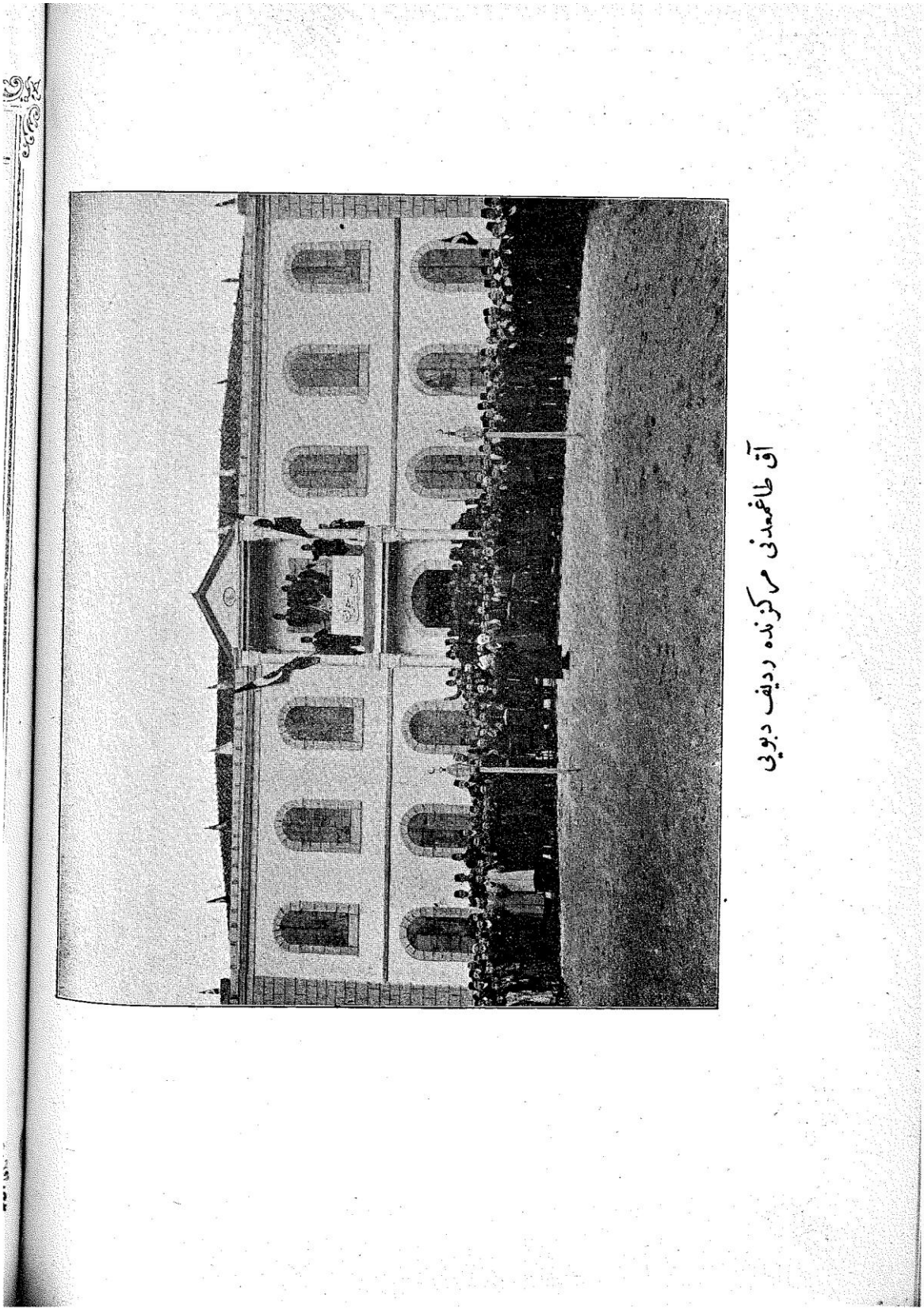
Fotoğraf 4.7.1.2. Eski P.T.T. Binası Orta Kısımda Yer Alan Üçgen Alınlık Kitabe Kısmı

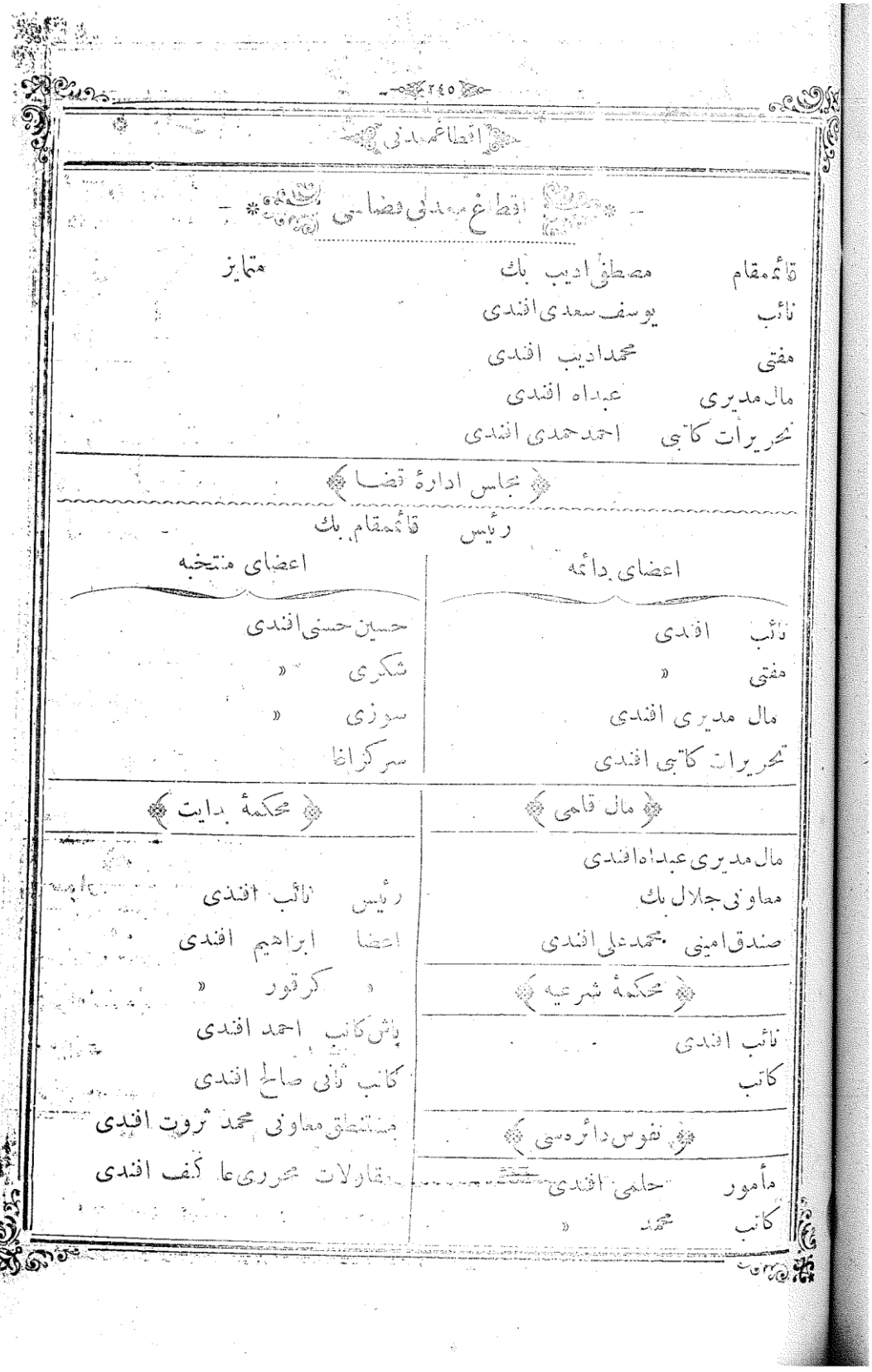
Fotoğraf4.7.1.3. Eski P.T.T.Binası Sağ Tarafında Yer Alan Üçgen Alınlık Kitabe Kısmı

EKLER

Ek-1: Ankara Vilayet Salnamesi Akdağmadeni Maddesi(H.1320)

آق طاغمعدنی مرکزنده ردیف دیوبی

٢٤٥

اقطاعمدنی

اقطاع مدنی قضاسی

قائممقام	مصطفی ادیب بك	متمایز
نائب	یوسف سعدی افندی	
مفتی	محمد ادیب افندی	
مال مدیری	عبداه افندی	
تحریرات کاتبی	احمد حمدی افندی	

مجلس ادارهٔ قضا

رئیس قائممقام بك

اعضای دائمه	اعضای منتخبه
نائب افندی	حسین حسنی افندی
مفتی «	شکری «
مال مدیری افندی	سوزی «
تحریرات کاتبی افندی	سرکراغا

مال قلمی

مال مدیری عبداه افندی
معاونی جلال بك
صندق امینی محمد علی افندی

محکمهٔ شرعیه

نائب افندی
کاتب

نفوس دائرهسی

مأمور حلمی افندی
کاتب محمد «

محکمهٔ بدایت

رئیس نائب افندی
اعضا ابراهیم افندی
« کرکور «
باش کاتب احمد افندی
کاتب ثانی صالح افندی
مستنطق معاونی محمد ثروت افندی
مقارلات محرری عاکف افندی

زراعت بانق دائره‌سی

رئیس حاجی ابراهیم افندی ثالثه
کاتب محمد افندی ٥م
رفیق عبداه افندی

دیون عمومیه

مأمور عبداه افندی
کاتب حاجی عزت افندی

بعض مأمورین

تلغراف مدیری احمد حمدی افندی
رژی مأموری بحری افندی
طابو کاتبی عبدالقادر افندی

مکتب رشدی

معلم شاکر افندی

اورمان دائره‌سی

مفتش اسماعیل افندی
سواری مأموری ابراهیم افندی
مرکز اوندهلق « سعدالدین «
رضوان «
قوریجی مصطفی «

بلدیه دائره‌سی

رئیس وکیلی حسن بك
آشی مأموری
اعضا مصطفی افندی
« اندون اغا
« سرکر اغا
« منحل

معارف قومیسیونی

رئیس ابراهیم افندی
اعضا حاجی «
« امین «
« حسنی «
« شاکر «
کاتب محمد عاکف افندی

ضابطه دائره‌سی

ضابطه مأموری ملازم حاجی قهرمان افندی
پولیس ضیا افندی

قره مغاره ناحیه‌سی

مدیر محمد افندی
کاتب صنعاه افندی

آقطاغ معدنی

آقطاغ معدنی قصبه‌سی ولایتك همان منتهای حدود شرقیسنده و ٣٩ درجه

اقطاغ

۳۸ دقیقه عرض شمالی و۳۳ درجه ۳۵ دقیقه طول شرقیده واقع وبر وادی ایچریسنده غایت معمور وآبادان برقصبه‌در . قصبه‌نك اطرافی آق طاغ‌نك چام اورمانلریله محاط اولدیغی‌کبی (اولوق اوزی) نام قریه‌دن اعتباراً شوسه یولی مشجره‌لرله مزیندر. قصبه‌ده اولجه موجود کموش معدنی الیوم ایشلهمامکده اولوب معدنك ایشلدیکی زمانه عائد انقاض معادن الآن موجوددر. بنالرغایت منتظم ومتین اولوب اهالیسندن اکثریسی طاشجی اوستهسی وابنیه قالفه‌لری اولدیغندن قصبه داخلنده قیمت معماریه‌یی حائز ابنیه چوقدر. قصبه‌نك وسطندن بردره جریان ایدر حکومت قوناغی واماکن عسکریه منتظمدر چارشوسی وکارکیر خانلر واردر. تلغراف مرکزی قصبه‌یه برساعت مسافه‌ده کائن (موش‌علی) قلعه‌سنده‌در. قصبه‌نك آب وهواسی غایت لطیفدر.

احوال طبیعیه — آقطاغ معدنی اراضیسی ولایتك منتهای شرقیسنی تشکیل ایدوب همان عمومیتله طاغلقدر. قضا شمالاً وشرقاً وجنوباً سیواس ولایتنك زیله ویکی‌خان وعزیزیه قضالریله بوغازلیان قضاسی وغرباً ینه بوغازلیان ومرکز قضاسی اراضیسیله محدوددر.

بتون قضایه اسمنی ویرن اقطاغ سلسله‌سنك الك یوکسك تپه‌سی قضاداخلنده‌در اقطاغ شمال شرقیدن جنوب غربیه ممتد برسلسله اولوب الك یوکسك اقسامی اعظمی ۲۷۳۰ مترویه قدر بالغ اولور. وطولاً ۱۵۰ کیلومترویه قدر ممتداولور. سلسلهٔ مذکوره شمال شرقیده‌قره‌حصارطاغلریله وبو صورتله انی تعقیب ایدن سلسله‌لرله کسب اتصال ایدرك بتون اناطولی طاغلرینك نقطهٔ انشعابی اولان (آرارات) ه مربوط اولور.

آقطاغ همان عمومیتله اورمانلرله مستور اولوب جنس اشجارصاری وقره‌چام ومیشه وسائره‌در . وسعتجه ۵۸۰۰۰ جریب قدردر. قضا اراضیسندن اشبو سلسله‌نك اقسام شمالیه‌سی اتکلرنده متشکل دوزلکلرده زراعت اولنور .

اقطاغك وضعیتی اعتباریله قضا قره ذکر مائله‌سنده راقم اولمشدر سلسله‌دن نبعان ایدن چای ودره‌لر (دلیجه) ایرماغی تشکیل ایدرلر. قزل ایرماق قضا اراضیسنه منتهای شرق جنوبیسنده نماس اوله‌رق دخول و عزیزیه قضاسیله حد فاصل اوله‌رق قیصری سنجاغی اراضیسنه قدر دوام ایدر وقضانك حدود جنوبیه‌سنی تعیین ایدر. طاغك قسم شمالیسنده متحصل صولر (بشیل ایرماق) توابعندن (چیقربق) صوینه انصباب ایدرلر. قضا داخلنده کول یوقدر . قوزل اوزی، چکه‌رك ، چیچك، دکر اوزی، باتقی نامنده کی اوغاق چایلر برچوق دکرمن چویرر و مجرالرنده متصاف باغ وباغچه‌لری سقی واروا ایلرلر.

احوال تاریخیه — قصبه‌نك تشکلی یك یکدر . برعصر مقدمنده معدنك کشف اولنمسی اوزرینه عمله‌لکله جواره کلن اهالی طرفندن احداث ایدیلن بنالر قصبه‌یی تشکیل ایلمش ومؤخراً قضا مرکزی اوله‌رق کسب معموریت وتوسع ایلمشدر ، (موش علی) قلعه‌سنك قیمت تاریخیه‌سی واردر.

— قضانك نفوسی —

	یکون	مسلم		غیرمسلم	
		ذکور	اناث	ذکور	اناث
قصبه	٣٥٣٥	٧٣٧	٦٦٥	١١٥٦	٩٧٧
عموم قرامع نواحی	٤٣٥١٢	١٧٩٠٤	١٦٨١٧	٤٧١٦	٤٠٧٥
	٤٧٠٤٧	١٨٦٤١	١٧٤٨٢	٥٨٧٢	٥٠٥٢

— مرتبات —

املاك وعقار ویرکوسی	تمتع ویرکوسی	بدل عسکری	اعشار
غروش	غروش	غروش	غروش
٣٥٩٢٤٩	٦٠٥٨٧	٥١٧٤٦٨٨	٩٢٣٠٢٠

اقطاغ

اغنام	حيوانات اهليه	رسوم متنوعه وحاصلات متفرقه	اورمان
غروش	غروش	غروش	غروش
٣٩٥٠٥٧	١٧٣٠١٦	٤٧٤٠	٢٥٠٩٢

زراعت بانق شعبه‌سی

اقراضات مجموعی	اقراضاتدن تحصيلات	بقايا
غروش	غروش	غروش
٥٤٨٩٠	٢٧٥٠٣	٤٧٦٥٣٨

٣٠٦ سنه‌سندن ٣٢١ سنه‌سی نهايته قدر معدن قضاسنك قيون وتفنك حيواناتی مقدارينی مبين جدولدر :

سنه	قيون	تفتيك كچی	سنه	قيون	تفتك كچی
٣٠٦	٣٨٠٢٤	٧٠٧١٣	٣١٤	٤٤٤٤٩	٥٤٩١٣
٣٠٧	٣٧٤٥٩	٥٨٤٤٠	٣١٥	٥١٥٥٨	٤٥٨٠٧
٣٠٨	٤٤٤٠٨٠	٥٤٦٩٧	٣١٦	٤٣٢٠٤	٦٢٤٨٥
٣٠٩	٣٩٥٧٧	٦٦٢٤٥	٣١٧	٥٨١١٤	٦٣٨٤٠
٣١٠	٤١٤٣١	٥٥٧٣٥	٣١٨	٥٣٥١٨	٨٠٢٥٨
٣١١	٩٥٣٣٩	٦٠٨٤٢	٣١٩	٥٢١٩٤	٧١٢٢٦
٣١٢	٧٨٠٩٢	٤١٩٩٧	٣٢٠	٣٩٨٧١	٦٦٧١٩
٣١٣	٨٠٥٩٠	٣١٩٠٨	٣٢١	٣٣٩٢١	٦٩١٦٦

داخل قضاده :

حکومت قوناغی	دبوی همایون	جبخانه‌لك
١	١	١

جوامع ومساجد	مکتب	دکان	کلیسا	خانه	خان	
٢	٤	١٣٠	٤	٩٧٧	٣	٠ وجوددر

— حیوانات —

دوه	اینك،اوکوز	مانده	آتوبارکیر وقسراق	مرکب	تفتك کچی	قیون
٤٠٨	٢٣٦٤٥	٣٠٧٣	١٤١٤	٥٢٦٤	٣٣٩٢١	٦٩١٦٦

اقطاغمعدنی قصبه‌سنك طپوغرافیای‌طبی‌واحوال‌تجاریه وسائره‌سی حقنده معلومات

قصبه‌نك سطح بحردن ارتفاعی — ١٣٥٠ مترو

درجهٔ حرارت اعظمیٔ وسطی —(+ ٢٠° + ٢٥°)

« « اصغری« —(— ١٠° : — ١٥°)

رطوبت — قصبه سطوح مائله‌ده مبتنی‌اولدیغندن صولرترشح ایدرك قصبه‌نك وسطندن جاری‌چایه آقارلرسه‌ده اطرافك اورمانلق بولنمسندن وبناءً علیه یاغمور-لرك صیق‌صیق نزولندن هوا راطبجه‌در.

طوپراغك جنسی — قصبه جوارنده طوپراغك جنسی سیلیسلی‌و آرژیللی اولوب داخل قضاده مختلفدر

صولرك جنسی — منابعك صافیتی حسبیله صولر غایت لذیذ و اوصاف لازمهٔ صحیه‌یی جامع ومبذولدر .

اقطاغ

روز کار — بروادی ایچریسنده بولنمق حسبیله اقتضای موقع طبیعی اولهرق شرق وغرب روز کارلرینه وغرب جنوبی یه متوجه سطح مائلده قصبه‌نك اکثریتی بولندیغندن غرب جنوبی روز کارلرینه‌ده معروضدر.

امراض بلدیه — میاه غدیه‌نك لطافتی واطرافك چام اورماناق اولمسی وهوانك کمال درجه صفوتی حسبیله قصبه‌ده امراض بلدیه اولهرق آنیله جق مزمن ودائمی هیچ برخسته‌لق مستولی اولماز . یالکز امراض عادیه اسباب ومؤثرات طبیعیه‌سی متصادف اولورسه ظهور ایدر.

قصبه‌نك شوسه ایله مربوط بولندیغی قصبات — مرکزلوا اولان یوزغاد قصبه‌سنه واورادنده مرکز لوانك مربوط بولندیغی محال سائره یه کسب التصاق ایدر

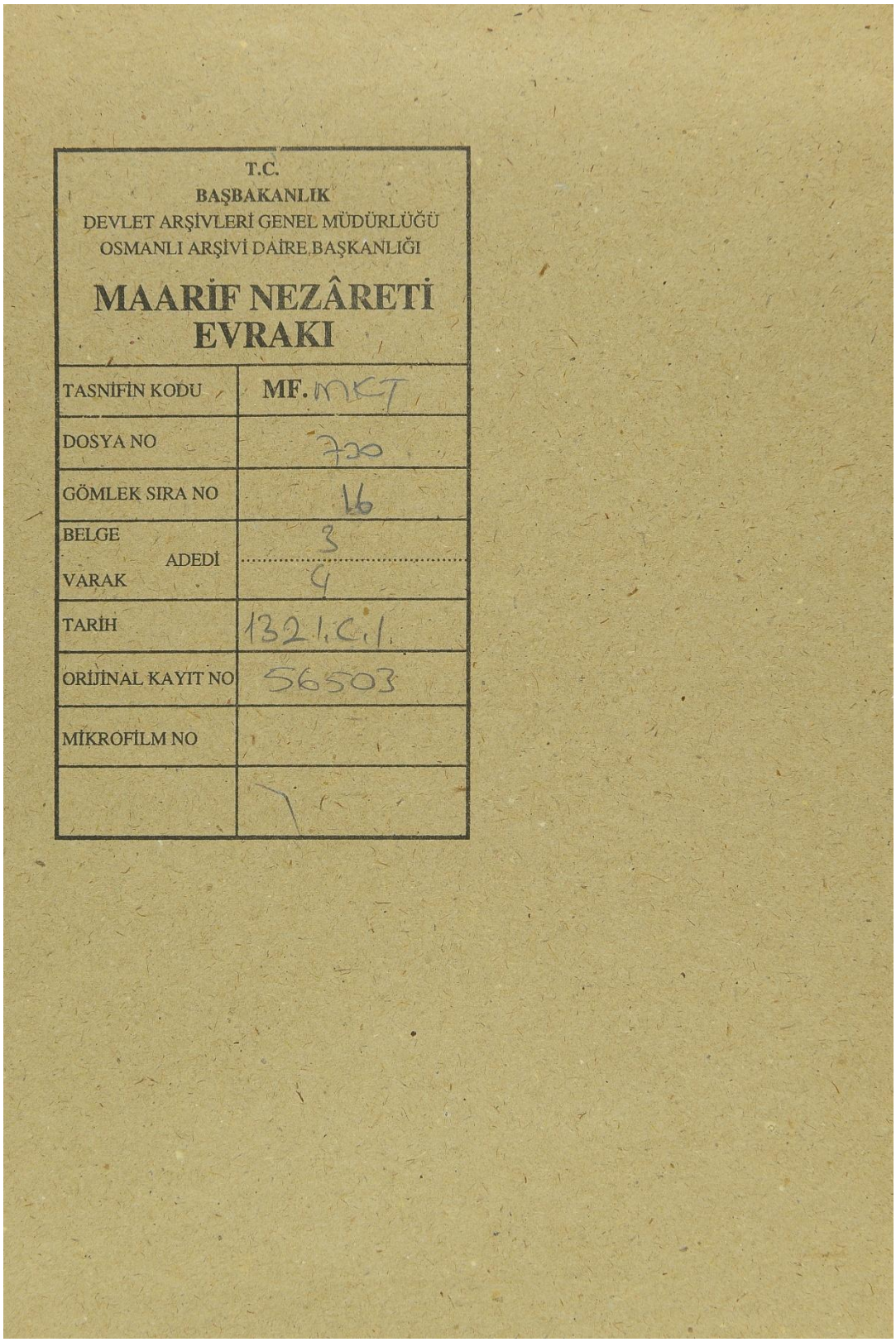
مناسبات تجاریه‌ده بولندیغی قصبات — مرکزلوا، سنقورلو، بوغازلیان، زیله یکی خان وجوار سائره

اخراجات اسکله‌سی — صامسون

اکثریتله زرع وادراك اولنان محصولات — انواع حبوبات و اثمار .

صنعت — داخل قضاده صنایع نسجیه‌دن کلیم، سجاده اعمال اولنور وعادی طرزده دمیرجیلك موجوددر.

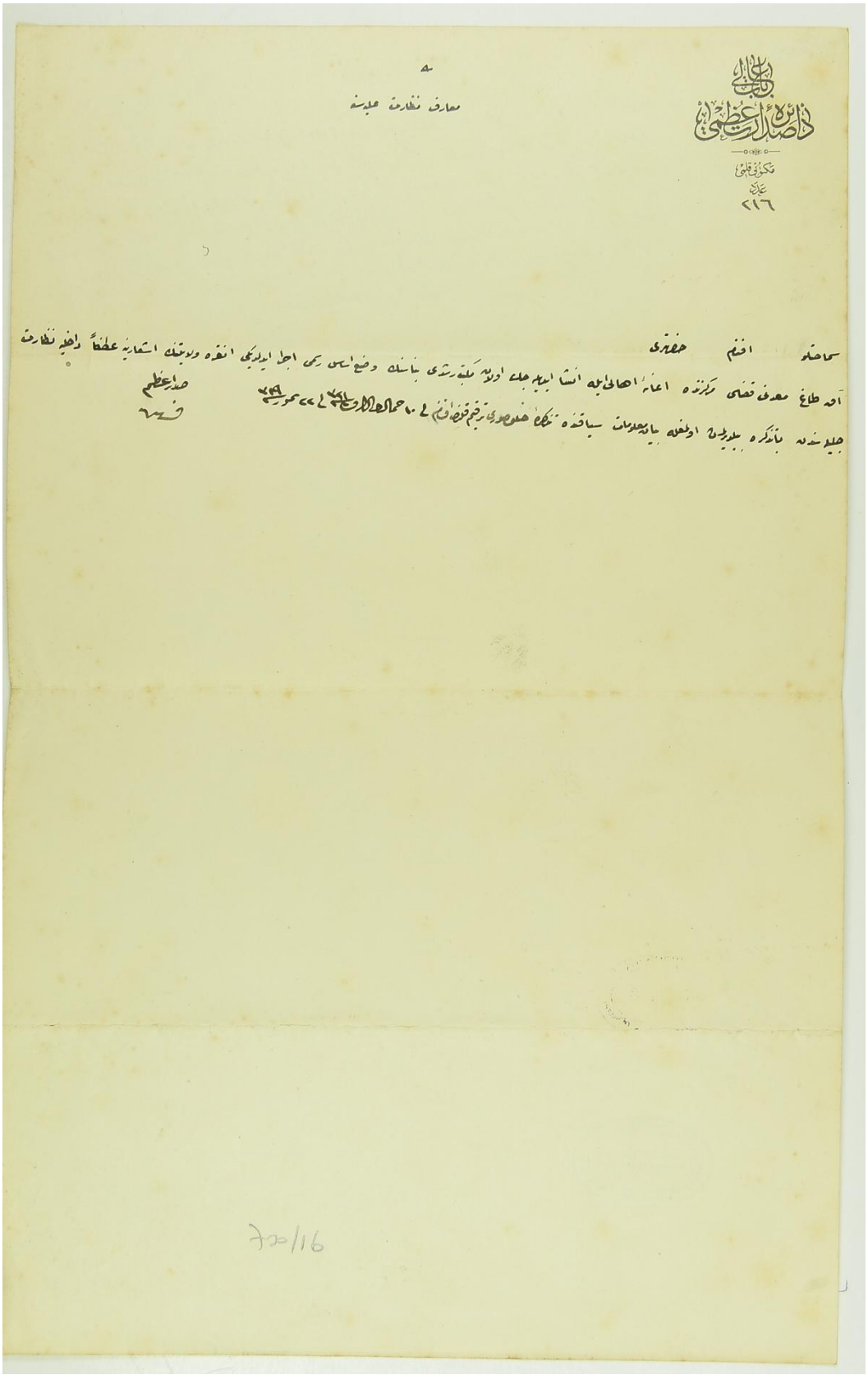
Ek-2: Akdağmadeni Eski Orta Okul Binası İnşa Tarihini Gösteren Arşiv Belgesi

T.C.
BAŞBAKANLIK
DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI

MAARİF NEZÂRETİ EVRAKI

TASNİFİN KODU	MF. MKT
DOSYA NO	720
GÖMLEK SIRA NO	16
BELGE ADEDİ / VARAK	3 / 4
TARİH	1321.C.1.
ORİJİNAL KAYIT NO	56503
MİKROFİLM NO	

دار الصدارة العظمى
مكتوبي قلمي
عدد
٦١٦

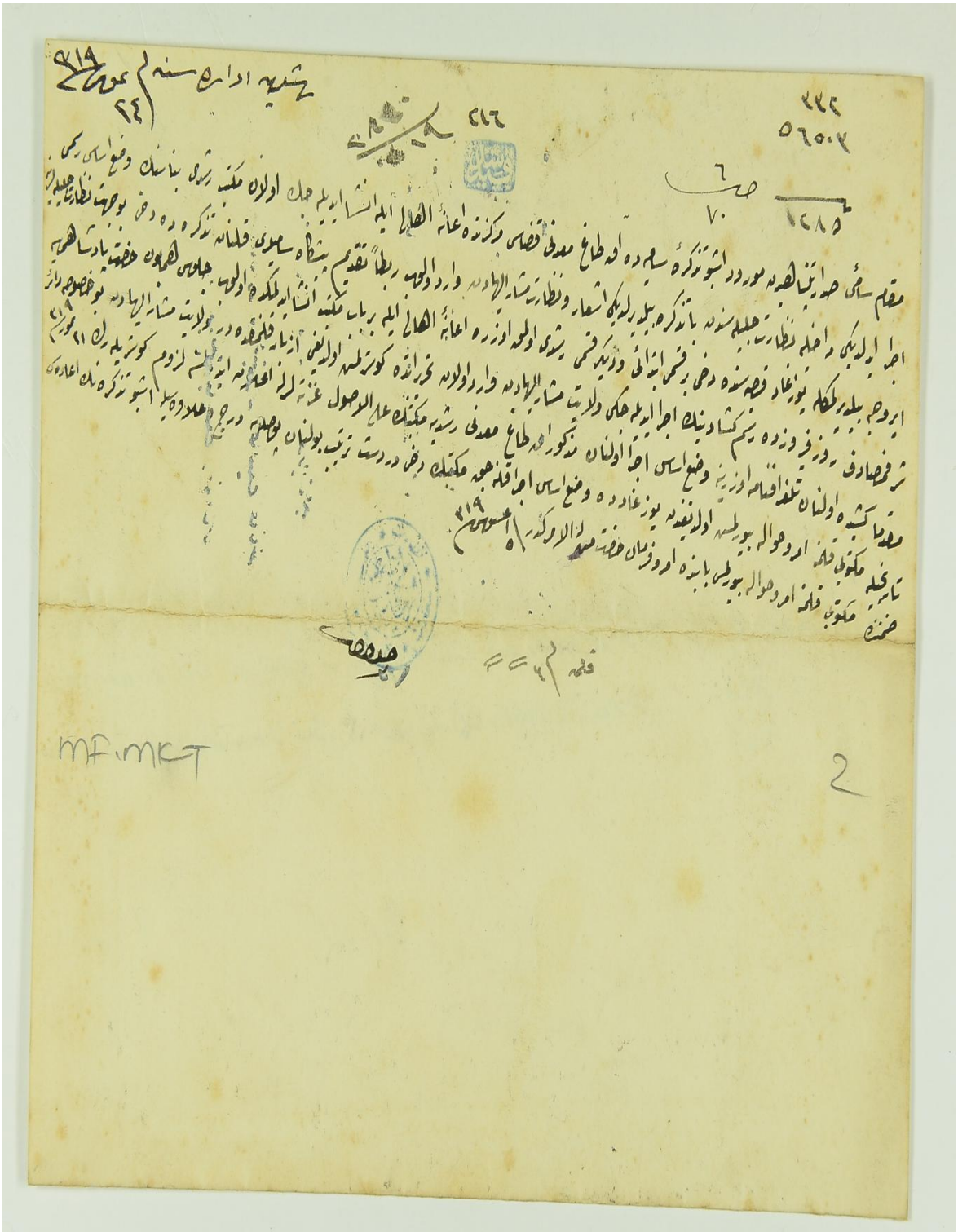
معارف نظارت جليله

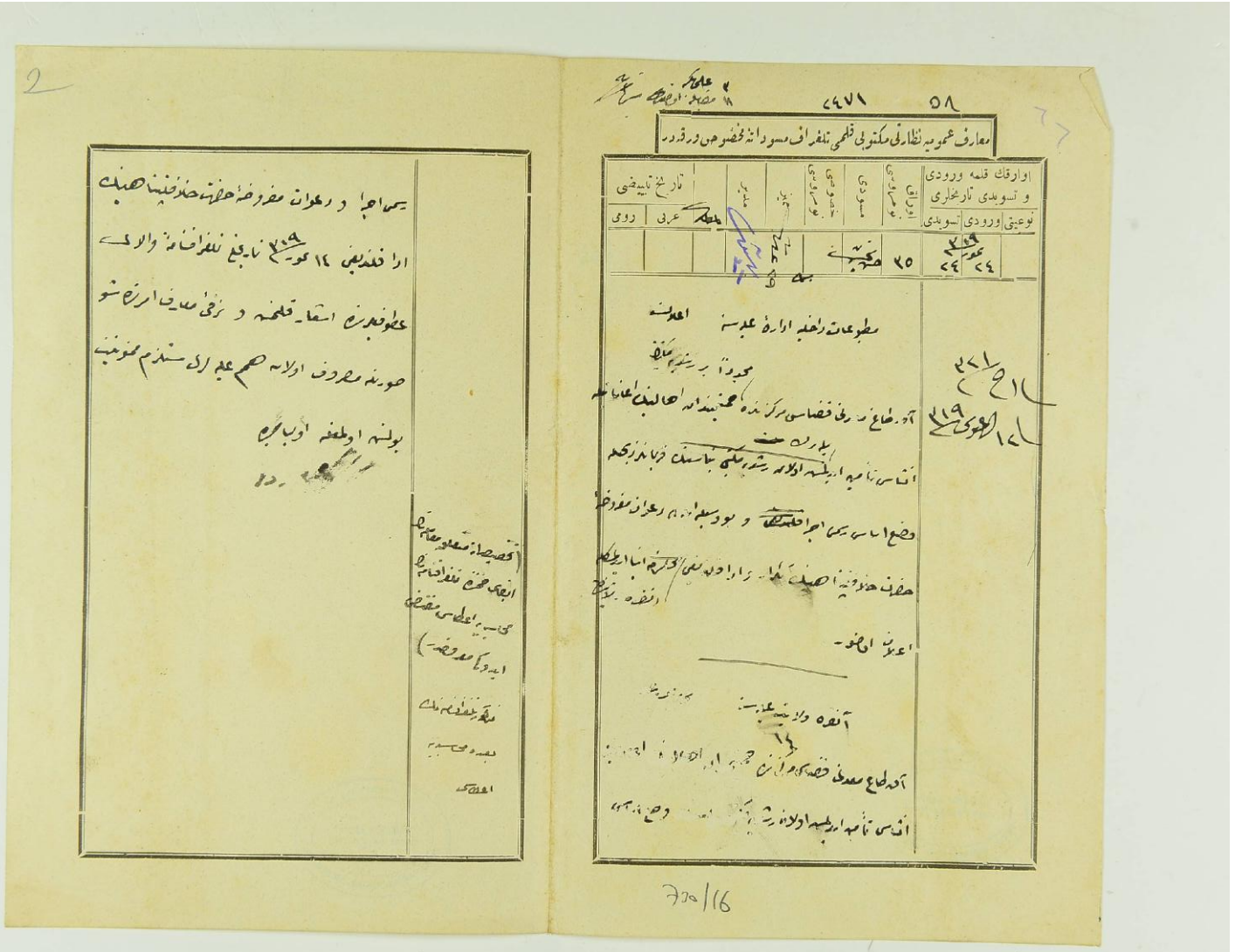
سعادتلو افندم حضرتلری

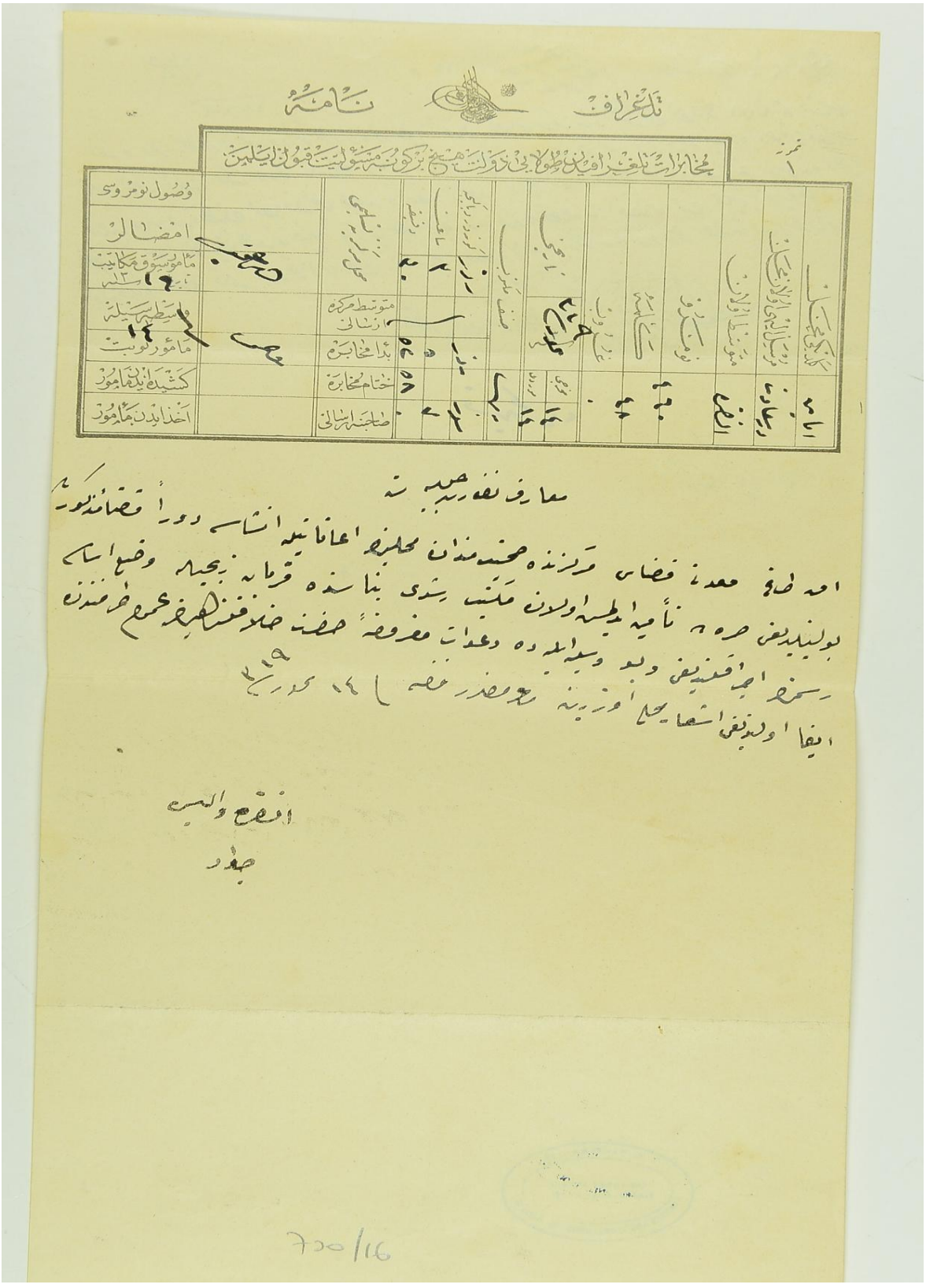
آنه طاغ معدن قضاسی ركزنده اعمالی ایله انشا ایدیله جك اولان كلیه رشدی باشلك وضع اساس رسمی اجرا ایدیلدیكی انقره ولوجه استعلایه عطفاً داخلیه نظارت جلیله سنه یازدیغم بلدیجه اولنمه ماده معلومات سیاقده تكاهو صورتی رقم قرینه ارسال قلنمشدر امر عالی نه مقرون بیورلمسی

صدر اعظم
فی ٦

720/116

تلغراف نامه

نمره ۱

مخابرات تلغرافیه اجراسی حالا دولت مع برکویه مسئولیت قبول ایلمین

اداره	دوسالاهی اولان مکان	موضع الاولان	نوع کاغذ	تاریخ		غایه وارمیان		نام وظیفه		نصف تلغرافی		حول ایدن مکان

وصول نومروسی					
امضالر					
مأموریسوق مکاتیب					
اسطه سیله					
مأمور لوبت					
کشیدیکمأمور					
اخذ ایدن مأمور					

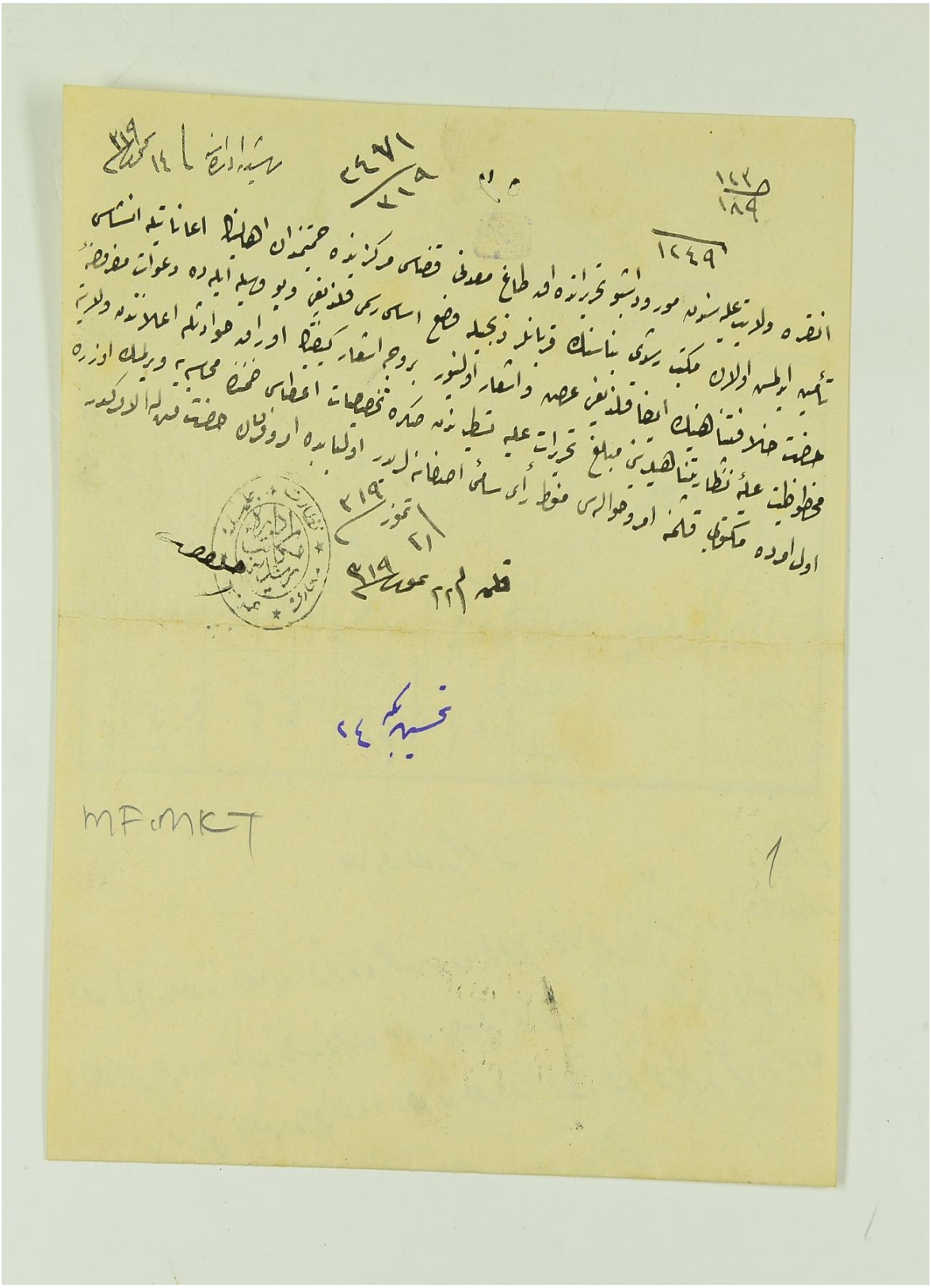
معارف نظارت جلیله سنه

امه صدور معدن قضای ترزنده محترمندن محلرنده اعانه تیه انشاسی دوشونلمکده
بولنیدیغی حالده نأمیه ایلسه اولدن مکتب یتدی بنا سنده قریه نجیله وضع اساس
سمنه احد اقدیغی وبلد وسیله بلده وعدات مفروضه حضرتلرینه عرض خدمتدن
ایقا اولنیغی اشعار حالا اوزرینه تحریر قلندی ۱۴ سنه

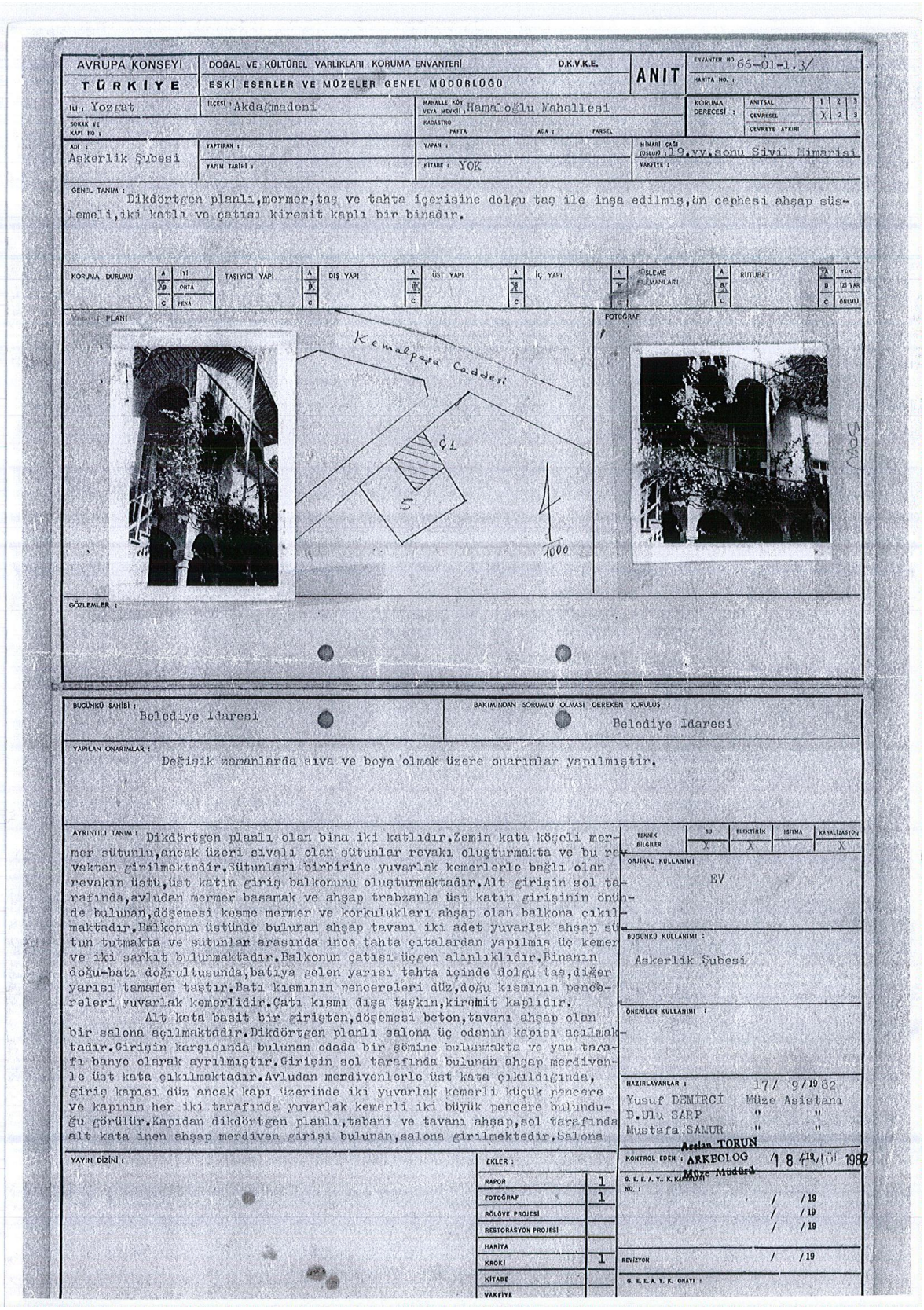
افندم امرلیسز

جلده

720/16

Ek-3: Akdağmadeni Yapıları ile İlgili Tescil Fişleri (Askerlik Şubesi)

AVRUPA KONSEYİ
TÜRKİYE
DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ
ESKİ ESERLER VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
D.K.V.K.E.
ANIT
ENVANTER NO. 66-01-1.3/
HARİTA NO. :

İLİ : Yozgat
İLÇESİ : Akdağmadeni
MAHALLE KÖY VEYA MEVKİİ : Hamaloğlu Mahallesi
SOKAK VE KAPI NO :
KADASTRO PAFTA ADA : PARSEL
KORUMA DERECESİ : ANITSAL 1 2 3 — ÇEVRESEL X 2 3 — ÇEVRESİ ATIKINI

ADI : Askerlik Şubesi
YAPTIRAN :
YAPIM TARİHİ :
YAPAN :
KİTABE : YOK
MİMARİ ÇAĞI (OSMLP) : 19.yy.sonu Sivil Mimarisi
VAKFİYE :

GENEL TANIM : Dikdörtgen planlı,mermer,taş ve tahta içerisine dolgu taş ile inşa edilmiş,ön cephesi ahşap süslemeli,iki katlı ve çatısı kiremit kaplı bir binadır.

KORUMA DURUMU : A İYİ — B ORTA — C FENA
TAŞIYICI YAPI : A — B — C
DIŞ YAPI : A — B — C
ÜST YAPI : A — B — C
İÇ YAPI : A — B — C
SÜSLEME ELEMANLARI : A — B — C
RUTUBET : A YOK — B AZ VAR — C ÖNEMLİ

PLANI

FOTOĞRAF

GÖZLEMLER :

BUGÜNKÜ SAHİBİ : Belediye İdaresi
BAKIMINDAN SORUMLU OLMASI GEREKEN KURULUŞ : Belediye İdaresi

YAPILAN ONARIMLAR : Değişik zamanlarda sıva ve boya olmak üzere onarımlar yapılmıştır.

AYRINTILI TANIM : Dikdörtgen planlı olan bina iki katlıdır.Zemin kata köşeli mermer sütunlu,ancak üzeri sıvalı olan sütunlar revakı oluşturmakta ve bu revaktan girilmektedir.Sütunları birbirine yuvarlak kemerlerle bağlı olan revakın üstü,üst katın giriş balkonunu oluşturmaktadır.Alt girişin sol tarafında,avludan mermer basamak ve ahşap trabzanla üst katın girişinin önünde bulunan,döşemesi kesme mermer ve korkulukları ahşap olan balkona çıkılmaktadır.Balkonun üstünde bulunan ahşap tavanı iki adet yuvarlak ahşap sütun tutmakta ve sütunlar arasında ince tahta çıtalardan yapılmış üç kemer ve iki sarkıt bulunmaktadır.Balkonun çatısı üçgen alanlıklıdır.Binanın doğu-batı doğrultusunda,batıya gelen yarısı tahta içinde dolgu taş,diğer yarısı tamamen taştır.Batı kısmının pencereleri düz,doğu kısmının pencereleri yuvarlak kemerlidir.Çatı kısmı dışa taşkın,kiremit kaplıdır.

Alt kata basit bir girişten,döşemesi beton,tavanı ahşap olan bir salona açılmaktadır.Dikdörtgen planlı salona üç odanın kapısı açılmaktadır.Girişin karşısında bulunan odada bir şömine bulunmakta ve yan tarafı banyo olarak ayrılmıştır.Girişin sol tarafında bulunan ahşap merdivenle üst kata çıkılmaktadır.Avludan merdivenlerle üst kata çıkıldığında, giriş kapısı düz ancak kapı üzerinde iki yuvarlak kemerli küçük pencere ve kapının her iki tarafında yuvarlak kemerli iki büyük pencere bulunduğu görülür.Kapıdan dikdörtgen planlı,tabanı ve tavanı ahşap,sol tarafında alt kata inen ahşap merdiven girişi bulunan,salona girilmektedir.Salona

TEKNİK BİLGİLER : SU X — ELEKTRİK X — ISITMA — KANALİZASYON X
ORJİNAL KULLANIMI : EV
BUGÜNKÜ KULLANIMI : Askerlik Şubesi
ÖNERİLEN KULLANIMI :

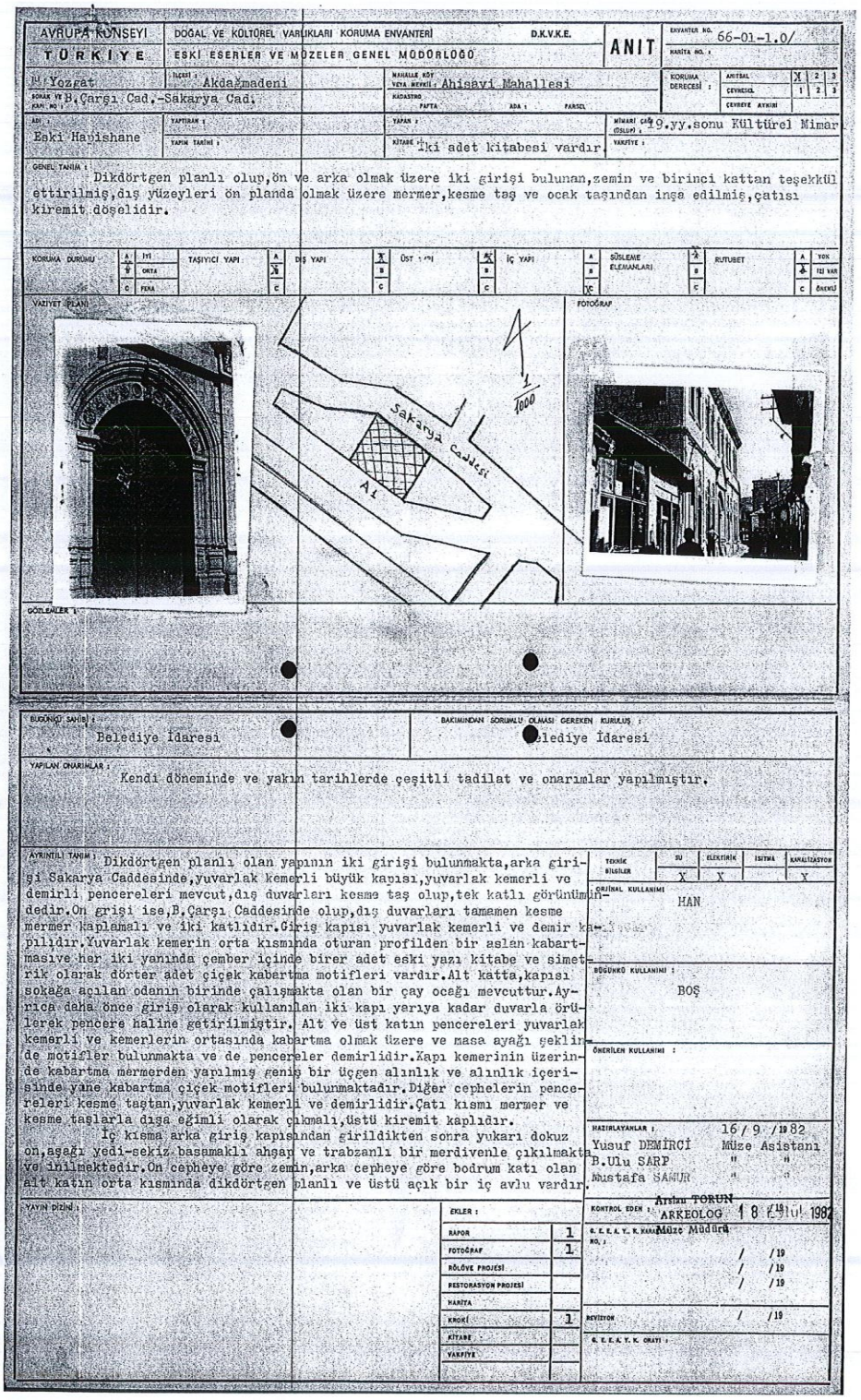
HAZIRLAYANLAR : 17/ 9/1982
Yusuf DEMİRCİ Müze Asistanı
B.Ulu SARP " "
Mustafa SAMUR " "

KONTROL EDEN : Arslan TORUN ARKEOLOG Müze Müdürü 18/10/1982
G. E. E. A. Y. K. KARARININ NO. : / /19
/ /19
/ /19
REVİZYON / /19
G. E. E. A. Y. K. ONAYI :

YAYIN DİZİNİ :

EKLER :
RAPOR 1
FOTOĞRAF 1
RÖLÖVE PROJESİ
RESTORASYON PROJESİ
HARİTA
KROKİ 1
KİTABE
VAKFİYE

Ek 4: Akdağmadeni Yapıları ile İlgili Tescil Fişleri (Eski Hapishane)

AVRUPA KONSEYİ
TÜRKİYE
DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ D.K.V.K.E.
ESKİ ESERLER VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ANIT
ENVANTER NO. 66-01-1.0/
HARİTA NO. :

İL : Yozgat
İLÇESİ : Akdağmadeni
MAHALLE KÖY VEYA MEVKİİ : Ahisavi Mahallesi
SOKAK VE B.Çarşı Cad.-Sakarya Cad.
KADASTRO PAFTA ADA : PARSEL
KORUMA DERECESİ : ARKEOL. 1 2 3 ; ÇEVRESEL 1 2 3 ; ÇEVRESİYE AYKIRI

AD : Eski Hapishane
YAPTIRAN : YAPIM TARİHİ :
YAPAN : KİTABE : İki adet kitabesi vardır
MİMARİ ÇAĞ (DİLİMİ) : 19.yy.sonu Kültürel Mimar
VAKFİYE :

GENEL TANIM : Dikdörtgen planlı olup,ön ve arka olmak üzere iki girişi bulunan,zemin ve birinci kattan teşekkül ettirilmiş,dış yüzeyleri ön planda olmak üzere mermer,kesme taş ve ocak taşından inşa edilmiş,çatısı kiremit döşelidir.

KORUMA DURUMU : A İYİ X B ORTA C FENA
TAŞIYICI YAPI : A X B C
DIŞ YAPI : X A B C
ÜST : [illegible] A X B C
İÇ YAPI : X A B C
SÜSLEME ELEMANLARI : A X B C
RUTUBET : A X B C
YOK X İZİ VAR C ÖNEMLİ

VAZİYET PLANI

FOTOĞRAF

GÖRÜLMESİ :

BUGÜNKÜ SAHİBİ : Belediye İdaresi
BAKIMINDAN SORUMLU OLMASI GEREKEN KURULUŞ : Belediye İdaresi

YAPILAN ONARIMLAR : Kendi döneminde ve yakın tarihlerde çeşitli tadilat ve onarımlar yapılmıştır.

AYRINTILI TANIM : Dikdörtgen planlı olan yapının iki girişi bulunmakta,arka girişi Sakarya Caddesinde,yuvarlak kemerli büyük kapısı,yuvarlak kemerli ve demirli pencereleri mevcut,dış duvarları kesme taş olup,tek katlı görünümdedir.On girişi ise,B.Çarşı Caddesinde olup,dış duvarları tamamen kesme mermer kaplamalı ve iki katlıdır.Giriş kapısı yuvarlak kemerli ve demir kapılıdır.Yuvarlak kemerin orta kısmında oturan profilden bir aslan kabartmasıve her iki yanında çember içinde birer adet eski yazı kitabe ve simetrik olarak dörter adet çiçek kabartma motifleri vardır.Alt katta,kapısı sokağa açılan odanın birinde çalışmakta olan bir çay ocağı mevcuttur.Ayrıca daha önce giriş olarak kullanılan iki kapı yarıya kadar duvarla örülerek pencere haline getirilmiştir. Alt ve üst katın pencereleri yuvarlak kemerli ve kemerlerin ortasında kabartma olmak üzere ve masa ayağı şeklinde motifler bulunmakta ve de pencereler demirlidir.Kapı kemerinin üzerinde kabartma mermerden yapılmış geniş bir üçgen alınlık ve alınlık içerisinde yine kabartma çiçek motifleri bulunmaktadır.Diğer cephelerin pencereleri kesme taştan,yuvarlak kemerli ve demirlidir.Çatı kısmı mermer ve kesme taşlarla dışa eğimli olarak çakmalı,üstü kiremit kaplıdır.

İç kısma arka giriş kapısından girildikten sonra yukarı dokuz on,aşağı yedi-sekiz basamaklı ahşap ve trabzanlı bir merdivenle çıkılmakta ve inilmektedir.On cepheye göre zemin,arka cepheye göre bodrum katı olan alt katın orta kısmında dikdörtgen planlı ve üstü açık bir iç avlu vardır.

TEKNİK BİLGİLER : SU X ELEKTRİK X ISITMA KANALİZASYON X
ORİJİNAL KULLANIMI : HAN
BUGÜNKÜ KULLANIMI : BOŞ
ÖNERİLEN KULLANIMI :

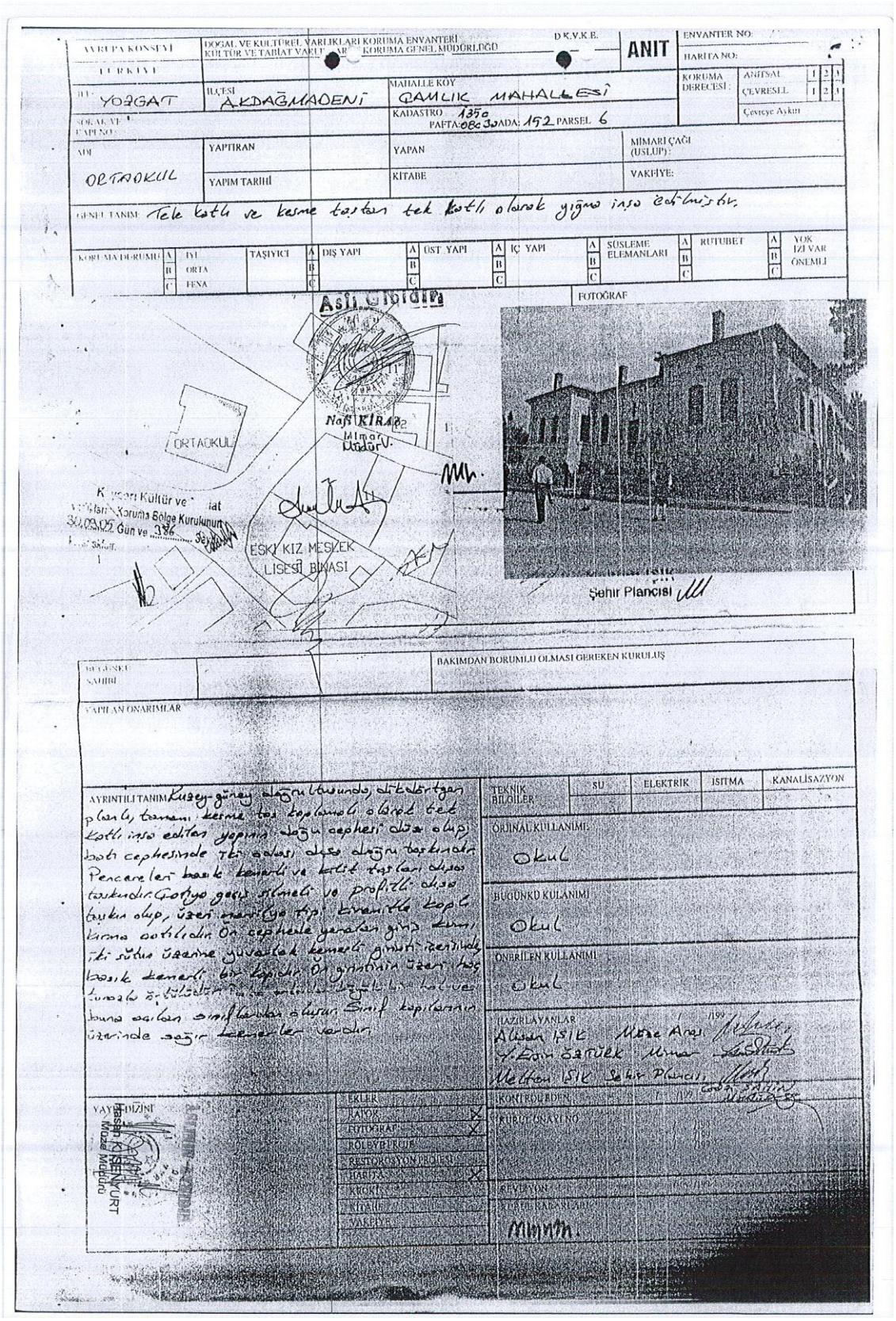
HAZIRLAYANLAR : 16/9/1982
Yusuf DEMİRCİ Müze Asistanı
B.Ulu SARP " "
Mustafa SANUR " "

KONTROL EDEN : Arslan TORUN ARKEOLOG 18 Eylül 1982
G.E.E.A.Y.K. KARARI NO. : Müze Müdürü
/ /19
/ /19
/ /19
REVİZYON / /19
G.E.E.A.Y.K. ONAYI :

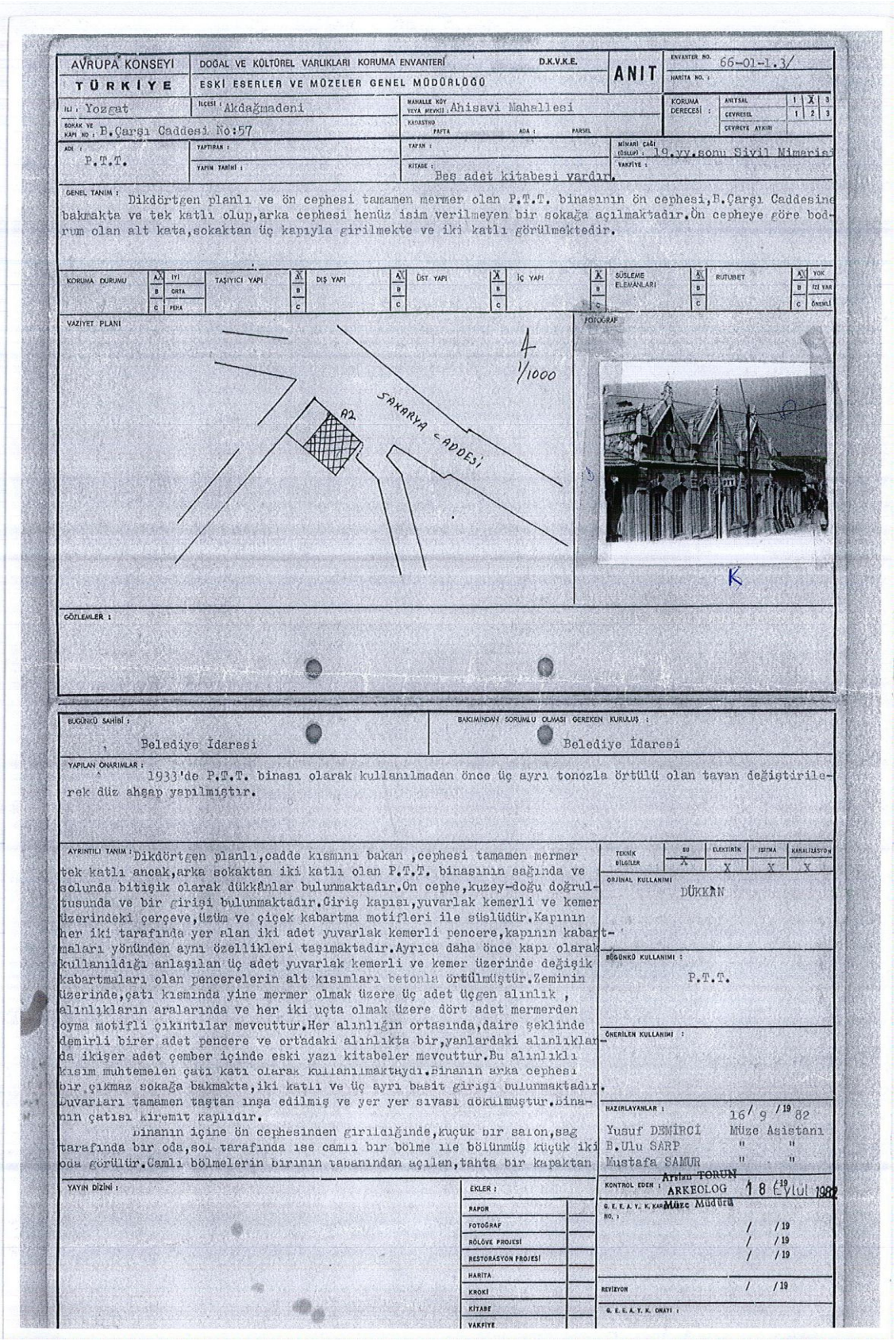
YAYIN PİZİNİ :

EKLER :
RAPOR 1
FOTOĞRAF 1
RÖLÖVE PROJESİ
RESTORASYON PROJESİ
HARİTA
KROKİ 1
KİTABE
VAKFİYE

Ek 5: Akdağmadeni Yapıları ile İlgili Tescil Fişleri (Eski Ortaokul Binası)

Ek 6: Akdağmadeni Yapıları ile İlgili Tescil Fişleri (Eski P.T.T Binası)

AVRUPA KONSEYİ
TÜRKİYE

DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ D.K.V.K.E.
ESKİ ESERLER VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

ANIT

ENVANTER NO. 66-01-1.3/
HARİTA NO. :

İLİ : Yozgat
İLÇESİ : Akdağmadeni
MAHALLE KÖY VEYA MEVKİİ : Ahisavi Mahallesi
KADASTRO PAFTA ADA : PARSEL
SOKAK VE KAPI NO : B.Çarşı Caddesi No:57
ADI : P.T.T.
YAPTIRAN :
YAPIM TARİHİ :
MİMARİ ÇAĞI (ÜSLUP) : 19.yy.sonu Sivil Mimarisi
VAKFİYE :
KİTABE : Beş adet kitabesi vardır.

KORUMA DERECESİ : ANITSAL 1 X 3 ; ÇEVRESEL 1 2 3 ; ÇEVRESİ AYKIRI

GENEL TANIM : Dikdörtgen planlı ve ön cephesi tamamen mermer olan P.T.T. binasının ön cephesi,B.Çarşı Caddesine bakmakta ve tek katlı olup,arka cephesi henüz isim verilmeyen bir sokağa açılmaktadır.Ön cepheye göre bodrum olan alt kata,sokaktan üç kapıyla girilmekte ve iki katlı görülmektedir.

KORUMA DURUMU : A İYİ B ORTA C FENA
TAŞIYICI YAPI : A B C
DIŞ YAPI : A B C
ÜST YAPI : A B C
İÇ YAPI : A B C
SÜSLEME ELEMANLARI : A B C
RUTUBET : A B C
YOK B İZİ VAR C ÖNEMLİ

VAZİYET PLANI

FOTOĞRAF

K

GÖZLEMLER :

BUGÜNKÜ SAHİBİ : Belediye İdaresi
BAKIMINDAN SORUMLU OLMASI GEREKEN KURULUŞ : Belediye İdaresi

YAPILAN ONARIMLAR : 1933'de P.T.T. binası olarak kullanılmadan önce üç ayrı tonozla örtülü olan tavan değiştirilerek düz ahşap yapılmıştır.

AYRINTILI TANIM : Dikdörtgen planlı,cadde kısmını bakan ,cephesi tamamen mermer tek katlı ancak,arka sokaktan iki katlı olan P.T.T. binasının sağında ve solunda bitişik olarak dükkânlar bulunmaktadır.Ön cephe,kuzey-doğu doğrultusunda ve bir girişi bulunmaktadır.Giriş kapısı,yuvarlak kemerli ve kemer üzerindeki çerçeve,üzüm ve çiçek kabartma motifleri ile süslüdür.Kapının her iki tarafında yer alan iki adet yuvarlak kemerli pencere,kapının kabartmaları yönünden aynı özellikleri taşımaktadır.Ayrıca daha önce kapı olarak kullanıldığı anlaşılan üç adet yuvarlak kemerli ve kemer üzerinde değişik kabartmaları olan pencerelerin alt kısımları betonla örtülmüştür.Zeminin üzerinde,çatı kısmında yine mermer olmak üzere üç adet üçgen alınlık , alınlıkların aralarında ve her iki uçta olmak üzere dört adet mermerden oyma motifli çıkıntılar mevcuttur.Her alınlığın ortasında,daire şeklinde demirli birer adet pencere ve ortadaki alınlıkta bir,yanlardaki alınlıklarda ikişer adet çember içinde eski yazı kitabeler mevcuttur.Bu alınlıklı kısım muhtemelen çatı katı olarak kullanılmaktaydı.Binanın arka cephesi bir çıkmaz sokağa bakmakta,iki katlı ve üç ayrı basit girişi bulunmaktadır. Duvarları tamamen taştan inşa edilmiş ve yer yer sıvası dökülmüştür.Binanın çatısı kiremit kaplıdır.

Binanın içine ön cephesinden girildiğinde,küçük bir salon,sağ tarafında bir oda,sol tarafında ise camlı bir bölme ile bölünmüş küçük iki oda görülür.Camlı bölmelerin birinin tavanından açılan,tahta bir kapaktan

TEKNİK BİLGİLER : SU X ; ELEKTRİK X ; ISITMA X ; KANALİZASYON X

ORİJİNAL KULLANIMI : DÜKKAN
BUGÜNKÜ KULLANIMI : P.T.T.
ÖNERİLEN KULLANIMI :

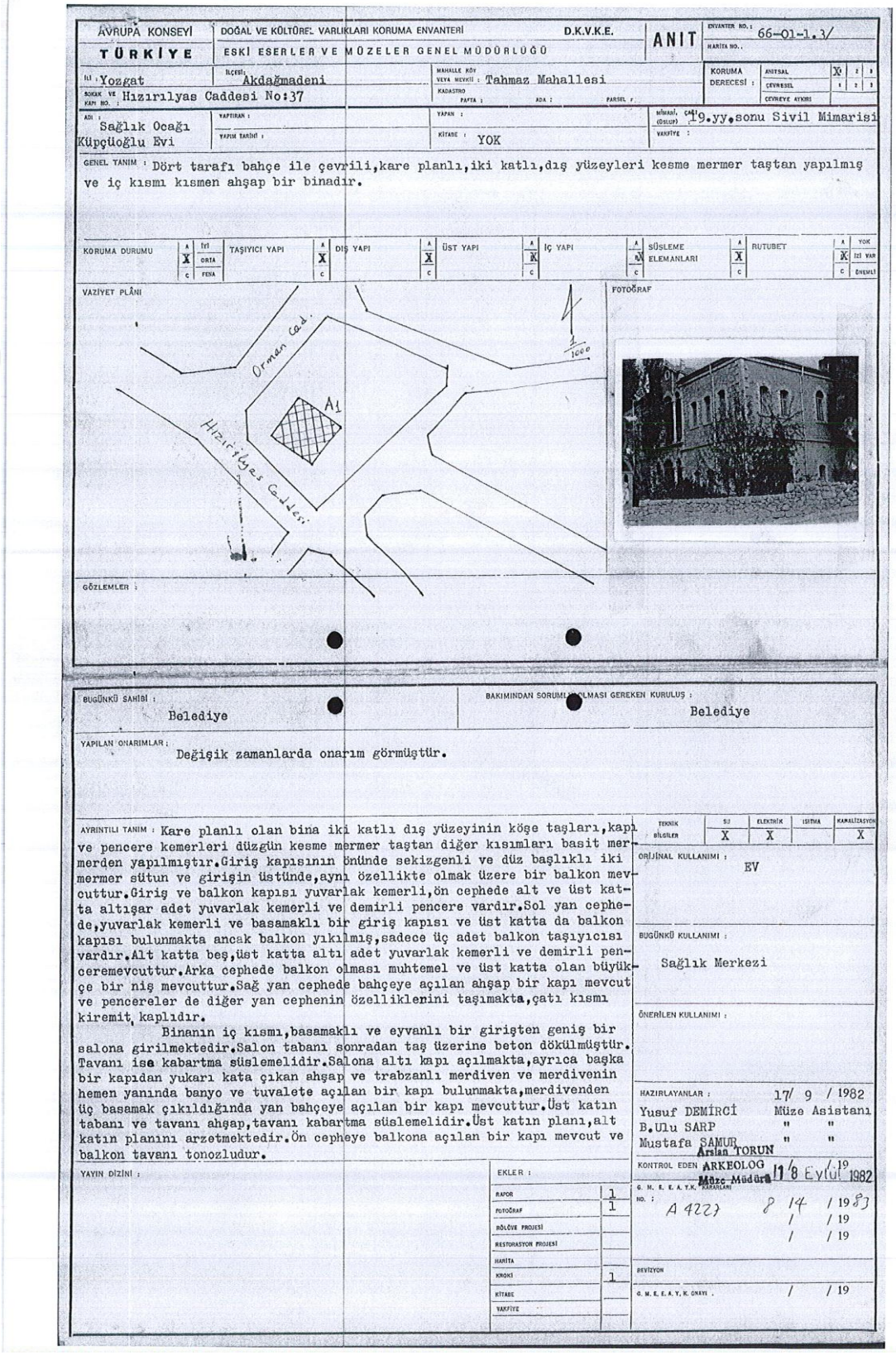
HAZIRLAYANLAR : 16/9/1982
Yusuf DEMİRCİ Müze Asistanı
B.Ulu SARP " "
Mustafa SAMUR " "

KONTROL EDEN : Arslan TORUN ARKEOLOG 18 Eylül 1982
G.E.E.A.Y.K. KARAR NO. : Müze Müdürü
/ /19
/ /19
/ /19
REVİZYON / /19
G.E.E.A.Y.K. ONAYI :

YAYIN DİZİNİ :

EKLER :
RAPOR
FOTOĞRAF
RÖLÖVE PROJESİ
RESTORASYON PROJESİ
HARİTA
KROKİ
KİTABE
VAKFİYE

Ek 7: Akdağmadeni Yapıları ile İlgili Tescil Fişleri (Halk Eğitim Merkezi Binası)

AVRUPA KONSEYİ
TÜRKİYE

DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ — D.K.V.K.E.
ESKİ ESERLER VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

ANIT

ENVANTER NO.: 66-01-1.3/
HARİTA NO.:

İLİ: Yozgat
İLÇESİ: Akdağmadeni
MAHALLE KÖY VEYA MEVKİİ: Tahmaz Mahallesi
SOKAK VE KAPI NO.: Hızırılyas Caddesi No:37
KADASTRO PAFTA: ADA: PARSEL:

KORUMA DERECESİ: ARKEOLOJİK X 1 2 3 — ÇEVRESEL 1 2 3 — ÇEVRESİNE AYKIRI

ADI: Sağlık Ocağı / Küpçüoğlu Evi
YAPTIRAN:
YAPIM TARİHİ:
YAPAN:
KİTABE: YOK
MİMARİ ÜSLUP: 19.yy.sonu Sivil Mimarisi
VAKFİYE:

GENEL TANIM: Dört tarafı bahçe ile çevrili,kare planlı,iki katlı,dış yüzeyleri kesme mermer taştan yapılmış ve iç kısmı kısmen ahşap bir binadır.

KORUMA DURUMU	TAŞIYICI YAPI	DIŞ YAPI	ÜST YAPI	İÇ YAPI	SÜSLEME ELEMANLARI	RUTUBET
A İYİ X	A X	A X	A X	A X	A X	A YOK X
B ORTA	B	B	B	B	B	B İZİ VAR
C FENA	C	C	C	C	C	C ÖNEMLİ

VAZİYET PLÂNİ

FOTOĞRAF

GÖZLEMLER:

BUGÜNKÜ SAHİBİ: Belediye

BAKIMINDAN SORUMLU OLMASI GEREKEN KURULUŞ: Belediye

YAPILAN ONARIMLAR: Değişik zamanlarda onarım görmüştür.

AYRINTILI TANIM: Kare planlı olan bina iki katlı dış yüzeyinin köşe taşları,kapı ve pencere kemerleri düzgün kesme mermer taştan diğer kısımları basit mermerden yapılmıştır.Giriş kapısının önünde sekizgenli ve düz başlıklı iki mermer sütun ve girişin üstünde,aynı özellikte olmak üzere bir balkon mevcuttur.Giriş ve balkon kapısı yuvarlak kemerli,ön cephede alt ve üst katta altışar adet yuvarlak kemerli ve demirli pencere vardır.Sol yan cephede,yuvarlak kemerli ve basamaklı bir giriş kapısı ve üst katta da balkon kapısı bulunmakta ancak balkon yıkılmış,sadece üç adet balkon taşıyıcısı vardır.Alt katta beş,üst katta altı adet yuvarlak kemerli ve demirli penceremevcuttur.Arka cephede balkon olması muhtemel ve üst katta olan büyükçe bir niş mevcuttur.Sağ yan cephede bahçeye açılan ahşap bir kapı mevcut ve pencereler de diğer yan cephenin özelliklenini taşımakta,çatı kısmı kiremit kaplıdır.

Binanın iç kısmı,basamaklı ve eyvanlı bir girişten geniş bir salona girilmektedir.Salon tabanı sonradan taş üzerine beton döküLmüştür. Tavanı ise kabartma süslemelidir.Salona altı kapı açılmakta,ayrıca başka bir kapıdan yukarı kata çıkan ahşap ve trabzanlı merdiven ve merdivenin hemen yanında banyo ve tuvalete açılan bir kapı bulunmakta,merdivenden üç basamak çıkıldığında yan bahçeye açılan bir kapı mevcuttur.Üst katın tabanı ve tavanı ahşap,tavanı kabartma süslemelidir.Üst katın planı,alt katın planını arzetmektedir.Ön cepheye balkona açılan bir kapı mevcut ve balkon tavanı tonozludur.

TEKNİK BİLGİLER	SU	ELEKTRİK	ISITMA	KANALİZASYON
	X	X		X

ORİJİNAL KULLANIMI: EV

BUGÜNKÜ KULLANIMI: Sağlık Merkezi

ÖNERİLEN KULLANIMI:

HAZIRLAYANLAR: 17/9/1982
Yusuf DEMİRCİ — Müze Asistanı
B.Ulu SARP — "
Mustafa SAMUR — "

KONTROL EDEN: ARKEOLOG Arslan TORUN — 18 Eylül 1982
Müze Müdürü

G.M.E.E.A.Y.K. KARARLARI NO.: A 4227 — 8/14/1983

REVİZYON

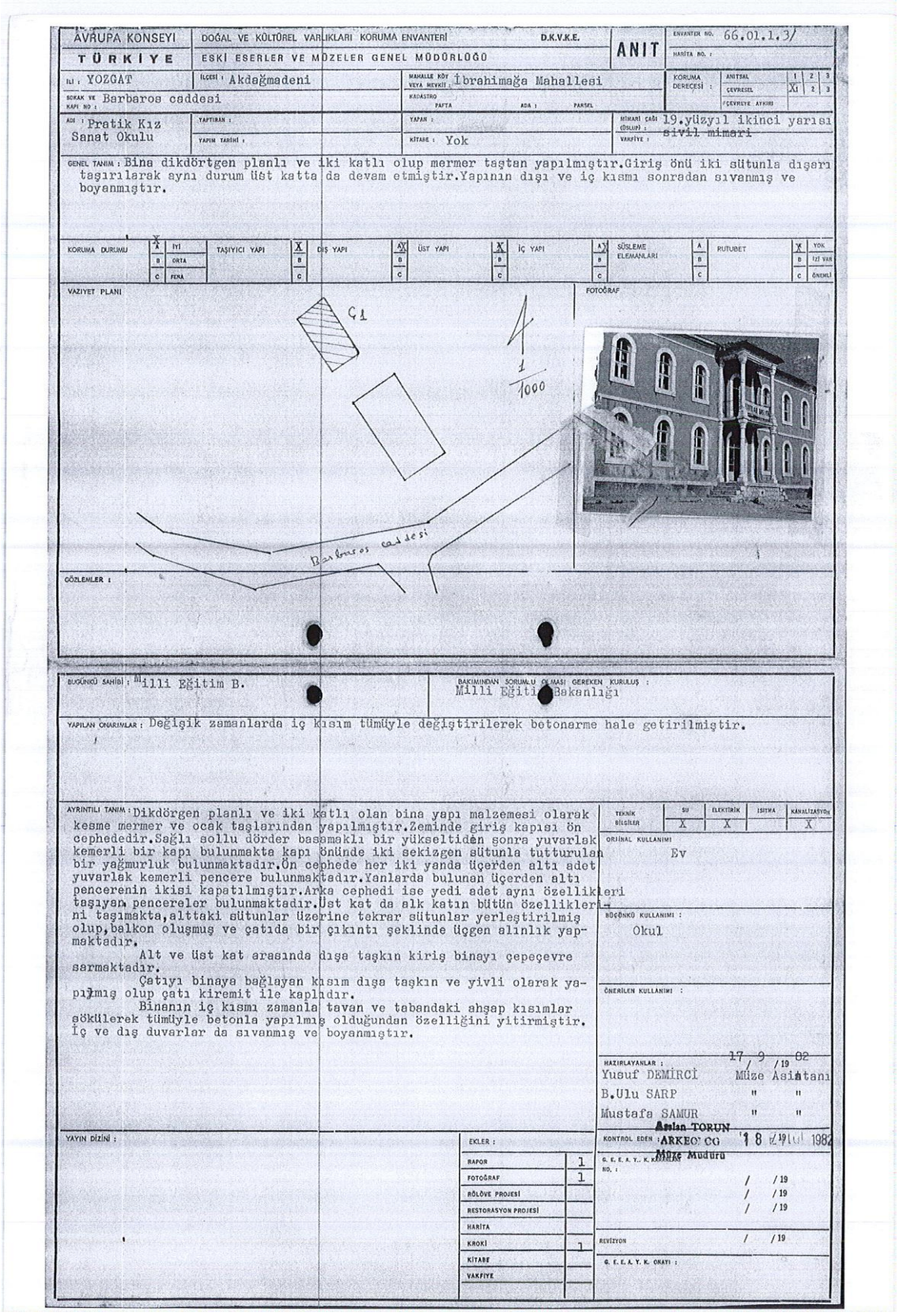
G.M.E.E.A.Y.K. ONAYI: / / 19

YAYIN DİZİNİ:

EKLER:

RAPOR	1
FOTOĞRAF	1
RÖLÖVE PROJESİ	
RESTORASYON PROJESİ	
HARİTA	
KROKİ	1
KİTABE	
VAKFİYE	

Ek 8: Akdağmadeni Yapıları ile İlgili Tescil Fişleri (Pratik Kız Sanat Okulu)

AVRUPA KONSEYİ
TÜRKİYE
DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ — D.K.V.K.E.
ESKİ ESERLER VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ANIT
ENVANTER NO. 66.01.1.3/
HARİTA NO. :

İLİ : YOZGAT
İLÇESİ : Akdağmadeni
MAHALLE KÖY VEYA MEVKİİ : İbrahimağa Mahallesi
KORUMA DERECESİ : ANITSAL 1 2 3 — ÇEVRESEL X1 2 3 — ÇEVRİLİYE AYKIRI
SOKAK VE KAPI NO : Barbaros caddesi
KADASTRO PAFTA ADA : PARSEL

ADI : Pratik Kız Sanat Okulu
YAPTIRAN :
YAPIM TARİHİ :
YAPAN :
KİTABE : Yok
MİMARİ ÇAĞI (ÜSLUP) : 19.yüzyıl ikinci yarısı sivil mimari
VAKFİYE :

GENEL TANIM : Bina dikdörtgen planlı ve iki katlı olup mermer taştan yapılmıştır.Giriş önü iki sütunla dışarı taşırılarak aynı durum üst katta da devam etmiştir.Yapının dışı ve iç kısmı sonradan sıvanmış ve boyanmıştır.

KORUMA DURUMU : A İYİ, B ORTA, C FENA
TAŞIYICI YAPI : X B C
DIŞ YAPI : X B C
ÜST YAPI : X B C
İÇ YAPI : X B C
SÜSLEME ELEMANLARI : X B C
RUTUBET : A B X C — YOK, B İZİ VAR, C ÖNEMLİ

VAZİYET PLANI

FOTOĞRAF

GÖZLEMLER :

BUGÜNKÜ SAHİBİ : Milli Eğitim B.
BAKIMINDAN SORUMLU OLMASI GEREKEN KURULUŞ : Milli Eğitim Bakanlığı

YAPILAN ONARIMLAR : Değişik zamanlarda iç kısım tümüyle değiştirilerek betonarme hale getirilmiştir.

AYRINTILI TANIM : Dikdörgen planlı ve iki katlı olan bina yapı malzemesi olarak kesme mermer ve ocak taşlarından yapılmıştır.Zeminde giriş kapısı ön cephededir.Sağlı sollu dörder basamaklı bir yükseltiden sonra yuvarlak kemerli bir kapı bulunmakta kapı önünde iki sekizgen sütunla tutturulan bir yağmurluk bulunmaktadır.Ön cephede her iki yanda üçerden altı adet yuvarlak kemerli pencere bulunmaktadır.Yanlarda bulunan üçerden altı pencerenin ikisi kapatılmıştır.Arka cephedi ise yedi adet aynı özellikleri taşıyan pencereler bulunmaktadır.Üst kat da alk katın bütün özelliklerini taşımakta,alttaki sütunlar üzerine tekrar sütunlar yerleştirilmiş olup,balkon oluşmuş ve çatıda bir çıkıntı şeklinde üçgen alınlık yapmaktadır.

Alt ve üst kat arasında dışa taşkın kiriş binayı çepeçevre sarmaktadır.

Çatıyı binaya bağlayan kısım dışa taşkın ve yivli olarak yapılmış olup çatı kiremit ile kaplıdır.

Binanın iç kısmı zamanla tavan ve tabandaki ahşap kısımlar sökülerek tümüyle betonla yapılmış olduğundan özelliğini yitirmiştir. İç ve dış duvarlar da sıvanmış ve boyanmıştır.

TEKNİK BİLGİLER : SU X — ELEKTRİK X — ISITMA — KANALİZASYON X
ORİJİNAL KULLANIMI : Ev
BUGÜNKÜ KULLANIMI : Okul
ÖNERİLEN KULLANIMI :

HAZIRLAYANLAR : 17 9 82
Yusuf DEMİRCİ — Müze Asistanı
B.Ulu SARP — " "
Mustafa SAMUR — " "

KONTROL EDEN : Aşılan TORUN ARKEO. CG Müze Müdürü — 18 Eylül 1982

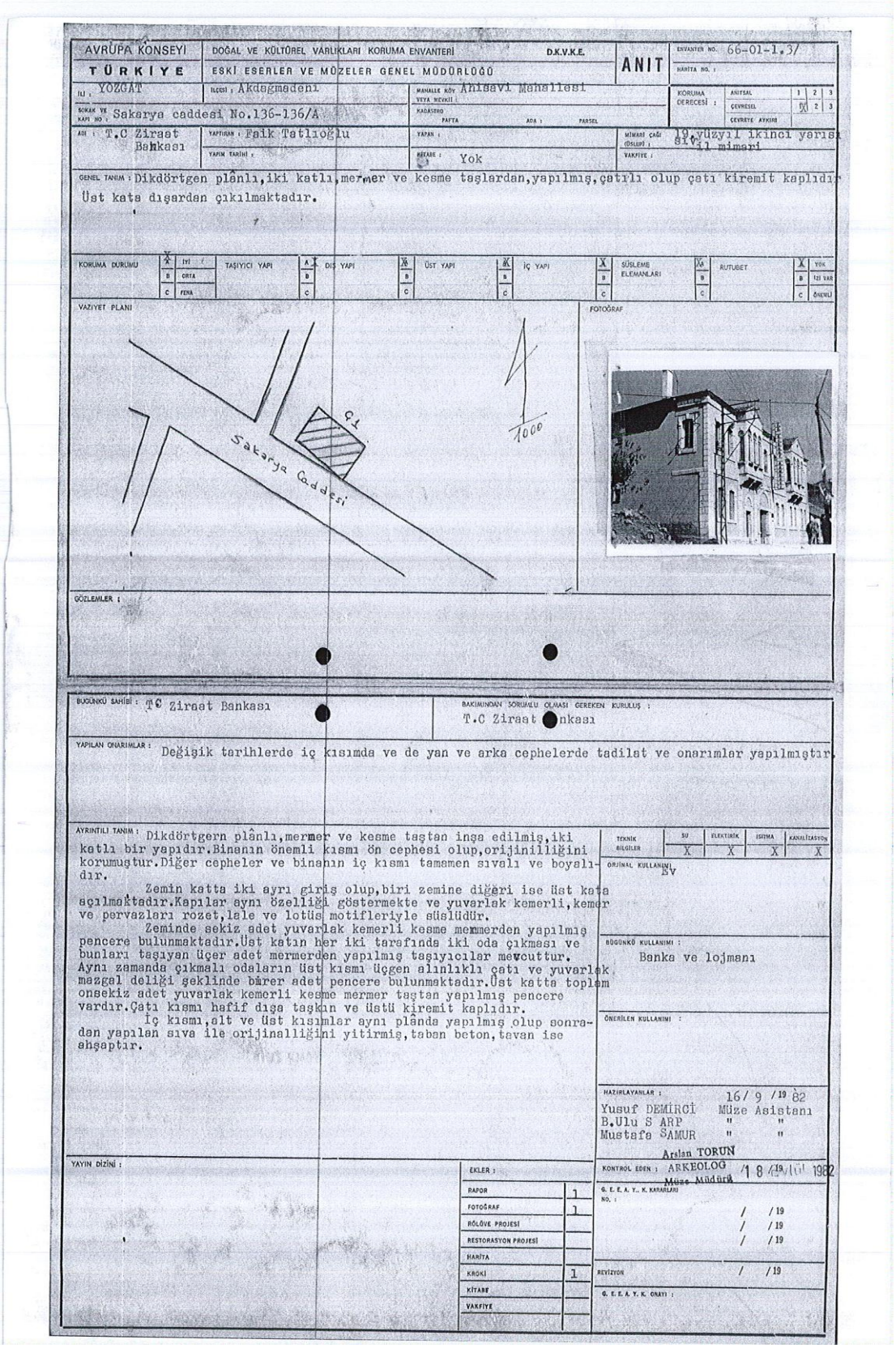
G. E. E. A. Y. K. KARARI NO. :
REVİZYON
G. E. E. A. Y. K. ONAYI :

YAYIN DİZİNİ :

EKLER :

RAPOR	1
FOTOĞRAF	1
RÖLÖVE PROJESİ	
RESTORASYON PROJESİ	
HARİTA	
KROKİ	1
KİTABE	
VAKFİYE	

Ek 9: Akdağmadeni Yapıları ile İlgili Tescil Fişleri (T.C. Ziraat Bankası)

AVRUPA KONSEYİ
TÜRKİYE
DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ D.K.V.K.E.
ESKİ ESERLER VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ANIT
ENVANTER NO. 66-01-1.3/
HARİTA NO. :

İLİ : YOZGAT
İLÇESİ : Akdağmadeni
MAHALLE KÖY VEYA MEVKİİ : Ahisavi Mahallesi
KADASTRO : PAFTA ADA : PARSEL
SOKAK VE KAPI NO : Sakarya caddesi No.136-136/A
KORUMA DERECESİ : ANITSAL 1 2 3 ; ÇEVRESEL X 2 3 ; ÇEVREYE AYKIRI
ADI : T.C Ziraat Bankası
YAPTIRAN : Faik Tatlıoğlu
YAPIM TARİHİ :
YAPAN :
RÖLEVE : Yok
MİMARİ ÇAĞI (ÜSLUBU) : 19.yüzyıl ikinci yarısı sivil mimari
VAKFİYE :

GENEL TANIM : Dikdörtgen planlı,iki katlı,mermer ve kesme taşlardan,yapılmış,çatılı olup çatı kiremit kaplıdır. Üst kata dışarıdan çıkılmaktadır.

KORUMA DURUMU : İYİ X ; ORTA ; FENA — TAŞIYICI YAPI : A X ; B ; C — DIŞ YAPI : A X ; B ; C — ÜST YAPI : A X ; B ; C — İÇ YAPI : A X ; B ; C — SÜSLEME ELEMANLARI : A X ; B ; C — RUTUBET : A X ; B ; C — YOK ; VAR ; ÖNEMLİ

VAZİYET PLANI

FOTOĞRAF

GÖZLEMLER :

BUGÜNKÜ SAHİBİ : T.C Ziraat Bankası
BAKIMINDAN SORUMLU OLMASI GEREKEN KURULUŞ : T.C Ziraat Bankası

YAPILAN ONARIMLAR : Değişik tarihlerde iç kısımda ve de yan ve arka cephelerde tadilat ve onarımlar yapılmıştır.

AYRINTILI TANIM : Dikdörtgern planlı,mermer ve kesme taştan inşa edilmiş,iki katlı bir yapıdır.Binanın önemli kısmı ön cephesi olup,orijinalliğini korumuştur.Diğer cepheler ve binanın iç kısmı tamamen sıvalı ve boyalıdır.

Zemin katta iki ayrı giriş olup,biri zemine diğeri ise üst kata açılmaktadır.Kapılar aynı özelliği göstermekte ve yuvarlak kemerli,kemer ve pervazları rozet,lale ve lotüs motifleriyle süslüdür.

Zeminde sekiz adet yuvarlak kemerli kesme memmerden yapılmış pencere bulunmaktadır.Üst katın her iki tarafında iki oda çıkması ve bunları taşıyan üçer adet mermerden yapılmış taşıyıcılar mevcuttur. Aynı zamanda çıkmalı odaların üst kısmı üçgen alınlıklı çatı ve yuvarlak mazgal deliği şeklinde birer adet pencere bulunmaktadır.Üst katta toplam onsekiz adet yuvarlak kemerli kesme mermer taştan yapılmış pencere vardır.Çatı kısmı hafif dışa taşkın ve üstü kiremit kaplıdır.

İç kısmı,alt ve üst kısımlar aynı planda yapılmış olup sonradan yapılan sıva ile orijinalliğini yitirmiş,taban beton,tavan ise ahşaptır.

TEKNİK BİLGİLER : SU X ; ELEKTRİK X ; ISITMA X ; KANALİZASYON X
ORJİNAL KULLANIMI : EV
BUGÜNKÜ KULLANIMI : Banka ve lojmanı
ÖNERİLEN KULLANIM :

HAZIRLAYANLAR : 16/9/1982
Yusuf DEMİRCİ Müze Asistanı
B.Ulu S ARP " "
Mustafa SAMUR " "
Arslan TORUN

YAYIN DİZİNİ :

EKLER :
RAPOR 1
FOTOĞRAF 1
RÖLÖVE PROJESİ
RESTORASYON PROJESİ
HARİTA
KROKİ 1
KİTABE
VAKFİYE

KONTROL EDEN : ARKEOLOG Müze Müdürü 18/10/1982
G. E. E. A. Y. K. KARARLARI NO. : / /19 ; / /19 ; / /19
REVİZYON / /19
G. E. E. A. Y. K. ONAYI :

ÖZGEÇMİŞ

Yağmur Özdemir 2 Eylül 1989'da Kayseri'de doğdu. İlkokulu Ülfet Kızıklı İlköğretim Okulu'nda, Lise öğrenimini Behice Yazgan Anadolu Lisesi'nde tamamladı. 2008-2012'de Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü'nde öğrenim gördü. 2013-2014 öğrenim yılında Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Sanat Tarihi Anabilim Dalında yüksek lisansa başladı. 2016'da Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı'ndan mezun olabilecek durumdadır.

ADRES:
Küçük Mustafa Mahallesi
Taşkılıç Caddesi
Gül Apartmanı
No:4/9
Melikgazi/KAYSERİ

TEL: 0539 790 60 14
E-POSTA: zeloze@hotmail.com
arthistory055@gmail.com